

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

S. o. u.
0

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1922:16
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

FÖRSLAG
TILL VISSA ÄNDRINGAR I BESTÄMMELSERNA
RÖRANDE JAKT OCH FÅGELSKYDD

AVGIVNA AV

DE JÄMLIKT NÅDIGA BEMYNDIGANDEN DEN 1 OKTOBER 1915
OCH DEN 3 JULI 1916 INOM K. JORDBRUKSDEPARTEMENTET

TILLKALLADE SAKKUNNIGA

II

ÄNDRINGAR I JAKTLAGEN, FRID-
LYSNINGSBESTÄMMELSER M. M.

S T O C K H O L M

1 9 2 2

Statens offentliga utredningar 1922.

Kronologisk förteckning.

Januari—Mars.

1. Skolkommisionens betänkande. 4. Det högre skolväsendet i utlandet (tr. 1921). Norstedt. 387 s. **E.**
2. Betänkande och förslag till förändrade grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner samt till nya reglementariska bestämmelser för samma förvaltning. Hæggström. 106 s. **Jo.**
3. Städernas särskilda skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten. Av T. Nothin. Marcus. 246 s. **Fl.**
4. Betänkande med förslag till livsmedelslag m. m. (tr. 1921). Almqvist & Wiksell. xij, 295 s. **S.**
5. Bihang 1 till betänkande med förslag till livsmedelslag m. m. Förslag till föreskrifter rörande undersökning av smör och margarin, ost och margarinost, ättika och vatten (tr. 1921). Almqvist & Wiksell. 52 s. **S.**
6. Bihang 2 till betänkande med förslag till livsmedelslag m. m. Biologiska och kemiska undersökningar och andra utredningar. Av H. Huss och T. Sandberg (tr. 1921). Almqvist & Wiksell. 101 s. **S.**
7. Förslag till om- och tillbyggnad av Kungl. biblioteket. Handlingar 1918—1921 (tr. 1921). Almqvist & Wiksell. (4), 72 s. 18 pl. **E.**
8. Jordkommissionens betänkande. 1. Förslag till lag med bestämmelser angående rätt att förvärva och besitta fast egendom. Thule. (6), 425 s. 4 kart. **Ju.**
9. Utredning och förslag rörande beredande av understöd åt ånkor efter manskap vid armén och marinen. Beckman. 29 s. **Fö.**
10. 1921 års pensionskommittés betänkande. 1. Betänkande med förslag till författningar ang. dyrtidstillägg och pensionstillägg åt vissa pensionärer (tr. 1921). Hæggström. 83 s. **Fl.**
11. Betänkande med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m. Hæggström. 96 s. **Fl.**
12. Betänkande 2, avg. av 1919 års sakkunniga för Chalmerska institutets omorganisation. Omorganisation av Chalmers tekniska instituts högre avdelning till teknisk högskola och dess lägre avdelning till tekniskt gymnasium med tekniska fackskolor samt förslag till nybyggnader för högskolan. Norstedt. ix, 122 s. 11 pl. **E.**
13. Till herr statsrådet och chefen för K. finansdepartementet. Utlåtande från sakkunniga för utredning angående kontrollen över soekertillverkningen. Marcus. 30 s. **Fl.**
14. Betänkande och förslag angående officerskårens vid flottan rekrytering och utbildning m. m. 4. Antagning och utbildning av befäl i flottans reserv. Beckman. 192 s. **Fö.**
15. Kommunalförfattningssakkunnigas betänkande. 3. Ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag. Norstedt. 162 s. **S.**
16. Bilaga till kommunalförfattningssakkunnigas betänkande. 3. Statistisk redogörelse för utgående ersättningar åt innehavare av förtroendeuppdrag inom primärkommunerna. Norstedt. (2), 80 s. **S.**
17. Förmögenhetsbrotten. Andra delen. Förberedande utkast till strafflag. Speciella delen. 4. Av J. C. W. Thyrén Lund, Berling. vj, 217 s. **Ju.**
18. Betänkande i fråga om plan för utförande av ostkustbanan m. m. Beckman. ix, 316 s. 4 kart. **K.**
19. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 8. Utlåtande i valutafrågan. Marcus. 24 s. **Fl.**
20. Underdånigt betänkande rörande löneroglering för befattningshavare vid lots- och fyrstaten m. m. Marcus. 71, 14 s. **H.**
21. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 9. Utlåtande angående järnvägsfrakternas reglering. Tullberg. 46 s. **Fl.**
22. Ornamnen i Värmlands län. 7. Karlstads härad. Uppsala, Appelberg. (4), 35 s. **E.**
23. Järnvägssstyrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t den 9 mars 1922 med yttrande över ostkustbanekommitténs betänkande. Beckman. (2), 36 s. **K.**
24. Utredning angående inrättandet av ett svenskt statslotteri. Av C. V. L. Charlier. Malmö, Röhr. (4), 109 s. **H.**
25. Lekmannaelementets användande och ställning inom civilprocessen i skilda länder. Av G. Fahlerantz. Norstedt. vj, 583 s. **Ju.**
26. Betänkande och förslag rörande inrättning av farliga återfallsförbrytare. Lund, Berling. 115 s. **Ju.**
27. Ostkustbanekommitténs promemoria med anledning av järnvägssstyrelsens yttrande den 9 mars 1922 över kommitténs betänkande den 3 februari 1922. Beckman. 23 s. **K.**
28. Betänkande angående statens övertagande i viss omfattning av förädlingsverksamheten beträffande avkastningen från statens skogar. Centraltr. (10), 243 s. **Jo.**
29. Skolkommisionens betänkande. 2. Historiska översikter och särskilda utredningar. Norstedt. 309 s. **E.**
30. Utredning och förslag angående värden av blinda. Hæggström. ix, 181 s. **E.**
31. Järnvägssstyrelsens erinring med anledning av ostkustbanekommitténs promemoria av den 23 mars 1922. Beckman. 21 s. **K.**
32. Skolkommisionens betänkande. 3. Statistiska utredningar. Av E. Göransson. Norstedt. vj, 244 s. **E.**
33. Skolkommisionens betänkande. 1:—2. Grunder för en ny läroverksorganisation. Norstedt. xxvij, 803 s. **E.**
34. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 10. Utlåtande med förslag till förordning om åtgärder till skydd mot så kallad valutadumping. Marcus. 135 s. **Fl.**

April—Juni.

1. Några iakttagelser från 1921 års riksdagsmannaval. Av E. v. Heidenstam. Norstedt. 20 s. **Ju.**
2. Byggnadsarbetsakkunnigas betänkande. 2. Arbetsstatistisk undersökning rörande husbyggnadsverksamheten i Sveriges städer och stadsliknande samhällen. Av B. Nyström. Norstedt. 208 s. **S.**
3. Järnvägssstyrelsens skrivelser till Kungl. Maj:t den 28 april 1922 med förslag till taxaändring samt den 5 maj 1922 med yttrande över tull- och traktatkommitténs uttalande m. m. Sv. Tr.-aktieb. 22 s. **K.**
4. Klimatets inverkan på byggnader vid västkusten. Kungl. byggnadsstyrelsens meddelande nr 1. Marcus. 13 s. **K.**
5. Betänkande med förslag till förändrad kyrklig indelning och organisation inom de till Kristianstads och Malmöhus län hörande delarna av Lunds stift. Hæggström. 392 s. **E.**
6. Tillägg till betänkande och förslag betr. förädlingsverksamheten vid marinen. Tullberg. vj, 92 s. **Fö.**
7. Betänkande rörande fiskerinäringens främjande. Hæggström. 95 s. **Jo.**
8. Utredning angående statsunderstöd för idrottens främjande. Tullberg. vj, 124 s. 1 kart. **E.**
9. Patentlagstiftningskommitténs betänkande. 7. Förslag till lag om rätt till tidnings eller tidskrifts titel m. m. Marcus. 54 s. **H.**
10. Om lapps kattelandsinstitutet och dess historiska utveckling. Av Åke Holmbäck. Almqvist & Wiksell. 95 s. **S.**
- 11—12. Betänkande med förslag till lag angående kulturminnesvård samt organisation av kulturminnesvården. 1. Historik, memorial ang. minnesvårdens nuvarande ståndpunkt. Utländsk lagstiftning samt bilagor. viij, 483 s. 3 kart. 2. Förslag och motiv. xxij, 197 s. Centraltr. **E.**
13. Högskolornas lönerogleringskommittés betänkanden. 2. Fackhögskolor och övriga vetenskapliga anstalter. Hæggström. 193 s. **E.**
14. Statsmakterna och bränslekaffningen under krigsåren. Av bränslekommisionen avgiven berättelse över dess verksamhet åren 1917—1921. Marcus. 353 s. **H.**
15. Statistiksakkunnigas betänkande. 1. Utredning och förslag till åtgärder för minskning av kostnaderna för den officiella statistiken samt astadkommande av en permanent kontroll över det statistiska arbetet m. m. Beckman. viij, 367 s. **Fl.**
16. Förslag till vissa ändringar i bestämmelserna rörande jakt och lagelskydd. 2. Ändringar i jaktlagen, fridlysningsbestämmelser m. m. Marcus. 317 s. **Jo.**

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = eklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Från den 1 april, då kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) trädde i kraft, utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1922:16
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

FÖRSLAG

TILL VISSA ÄNDRINGAR I BESTÄMMELSERNA RÖRANDE JAKT OCH FÅGELSKYDD

AVGIVNA AV

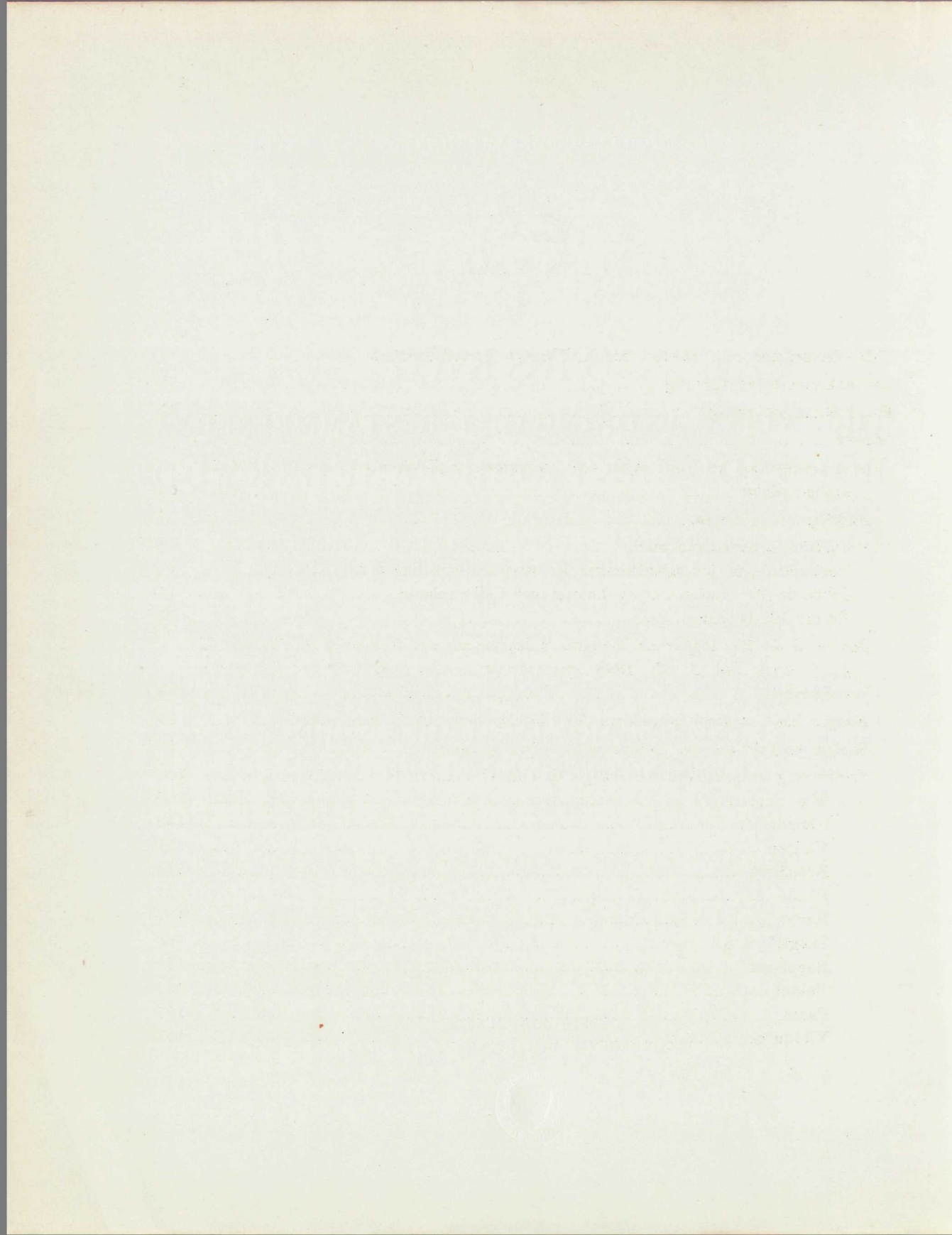
DE JÄMLIKT NÅDIGA BEMYNDIGANDEN DEN 1 OKTOBER 1915
OCH DEN 3 JULI 1916 INOM K. JORDBRUKSDEPARTEMENTET

TILLKALLADE SAKKUNNIGA

II

ÄNDRINGAR I JAKTLAGEN, FRID-
LYSNINGSBESTÄMMELSER M. M.

STOCKHOLM 1922
ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

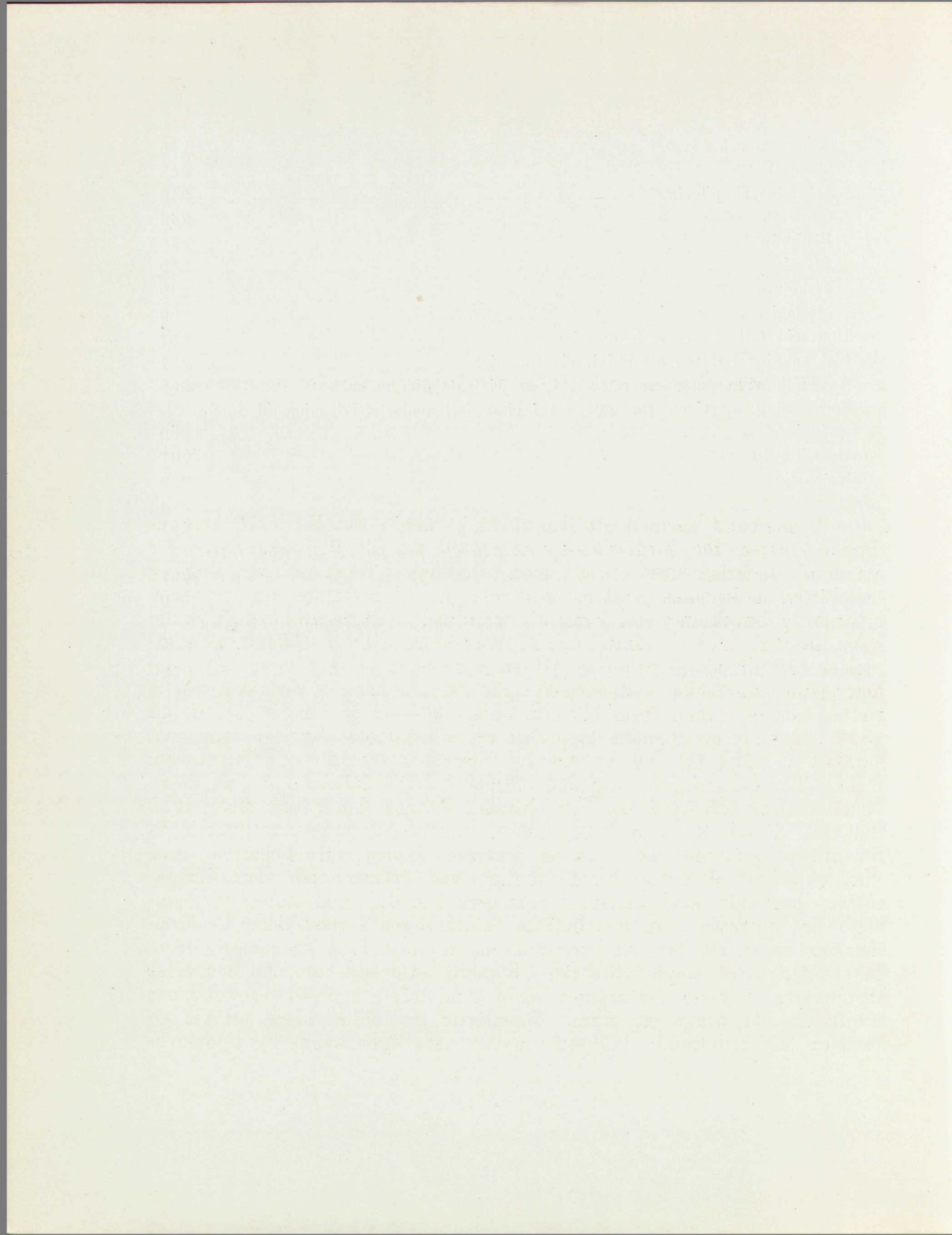

INNEHÅLL.

	Sid.
Till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet	7
De sakkunnigas förslag	10
Författningsförslag	17
Motiv	63
<i>Sammanslagning av jaktstadgan och kungörelsen angående skydd åt för lantbruket nyttiga fåglar</i>	65
<i>Ändringar i jaktlagen</i>	70
Jakträtt å oavvittrad mark	70
Borttagande ur jaktlagstiftningen av uttrycket skadliga djur	74
Jakträtt för innehavare av kolonat och fjällägenheter	77
Rätten till fallvilt	77
<i>Jakten å de till lapparnas uteslutande begagnande anvisade områden (30 och 31 §§ i lagen den 1 juli 1898 angående de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige)</i>	82
<i>Kungörelsen angående grunderna för tillgodogörande av kronans jakträtt</i>	92
<i>Stadga om jakt och om fridlysning av vissa djurslag</i>	99
Fridlysning av jaktbara, matnyttiga djur (§ 1)	100
Älg	100
Kanadahjort	120
Vildren	121
Kronhjort	121
Rådjur	125
Hare	127
Skogsfågel och ripa	138
Rapphöns	151
Vaktel	154
Fasan	155
Vildduvor	157

	Sid.
Morkulla	158
Svan	160
Grågås, sädgås och fjällgås	165
Ejder	167
Bergand, knipa, vigg, sjöorre, svärta, alfågel	169
Storskrake och småskrake (pracka)	176
Tordmule, tobisgrissla, sillgrissla och storskarv (ålkråka)	178
Lom	181
Vissa till fridlysning föreslagna rovdjur (§ 2)	182
Björnen	182
Lodjuret	192
Mården	205
Fridlysning av vissa fåglar, ej hänförliga till de jaktbara, matnyttiga (§ 3) ...	208
Skyddade hela året (§ 3 mom. 1):	
Blåkråka, härfågel och sommargylling	218
Kungsfiskare	218
Tornuggla, hornuggla, jorduggla	218
Glada, brun kärrhök, blå kärrhök	219
Skärfläcka, rödspov, myrspov, lunnefågel	221
Vit stork	222
Svart stork	222
Rördromen	223
Dvärgmå, svarttärna, småtärna, kentsk tärna och skräntärna	223
Smådopping och svarthakedopping	224
Skyddade viss längre tid av året (§ 3 mom. 2):	
Nötkråka	225
Trastar	225
Hämplingar, fältsparvar, lärkor, strömstarar, göktytor	225
Gök	226
Trana	226
Skyddade viss kortare tid av året (§ 3 mom. 3):	
Korp	227
Berguv	228
Kattuggla	231
Pärluggla och slaguggla	233
Hökuggla, lappuggla och fjälluggla	234
Sparvuggla	234
Örnar och falkar; inledande anmärkningar	235

	Sid.
Kungsörn och havsörn	236
Tornfalk	242
Jaktfalk och pilgrimsfalk	243
Ormvråk	245
Fjällvråk	248
Bivråk	249
Fiskgjuse	249
Måsfåglar	250
Utsträckt förbud mot s. k. äggning	251
Inskränkning i rätten att utdela skottpremier	254
Angående vissa personers rätt att fånga fridlysta djur m. m.	258
Förkortning av tiden för rätt att i visst fall under fridlysningstid forsla villebråd	260
<i>Jaktvårdsavgift</i>	261
<i>Jaktstatistik</i>	269
<i>Jaktbevakning</i>	273
<i>Åtgärder mot löst kringströvande hundar</i>	291
<i>Angående rätt att till riket införa och i det fria utsläppa för vår djurvärld främ- mande arter</i>	297
<i>Statsförvärv av skyddsområde på Öland</i>	300
<i>Åtgärder för beredande i statens skogar av häcknings- och skyddsplatser för vissa fåglar</i>	308
<i>Fyrarna och flyttfåglarna</i>	312
<i>Skiljaktig mening</i>	315

Till herr statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet.

I samband därmed att Kungl. Maj:t den 1 oktober 1915 bemyndigade chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning i fråga om reglering av fiskerätten i kronans vatten, avseende jämväl bestämmelser angående erforderlig bevakning och kontroll, förordnades, att de sakkunniga skulle hava att verkställa utredning och avgiva förslag även beträffande bestämmelser för tillgodogörandet av jakten å kronans marker inom lappmarken samt angående vad därmed ägde sammanhang. Med avseende å sistnämnda spørsmål framhölls att, enligt 30—32 §§ i lagen den 1 juli 1898 angående de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, lapparna, särskilt i fråga om de vidsträckta områdena ovanför odlingsgränsen, förbehållits synnerligen vittgående förmåner. Förhållandet mellan dessa bestämmelser och dem, som innefattades i lagen den 8 november 1912 om rätt till jakt ävensom kungörelsen samma dag angående grunderna för tillgodogörandet av kronans jakträtt, syntes vara behäftade med viss oklarhet. I övrigt kunde, enligt vad erfarenheten visat, ifrågasättas, huruvida stadgandena i jaktlagen i skälig omfattning tillgodosåge det intresse, som den bofasta befolkningen i vissa delar av lappmarken hade att för sin nödvändiga utkomst få å kronomark driva jakt efter visst slags villebråd. Särskilt erinrades om den betydelse ripfångsten i vissa fjälltrakter ägde och måste äga för nybyggarnas möjlighet att draga sig fram. Emellertid framhölls vidare, att vid en revision av hithörande lagbestämmelser naturligen synnerlig uppmärk-

samhet måste ägnas såväl det allmänna jagtvårdsintresset som lappbefolkningens skäliga krav på bevarande och fruktbargörande av de förmaner, som jämlikt renbeteslagen 31 § tillkomme denna befolkning i avseende å inkomst av jaktarrenden å kronomark inom fjälltrakterna. Vid utredning av dessa jaktspörsmål borde även frågan om anordnande av bevakning och kontroll undersökas.

Med stöd av nämnda bemyndigande tillkallades såsom sakkunniga undertecknade Falk, Berglöf, Montell och Rosén, därvid undertecknad Berglöf tillika förordnades till de sakkunnigas sekreterare.

Under arbetets fortgång har, vad angår utredningen rörande jaktförhållandena, de sakkunnigas uppdrag betydligt utvidgats. Genom remiss den 21 februari 1916 har sålunda till de sakkunniga för utlåttande i sammanhang med fullgörandet av det dem givna uppdrag överlämnats ett flertal till Kungl. Maj:ts inkomna framställningar om upphävande av gällande förbud mot användande av sax vid fångandet av vissa däggdjur. Såsom sammanhängande med dessa framställningar samt en till de sakkunniga för yttrande remitterad ansökan avseende skydd för lodjuret har genom Kungl. Maj:ts beslut den 3 juli 1916 åt de sakkunniga uppdragits att verkställa utredning och avgiva förslag jämväl rörande det spörsmål, som avhandlas i riksdagens skrivelse den 8 april 1916, vari riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:ts täcktes efter verkställd utredning vidtaga lämpliga åtgärder till skyddande av sådana fågelarter, för vilka ur naturskyddssynpunkt och med hänsyn till deras betydelse för lant- och skogshushållningen beredande av skydd kunde anses önskvärt, samt, därest för ändamålet riksdagens medverkan erfordrades, därom till riksdagen inkomma med förslag.

Enär emellertid de sakkunniga blivit utsedda särskilt med hänsyn till undersökningen rörande tillgodogörandet av kronans fisken och jakten å kronans marker inom lappmarkerna, syntes lämpligt, att vid de sakkunnigas behandling av frågor rörande bättre skydd för vissa djurarter samt angående redskap, som finge användas vid jakt- och djurfångst, deltog personer med särskild sakkunskap i dithörande ämnen, och bemyndigades fördenskull den 3 juli 1916 chefen för jordbruksdepartementet att utse högst två personer att delta i de sakkunnigas arbete med sistnämnda frågor jämte därmed sammanhängande spörsmål. Med stöd av detta bemyndigande hava sedermera såsom sakkunniga tillkallats undertecknade Wallengren och Högdahl.

Med hänsyn till den omfattning de sakkunnigas uppdrag sålunda erhållit samt då fiskefrågorna och spörsmålen angående jakten äro i förhållande till varandra i allmänhet helt fristående och olika sakkunniga

deltagit vid behandlingen av dem, har arbetet uppdelats i två avdelningar efter nämnda i deras uppdrag ingående skilda ämnen.

Vad nu särskilt angår jaktfrågorna, hava dessa i sin ordning, med hänsyn till det däri ingående, för sin lösning brådskande spörsmålet angående redskap, som må användas vid jakt och fångst, uppdelats på två särskilda grupper, avseende den ena dylika redskap och den andra jakträtten å viss kronomark samt fridlysningstider och skyddsbestämmelser för olika djurarter ävensom bevakning och kontroll till jaktens skyddande. Utredningen rörande jakt- och fångstredskap har av de sakkunniga tidigare avslutats, och särskilt betänkande däröver har av dem avgivits den 27 augusti 1919.

De till den andra av nämnda grupper hörande frågor hava behandlats i det betänkande, som härmed överlämnas.

Förutom ovannämnda framställning rörande skydd för lodjuret hava följande ärenden berörande nyssnämnda frågor överlämnats till de sakkunniga för att tagas i övervägande vid fullgörandet av deras uppdrag:

1) framställning den 21 mars 1914 av professorn Einar Lönnberg angående åtgärder för bevakning av nationalparkerna samt jakten och fisket å annan kronans mark i rikets nordligaste delar;

2) framställning den 22 september 1915 från Kopparbergs läns landsting angående jakttiden för järpe, tjäder, orre, ripa och hare samt årskalv efter älg;

3) särskilda framställningar från Södermanlands läns jaktvårdsförening, Älvsborgs, Värmlands, Jämtlands, Skaraborgs, Örebro samt Göteborgs och Bohus läns landsting ävensom svenska jägarförbundet angående jakten å älg, fasan och rådjur samt förbud mot äggplockning efter sjöfågel;

4) framställning den 16 juni 1916 av svenska jägarförbundet avseende förslag angående fridlysning av björnen, ökat skydd för lodjuret och mården, jakttider för hare, skogsfågel, fasan, bergand, knipa, vigg, sjöorre och dykänder samt jakt med hund och lockskytte å skogsfågel;

5) särskilda framställningar den 25 oktober 1916 från länsstyrelsen i Södermanlands län, den 29 januari 1917 från Södra Älvsborgs läns jaktvårdsförening, den 24 oktober 1916 från Värmlands läns landsting, den 18 september 1916 från Gävleborgs läns landsting, den 15 november 1916 från Jämtlands läns landsting samt den 15 januari 1917 från svenska jägarförbundet avseende jakten efter järpe, tjäder, orre, ripa och hare;

6) framställning den 23 december 1916 från Kopparbergs läns landsting angående jakten å björn och rådjur;

7) länsstyrelsens i Västerbottens län skrivelse den 20 februari 1917, varmed till Kungl. Maj:t överlämnats en framställning från dåvarande länsmannen i Vilhelmina distrikt G. Lindström angående bevakning av lappbefolkningens i fjälltrakterna uppsatta förvaringsbodrar och fasta kåtor;

8) framställning den 27 mars 1917 av svenska naturskyddsföreningen angående bättre skydd för björnstammen inom landet;

9) särskilda framställningar den 30 april och den 4 juni 1917 av Södra Älvsborgs läns och Skaraborgs läns jaktvårdsföreningar angående jakten efter raphöns;

10) dels en av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län med skrivelse den 6 juni 1917 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning från Göteborgs jaktsällskap angående jakten efter älg inom länet och dels framställning den 25 juli 1917 av svenska jägarförbundet angående verkningfullare skyddande av björnen;

11) framställning den 24 september 1918 från Kalmar läns norra landsting angående jakten efter grågås, sädgås och fjällgås;

12) framställning den 25 oktober 1918 från Daniel O. Magnusson i Gunnarskog angående jakten efter älg;

13) skrivelse den 26 november 1918, varmed av länsstyrelsen i Kalmar län till Kungl. Maj:t överlämnats en framställning från Julius Wilner i Borgholm m. fl. angående jakttiden för raphöns, tjäder och orre samt hare;

14) framställning den 25 januari 1919 från Södra Älvsborgs läns jaktvårdsförening angående rätten till fallvilt; samt

15) framställning den 22 september 1919 av Hallands jaktvårdsförening rörande jakten å orre.

Härförutom hava till de sakkunniga för avgivande av yttrande remitterats ett stort antal till Kungl. Maj:t inkomna ärenden angående skydds- och jakttider för olika djurslag m. fl. ämnen, däribland frågan om införande av jaktskatt.

De resultat, vartill de sakkunniga kommit i nu förevarande del av deras arbete, finnas upptagna i följande, härvid fogade förslag till:

A) Lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 om rätt till jakt;

B) Lag angående ändrad lydelse av 31 § i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige;

C) Kungörelse angående grunderna för tillgodogörande av kronans jakträtt;

D) Stadga om jakt och om fridlysning av vissa djurslag;

E) Lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 25 juni 1909 angående nationalparker;

F) Kungörelse angående ändrad lydelse av 3 och 7 §§ i reglementet den 22 december 1911 rörande nationalparkernas förvaltning;

G) Förordning angående jaktvårdsavgifter, jaktkort och jaktpass;

H) Kungörelse om vad vid utfärdande av jaktkort och jaktpass är att iakttaga;

I) Kungörelse angående jaktstatistik;

J) Kungörelse angående skatt för hundar;

K) Kungörelse angående förbud mot införsel till riket och överförande härstädes från ort till annan av för vår djurvärld främmande arter.

Härjämte få de sakkunniga framställa följande förslag:

att följande tillfälliga fridlysnings- eller jakttider för nedannämnda djurarter måtte fastställas, innebärande tillägg till eller ändring av för närvarande gällande särskilda föreskrifter, nämligen:

Älg. Den nuvarande till och med år 1923 gällande totala fridlysningen av älg inom de fyra nordligaste länen jämte Särna och Idre socknar i Kopparbergs län utsträckes ytterligare två år eller till och med utgången av år 1925.

Inom Göteborgs och Bohus län, Dalsland av Älvsborgs län, Värmlands län, Örebro län (länet i dess helhet) och Västmanlands län begränsas jakttiden under åren 1924 och 1925 till tiden den 10—16 oktober.

För Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gottlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus och Hallands län, Älvsborgs län med undantag av Dalsland samt Skaraborgs län bestämmes jakttiden under åren 1922 och 1923 till den 10—16 oktober; allt utom vad angår vissa kronoparker, för vilka särskilda fridlysningsstider blivit fastställda. (Jfr sid. 100 och följ.)

Kronhjort. All jakt å kronhjort förbjödes under fem år; dock att ägare eller brukare av fastighet, varå finnes fast hjortstånd, må kunna av länsstyrelsen efter ansökan med-

givas rätt att under viss begränsad tid till förebyggande av skada fälla visst antal djur. (Jfr sid. 121 och följ.)

Rådjur. Jakttiden å rådjur begränsas inom Västmanlands län samt den del av Gävleborgs län, som omfattar landskapet Hälsingland, under fem år eller till utgången av år 1926 till tiden den 16 september—den 15 oktober. (Jfr sid. 125 och följ.)

Hare. Därest de sakkunnigas förslag att i inhägnad trädgård, fruktträdplantering och plantskola, där färska harskador kunna påvisas, hare må dödas under tiden den 1 januari—31 mars, även om jakt efter hare då eljest icke är tillåten, vinner Kungl. Maj:ts bifall, upphäves det i kungörelserna den 17 december 1915 och den 27 oktober 1916 givna tillståndet till jakt efter hare under januari månad inom Malmöhus och Kristianstads län. (Jfr sid. 127 och följ.)

Järpe. All jakt å järpe förbjudes under 10 år inom de till Svealand och Götaland hörande länen med undantag av Kopparbergs län, där totalfridlysning införes för 5 år. (Jfr sid. 149.)

Tjäder. Det för Gottlands län genom kungörelsen den 4 mars 1921 meddelade totalförbudet mot jakt efter tjäder under åren 1921 och 1922 utsträckes att gälla tillsvidare.

På Öland förbjudes likaledes tillsvidare all jakt efter tjäder. (Jfr sid. 149 och följ.)

Orre. All jakt efter orre på Öland förbjudes tillsvidare under 5 år. (Jfr sid. 150.)

Rapphöns. Under år 1922 inskränkes jakten efter rapphöns till tiden den 1—15 oktober i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs samt Gävleborgs län; dock att för Öland jakttiden bestämmes till den 16 september—15 oktober. (Jfr sid. 151 och följ.)

Fasan. De av de sakkunniga föreslagna fridlysnings-tiderna för fasan medföra icke ändring i följande tillfälliga bestämmelser rörande jakttiderna, i den mån samma bestämmelser fortfarande äro gällande vid tiden för ikraftträdande av den föreslagna nya jakt- och fridlysningsstadgan, nämligen det enligt kungörelsen den 4 mars 1921 gällande förbudet mot all jakt efter fasan under år 1922 inom Gottlands län samt det

genom kungörelsen den 9 augusti 1920 tillsvidare för åren 1922—1924 stadgade förbudet mot jakt efter fasanhöna inom Örebro län och inskränkningen genom kungörelsen den 19 augusti 1921 av jakten å fasanhöna under år 1922 inom Blekinge län till december månad. (Jfr sid. 155 och följ.)

Svan. All jakt efter svan förbjödes tillsvidare under ytterligare tre år eller åren 1922—1924 inom Stockholms, Uppsala och Södermanlands län. (Jfr sid. 160 och följ.)

Björn och lo. Jämväl å trakt, för vilken enligt de sakkunnigas förslag bestående totalförbud icke skulle införas, skall under fem år vara förbjudet att utan Kungl. Maj:ts tillstånd eller där icke sådant fall är för handen som i den föreslagna 13 § jaktlagen omförmäles jaga, fånga eller avsiktligt döda björn eller lo; dock att björn eller lo, som anfallit människa eller tamdjur må, även annorledes än i nödvärn, dräpas efter tillåtelse av länsstyrelsen. Kungl. Maj:t vidtager åtgärd därhän, att skada, som under tiden för dylikt totalförbud av björn och lo förorsakas å tamdjur å mark, där det äger inkomma, och vilken skada icke är beroende av vårdslöshet vid djurens vård, må ersättas av statsmedel. (Jfr sid. 182 och följ.)

Mård. Med undantag för det fall, varom i den föreslagna 13 § jaktlagen förmäles, skall all jakt efter mård vara förbjuden tillsvidare under fem år vid effektiv straffpåföljd; dock att, där inom viss trakt genom mårdstammens ökning mera avsevärd skada av mård förorsakas, länsstyrelse eller, där fråga är om andra kronans områden än nationalparker, varom särskilt är stadgat, samt de till lapparnas uteslutande begagnande anvisade områden, domänstyrelsen skall äga att för viss begränsad tid och visst område medgiva dödande av mård. Under nämnda fridlysningstid skall i tillämpliga delar gälla förbud, varom i § 6 av den föreslagna stadgan om jakt och om fridlysning av vissa djurarter förmäles, så vitt sagda förbud avser djurarter upptagna under § 1 i samma stadga. (Jfr sid. 205 och följ.)

Örn. All jakt efter örn, med undantag för det i den föreslagna 13 § jaktlagen omförmälda fall, förbjödes tillsvidare under fem år jämväl å trakt, för vilken enligt de sakkunnigas förslag bestående totalförbud icke skulle införas; dock att, där inom viss trakt genom örnstammens ökning eller eljest mera avsevärd skada skulle av örn förorsakas, länsstyrelsen

skall äga att för viss begränsad tid och visst område medgiva dödande av örn. (Jfr sid. 236 och följ.);

att åt domänstyrelsen måtte uppdragas att till Kungl. Maj:t snarast inkomma med förslag på ett å statens mark beläget område i södra delen av landet, vilket må lämpa sig till reservation för ett antal kronhjordar, samt *att* därefter en dylik reservation upprättas. (Jfr sid. 121 och följ.);

att till förstärkning av tillsynen över jakt- och fridlysningsförfattningarnas efterlevnad m. m. vidtagas nedannämnda åtgärder:

Skogsvårdsstyrelserna förpliktas medgiva, att de i deras tjänst anställda särskilda tillsyningsmännen (länskogvakter) förordnas att jämte sin övriga tjänstgöring inom de dem tilldelade distrikt öva bevakning och kontroll över nämnda författningars efterlevnad. Med avseende å rätten att anställa åtal för förseelser mot nämnda författningar likställas dessa särskilda bevakare med kronojägare. För ifrågavarande uppdrag utgår till länskogvakterna arvode, förslagsvis 250 kronor för envar om året, jämte i förekommande fall reseersättning. För den ersättning, som sålunda skulle tillkomma dem, bör beräknas att de jämväl, om så påfordras, skola mottaga motsvarande uppdrag beträffande tillsynen av kronans fisken och fiskeförfattningarnas efterlevnad. Avser bevakningen allenast jakten och vad därmed sammanhänger, synas kostnaderna böra bestridas ur den föreslagna jaktvårdsfonden, men, i den mån personalens uppdrag utsträcket, fördelas.

För anställande av extra personal för anordnande, vid tillfällen då sådant må vara av behovet påkallat, av förstärkt bevakning för tillsyn i trakterna nedom odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län över jakt- och fiskeförfattningarnas efterlevnad vidtagas åtgärder till väsentlig förhöjning av för ändamålet nu tillgängliga anslag.

Vid sidan av den bevakning, som för närvarande enligt gällande bestämmelser må finnas för tillsyn av nationalparkerna ävensom för kontroll över jakt- och fiskeförfattningarnas samt övriga för ordningens upprätthållande å områdena ovan odlingsgränsen inom Norrbottens och Västerbottens län gällande stadganden, upprättas en särskild bevakningskår, vars personal benämnes länsvakter och som organiseras i nära överensstämmelse med de för länspolisen i allmänhet gällande grunder samt liksom denna tillsättes av länsstyrelsen. Instruktion för

kåren fastställles av länsstyrelsen, i län, där nationalparker finnas inom bevakningsområdet, efter samråd med vetenskapsakademien. Bevakningsområdet inom Norrbottens län uppdelas i fyra trakter, för vilka anställas åtta länsvakter, två för varje trakt, och bevakningsområdet inom Västerbottens län uppdelas i tre bevakningstrakter med sex länsvakter, likaledes två i varje trakt. Dessa länsvakter jämställas med kronojägare och avlönas i likhet med dem. Kostnaderna bestridas, på sätt de sakkunniga närmare utvecklat, till huvudsaklig del av för ändamålet anslagna statsmedel samt till en mindre del av avgifter, som inflyta av de upplåtelser av jakt, fiske, bete och slätter, som jämlikt renbeteslagen för lapparnas räkning må ske i förevarande trakter, i den mån dessa avgifter därtill lämna tillgång, men annars såsom en övergångsåtgärd ur Norrbottens och Västerbottens lappfonder.

I enlighet med vad av de sakkunniga därom anförts, förpliktas lots- och fyrpersonalen samt tullverkets bevakningspersonal vid kusterna att, i den utsträckning som kan ske utan att deras övriga tjänsteplikter eftersättas samt i överensstämmelse med därom i de för dem gällande instruktioner intagna bestämmelser, envar inom sitt tjänstgöringsdistrikt eller särskilt anvisat område öva tillsyn över jakt- och fridlysningsförfattningarnas efterlevnad. Härför utgår till dem ett mindre arvode förslagsvis 200 kronor om året till varje bevakare, att bestridas av inflytande jaktvårdsavgifter. Kungl. Maj:t skall hava att bestämma huru många bevakare av ifrågavarande slag böra för varje län uttagas. (Jfr sid. 273 och följ.);

att åtgärder snarast måtte vidtagas för förvärv åt staten av Knisa eller Hornby mosse på Öland för att avsättas såsom skyddsområde för det fågelliv, upptagande talrika sällsynta arter, som fordom allmänt förekom å Ölands myrar men under senare tid alltmera försvunnit, samt att, sedan dylikt förvärv skett, den framtida vården av mossen måtte uppdragas åt vetenskapsakademien, till vilkens förfogande måtte ställas nödiga medel för det förvärvade områdets inhägnande ävensom det mindre årliga belopp, som må erfordras för anordnande av bevakning vid mossen. (Jfr sid. 300 och följ.);

att för beredande i statens skogar av häcknings- och skyddsplatser för vissa fåglar i instruktionen för skogsstatens personal meddelas åläggande för vederbörande tjänstemän att tillse, *dels* att vid avverkningar sådana ihåliga träd, i vilka nyttiga eller sällsynta fågelarter

såsom blåkråka och härfågel häcka, icke nedhuggas, *dels* att likaledes sådana träd, i vilka finnas bo av sällsynta fåglar särskilt örn, glada, fiskgjuse, stork och häger icke fällas, därvid iakttages att, där fråga är om mera skygga fågelarter, även kringstående träd få kvarstå, *dels* att, där boträd icke förekomma i den utsträckning, som synes vara erforderlig, lämpligt antal häckholkar för småfåglar och sällsynta hålbbyggande fåglar årligen utsättas och sedermera underhållas, och att genom domänstyrelsens försorg tillhandahållas holkar, *dels ock* att på därtill passande områden inom kronoskogarna förekommande buskig och snårig undervegetation bibehålles eller, om ej dylik förefinnes eller uppväxer, lämpliga buskar inplanteras. (Jfr sid. 308 och följ.); samt

att åt lotsstyrelsen uppdrages att till förhindrande eller minskande av den massdöd av fåglar, som ofta förekommer vid landets fyrar, låta anbringa för ändamålet lämpliga skyddsinrättningar på sådana fyrplatser, där närmare utredning ger vid handen, att ett mera avsevärt antal fåglar plägar förolyckas (jfr sid. 312 och följ.).

Skiljaktig mening har av undertecknad Högdahl anförts, så vitt angår de sakkunnigas förslag rörande skyddstider för morkulla samt de i § 3 mom. 3 i den föreslagna stadgan om jakt och om fridlysning av vissa djurslag upptagna fåglar.

Stockholm den 15 maj 1922.

JOHN FALK.

HANS WALLENGREN.

LENNART BERGLÖF.

ARVID MONTELL.

NILS ROSÉN.

THOR HÖGDAHL.

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

FOR THE YEAR 1900

Förslag

till

Lag

angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 om rätt till jakt.

Härigenom förordnas, att 1, 6, 7, 12, 13, 19, 21, 22, 23, 24, 26 och 27 §§ i lagen den 8 november 1912 om rätt till jakt skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Jakträtt tillkomme, där ej annorledes i denna lag stadgas, en var jordägare på honom tillhörigt område.

6 §.

Boställshavare, kronohemmans åbo samt, inom de sex nordligaste länen, innehavare av skogstorp eller odlingslägenhet å kronomark eller å sådan mark upplåtet kolonat, som innehaves med nyttjanderätt, ävensom innehavare av fjällägenhet ovan odlingsgränsen inom Norrbottens och Västerbottens län äge jakträtt å den brukade fastighetens ägor; dock må den innehavare av skogstorp, odlingslägenhet, kolonat eller fjällägenhet sålunda medgivna jakträtt icke innefatta rätt till jakt å älg.

År eljest jord åt någon till brukande upplåten, nyttje brukaren, där ej annorledes avtalas, den jakt, som till jorden hör.

7 §.

I skärgård på klippor och skär, som ej höra till visst hemman, samt på öppna havet äge varje svensk man rätt att jaga; dock må jakt efter älg ej anställas.

12 §.

Björn eller lo, som dödas eller fångas, tillkomme kronan, där ej annorledes i denna lag stadgas eller av Kungl. Maj:t förordnas.

Den, som dödat eller fångat björn eller lo, skall därom lämna underrättelse till polismyndighet i samma ordning som i 21 § finnes bestämt för där föreskriven anmälan.

13 §.

Påträffar någon tillfälligtvis, evar det vara må, varg, järv eller sälhund, då må han djuret fälla och behålla.

Inkommer varg, järv, räv, utter, grävling, iller, mård, hermelin, vessla, vildkanin, örn, falk, berguv, duv- eller sparvhök, korp eller kråka i gård eller trädgård, have den, som där bor eller trädgården innehar, så ock hans folk rätt att döda och behålla djuret, ändock att jakträtten därstädes innehaves av annan.

Likaledes må lo, som inkommer i gård eller trädgård, av nämnda personer dödas.

19 §.

Löper hund, som jagar eller ofredar villebråd, lös i mark, där villebråd finnes, under tiden från och med den 16 mars till och med den 15 augusti, böte hundens ägare eller innehavare från och med tio till och med etthundra kronor och vare skyldig ersätta jakträttsinnehavaren skada, som därigenom må anses hava skett å villebrådet. Sker det å annan tid, vare hundens ägare eller innehavare ändock skyldig utgiva ersättning enligt vad nyss är stadgat.

Anträffas hund, som löper lös i mark, varom nyss är sagt, och är hunden sådan att antagas kan, att den jagar eller ofredar villebråd, äge jagträttsinnehavaren eller hans folk rättighet att hunden upptaga. Det åligger den, som hund sålunda upptagit, att därom ofördröjligen tillsäga hundens ägare eller, därest denne ej är känd eller icke kan träffas, låta kungöra i kyrka för den församling, där hunden blivit upptagen, och tre gånger i tidning inom orten. Vill ägare återfå hund, löse den med tio kronor eller, där inom ett år före upptagandet hund, tillhörig samma ägare, blivit hos samma jakträttsinnehavare löst, med tjugu kronor jämte ersättning varje gång för hundens föda och övriga kostnader. Har ej ägaren utlöst hunden inom åtta dagar efter erhållen tillsägelse om upptagandet eller inom trettio dagar från det kungörelse därom blivit uppläst i kyrkan och tredje gången införd i tidningen, vare hunden förverkad. Vill jakträttsinnehavaren hellre taga lösen, vare hundens ägare skyldig att sådan enligt förut angivna grunder utgiva, därest talan därom instämnes inom trettio dagar efter det hunden varit att anse såsom förverkad.

21 §.

Beträffande rätten till villebråd, som anträffas dött (fallvilt), gälle, där ej annorledes i denna lag stadgas, följande:

Fallvilt av björn och lo tillkomme kronan.

Älg, hjort och rådjur, vilka anträffas såsom fallvilt, tillfalle, under tid då jakt efter sådant villebråd är tillåten, jordägaren samt under annan tid kronan.

Rätten till annat fallvilt tillkomme jordägaren, där ej åtal anställes i anledning av villebrådets dödande under för detsamma ej lovlig jakt-tid och gärningsmannen sakfålles.

Har jordägare erhållit kännedom om att björn eller lo eller, under tid då jakt efter älg, hjort och rådjur är förbjuden, sådant djur påträffats dött på hans mark eller har han själv där funnit dylikt fallvilt, skall han ofördröjligen underrätta landsfiskalen eller polismyndigheten i orten. Samma skyldighet åligger jakträttsinnehavare, som icke är ägare av det jordområde, där han innehar jakträtt.

Vad sålunda stadgats gälle jämväl, där djur av ifrågavarande slag anträffas så illa sårat eller skadat, att det befunnits nödigt att döda detsamma.

Angående ordningen för anmälan, varom ovan nämnts, förordnar Konungen.

22 §.

Jagar någon olovligt å annans jaktområde, straffes efter allmän strafflag.

Har vid jakten villebråd åtkommits, vare villebrådet eller, om det ej kan tillrättaskaffas eller undergått förskämning, dess värde förverkat till jakträttsinnehavaren eller, där fråga är om björn och lo eller om jakten skett å jord, varest jakträtten tillkommer kronan, eller å område, som i 7 § omförmåles, eller under tid, då enligt vad särskilt är stadgat jakt efter sådant villebråd icke är tillåten, till åklagaren.

Har jämlikt därom gällande föreskrifter jaktkort eller jaktpass för den jagande utfärdats, vare det förbrutet.

Såsom olovlig jakt enligt denna lag skall anses, om någon å annans jaktområde olovligen tillvaratager fallvilt. Den, som i annat fall olovligen tillvaratager fallvilt, eller i fall, varom i 12 § sägs, olovligen tillägnar sig björn eller lo, böte från och med tio till och med femhundra kronor; och tillfalle villebrådet eller, om det ej kan tillrättaskaffas eller undergått förskämning, dess värde åklagaren.

Såsom olovlig jakt å annans jaktområde skall anses, om någon olovligen utövar jakt å älg, som i 6 § sägs.

23 §.

Anträffas å bar gärning någon, som olovligt jagar å annans jaktområde, må jakträttsinnehavaren eller den, som jorden innehar, ävensom hans folk av den jagande taga bössa, annan jaktredskap och hundar till vedermäle och pant samt behålla det, till dess han rätt för sig bjuder.

Å jord, där jakträtt tillkommer kronan, samt å område, som i 7 § omförmäles, ävensom å de till lapparnas uteslutande begagnande anvisade områden hava förvaltande och bevakande personal vid skogsstaten ävensom föreståndare och lärare vid statens skogsskolor samt allmän åklagare och särskilt förordnad jakttillsyningsman enahanda rätt.

Har den, som blivit dömd till ansvar för olovlig jakt å annans jaktområde, inom två år därefter ånyo gjort sig skyldig till sådan förseelse, vare bössa, annan jaktredskap och hundar förbrutna. Vad sålunda förbrutits skall å offentlig auktion försäljas och tillfalle försäljningssumman, sedan avdrag skett för omkostnader och panthavare njutit sin panträtt enligt denna § till godo, fattigkassan i den kommun, där förseelsen ägt rum.

24 §.

Försummar någon att göra anmälan, varom i 12 och 21 §§ förmäles, böte från och med tio till och med tvåhundra kronor.

26 §.

Förbrytelser mot denna lag, vilka blott förnärma enskild persons rätt, må icke åtalas av annan än målsägaren.

Sker intrång i kronans, menighets eller allmän inrättnings rätt eller är någon förfallen till ansvar jämlikt 19 § första stycket, äge förvaltande och bevakande personal vid skogsstaten ävensom föreståndare och lärare vid statens skogsskolor jämte allmän åklagare och särskilt förordnad jakttillsyningsman att föra talan därom.

27 §.

Vad i 17 kap. 11 § rättegångsbalken förordnas om dem, som rättens eller Konungens befallningshavandes bud och ärenden gå, gälle ock, i mål som i 26 § avses, beträffande de här ovan i samma § omförmälda, vid skogsstaten och skogsläroverken anställda personer ävensom särskilt förordnade jakttillsyningsmän.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 192...

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 31 § i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Härigenom förordnas, att 31 § i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige skall erhålla följande ändrade lydelse:

31 §.

Ej må å de områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade, bete, slätter, jakt eller fiske av lapparna till annan upplåtas. Sker sådan upplåtelse, vare den ogill.

Varder bete eller slätter å dylikt område av lapparna ej använt, och finnes upplåtelse därav tills vidare kunna ske utan intrång eller skada för lapparna, äge Konungens befallningshavande att mot lega upplåta betet eller slättern, intill dess behov därav för lapparna åter uppstår. På sådana områden, som upplåtits till utvidgning av de vid avvitrningen avsatta renbetesfjäll i Jämtlands län, må jämväl inägor, som icke äro för lapparna behöfliga, utarrenderas. Vid utarrendering av bete, slätter eller inägor skall fästas det villkor, att arrendatorn själv må freda såväl växande som bärgad gröda från intrång av renar.

Kan å område, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisat, upplåtelse av rätt till jakt eller fiske ske utan skada för lapparna, äge ock Konungens befallningshavande att tills vidare tillåta annan att emot avgift å området jämte lapparna utöva jakt eller fiske. Avser fiskeupplåtelse allenast rätt att bedriva sportfiske, varmed här förstås icke yrkesmässigt bedrivande av mete, så kallad

slantning samt fiske med drag och svirvel, må sådan upplåtelse ske jämväl genom särskild person, som av Konungens befallningshavande förordnas, och skola beträffande upplåtelsen i övrigt gälla de bestämmelser, som för upplåtelse av sportfiske i kronans vatten äro i allmänhet föreskrivna.

Till person, som brukar ovan odlingsgränsen inom Norrbottens eller Västerbottens län belägen jordbruksfastighet och å denna tillika är bosatt, må, till utfyllande av den avkastning jordbruket skänker, Konungens befallningshavande, där det kan ske utan skada för lapparna, för viss tid högst tio år upplåta rätt att jämte dem bedriva jakt efter villebråd eller vissa slag därav inom angiven trakt samt till husbehov fiske i visst vatten emot avgift, vilken för jakt ej må sättas högre än till tio kronor för år samt för fiske utgör två kronor för helt år eller del därav; och innebär dylik upplåtelse tillika rätt för hos upplåtelsens innehavare mantalsskriven medlem av dennes familj att begagna sig av den med upplåtelsen förenade förmån. Skulle innehavaren av upplåtelse upphöra med bruket av den fastighet, till vars stöd upplåtelsen givits, vare densamma förfallen. Upplåtelse på sätt nyss nämnts av husbehovsfiske utgör icke hinder för tillstånd till sportfiske i samma vatten som med upplåtelsen avses.

Innan upplåtelse må ske av jakt eller fiske, som i nästföregående stycke omhandlas, skall ordningsmannen i vederbörande lappby lämnas tillfälle att i ärendet avgiva yttrande. Annan upplåtelse, varom ovan förmäles, med undantag av upplåtelse av sportfiske, må ej äga rum, utan att de lappar, vilka äga rätt att å området för upplåtelsen uppehålla sig med sina renar, blivit hörda samt, då fråga är om upplåtelse av bete, slätter eller inägor, därtill lämnat sitt samtycke.

Medel, som genom upplåtelse inflyta, skola enligt de bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna.

Å ovannämnda för lapparna anvisade områden utövas jakträtt av Konungen och på Konungens uppdrag av chefen för hans hovjägeristat jämte dem, som vid sådana tillfällen äro följaktiga. Jakt må därstädes idkas jämväl av chefen för domänstyrelsen, dock icke utan Konungens befallningshavandes tillstånd efter älg, vildren eller svan, varjämte personal vid skogsstaten äger att å trakter av dessa områden, som tillhöra dess tjänstgöringsdistrikt, idka jakt efter varg, järv, räv, utter, grävling, iller, hermelin, vessla, duv- och sparvhök samt kråka ävensom, med Konungens befallningshavandes på särskilda skäl och begränsad tid lämnade tillåtelse, även efter annat vilt eller vissa arter därav. Tillika må Konungens befallningshavande efter ansökning medgiva statens befallningshavare befogenhet att tillsvidare under viss förrättning eller viss tid, för varje gång ej överstigande fem år, vid färder, som i tjänsten

företagas i obebyggd trakt inom ifrågavarande områden, för uppehälle under färden jaga av Konungens befallningshavande angivna slag av villebråd samt bedriva fiske.

Sker enligt här ovan givna bestämmelser upplåtelse av jakt- eller fiskerätt emot avgift, må i nästföregående stycke omförmälda personer å den med upplåtelsen avsedda mark utöva jakt eller i förekommande fall fiske allenast i den omfattning, som är förenlig med den skedda upplåtelsen.

Med avseende å tid och sätt för nyttjande av jakt och fiske, varom i denna paragraf är fråga, skola i övrigt lända till efterrättelse de bestämmelser, som eljest därom gälla.

Konungen äger förordna, att fiskevatten beläget å ifrågavarande områden avsättes för fiskeriundersökningar; och må i sådant fiskevatten fiske bedrivas allenast i den ordning, som av Konungen bestämmes.

Förslag
till
Kungörelse
angående grunderna för tillgodogörande av kronans jakträtt.

Med upphävande av kungörelsen den 8 november 1912 angående grunderna för tillgodogörande av kronans jakträtt förordnas som följer:

I den mån icke i särskilda författningar annorlunda stadgats, skall beträffande jaktutövning å kronans marker gälla följande bestämmelser:

1:o. Kronans jakträtt å dess hägnade jaktparker och djurgårdar, å mark, hörande till de kungliga lustslotten och andra till Konungens egen disposition ställda lägenheter, å kungsgårdar, kungsängar, kronoparker, från kronans jordbruksdomäner vid utarrendering undantagen skog och i övrigt kronan tillhörig, odisponerad mark samt å statens till bergshandteringens och sågverksrörelsens understöd anslagna skogar utövas av Konungen själv och på Konungens uppdrag av chefen för hans hovjägeristat jämte dem, som vid sådana tillfällen äro följaktiga.

2:o. Å nämnda områden, med undantag av dem, som äro ställda till Konungens egen disposition och där Konungen själv om jakten särskilt förordnar, må jakt idkas jämväl av chefen för domänstyrelsen.

3:o. Personal vid skogsstaten äger att å sådana i 2:o avsedda marker, som tillhöra dess tjänstgöringsområde, idka jakt efter varg, järv, räv, utter, grävling, iller, hermelin, vessla, sälhund, vildkanin, duv- och sparvhök samt kråka ävensom, med domänstyrelsens på särskilda skäl och begränsad tid lämnade tillåtelse, även efter annat vilt eller vissa arter därav.

4:o. Vid jakt, som idkas uti de i 2:o och 3:o omförmälda fall, må dock, med iakttagande i övrigt av vad i stadgan om jakt och om fridlysning av vissa djurslag samt andra allmänna bestämmelser må gälla beträffande förbud att å kronans marker jaga visst villebråd, utan Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd jakten icke avse älg, hjort, rådjur, vildren eller svan.

5:o. Personal och elever vid skogsläroverken äga å de i 2:o avsedda områden idka jakt i enlighet med de bestämmelser, som därom av Kungl. Maj:t meddelas.

6:o. På Kungl. Maj:t ankommer att uppdraga åt domänstyrelsen att

a) därest å kronopark stammen av *älg*, *hjort* eller *rådjur* så förökad sig, att densamma ur jaktvårdssynpunkt lämpligen bör beskattas eller till förekommande av olägenhet eller hinder för skogsskötseln minskas, antingen på av styrelsen bestämda villkor till lämplig person mot skälig ersättning upplåta rätt att under angiven tid fälla och behålla visst antal villebråd av berörda slag eller ock uppdraga åt revirförvaltningen att ombesörja den jakt, som må finnas erforderlig, med skyldighet för domänstyrelsen att i sistnämnda fall jämväl meddela föreskrift, huruvida vid sådan jakt fällt villebråd skall för statsverkets räkning försäljas eller om detsamma må av den jagande mot ersättning till statsverket behållas; samt att

b) därest å kronopark utarrenderande av rätten till jakt å *annat villebråd* än nyss är sagt anses överensstämma med god jaktvård och i övrigt lämpligen böra ske, upplåta jakträtt, varom nu är fråga, på arrende under villkor och på sätt, som må finnas för skogs- och jaktvården betryggande.

7:o. Vad i 6:o stadgats rörande kronopark skall äga tillämpning jämväl å annan i denna kungörelse avsedd mark, med undantag av sådan, som är ställd under Konungens egen disposition.

8:o. Sker upplåtelse av jakträtt å kronans jaktområde enligt 6:o eller 7:o, må till utövande av kronans jakträtt eljest jämlikt ovanstående bestämmelser berättigade personer å den med upplåtelsen avsedda mark utöva jakt allenast i omfattning, som är förenlig med den skedda upplåtelsen.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 192...

Förslag
till
Stadga
om jakt och om fridlysning av vissa djurslag.

Härigenom förordnas som följer:

Fridlysningstider.

§ 1.

Mom. 1. Jakt efter nedan upptagna slag av djur vare förbjuden under följande tider av året, nämligen:

Älg: i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län samt Särna och Idre socknar i Kopparbergs län från och med den 1 januari till och med den 8 september samt från och med den 16 september till och med den 31 december; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 9 till och med den 15 september;

i Gävleborgs och Kopparbergs län med undantag av Särna och Idre socknar från och med den 1 januari till och med den 9 oktober samt från och med den 17 oktober till och med den 31 december; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 10 till och med den 16 oktober;

i övriga delar av riket från och med den 1 januari till och med den 9 oktober samt från och med den 24 oktober till och med den 31 december; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 10 till och med den 23 oktober.

Årskalv av älg är fridlyst under hela året.

Vildren: under hela året.

Kronhjort: under hela året med undantag av november månad.

Dovhjort: från och med den 1 januari till och med den 15 september samt från och med den 1 till och med den 31 december; och

är jakt sålunda tillåten från och med den 16 september till och med den 30 november.

Rådjur: i Malmöhus, Kristianstads, Blekinge och Hallands län från och med den 1 januari till och med den 15 september; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 16 september till och med den 31 december;

i övriga delar av riket från och med den 1 januari till och med den 15 september samt under december månad; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 16 september till och med den 30 november.

Hare: i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län från och med den 1 mars till och med den 31 augusti; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 1 september till och med februari månads utgång;

i Malmöhus och Kristianstads län från och med den 1 januari till och med den 15 september; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 16 september till och med den 31 december;

i övriga delar av riket från och med den 16 februari till och med den 31 augusti; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 1 september till och med den 15 februari.

Dock må i inhägnad trädgård, fruktträdsplantering och plantskola, där färska harskador kunna påvisas å träden, den som trädgården eller anläggningen äger eller brukar att själv eller genom annan fälla hare under tiden från och med den 1 januari till och med den 31 mars, även om jakt efter hare då eljest icke är tillåten.

Järpe, tjäder och orre: i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län samt Särna och Idre socknar i Kopparbergs län från och med den 1 februari till och med den 31 augusti; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 1 september till och med den 31 januari;

i övriga delar av riket från och med den 1 december till och med den 31 augusti; dock att fridlysningstiden för *tjäderhöna* och *orrhöna* tager sin början redan den 16 oktober; och är jakt sålunda där tillåten å järpe, tjädertupp och orrtupp från och med den 1 september till och med den 30 november samt å tjäderhöna och orrhöna från och med den 1 september till och med den 15 oktober.

Ripa i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län samt Särna och Idre socknar i Kopparbergs län från och med den 1 mars till och med den 20 augusti; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 21 augusti till och med februari månads utgång;

i övriga delar av riket från och med den 1 januari till och med den 31 augusti samt under december månad; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 1 september till och med den 30 november.

Moripa: under hela året.

Rapphöns: i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län från och med den 1 januari till och med den 15 september samt från och med den 1 oktober till och med den 31 december; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 16 till och med den 30 september;

i Malmöhus, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus, Blekinge och Gottlands län från och med den 1 januari till och med den 15 september samt från och med den 16 november till och med den 31 december; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 16 september till och med den 15 november;

i övriga delar av riket från och med den 1 januari till och med den 15 september samt från och med den 1 november till och med den 31 december; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 16 september till och med den 31 oktober.

Vaktel: under hela året.

Fasan: i Malmöhus, Kristianstads, Hallands och Blekinge län från och med den 1 februari till och med den 15 oktober; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 16 oktober till och med den 31 januari;

i övriga delar av riket: från och med den 1 januari till och med den 15 oktober samt under december månad; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 16 oktober till och med den 30 november.

Vildduva: (ringduva och skogsduva) från och med den 1 april till och med den 31 juli; och är jakt sålunda tillåten från och med den 1 augusti till och med den 31 mars.

Morkulla: från och med den 1 januari till och med den 20 maj; och är jakt sålunda tillåten från och med den 21 maj till och med den 31 december.

Gräsand, skedand, bläsand, stjärtand, snatterand, kricka, årta, gravand, brunand, beckasiner, alla slag, ros Karl, strandskata, tofsvipa, brockfåglar (ljungpipare, alvargremla), fjällpipare, strandpipare, alla slag, storspov och småspov, rödbena, svartnäppa, skogsnäppa, grönbent näppa, gluttsnäppa, drillsnäppa, brushane, småsnäppor, alla slag, och simsnäppor: inom Malmöhus, Kristianstads, Hallands och Blekinge län från och med den 1 januari till och med den 15 juli; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 16 juli till och med den 31 december;

i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län

från och med den 1 januari till och med den 10 augusti; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 11 augusti till och med den 31 december;

i övriga delar av riket från och med den 1 januari till och med den 31 juli; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 1 augusti till och med den 31 december.

Svan: vid rikets kuster från och med den 1 januari till och med den 30 september; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 1 oktober till och med den 31 december;

vid vatten inne i landet från och med den 1 januari till och med den 30 september samt från och med den 16 november till och med den 31 december; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 1 oktober till och med den 15 november.

Grågås, sädgås och fjällgås: vid rikets kuster från och med den 21 april till och med den 31 augusti; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 1 september till och med den 20 april;

vid vatten inne i landet från och med den 21 april till och med den 10 augusti; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 11 augusti till och med den 20 april.

Ejder: vid rikets västra kust från Kullens spets till norska gränsen från och med den 16 februari till och med den 31 oktober; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 1 november till och med den 15 februari;

i Östersjön med Bottniska viken samt Öresund till Kullens spets från och med den 1 januari till och med den 20 mars samt från och med den 21 april till och med den 31 augusti; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 21 mars till och med den 20 april samt från och med den 1 september till och med den 31 december.

Bergand, knipa, vigg, svärta, sjöorre och alfågel samt *storskrake* och *småskrake:* vid rikets västra kust från Kullens spets till norska gränsen från och med den 1 januari till och med februari månads utgång samt från och med den 1 april till och med den 31 augusti; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 1 till och med den 31 mars samt från och med den 1 september till och med den 31 december;

i Östersjön med Bottniska viken samt Öresund till Kullens spets från och med den 1 januari till och med den 20 mars samt från och med den 21 april till och med den 31 augusti; och är jakt sålunda där tillåten från och med den 21 mars till och med den 20 april samt från och med den 1 september till och med den 31 december;

vid vatten inne i landet från och med den 1 januari till och

med den 20 mars samt från och med den 21 april till och med den 10 augusti; och är jakt å nämnda fåglar sålunda där tillåten från och med den 21 mars till och med den 20 april samt från och med den 11 augusti till och med den 31 december.

Storskarv (älkråka), tordmule, sillgrisla, tobisgrissla, storlom och *smålom*: från och med den 21 april till och med den 31 augusti; och är jakt sålunda tillåten från och med den 1 september till och med den 20 april.

Mom. 2. Om fridlysning av val är särskilt stadgat.

§ 2.

Mom. 1. Rörande förbud att jaga björn och lo å nationalpark är särskilt stadgat.

Mom. 2. Å annan kronans mark än i mom. 1 sägs må björn och lo icke dödas eller fångas utan Kungl. Maj:ts tillstånd; dock att björn eller lo, som anfallit människa eller tamdjur, må även annorledes än i nödvärn dräpas efter tillåtelse, där fråga är om de till lapparnas utslutande begagnande anvisade områden, av länsstyrelsen samt i annat fall av vederbörande överjägmästare.

§ 3.

Mom. 1. Följande fåglar må icke under någon tid av året fångas eller dödas:

Sommargylling, blåkråka, härfågel, kungsfiskare, tornuggla, hornuggla och jorduggla, glada, brun kärrhök och blå kärrhök, skärfläcka, långnäbbor (rödspov och myrspov), lunnefågel, vit stork, svart stork, rördrom, dvärgmå, svarttärna, skräntärna, kentsk tärna, småtärna, smådopping och svarthakedopping.

Mom. 2. Följande fåglar må icke fångas eller dödas under tiden från och med den 1 mars till och med den 15 september:

Tättingar: nötkråka, stare, siskor, steglitsa, hämplingar, bofink, fältsparvar, alla lärkor, alla piplärkor, gulärta, sädesärta, trädkrypare, nötväcka, alla mesar, kungsfågel, alla flugsnappare, alla sångare, järnsparv, alla trastar, stenskvätta, buskskvätta, rödstjärt och svart rödstjärt, näktergal, blåhake, rödhake, strömstare, gärdsmyg samt alla svalor.

Klätterfåglar: alla hackspettar, göktyta och gök.

Skärrfåglar: tornsvala och nattskärva.

Vadare: trana.

Mom. 3. Följande fåglar må icke fångas eller dödas under tiden från och med den 1 mars till och med den 31 juli:

Kräkfåglar: korp, med undantag inom Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

Ugglor: kattuggla, slaguggla, lappuggla, pärluggla, hökuggla, sparvuggla och fjälluggla inom hela riket samt berguv inom Malmöhus, Kristianstads, Hallands och Blekinge län.

Dagrovfåglar: kungsörn och havsörn, pilgrimsfalk, jaktfalk, tornfalk, ornvråk, fjällvråk, bivråk och fiskgjuse.

Måsfåglar: samtliga trutar, måsar, tärnor och labbar, med undantag av de fåglar av dessa arter, som jämlikt mom. 1 äro fridlysta under hela året, ävensom havstruten.

Mom. 4. Å kronans marker, med undantag av nationalparker varom är särskilt stadgat, må icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd örn och berguv fångas eller dödas under någon tid av året.

Särskilda bestämmelser avseende de i §§ 1 och 2 omnämnda djurarter.

§ 4.

Ägg av de enligt § 1 fridlysta fåglar må icke ur deras bon tagas eller förstöras; dock må den, som på område, som av honom innehaves, utsätter holk för storskrake eller knipa, taga därstädes av sådan fågel lagda ägg.

§ 5.

I hägnad jaktpark eller djurgård må den, som där äger jakträtt, alla tider av året jaga villebråd, som genom hägnaden hålles instängt.

§ 6.

Under tid, då här i riket jakt efter det i §§ 1 och 2 omnämnda villebråd är förbjuden, må sådant villebråd icke till salu utbjudas, köpas, emottagas eller från ort till annan forslas, med mindre villebrådet är försett med fastställt märke, utvisande att det dödats å lovlig tid eller införts från utrikes ort; dock vare ej såsom olovligt forslande ansett att i de sex nordligaste länen under åtta dagar och i övriga delar av riket under fyra dagar efter inträdet av fridlysningstid föra fridlyst villebråd från jaktplatsen till ort, där dess förseende med märke, som nyss är sagt, kan äga rum.

Villebråd av nyssnämnda slag, som till riket införes å tid, då

detsamma här är fridlyst, skall före utlämnandet till godsemottagaren förses med märke, som nyss är sagt, utvisande att det införts från utrikes ort.

Äro fridlysningstiderna olika för särskilda delar av riket, skall i fråga om tillämpning å viss ort av förbud, som i denna § är stadgat, den där gällande fridlysningstid vara bestämmande.

Vad i denna § sägs avser ej konserverat kött eller till förtäring avsedd anrättning av villebråd, ej heller levande vilt, som bevisligen lovligt infångats eller med vederbörligt tillstånd från utlandet införts. Ej heller vare det hinder för fri försling eller försäljning av villebråd, som avses i § 5 eller efter lagen om rätt till jakt eller denna stadga förverkats, dock att i dessa fall vid djuret bör vara fäst av kronobetjänt eller förvaltande eller bevakande personal vid skogsstaten eller särskilt förordnad jakttillsyningsman utfärdat intyg om platsen, där djuret fällts, eller bevis att detsamma förverkats.

Hare, som i fall, varom i § 1 förmäles, fällts i inhägnad trädgård, frukträdsplantering eller plantskola, där färska harskador kunna påvisas å träden, må icke bortföras till annan ort eller utbjudas till salu.

§ 7.

Märke, varom i § 6 förmäles, skall innehålla en avbildning av en krona enligt nedanstående mönster och skall med därtill avsedd stamp intryckas i lack å lämpligt ställe å djuret på sådant sätt, att märkets olika delar tydligt framträda.

Märket åsättes å landet av landsfiskal eller särskild av länsstyrelsen förordnad person samt i stad av stadsfiskal eller av magistraten förordnad förrättningsman. Vid införsel av vilt från utrikes ort åsättes märket av vid tullverket anställd person.

Kostnaden för märket och dess anbringande erlägges av den, som stämplingen begär, eller vid införsel av vilt från utrikes ort av godsemottagaren med ett öre för varje märke, därest ej särskild överenskommelse träffas.

Det åligger länsstyrelsen, som äger hos domänstyrelsen rekvirera erforderliga sigillstampar, att mot kvitto tillhandahålla förrättningsman sådan stamp.

§ 8.

Om undantag i särskilt fall för vetenskapligt eller annat nyttigt ändamål från de i §§ 1, 4 och 6 meddelade bestämmelser må ansökan göras hos Konungen.

§ 9.

Förorsakas inom kronans områden, med undantag av nationalparker varom är särskilt stadgat, av björn eller lo skada å tamdjur, vilka för betning må dit inkomma, och är skadan icke att tillskriva vårdslöshet vid djurens bevakning, skall sådan skada ersättas av statsverket.

Skulle storskrake, småskrake eller storskarv förorsaka avsevärd skadegörelse, må domänstyrelsen med avseende å andra kronans marker än nationalparker och de till lapparnas uteslutande begagnande anvisade områden samt i andra fall, bortsett från nämnda parker, länsstyrelsen medgiva tillstånd att under viss begränsad tid, även då sådant eljest är förbjudet, inom visst område döda fåglar av ifrågavarande slag samt förstöra deras ägg och bon.

§ 10.

Vid föreskriven anmälan att björn eller lo dödats eller fångats eller att sådant djur eller älg, hjort eller rådjur anträffats såsom fallvilt utgår ersättning av statsmedel för utgifter, som anmälaren haft att gälda för telegram, telefonsamtal och brev med allmänna posten samt, där fråga varit om kortare avstånd, för budsändning.

Rörande omhändertagandet av dödad eller fångad björn och lo samt fallvilt av nyssnämnda slag beslutar den landsfiskal eller polismyndighet, som har att emottaga anmälan, varom i denna paragraf förmäles.

Särskilda bestämmelser avseende de i § 3 omförmälda djurarter.

§ 11.

Mom. 1. Under tid, då det är förbjudet att fånga eller döda de i § 3 omförmälda fåglar, må sådant djur icke till salu utbjudas, köpas, emottagas, från ort till annan forslas eller till riket införas.

Mom. 2. Under i mom. 1 angiven tid är tillika förbjudet att taga eller förstöra, till salu utbjuda, köpa, emottaga, från ort till annan forsla eller till riket införa där omförmälda fåglars ägg och bon.

Mom. 3. Äro fridlysningstiderna för ifrågavarande fåglar olika för särskilda delar av riket, skall vidkommande tillämpning å viss ort av förbud, som i denna § är stadgat, den där gällande fridlysningstid vara bestämmande.

§ 12.

Lärare i medicinska och naturvetenskapliga ämnen vid rikets högskolor, huvudlärare i biologi vid allmänna läroverk och statsseminarier samt föreståndare för medicinska institutioner, naturvetenskapliga museer och zoologiska trädgårdar må själva eller genom annan person, som därtill av dem erhållit skriftligt, för viss tid, högst ett år, gällande uppdrag, utan hinder av bestämmelserna i § 3 mom. 1, 2 och 3 samt § 11 under förbjuden tid fånga eller döda i § 3 mom. 1, 2 och 3 angivna fåglar samt insamla dylika fåglars ägg och bon, dock ej i större omfattning än som erfordras för verksamheten vid vederbörande läroanstalt eller institution, för bedrivande av egna vetenskapliga undersökningar eller för fullständigande av de vetenskapliga samlingar, som äro under deras vård.

Rätt, som nu är sagd, må av länsstyrelse, när skäl därtill provas föreligga, kunna medgivas annan känd vetenskapsman.

Erfordras i andra fall undantag från de i § 3 mom. 1, 2 och 3 samt § 11 meddelade bestämmelser, äge länsstyrelse, efter inhämtande av vetenskapsakademiens yttrande, därtill lämna tillstånd.

Tillstånd, som i något av dessa fall av länsstyrelse lämnas, skall meddelas för länet eller viss del därav samt för viss tid, högst ett år.

I skrivelse, varigenom meddelas uppdrag, på sätt i första stycket omförmäles, ävensom i tillståndsbevis, som av länsstyrelse lämnas, skall angivas den eller de fågelarter samt det antal individer av varje art ävensom det antal ägg eller kullar av sådana samt bon, som må fångas, dödas eller insamlas.

Den, som erhållit uppdrag eller tillstånd, varom nu är fråga, skall, innan han begagnar sig av därmed förenad rätt, om uppdraget eller tillståndet göra anmälan till landsfiskalen eller polismyndigheten i orten; och skall han under utövningen av den honom medgivna rätt vara skyldig att medföra skrivelsen rörande uppdraget eller länsstyrelsens tillståndsbevis samt att vid anfordran förete skrivelsen eller beviset för landsfiskal, polismyndighet, särskilt förordnad jakttillsyningsman eller enskild person, vars rätt må av uppdraget eller tillståndet beröras.

Därest tillstånd meddelats av länsstyrelse, skall omedelbart efter utgången av den tid, tillståndet avser, till länsstyrelsen ingivas förteck-

ning över de fåglar, som fångats eller dödats, samt över ägg, kullar och bon som insamlats.

§ 13.

Det i § 11 stadgade förbud att till salu utbjuda, köpa, emottaga, från ort till annan forsla eller till riket införa någon av de i § 3 angivna fåglar gäller icke fåglar, avsedda att efter vederbörligt tillstånd utplanteras, att användas i vetenskapligt syfte eller att hållas i bur.

§ 14.

Det i § 3 mom. 2 stadgade förbud att döda där omförmälda fåglar må icke utgöra hinder för ägare eller brukare av trädgårdar eller planterade eller sådda fält att, själva eller genom andra personer, under förbjuden tid med skjutvapen döda fåglar av ifrågavarande slag, då sådant erfordras för att förekomma avsevärd skada i trädgårdarna eller å fälten.

Fåglar, som dödats under sådana omständigheter, må icke bortföras till annan ort eller utbjudas till salu.

Skulle de under § 3 mom. 3 upptagna fåglar å någon trakt förorsaka mera avsevärd skadegörelse, må, där icke det fall är för handen, varom i § 3 mom. 4 förmäles, domänstyrelsen med avseende å andra kronans marker än nationalparker och de till lapparnas uteslutande begagnande anvisade områden samt i andra fall, bortsett från nämnda parker, länsstyrelsen äga att medgiva tillstånd för viss tid, ej överstigande ett år, och visst område att döda fåglar av ifrågavarande slag samt förstöra deras ägg och bon.

§ 15.

Det i § 11 mom. 2 stadgade förbud att taga eller förstöra vissa fåglars bon må icke utgöra hinder för ägare eller brukare av fastighet att själv eller genom annan person under förbjuden tid avlägsna eller förstöra sådana fågelbon, som blivit byggda i eller på fastigheten tillhöriga byggnader eller gårdar och därigenom förorsaka olägenhet eller skada.

Jakt- och fångstmedel samt skottpremier m. m.

§ 16.

Mom. 1. Spjut eller skjutvapen må icke gillrade användas såsom jaktmedel.

Mom. 2. Annan jaktanstalt, såsom grop, sax, snara eller stock, vilken är farlig för människor eller husdjur, må icke inrättas eller ut sättas närmare farväg eller annans boningshus än två hundra meter och ej heller av någon begagnas utan tillstånd av markens innehavare samt den, vilken jakträtten där eljest må tillkomma.

Mom. 3. Å samfälld mark må jaktanstalt, som i mom. 2 omförmäles, icke under tiden mellan den 31 maj och den 1 oktober utsättas eller, dessförinnan utsatt, kvarlämnas, med mindre alla delägarna därtill givit lov samt anstalten är med fällda träd eller annat stängsel så omgärdad, att kreatur därifrån avhållas.

Mom. 4. Vad i mom. 2 är stadgat om användande av där nämnda jaktanstalter gälle även om utläggande av förgiftat lockbete; och må sådant lockbete icke såsom fångstmedel begagnas å samfälld mark utan samtycke av alla delägarna.

Mom. 5. Å mark, som utan att vara samfälld är till gemensamt mulbete upplåten, må de i mom. 2 och 4 omförmälda jaktanstalter och fångstmedel icke under den i mom. 3 angivna tid användas, med mindre alla, som där bruka mulbete, därtill samtyckt samt med anstalten så förfarits, som i mom 3 sägs.

Mom. 6. Djurfångst med sax må icke företagas av annan än den, som erhållit särskilt tillstånd därtill. Sådant tillstånd meddelas, efter prövning av förekommande omständigheter, av länsstyrelsen tillsvidare för viss tid, ej överstigande ett år. I resolution om meddelat tillstånd skall intagas erinran om de enligt denna stadga gällande bestämmelser för fångstmedlets användande, varjämte skola angivas den eller de djurarter, för vilka saxen är avsedd, och den plats, där saxen må utsättas; ägande länsstyrelsen, där så finnes erforderligt, föreskriva särskilda villkor för tillståndets tillgodonjutande. Om meddelat tillstånd och villkoren därför skall länsstyrelsen underrätta vederbörande landsfiskal eller polis myndighet.

Att för användande av gift till dödande av djur i vissa fall fordras länsstyrelsens tillstånd, därom stadgas i giftstadgan.

Mom. 7. Den, som vill för fångande av varg, järv eller säl begagna jaktanstalt, varom i mom. 2 sägs, eller som vill utlägga förgiftat lockbete, vare skyldig att låta kungörelse därom med uppgift å platsen, där det skall ske, införas i tidning inom orten så ock söndagen förut uppläsas i närmaste kyrkor. Göre ock, innan förgiftat lockbete utlägges, anmälan om förhållandet hos vederbörande landsfiskal eller polismyndighet och styrke därvid, att kungörelse i föreskriven ordning ägt rum. Nyttjas fångstmedel, som i detta moment avses, längre tid fortfarande å samma ställe, skall kungörandet förnyas en gång var tredje månad.

§ 17.

Snaror, flak eller annat dylikt giller, vari nyttigt vilt kan dödas eller lemlästas, må icke begagnas utom i Jämtlands län ovan skydds-skogsgränsen samt i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker ovan odlingsgränsen och icke heller där under tid, då hare och skogs-fågel äro fridlysta.

Det är överallt förbjudet att för fångst av de i 3 § mom. 1, 2 och 3 angivna fåglar använda snaror, burar, nät, fällor, limspön eller annat medel, som har till ändamål att underlätta fångande eller dödande i stor mängd.

Sax må ej användas för fångande av andra djur än dels varg, järv och sälhund samt vid vatten, där fiskodling bedrivs, utter, dels räv inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dels ock örn, falk, berguv, duv- och sparvhök, korp och kråka vid fasaneri, hargård eller dylik anläggning eller eljest under tiden från och med den 1 november till och med februari månads utgång. Sax med tandade skalmar må ej brukas för fångande av räv. Vid sälfångst med sax skall denna vara gillrad under vattenytan. Till fångst av fåglar må ej brukas trampsax utan allenast sax med bulvan. Gillrad sax skall vittjas minst en gång varje dygn.

Skytte för levande uv eller uvbulvan må bedrivas allenast för dödande av duv- och sparvhök samt kråka.

Älg må ej jagas under skidlöpande eller fångas i grop eller medelst snara.

Jakt vid bloss eller annat lyse vare förbjuden.

Gevär av 10 millimeter eller mindre kaliber och tillika av modell, huvudsakligen avsedd för krigsbruk, må icke användas till annan jakt än i öppna havet eller i havsbandet efter sälhund ävensom, efter tillstånd av länsstyrelsen, å kalvfjällen ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län samt skyddsskogsgränsen i Jämtlands län efter varg, där sådant djur veterligen uppehåller sig i trakten.

Från motorbåt eller annat maskindrivet fartyg må jakt efter annat djur än sälhund icke bedrivas i Stockholms läns skärgård från och med Öregrundsgrepen till Landsort och vid rikets västra kust från Falsterbo udde till norska gränsen samt under tiden mellan den 31 maj och den 1 oktober icke heller i övriga delar av riket.

§ 18.

Under tiden mellan den 15 mars och den 16 augusti må hund icke begagnas till annan jakt än dels efter björn, varg, lo och järv, när

något av dessa djur bevisligen uppehållit sig i trakten, dels vid lya eller gryt för utdrivande av däri befintligt djur, varom i 13 § lagen om rätt till jakt förmåles, samt dels vid stränder av sjö eller vattendrag och å kärrmark från och med den dag, då enligt gällande bestämmelser jakt efter gräsand är tillåten å ifrågavarande ort.

För jakt, varom i § 1 förmåles, av hare i inhägnad trädgård, fruktträdsplantering eller plantskola, där färska harspår kunna påvisas å träden, må icke brukas hund.

§ 19.

Den, som dödar djur av nedannämnda slag, erhåller av allmänna medel i belöning:

för varg	50 kronor,
» järv	10 »

För unge av dessa djur erhålles lika mycket som för fullvuxet djur av samma slag.

Vill någon erhålla sådan belöning, uppvisse huden av djuret för landsfiskal eller ordförande i kommunalnämnd och tage hans intyg, vilket utan lösen utfärdas, att djuret dödats inom riket, samt att djurets öron blivit i hans närvaro avskurna, och have sedan rätt att hos närmaste kronouppbördsman eller länsstyrelse uppbära den utfästa belöningen.

I avseende på utbetalning av sådan belöning äger intyg, som av intendenten vid naturhistoriska riksmuseets vertebratavdelning eller föreståndare för zoologiskt museum vid rikets universitet eller högskolor meddelas därom, att till musei samlingar i ostympat skick avlämnats djur av något bland nämnda två slag, enahanda kraft och verkan, som enligt nästföregående stycke tillkommer där omförmälda intyg om att sådant djurs öron blivit i vederbörandes närvaro avskurna.

Belöning för dödande eller fångande av vilda däggdjur eller fåglar, avseende att uppmuntra till förföljelse av viss art, må icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd utfästas, utom så vitt angår kråkor och gråsparvar samt skadliga smågnagare såsom råttor, möss och sorkar. I beslut angående dylikt tillstånd intages föreskrift rörande person, som skall hava att för belönings utbetalande granska dödat djur.

Beträffande belöning åt den, som dödar sälhund, gäller vad i sådant avseende särskilt blivit föreskrivet.

§ 20.

Rörande jaktvårdsavgift, jaktkort och jaktpass ävensom angående skyldighet att avlämna uppgifter för jaktstatistiken gäller vad därom särskilt stadgats.

Ansvarsbestämmelser.

§ 21.

Jagar någon villebråd, som i § 1 eller 2 omförmäles, under tid, då sådant är förbjudet, böte från och med tio till och med femhundra kronor, och vare, där jaktkort eller jaktpass för den jagande utfärdats, detsamma förbrutet. Har djur vid jakten blivit dödat eller fångat, vare även det förverkat.

Var det älg, kronhjort, björn eller lo, som under förbjuden tid dödats, sårats eller fångats, må böterna ej sättas lägre än tvåhundra kronor.

Den, som mot stadgandet i § 6 till salu utbjuder, köper, emottager eller från ort till annan forslar villebråd, böte från och med tio till och med tvåhundra kronor, och vare även i detta fall villebrådet förverkat.

Överträder någon vad i §§ 4, 16, 17 och 18 föreskrivits eller det i § 19 meddelade förbud mot utfästade av belöning för djurs dödande eller fångande, böte från och med fem till och med tvåhundra kronor.

I alla dessa fall vare den felande jämväl pliktig att ersätta skadan.

§ 22.

Fångar eller dödar någon under tid, då sådant är förbjudet, olovligen fågel, som i § 3 angives, böte från och med fem till och med femhundra kronor, och vare, där jaktkort eller jaktpass för honom utfärdats, detsamma förbrutet. Djur, som dödats eller fångats, vare likaledes förbrutet.

Bryter någon mot bestämmelserna i § 11 eller § 14 andra stycket eller överskrider någon uppdrag eller länsstyrelses tillstånd, varom i § 12 förmäles, böte från och med fem till och med tvåhundra kronor.

I de fall, som ovan i denna § avses, vare den felande jämväl pliktig att ersätta uppkommande skada.

För underlåtenhet att fullgöra vad i § 12, de två sista styckena, föreskrives vare straffet böter från och med fem till och med femtio kronor.

§ 23.

Anträffar någon å bar gärning den, som idkar jakt, skytte eller fångst, som enligt denna stadga är förbjuden, have rätt att från honom taga, utom förverkat djur samt jaktkort och jaktpass, jämväl bössa, annan jakt- och fångstredskap samt hundar till vedermäle och pant samt behålla det, till dess han rätt för sig bjuder.

Har den, som blivit dömd till ansvar för jakt, skytte eller fångst under förbjuden tid, inom två år därefter ånyo gjort sig skyldig till sådan förseelse, vare bössa, annan jakt- och fångstredskap samt hundar förbrutna. Vad sålunda förbrutits skall å offentlig auktion försäljas, och tillfalle försäljningssumman, sedan avdrag skett för omkostnader och panthavare njutit sin panträtt enligt denna § till godo, jaktvårdsfonden.

Då i beslag tagits djur, som är underkastat förskämning, äge beslagaren, sedan syn och värdering av två ojäviga män hållits, försälja det beslagtagna på lämpligt sätt.

§ 24.

För förseelse, som mot denna stadga begås av barn under femton år, svare fader, målsman eller husbonde, därest förseelsen skett med hans vetskap och ej visas kan, att han gjort vad på honom ankommit för att förekomma densamma.

Åtal m. m.

§ 25.

Överträdelse av denna stadga, vilka blott förnärma enskild persons rätt och ej angå till allmänt gagn givna föreskrifter, må endast av målsägaren åtalas.

Förvaltande och bevakande personal vid skogsstaten, föreståndare och lärare vid statens skogsskolor samt allmän åklagare och särskilt förordnad jakttillsyningsman åligger det att beivra andra överträdelse av denna stadga. I övrigt vare en var berättigad att åtala dylika överträdelse.

Åtal anhängiggöres vid allmän domstol.

§ 26.

Vad i 17 kap. 11 § rättegångsbalken förordnas om dem, som rättens eller länsstyrelsens bud och ärenden gå, gälle ock om de här ovan i § 25 omförmälda, vid skogsstaten och skogsläroverken anställda personer samt särskilt förordnade jakttillsyningsmän i mål, som avses i samma §.

§ 27.

Mom. 1. Böter, som efter denna stadga ådömas, skola fördelas sålunda, att två tredjedelar tillfalla kronan och en tredjedel jaktvårds-

fonden; dock att, därest åtalet utförts av annan än målsägare, åklagaren tager kronans andel av böterna. Finnes särskild angivare, tage han hälften av den andel, som eljest tillkommer åklagaren.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de enligt allmän strafflag.

Mom. 2. Djur, som är förverkat enligt denna stadga, eller, om det ej kan tillrättaskaffas, dess värde tillfalle åklagaren.

Denna stadga träder i kraft den 1 januari 192... Genom densamma upphävas jaktstadgan den 8 november 1912 och Kungl. Maj:ts kungörelse av sistnämnda dag angående skydd åt för lantbruket nyttiga fåglar.

Den nya stadgan inverkar däremot ej rubbning beträffande följande resolution och kungörelser:

resolutionen den 25 januari 1889 om rätt för Karlsö jakt- och djurskyddsförenings aktiebolag att å Stora Karlsö idka all slags jakt under alla tider av året; skolande i fråga om forsling eller försäljning av villebråd, som fällts å Stora Karlsö, gälla vad i denna stadga är föreskrivet i § 6 om villebråd, som fällts i hägnad jaktpark eller djurgård, samt i § 11 mom. 1;

kungörelsen den 6 december 1907 angående skydd för fågellivet å Lilla Karlsö och däromkring liggande vattenområde i Gottlands län; samt

kungörelsen den 11 april 1913 angående förbud mot jakt efter sjöfågel å visst vattenområde omkring Stora Karlsö i Gottlands län.

Den nya stadgan skall ej heller verka rubbning i vad genom Kungl. Maj:ts brev till skogsstyrelsen den 12 februari 1869 och den 3 maj 1870 förordnats om skyldighet för länsstyrelsen i vissa av rikets län att söka åvägabringa överenskommelser om fridlysning av vissa skärgårdstrakter för skyddande av ejderfågeln och dess ägg eller uti de i dylika överenskommelser innefattade bestämmelser.

(I vad mån i övrigt särskilda kungörelser, som gälla vid den nya stadgans ikraftträdande och avse fridlysning av olika djurarter eller vissa områden, böra jämväl därefter äga bestånd, beror givetvis av tiden, från vilken stadgan skall tillämpas, samt då rådande förhållanden.

Härutinnan vilja de sakkunniga vidare hänvisa till den framställning, som av dem i deras missivskrivelse gjorts rörande tillfälliga fridlysningstider).

F ö r s l a g
till
L a g
om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 25 juni 1909 angående
nationalparker.

Härigenom förordnas, att 2 § i lagen den 25 juni 1909 angående nationalparker skall erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Vad i 1 § stadgats skall ej leda till inskränkning i enskild rätt, som må vara uppkommen, då området avsättes till nationalpark, eller i de rättigheter till bete, skogsfång, jakt och fiske, som äro lapparna medgivna, dock att jakt å björn eller lo ej må äga rum. Ej heller vare lapparna förvägrat att medföra de för deras renhjordars bevakning nödiga hundar.

Förorsakas inom nationalparks område av björn eller lo skada å renar, vilka där må föras till bete, och är skadan icke beroende av vårdslöshet vid renarnas bevakning, skall sådan skada ersättas av statsverket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 192...

Förslag

till

Kungörelse

angående ändrad lydelse av 3 och 7 §§ i reglementet den 22 december 1911 rörande nationalparkernas förvaltning.

Häri genom förordnas, att 3 och 7 §§ i reglementet den 22 december 1911 rörande nationalparkernas förvaltning skola erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

Vederbörande personal vid skogsstaten skall, där så kan ske utan särskilda kostnader och utan åsidosättande av andra tjänsteåligganden, efter domänstyrelsens uppdrag utöva tillsyn över och bevakning av nationalparkerna.

För den tillsyn och bevakning, som härutöver erfordras, äger vetenskapsakademien anställa nödig personal i den mån de för nationalparkens behov tillgängliga medel därtill lämna tillgång, varjämte de nationalparker, som äro belägna eller komma att förläggas ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län tillses och bevakas av de för dessa trakter anställda länsvakterna.

7 §.

Befinnes inom nationalpark viss djurart hava nått en för naturlivets jämnvikt störande utveckling, må vetenskapsakademien beträffande nämnda djurart medgiva rätt till jakt inom parken; dock att jakt å björn eller lo icke må äga rum utan Kungl. Maj:ts tillstånd.

För rätt till jakt, som sålunda medgives, må, där så prövas lämpligt, bestämmas skälig avgift.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 192...

Förslag
till
Förordning
angående jaktvårdsavgifter, jaktkort och jaktpass.

Häri genom förordnas som följer:

§ 1.

Jakt må ej, med undantag för fall som i 2 § sägs, av någon utövas, med mindre han erlagt jaktvårdsavgift i den ordning här nedan stadgas samt till bevis härom är försedd med ett för honom personligen utfärdat jaktkort.

Den jagande vare pliktig att framvisa jaktkortet vid anfordran av ägare eller brukare av marken, där jakten utövas, eller innehavare av jakträtten därstädes eller någon av deras folk, förvaltande eller bevakande personal vid skogsstaten, föreståndare eller lärare vid statens skogsskolor, vederbörande kronobetjänt eller polisman eller särskilt förordnad jakttillsyningsman.

§ 2.

De i 1 § givna bestämmelser rörande jaktkort gälla ej Konungen eller medlem av det kungl. huset.

Från skyldighet att erlægga jaktvårdsavgift äro befriade:

chefen för Konungens hovjägeristat i avseende på jakt, som av honom på Konungens uppdrag utövas å kronans områden, ävensom personer, som vid jakt å nämnda områden äro Konungen eller chefen för hans hovjägeristat följaktiga;

chefen för domänstyrelsen samt personal vid skogsstaten ävensom personal och elever vid skogsläroverken i avseende å jakt, som enligt gällande grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt eller 31 § i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige av dem utövas å kronans områden;

lapp vid utövning av den jakträtt, som enligt vad särskilt är stadgat tillkommer honom i vissa delar av riket;

lärare i medicinska och naturvetenskapliga ämnen vid rikets högskolor, huvudlärare i biologi vid allmänna läroverk och statsseminarier samt föreståndare för medicinska institutioner, naturvetenskapliga museer och zoologiska trädgårdar vid utövande av jakt, som må hava blivit dem medgiven med stöd av § 8 i stadgan om jakt och om fridlysning av vissa djurslag, eller av dem enligt § 12 i samma stadga tillkommande jakträtt, så ock personer som efter deras uppdrag, på sätt i sistnämnda § sägs, fånga eller döda fåglar; samt

utländsk undersåte, som enligt § 5 i denna förordning är skyldig utlösa jaktpass.

I övrigt äga bestämmelserna om jaktvårdsavgifter och jaktkort icke tillämplighet i avseende å

jakt efter varg, järv och sälhund eller

jakt å mark, som är till jaktpark eller djurgård inhägnad, eller dödande, i fall som i 13 § lagen om rätt till jakt sägs, av djur, som inkommit i gård eller trädgård, eller, i fall varom i §§ 9 och 14 stadgan om jakt och om fridlysning av vissa djurslag förmäles, av där angivna fåglar till förekommande av skadegörelse genom dem.

§ 3.

Mot erläggande av jaktvårdsavgift äger den, som därtill anmäler sig samt fullgjort föreskriven skyldighet att avlämna jaktstatistik för föregående år, utbetomma jaktkort. Detta utfärdas att gälla jakt inom viss kommun, visst län eller hela riket samt avser helt kalenderår eller en tid av tre på varandra följande dagar.

Jaktvårdsavgiften utgör:

för helt år: för jakt inom viss kommun.....	kr.	5
» » » visst län	»	20
» » » hela riket	»	50

samt för tidsperiod av tre på varandra följande dagar, oberoende

av område där jakten bedrivs, » 1

Jaktvårdsavgift uppbäres och jaktkort utfärdas av länsstyrelse eller särskild person, som av länsstyrelsen förordnas, samt dessutom på landet av landsfiskal och i stad av magistrat eller den, som av magistraten därtill utses.

Jaktvårdsavgifterna tillfalla statsverket och bilda en fond (jaktvårdsfonden), vilken efter Kungl. Maj:ts bestämmande användes för främjande av jaktvärden inom riket.

Närmare föreskrifter rörande jaktvårdsfondens förvaltning samt jaktkorts beskaffenhet och vad vid utfärdande av sådant är att iakttaga meddelas av Kungl. Maj:t.

§ 4.

Har enskild jordägare eller jakträttsinnehavare, som omförmäles i 6 § i lagen om rätt till jakt, erlagt jaktvårdsavgift inom den eller de kommuner, där mark, som av dem äges eller brukas, är belägen, må hos dem mantalsskriven medlem av familjen för jakt inom samma kommuner erlägga allenast halv jaktvårdsavgift.

§ 5.

Utländsk undersåte må ej inom riket idka jakt, med mindre han är försedd med för honom personligen utfärdat jaktpass; dock vare sådan undersåte berättigad att å fastighet, som han med Kungl. Maj:ts tillstånd besitter, jaga utan att innehava jaktpass. Sådant vare ej heller erforderligt för utländsk undersåte, som vid jakt å kronans jaktområde är Konungen följaktig, eller för främmande makts beskickning eller för norsk lapp vid utövning av den jakträtt, som, enligt vad särskilt är stadgat, tillkommer sådan lapp i vissa delar av riket.

Den jagande vare pliktig att framvisa jaktpasset vid anfordran av någon av de personer, som omförmäles i § 1 andra stycket.

§ 6.

Jaktpass meddelas av länsstyrelse efter skriftlig ansökan och gäller för riket i dess helhet.

Ansökan om erhållande av jaktpass skall innehålla sökandens för- och tillnamn, yrke eller titel samt hemort och nationalitet ävensom uppgift å den tid — viss dag, vissa dagar eller helt kalenderår — för vilket passet begäres.

Avgiften utgår för helt kalenderår med etthundra kronor och eljest med fem kronor för varje dag, beviset omfattar, samt tillfaller jaktvårdsfonden.

Närmare föreskrifter rörande beskaffenheten av jaktpass och vad vid utfärdande av sådant är att iakttaga meddelas av Kungl. Maj:t.

§ 7.

Underlåter någon att, på sätt i § 1 föreskrives, erlägga jaktvårdsavgift, böte från och med fem till och med ett hundra kronor och vare dessutom pliktig att erlägga dubbel sådan avgift, beräknad för helt år och för varje kommun, där jakt utövats.

För underlåtenhet att vid jakt medföra gällande jaktkort eller vägran att på anmodan av den, som vederbör, framvisa kortet, vare straffet böter från och med fem till och med femtio kronor.

§ 8.

Överträder någon det i § 5 stadgade förbud, böte från och med fem till och med ett hundra kronor och vare dessutom pliktig att erlægga den högsta för jaktpass fastställda avgift.

För berörda avgifts erläggande svare, lika med den skyldige, jämväl den, som till honom upplåtit jakträtt eller tillåtit honom i jakten deltaga, med rätt likväl att av den skyldige söka åter vad som sålunda erlagts.

För underlåtenhet att vid jakt medföra gällande jaktpass eller vägran att på anmodan av den, som vederbör, framvisa detsamma vare straffet böter från och med fem till och med femtio kronor.

§ 9.

Har jaktkort eller jaktpass av domstol förklarats förbrutet, skall genom domstolens försorg underrättelse därom ofördröjligen meddelas den myndighet, som utfärdat kortet eller passet.

§ 10.

Det tillkommer allmän åklagare samt förvaltande och bevakande personal vid skogsstaten ävensom föreståndare och lärare vid statens skogsskolor samt särskilt förordnad jakttillsyningsman att föra talan rörande överträdelser av denna förordning.

§ 11.

Vad i 17 kap. 11 § rättegångsbalken förordnas om dem, som rättens eller länsstyrelsens bud och ärenden gå, gälle ock om de här ovan i § 10 omförmälda, vid skogsstaten och skogsläroverken anställda personer samt jakttillsyningsmän i mål, som avses i samma §.

§ 12.

Böter, som enligt denna förordning ådömas, skola fördelas sålunda, att två tredjedelar tillfalla åklagaren och en tredjedel jaktvårdsfonden. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de enligt allmän strafflag.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 192...

Förslag

till

Kungörelse

om vad vid utfärdande av jaktkort och jaktpass är att iakttaga.

Med upphävande av kungörelsen den 8 november 1912 om vad vid utfärdande av jaktpass är att iakttaga förordnas som följer:

§ 1.

Jaktkort skall utfärdas å tryckt, rektangulär blankett av fast, hållbart papper, 10 centimeter i längd och 7 centimeter i bredd samt av olika färg, sålunda att grön färg användes till jaktkort, gällande endast för viss kommun, violett färg till jaktkort, gällande för visst län, röd färg till jaktkort gällande för riket i dess helhet samt grå färg till jaktkort avseende tidsperiod av tre dagar. Å blanketten skall vara anbragt ordet jaktkort, och skall därå angivas det område (kommun, län, hela riket), för vilket kortet gäller, den tid detsamma avser, det ordningsnummer, under vilket kortet införts i den uti § 2 omnämnda förteckning, den persons för- och tillnamn, yrke eller titel samt hemvist, för vilken kortet utfärdats, samt tjänsteman eller myndighet, som utlämnat kortet, allt i överensstämmelse med bifogade formulär 1 a) och b).

§ 2.

Av den, som har att mottaga jaktvårdsavgift och utlämna jaktkort, skall föras särskild förteckning, upptagande under nummer, förlöpande särskilt för jaktkort gällande helt år och särskilt för kort avseende allenast tre dagar, alla under året utfärdade jaktkort och erlagda jaktvårdsavgifter samt tillika angivande den persons för- och tillnamn, yrke eller titel samt hemvist, som utlöst jaktkort, samt tiden, då detta skett. Sådan förteckning skall i övrigt vara inrättad i överensstämmelse med bifogade formulär 2.

§ 3.

Jaktpass skall utfärdas å tryckt blankett av rektangulär form, hållande i längd 12 centimeter och i bredd 8 centimeter samt i övrigt överensstämmande med bifogade formulär 3 och 4. Passblanketter förfärdigas av fast och hållbart papper, olika färgat för de särskilda slagen av jaktpass, sålunda att blå blankett användes till pass, gällande för helt kalenderår, samt gul blankett till pass, gällande för kortare tid.

Vid utfärdandet av jaktpass skall länsstyrelsen å blanketten införa den persons för- och tillnamn, yrke eller titel samt hemvist och nationalitet, för vilken passet utfärdas.

Å passet skall antecknas det nummer, under vilket passet införts i särskild hos länsstyrelsen över utfärdade jaktpass förd förteckning.

§ 4.

Den i § 3 omnämnda förteckning skall upptaga under året utfärdade jaktpass i särskild för varje slag av jaktpass fortlöpande nummerordning; och skall denna förteckning i övrigt inrättas i överensstämmelse med bifogade formulär 5.

§ 5.

Blanketter till jaktkort och jaktpass tillhandahållas efter rekvisition och emot kvitto hos domänstyrelsen.

§ 6.

Varje år inom januari månads utgång skall till jaktvårdsfondens förvaltare insändas redogörelse för under nästföregående år utfärdade jaktkort och jaktpass samt influtna jaktvårds- och passavgifter.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 192...

Formulär 1.

a) Grön, resp. violett, resp. röd färg på kortet.

b) Grå färg på kortet.

Nr 2.

Jaktkort

1922.

*Lantbrukaren Nils Aron Johansson,**Backa, Slöinge socken,*har erlagt jaktvårdsavgift för år 1922
för jakt inom**Tvååkers socken.**¹*Hjalmar Ljung*

Landsfiskal i Årstads distrikt.

Nr 1.

Jaktkort*för tiden 30 augusti—1 september 1922.**Bankdirektören Erland Berg,**Karlavägen 29, Stockholm,*har erlagt jaktvårdsavgift för ovan-
nämnda tid för jakt inom **riket.***Sven Gems*

av överståthållarämbetet

förordnad uppbörds-
man av jaktvårds-
avgifter¹ Eller exempelvis Hallands län eller Hela riket.

Formulär 2.

Förteckning

för år 1922 å jaktvårdsavgifter uppburna av landsfiskalen i Årstads distrikt av Hallands län (länsstyrelsen i N. N. län, magistraten i etc.) samt å utfärdade jaktkort.

Månad och dag för anmälan om jaktkort	Anmälares namn, yrke eller titel och hemvist	Nr å jaktkort, avseende		Område, som med jaktvårdsavgift och jaktkort avses	Tiden, för vilken avgift och kort gälla	Jaktvårdsavgiftsbelopp		Anmärkningar
		helt kalenderår	3 dagar			Kr.	ö.	
Jan. 2	Skogsfors, Johan, odlingslägenhetsinnehavare, Träskvik, Stensele socken	1	—	Stensele socken	1922	5	—	Jfr 3-dagarskort nr 2
Mars 3	Johansson, Nils Aron, lantbrukare, Backa, Slöinge socken	2	—	Tvååkers socken	1922	5	—	Jaktkortet förbrutet enligt Himle häradsrätts laga kraftäg. utslag $\frac{2}{9}$ 22.
Juli 7	Andberg, Bernhard, agent, Oskarshamn	—	1	Skrea socken	$\frac{16-18}{7}$ 22	1	—	
Sept. 2	Persson, Karl, arbetare, Träskvik, Stensele socken	—	2	Stensele socken	$\frac{9-11}{9}$ 22	—	50	Måg till innehav. av årskort nr 1 och hos honom mantalsskriven
Okt. 5	Bellander, Oskar, godsägare, Getinge	3	—	Hela riket	1922	50	—	
	Summa	3	2		Summa kr.	61	50	

Formulär 3.

Blå färg på passet.

Nr	Jaktpass
för:
	under år 19.....
	Passavgiften 100 kronor är erlagd.
 läns landskontor d. 19.....
OBS.! Detta jaktpass medför icke jakträtt, där sådan icke eljest enligt lag tillkommer passinnehavaren.	

Formulär 4.

Gul färg på passet.

Nr	Jaktpass
för:
	gällande dagar f. o. m. d. t. o. m. d.
	Passavgiften kronor är erlagd.
 läns landskontor d. 19.....
OBS.! Detta jaktpass medför icke jakträtt, där sådan icke eljest enligt lag tillkommer passinnehavaren.	

Formulär 5.

Förteckning

å jaktpass, utfärdade av länsstyrelsen i N. N. län.

År 1922.

Dag, då passet utfärdas	Den persons namn, yrke eller titel samt hemvist och nationalitet, för vilken passet utfärdas	Nr å jaktpass gällande		Tiden för passets giltighet	Passavgift kronor	Anmärkingar
		helt kalenderår	vissa dagar			
² / ₁	Hastrup, Peder, godsägare, Omberg, dansk undersåte	1		1922	100	
¹⁰ / ₅	Conway, Philip, S:t Ormes, Sussex, England, engelsk undersåte		1	$\frac{16-20}{5}$	25	
²⁵ / ₇	Müller, Carl, direktör, Berlin, tysk undersåte	2		1922	100	
	Summa	2	1	kronor	225	

Förslag
till
Kungörelse
angående jaktstatistik.

Häri genom förordnas som följer:

§ 1.

En var, som här i riket bedriver jakt, med de undantag varom i § 2 sägs, skall vara förpliktad att årligen före februari månads utgång för jaktstatistiken avgiva uppgift enligt bifogat formulär rörande antalet av honom under föregående år dödat eller fångat villebråd av i formuläret angivna djurarter. Sådan uppgift avlämnas till landsfiskalen eller polismyndigheten i den ort, där uppgiftslämnaren har sitt hemvist; dock att utlänning, som icke är bosatt här i riket, skall avgiva uppgiften till den myndighet, som för honom utfärdat jaktpass eller jaktkort.

Bevis över fullgjord uppgiftsskyldighet meddelas avgiftsfritt.

§ 2.

Från skyldighet att avgiva uppgift för jaktstatistik är befriad lapp vid utövning av den jakträtt, som enligt vad särskilt är stadgat tillkommer honom i vissa delar av riket.

Rörande djur, som i det fall, varom i 13 § lagen om jakt förmäles, dödates i gård eller trädgård, tarvas icke uppgift.

§ 3.

Den, som underlåter att fullgöra honom enligt § 1 åliggande skyldighet, straffes med böter från och med fem till och med tjugufem kronor.

§ 4.

Allmän åklagare har att åtala överträdelse av denna kungörelse. Förseelsen åtalas vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare och, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

I fråga om klagan över beslut i sådant mål gäller vad om besvär i brottmål är förordnat.

§ 5.

Böter, som enligt denna kungörelse ådömas, tillfalle med en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de enligt allmän strafflag.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 192..., dock att under år 192.. statistiska uppgifter ej lämnas för föregående år.

Formulär.

Uppgift å av undertecknad under år inom län dödat eller fångat villebråd.

D j u r a r t		Antal	D j u r a r t		Antal
Alg	Tjur		Morkulla		
	Ko.....		Gräsand, skedand, bläsand, stjärtand, snatterand, kricka, årtä, gravand, brunand		
Kronhjort	Hjort.....		Ejder, bergand, knipa, vigg, svärta, sjöorre, alfågel		
	Hind.....		Svan		
Dovhjort	Kalv.....		Vildgås		
	Hjort		Björn.....		
Rådjur	Bock.....		Lo		
	Rå		Varg		
	Kalv.....		Räv		
Hare		Grävling			
Järpe		Mård			
Ripa		Utter			
Tjäder		Säl			
Örre		Örn			
Fasan		Berguv			
Rapphöns.....					

.....
(Ort)

.....
(Dag och år)

.....
(Namn)

.....
(Adress)

Förslag
till
Kungörelse
angående skatt för hundar.

Med upphävande av kungörelsen den 1 juni 1877 angående skatt för hundar förordnas härmed som följer:

§ 1.

En var inom kommunen boende person, vilken därstädes innehar hund, skall för sådant djur årligen utgöra skatt till belopp, som kommunen äger bestämma, dock minst fem och högst trettio kronor. Denna skatt tillfaller kommunen.

Fria från beskattning äro dels förvaltande och bevakande personal vid skogsstaten för de hundar, som personalen i och för sin tjänst underhåller, dels ock lapparna för av dem i och för renskötseln använda hundar.

§ 2.

Fråga om de inflytande medlens användande för kommunens behov skall behandlas på enahanda sätt som angående skattebeloppets bestämmande är förordnat.

§ 3.

Under januari månad varje år skall innehavare av hund, för vilken skatt skall utgöras, skriftligen uppgiva huru många hundar han innehar och under året vill behålla samt av vad slag dessa äro.

Bliver någon senare under årets lopp innehavare av hund, för vilken skatt skall utgöras, åligger det honom att senast inom en månad därefter sådant på enahanda sätt anmäla.

§ 4.

De uppgifter, vilka i § 3 äro påbudna, skola avlämnas i stad till den tjänsteman eller kommunala myndighet, som har sig anförtrodd uppbörd av utskylderna till staden, samt å landet till kommunalnämnden; och vare innehavare av hund pliktig att vid samma tillfälle jämväl erlægga den belöpande skatten, så framt icke annan termin för dess gäldande varder av kommunen bestämd.

§ 5.

Hundskatt beräknas för helt kalendear, där icke kommunen vill annorlunda förordna.

Resande, som uppehåller sig kortare tid än två månader inom en kommun, vare sig i stad eller på landet, erlägger för den eller de hundar, han medför, ingen avgift till samma kommun; och njute även, om han längre kvardröjer, enahanda befrielse, därest med kvitto styrkes, att skatt är för samma tid annorstädes betald.

§ 6.

Å varje hund, med undantag av lapparnas i § 1 omförmälda vallhundar, ävensom hund, som hålles instängd, samt jakthund under pågående jakt, skall å halsband eller på annat lämpligt sätt vara fästad uppgift om innehavarens namn och adress. Hund, för vilken skatt utgår, skall dessutom vara försedd med märke, utvisande att skatt vederbörligen erlagts. Sådant märke skall avgiftsfritt tillhandahållas av kommunen.

§ 7.

Försummar någon att, på sätt och i den ordning § 3 stadgar, till beskattning anmäla hund, som av honom innehaves, eller söker någon att medelst oriktig uppgift eller på annat sätt undandraga sig den beskattning, han bör vidkännas, då skall den skyldige, jämte erläggande av dubbel hundskatt, böta från och med fem till och med tjugukronor, till tveskiftes emellan åklagaren och de fattiga inom den kommun, där förseelsen är begången.

Underlåter innehavare av hund att fullgöra vad honom enligt § 6 åligger, böte på sätt nyss nämnts.

Åtal för överträdelse av stadgandena i denna kungörelse skall upptagas och avgöras i stad hos polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men i övrigt hos poliskammare och i stad, där sådan icke finnes, ävensom å landet vid allmän domstol; och gälle, i fråga om

klagan över domstols eller poliskammars beslut i dessa mål, vad i allmänhet angående besvär i brottmål finnes förordnat.

Saknas tillgång till ådömda böters fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

§ 8.

Den skatt för hundar, varom nu blivit stadgat, är lika utmätningstill med kommunalutskylder.

§ 9.

Med iakttagande av vad i det föregående är förordnat, äger varje kommun vidtaga de åtgärder, som kunna vidare erfordras för att på ändamålsenligt sätt bringa denna författning till verkställighet.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 192...

Förslag

till

Kungörelse

angående förbud mot införsel till riket och överförande härstädes från ort till annan av för vår djurvärld främmande arter.

Häri genom förordnas som följer:

§ 1.

Utan Kungl. Maj:ts medgivande må icke till riket införas främmande vilda djur i levande tillstånd, med undantag av djur som pläga och tydligen äro avsedda att hållas såsom tamdjur eller instängda eller som för vetenskapligt ändamål intagas av lärare i medicinska och naturvetenskapliga ämnen vid rikets högskolor, huvudlärare i biologi vid allmänna läroverk och statsseminarier samt föreståndare för medicinska institutioner, naturvetenskapliga museer och zoologiska trädgårdar.

Över djur, som enligt vad ovan nämnts må utan särskilt tillstånd införas, skall hållas vård, så att de icke få tillfälle att sprida sig här i riket.

§ 2.

Medgivande, som i § 1 omförmäles, skall angiva viss plats inom riket, dit till införsel tillåtet djur skall föras och där det i förekommande fall må utsläppas. Utan förnyat medgivande av Kungl. Maj:t må djuret eller dess avkomma icke överföras från nämnda plats eller, om det blivit utsläppt, från dess första spridningsområde till annan ort inom riket.

Ej heller må utan Kungl. Maj:ts medgivande djur, som i § 1 avses och villköt redan inkommit samt vunnit spridning här i riket, från nuvarande utbredningsområde överföras till annan ort.

§ 3.

Den, som bryter mot vad i § 1 eller 2 stadgats, eller som, efter erhållet tillstånd att hit införa djur, varom nu är fråga, överför detta till annan plats än som med tillståndet avses, böte från och med femtio till och med ettusen kronor.

§ 4.

Åtal anhängiggöres vid allmän domstol och utföres av allmän åklagare.

§ 5.

Av böter, som ådömas enligt denna kungörelse, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren.

Finnes särskild angivare tage han hälften av åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän lag.

§ 6.

Tullmyndighet i införselort åligger att övervaka efterlevnaden av vad i § 1 första stycket är stadgat samt att, där förseelse finnes hava ägt rum, ofördröjligen anmäla förseelsen till åtal.

Genom denna kungörelse upphäves kungörelsen den 3 mars 1916, nr 53, angående förbud mot införsel till riket av bisamrätta i levande tillstånd.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

MOTIV

MITOM

Huvudbestämmelserna rörande jakträtt och jaktutövning samt fridlysning av olika djurarter äro fördelade på tre författningar, alla av den 8 november 1912, nämligen lagen om rätt till jakt, jaktstadgan samt kungörelsen angående skydd åt för lantbruket nyttiga fåglar. Härutöver finnas en kungörelse angående grunderna för tillgodogörande av kronans jakträtt, som avser utnyttjande av den kronan förbehållna jakträtten å egna marker, samt en kungörelse rörande vad som skall iakttagas vid utfärdande av de jaktpass, som utlänningar, vilka vilja bedriva jakt här i riket, äro skyldiga att enligt jaktlagen utlösa. Båda sistnämnda kungörelser äro likaledes dagtecknade den 8 november 1912.

Sammanslagning av jaktstadgan och kungörelsen angående skydd åt för lantbruket nyttiga fåglar.

Innan de sakkunniga närmare ingå på de sakliga spörsmål, som utgöra föremål för deras behandling, vilja de något dröja vid den formella frågan rörande jaktbestämmelsernas uppdelande på olika författningar.

Före tillkomsten av nu gällande författningar funnos hithörande föreskrifter upptagna i jaktstadgan den 21 oktober 1864 och kungörelsen den 27 mars 1907 angående skydd åt för lantbruket nyttiga fåglar. Vid den revision av nämnda stadga, som företogs av särskilda, jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 6 augusti 1908 för sådant ändamål tillkallade sakkunniga, vilkas förslag ligger till grund för samtliga omförmälda nya författningar, skedde av formella och praktiska skäl en uppdelning av stadgans bestämmelser, så att de av dessa bestämmelser, som voro av allmän lags natur, samlades i nuvarande lagen om rätt till jakt, under det att de föreskrifter, som föllo under Konungens ekonomiska lagstiftning, intogos dels i den nya jaktstadgan och dels i kungörelsen

om grunderna för tillgodogörande av kronans jakträtt. Kungörelsen angående skydd åt för lantbruket nyttiga fåglar bibehölls med vissa ändringar vid revisionen, vid vilken nytillkom kungörelsen angående åtgärder vid utfärdande av jaktpass för utlänningar.

Med avseende härå hava de sakkunniga velat ifrågasätta, huruvida uppdelningen av de administrativa bestämmelserna bör gå så långt som för närvarande är fallet och om icke jaktstadgan och kungörelsen angående skydd åt för lantbruket nyttiga fåglar lämpligen böra sammanlås till en författning.

Skillnaden emellan sistnämnda båda författningar skulle uppbäras därav, att jaktstadgan avser att giva regler rörande jakten och därmed sammanhängande ordning beträffande de i egentlig mening jaktbara djuren jämte skadliga rovdjur. Skyddskungörelsen däremot omhandlar skydd för vissa fåglar, närmast en del för lantbruket nyttiga arter, vilka icke äro föremål för egentlig jakt. Att en dylik uppdelning skedde vid skyddsbestämmelsernas första tillkomst genom en kungörelse av den 17 mars 1905 torde förklaras, förutom av den mindre omfattning, vari skydd då ifrågasattes, och de skyddade arternas natur, av den svårighet, som kunde erbjuda sig att i den dåvarande jaktstadgan inarbeta de talrika nya bestämmelser som påkallades. Sedermera hava förhållandena väsentligen förändrats. Jaktstadgan har begränsats att upptaga allenast administrativa bestämmelser rörande jakträtt och fridlysning, och skyddskungörelsen har utsträckts att omfatta även sådana fåglar, som icke äro direkt nyttiga för jordbruket. Gränsen emellan de fåglar, som borde intagas i jaktstadgan, och de, som borde tillhöra skyddsförordningen, var redan från början svår att draga. I sådant hänseende kan erinras, att de så kallade smärre vadarfåglarna, vilka före år 1912 bereddes skydd genom skyddskungörelsen, ehuru de torde hava föga med jordbruket att skaffa, av 1908 års jaktsakkunniga ansågos böra såsom jaktbara fåglar överföras till jaktstadgan, där de fortfarande hava sin plats. Genom det förslag till fågelskydd, som av de sakkunniga nu framlägges, skulle skyddet komma att utsträckas ytterligare och även beträffande arter, vilkas jaktbarhet torde bedömas ganska olika icke endast inom olika delar av landet utan även på samma trakt. Tveksamhet kan sålunda från jaktbarhetssynpunkt uppstå, varthän åtskilliga bland de av de sakkunniga till skydd föreslagna fåglarna rätteligen böra hänföras. Så är även förhållandet med andra fåglar. Skulle exempelvis råkan bliva föremål för fridlysning, torde den av somliga anses böra upptagas i fridlysningsförordningen, under det andra, som plåga skjuta densamma såsom matnyttig, torde betrakta den såsom jaktbart vilt.

Man ser jämväl, att skyddskungörelsen, ehuru dess rubrik fortfarande angiver den avse »för lantbruket nyttiga fåglar», upptagit ej blott dylika fåglar utan även sådana, som på grund av deras sällsynthet, alldeles oberoende av deras förhållande till lantbruket, böra komma i åtnjutande av skydd. Någon betydelse för lantushållningen torde knappast sådana fåglar som blåkråka, härfågel, sommargylling och storkfåglarna samt kungsfiskaren hava. Denna sistnämnda art kan till och med understundom vara skadlig vid fiskodlingar. Sagda kungörelse är sålunda närmast att betrakta såsom en allmän fågelskyddsförordning.

Likasom tveksamhet stundom råder mellan olika djurarters större eller mindre jaktbarhet, torde även i allmänna språkbruket innebörden av ordet jakt vara mycket osäker. Under det mera framsynta jägare däri se ett dödande eller fångande av i egentlig mening jaktbart vilt i överensstämmelse med vad humanitet och jaktvård kräva, framstår för många jägare i vårt land »jakt» såsom ett dödande över huvud av vilda däggdjur och fåglar. Vid fråga om lagstiftning torde hänsyn få tagas till denna skiftning i ordets betydelse.

Även om frånvaron av en enhetlig grund för uppdelning av de särskilda djurarterna mellan förevarande båda författningar innebär ett motiv för en sammanslagning av dem, synes huvudskälet för en dylik åtgärd dock icke ligga däri, så mycket mindre som med hänsyn till de särskilda skyddsbestämmelsernas praktiska uppställande en viss skillnad fortfarande torde böra upprätthållas emellan de djur, som i allmänhet äro att betrakta såsom i egentlig mening jaktbara, och andra djurarter. Det viktigaste stödet för en förening av författningarna äro praktiska synpunkter med avseende å allmänhetens upplysning rörande gällande bestämmelser om fridlysning och de djurarter, som i varje fall äro föremål därför. Kunskapen rörande skyddsförordningen och dess bestämmelser torde för närvarande vara ringa bland allmänheten, under det jaktstadgan är allmänt känd. Genom att i en och samma författning sammanföra alla djur, som äro skyddade, vare sig de äro matnyttiga eller icke, komma föreskrifterna rörande dem alla att på ett helt annat sätt läggas under allmänhetens ögon samt bliva kända och föremål för intresse. När allmänheten inhämtar upplysning angående de från dess synpunkt ofta mera intressanta bestämmelserna rörande tiderna för tillåten jakt, måste vid en sammanslagning av författningarna uppmärksamheten även riktas på icke matnyttiga, fridlysta djur.

Härtill kommer, att grunden för tillkomsten av fridlysningsbestämmelserna rörande såväl de jaktbara som de icke jaktbara djuren är den-

samma, nämligen djurens skyddande mot alltför ivrigt dödande och följande, varjämte även jaktmedlen ofta pläga vara desamma.

Från jaktlagens ståndpunkt torde dödande eller fångande å annans mark även av de i skyddskungörelsen uppräknade fåglarna vara att anse såsom olaga jakt, så att ansvar kan utkrävas av den, som å dylik mark skjuter de enligt sagda förordning förbjudna arterna.

Lämpligheten och behovet av ett sammanförande i en författning av samtliga fridlysta och skyddade djurarter har jämväl i praktiken fått ett bestämt uttryck i den redogörelse, vilken domänstyrelsen jämlikt föreskrift i Kungl. Majts kungörelse den 26 september 1879 har att årligen avgiva rörande de för jakt och fångst fridlysta djurarter. Från och med år 1914 äro i denna kungörelse upptagna även de djurarter, som det enligt skydds-förordningen är förbjudet att fånga eller döda. Den spridning domänstyrelsens förevarande kungörelse vunnit inom de kretsar, som därav närmast beröras, synes emellertid vara ganska ringa. Jämväl i åtminstone vissa av de tabeller, som årligen pläga utgivas rörande gällande jakttider, förekommer en uppräknig av de jämlikt skydds-förordningen fridlysta fåglarna. Detta angivande plägar dock vara tryckt med mindre stil och framstår såsom ett mera oväsentligt och lätt förbisett bihang. Givetvis är ett dylikt offentliggörande jämväl av de enligt skydds-förordningen fridlysta fåglarna välkommet i och för sig, men viktigare synes det vara, att den källa, varur uppgifterna hämtas, blir gemensam. Härigenom skulle ej blott namnet på de skyddade fågelarterna utan även stadgandena om innebörden och omfattningen av skyddet bliva mera kända än de nu äro.

En invändning, som kan göras mot den sålunda ifrågasatta sammanslagningen, är att den nya författningen kan få huvudsaklig karaktär av stadga om jaktutövning och att genom ett uppräknande i stadgan av alla skyddade djur även de djur, som för närvarande i allmänhet icke äro föremål för jakt, kunde komma att för allmänheten framträda såsom jaktbara. Genom lämplig uppställning av bestämmelserna synes emellertid en dylik olägenhet kunna undvikas. Av sådan anledning torde bliva nödvändigt att fortfarande skilja mellan jaktbara och icke jaktbara djur. Vidare bör rubriken å författningen ändras så, att därav framgår författningens dubbla uppgift att giva regler såväl för fridlysning som för lovliga jaktmetoder m. fl. jaktbestämmelser. I överensstämmelse härmed synes man även böra såsom huvudgrund återgå till den ordning beträffande fridlysningstidernas angivande, som före tillkomsten av den nuvarande jaktstadgan tillämpades i 1864 års jaktstadga. I stället för att såsom nu angiva vilka tider jakt må bedrivas,

upptogos där de tider, under vilka särskilda djurarter voro fridlysta. Med hänsyn till den grund, varå jaktstadgan vilar, synes det senare tillvägagångssättet, som betonar skyddsmomentet framför jaktsynpunkten, vara det riktigaste, därvid emellertid jämväl jakttiden lämpligen kan anmärkas.

Att icke några praktiska olägenheter ur synpunkten av sammanblandning från allmänhetens sida av jaktbara och icke jaktbara djur torde vara att befara genom en sammanslagning av jaktstadgan och skyddsförordningen, vinner stöd därav, att, såsom ovan nämnts, domänstyrelsen i sin årliga kungörelse angående fridlysningstiderna, vilken kungörelse i övrigt utgives under den missvisande titeln »kungörelse angående gällande jakttider för vissa djurslag», infört de i skyddsförordningen uppräknade fåglarna i omedelbar anslutning till de jaktbara djuren.

Anmärkas må, att en uppdelning av skyddsbestämmelserna på olika författningar icke plägar förekomma i andra länders, såsom exempelvis Danmarks och Norges, lagstiftning.

De sakkunniga vilja härefter övergå till de särskilda frågor av saklig innebörd, som de haft att upptaga till behandling. Dessa frågor beröra i huvudsak dels vissa föreskrifter i jaktlagen och kungörelsen angående grunderna för tillgodogörande av kronans jakträtt, i vad sagda författningar avse jakträtten å kronans områden i lappmarkerna, ävensom de i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige intagna bestämmelserna rörande lapparnas jakträtt, dels fridlysningstider och andra åtgärder till skyddande av olika djurslag dels ock bevakning samt kontroll över kronans jaktmarker.

Ändringar i jaktlagen.

Jakträtt å oavvittrad mark.

Enligt den i 1 § i lagen om rätt till jakt intagna allmänna regeln rörande jakträtt tillkommer sådan rätt staten å denna tillhörigt område. I nämnda regel har emellertid gjorts åtskilliga undantag. Nämnda lag medgiver sålunda varje svensk man rätt att jaga å oavvittrad mark, som icke blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisad, dock vad angår jakt efter älg och björn endast efter tillstånd av Kungl. Maj:t (7 §). Vidare må jakt efter varg och järv, om sådant djur bevisligen uppehållit sig i trakten, av en var företagas å kronans mark — liksom å enskild persons jaktområde —, så framt jakträttsinnehavaren varje gång förut om jakten erhållit underrättelse (10 §). Har någon i övrigt å eget jaktområde eller eljest lovligt drivit upp varg eller järv, äger han rätt att fullfölja jakten inne på annans — och sålunda även på statens — jaktområde (11 §). Likaledes må den, som tillfälligtvis, evar det vara må, påträffar varg, järv eller sälhund fälla och behålla djuret (12 §). Härjämte märkes den särskilda rätt, som tillerkänts de svenska lapparna samt de till Sverige med sina renar inflyttande norska lapparna och vartill syftas i den i 30 § jaktlagen intagna hänvisningen att beträffande nämnda lappars rätt till jakt i vissa delar av riket gäller vad särskilt är stadgat. Beträffande de svenska lapparna återfinnas de närmare reglerna härom i 30 och 31 §§ i ovannämnda lag av 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige. Enligt dessa regler äro lapparna berättigade att till jakt betjäna sig av dels de s. k. renbetesfjällen i Jämtlands län och dels de områden inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, där de äga uppehålla sig med sina renar, med visst undantag såvitt angår enskildas områden nedom odlingsgränsen. Kan å de områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade, upplåtelse av rätt till jakt ske utan skada för lapparna, äger länsstyrelsen att efter vissa grunder tillsvidare tillåta annan att emot avgift å området jämte lapparna utöva jakt. Vad angår de norska

lapparnas rätt till jakt här i riket, gäller från och med den 1 januari 1923 enligt konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning och den å samma konvention grundade lagen den 20 juni 1919 angående tillämpningen av konventionen här i riket, att norska lappar, som jämlikt konventionen låta sina renar beta i Sverige, under sin vistelse härstädes äga rätt till jakt i enlighet med de bestämmelser, som gälla eller komma att gälla för svenska lappar; dock må jakten bedrivas endast till husbehov under vistelsen här i landet.

Vidare må med avseende å jakten å kronans marker erinras om lagen den 25 juni 1909 angående nationalparker, som upptager förbud mot jakt inom sagda parker, dock med vissa undantag för lapparna och med Kungl. Maj:t förbehållen rätt att föreskriva ytterligare undantag.

Bestämmelserna rörande tillgodogörandet av jakten å kronans marker kompletteras slutligen genom de i kungörelsen den 8 november 1912 angående grunderna för tillgodogörande av kronans jakträtt givna föreskrifterna. Här i finns upptagna närmare regler rörande ordningen för utnyttjandet av kronans behållna jakträtt, förutom å vissa andra angivna marker, å kronoparker och i övrigt å kronan tillhörig odisponerad mark.

Den i jaktlagen intagna föreskriften rörande rätt för varje svensk man att jaga å oavvittrad mark, som ej blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisad, synes vid tillämpningen hava givit anledning till olika tolkningar. En missuppfattning torde hava gjort sig gällande rörande vad som är att räkna såsom »oavvittrad mark», varjämte omfattningen av den rätt, som genom nämnda till lapparnas förmån gjorda inskränkning tillkommer lapparna, synes hava förbisetts.

Vad angår förstnämnda spörsmål, förstås såsom bekant med avvitrning ett slags skifte av jord mellan kronan och den enskilde; och förekommer sådant skifte i trakter, där kronan varit ensam ägare av all jord men tillåtit personer att såsom nybyggare slå sig ned för jordens uppodlande. Före avvitrningen äro nybyggarnas områden icke till sina gränser bestämda, likasom ovisshet råder rörande de marker, som efter densammas utförande skola återstå i statens besittning. Vid avvitrningen utbrytes från kronans marker och fixeras den rätt till mark, som genom nybyggesförfattningarna grundlagts för nybyggaren och sedermera närmare fastställts genom de för avvitrtingens utförande meddelade föreskrifter. I och för denna förrättning samt utläggande i samband därmed av kronoparker sker en uppmätning av marken; och utföres denna uppmätning så långt som kan beräknas vara behöfligt, för att nybyggarnas rättigheter och behovet av områden för allmänt ändamål skola bliva till-

godosedda samt till kronoparker lämplig eller i övrigt duglig mark förefinnes. Den mark, som efter utdelningen till de enskilda och disposition till övriga ifrågakvarande ändamål finnes kvar, vare sig *avmätt eller oavmätt*, erhåller sin särskilda kamerala natur och betecknas såsom kronoöverloppsmark.

Nybyggesupplåtelser kunna väl framdeles ske å nämnda vid den allmänna avvitrningen kronan behållna överloppsmarker, och påkallas då en s. k. efteravvittring för nybyggets utbrytande. Såsom av det ovanstående framgår sker emellertid ett dylikt utbrytande från jord, som redan förut varit under behandling vid allmän avvitrtring och sålunda ej kan betecknas såsom oavvittrad i vidare mån än i förhållande till det nytillkomna nybygget.

Avvittringsförrättningarna hava sist kommit till utförande inom lappmarkerna, där de senast nått Västerbottens läns fjälltrakter. Vid tillkomsten av 1912 års jaktlag förefanns inom Norrbottens län oavvittrad mark allenast inom Karesuando socken. Några år senare var emellertid avvitrningen genomförd även där. Vad beträffar Västerbottens län har avvitrningen redan för många år sedan avslutats utom inom länets fjälltrakter, där avvitrtingsförrättningar fortgått under de senare åren. Samtliga trakter hava nu varit föremål för slutbehandling i och för avvitrningen, men på grund av besvär över de utslag, som av den i första instans beslutande myndigheten (länsstyrelsen) meddelats i ämnet, har avvitrningen ännu icke bragts till slutligt avgörande inom vissa områden. De frågor, som återstå oavgjorda, torde emellertid icke vara av beskaffenhet att i nämnvärd grad inverka på fördelningen mellan kronan och de enskilda av jakträtten å olika trakter. I övrigt är det endast en tidsfråga, när slutligt beslut kommer att föreligga även beträffande de punkter av avvitrningen, som ännu stå öppna.

Inom landet förefinnes sålunda icke oavvittrad mark av omfattning att i nu förevarande sammanhang hänsyn behöver tagas därtill, vadan redan av detta skäl stadgandet i 7 § jaktlagen om rätt för varje svensk man att jaga å oavvittrad mark praktisk taget saknar förutsättning att kunna tillämpas och fördenskull bör utgå ur lagen. Även ett annat skäl synes emellertid påkalla en dylik åtgärd.

Enligt jaktlagen har såsom en förutsättning för att fri jakträtt skall förefinnas å oavvittrad mark uppställts det villkoret, att marken icke blivit anvisad till lapparnas uteslutande begagnande. I överensstämmelse med vad ovan nämnts tillkommer nämligen jämlikt 1898 års renbeteslag jakträtten å dylika marker lapparna ensamt, ej blott så att de själva därstädes äga fri jakträtt, utan äger länsstyrelsen, i den mån

så kan ske utan intrång eller skada för lapparna, att till deras förmån utarrendera jakt. Tillser man nu vilka områden äro att räkna till mark, anvisad till lapparnas uteslutande begagnande, framgår med full tydlighet av förarbetena till renbeteslagen, att därmed avses — förutom renbetesfjällen i Jämtlands län, varom ej nu är fråga — hela området *ovan odlingsgränsen* inom Norrbottens och Västerbottens län, i den mån icke del av detta område upplåtits åt enskilda. Å andra sidan har all den mark, som ännu de sista åren kvarstått oavvittrad, med ett mycket obetydligt undantag, varit belägen ovan odlingsgränsen. Till följd härav kan även med hänsyn till lapparnas särskilda förmåner sägas, att någon fri jakträtt icke förefunnits å oavvittrad mark.

I detta sammanhang må anmärkas, att bland befolkningen inom fjälltrakterna den uppfattningen åtminstone förut allmänt gjort sig gällande, att rätt till jakt å kronans odisponerade marker stode öppen för envar. Denna uppfattning, som förefunnits jämväl bland skogsstatens personal, är grundad dels på ett fullständigt förbiseende av lapparnas rättigheter, i viss mån beroende på en otydlig lagstiftning, samt dels, så vitt angår Norrbottens län, till en del på den missuppfattningen, att den vid avvitrningen *oavmätta* marken, varunder särskilt märkas de vidsträckta, sammanhängande fjällområdena längs gränsen mot Norge, vore att betrakta såsom *oavvittrad* mark, där jämlikt 7 § jaktlagen fri jakträtt stode öppen för varje svensk undersåte. Sistnämnda synpunkt gör sig mindre gällande i Västerbottens län, där så kort tid förflutit efter det avvitrningen i länets fjälltrakter genomförts, att ännu ej kan bedömas i vad mån befolkningen skall med hänsyn till de genom avvitrningens avslutande inträdda förändrade förhållandena upphöra med dylik jakt.

I förevarande avseenden har emellertid under senaste tid, främst genom lappfogdarnas bemödanden, en förbättring förmärkts, så att författningarnas föreskrifter börjat att på ett riktigare sätt tillämpas, men lång tid torde dock ännu förgå, innan innebörden av nämnda föreskrifter hunnit fullt tränga igenom. Härvid torde dock böra uppmärksammas, att en sträng tillämpning av nuvarande stadganden kan tänkas komma att medföra avsevärda ekonomiska svårigheter för den jordbruksidkande fjällbefolkningen, som för sin utkomst är i hög grad beroende av jakten. De sakkunniga hava fördenskull i annat sammanhang (sid. 82 och följ.) ansett sig böra föreslå, att sagda befolkning tillförsäkras en något vidgad jakträtt å kronans marker utöver den, som i allmänhet tillkommer svenska undersåtar.

Enär vid en ändring av 7 § jaktlagen i överensstämmelse med vad ovan föreslagits den fria jakträtten inskränkes till skärgård på klippor och skär, som ej höra till visst hemman, samt öppna havet, lär den nuvarande bestämmelsen att Kungl. Maj:t må medgiva dispens från förbudet mot jakt efter älg å nämnda områden kunna utgå.

Borttagande ur jaktlagstiftningen av uttrycket skadliga djur.

För beredande av större möjlighet att efterhålla rovdjuren föreskrevs enligt 1864 års jaktstadga vissa lättnader i jaktbestämmelserna. Så medgavs beträffande björn, varg, lo och järv dels utsträckt rätt att använda viss anstalt för jakten å dem och dels rätt att å annans mark efter tillsägelse hos jakträttsinnehavaren bedriva jakt efter sagda djur. Men härförutom upptogs under beteckningen »skadliga rovdjur» en särskild grupp av djur, vilka, varhelst de tillfälligtvis anträffades,ingo av envar fällas och behållas. Till de »skadliga rovdjuren» räknades björn, varg, lo, järv, räv, mård, utter, säl, örn, berguv, hök och falk.

Nämnda bestämmelse är grundad å stadgandet i 23 kap. byggningsbalken i 1734 års lag, enligt vilket rätt medgavs envar att jämväl å främmande område skjuta eller fånga och behålla skadedjur och rovfåglar, och uppräknades såsom exempel på sådana djur här ovan angivna djurarter, dock att då nämndes jämväl bäver och glada men däremot icke falk.

Den nya jaktlagen av år 1912, som jämväl med avseende å några angivna rovdjur upptager stadganden om möjlighet att vid jakt å dem använda i övrigt ej tillåtna jaktmedel samt om rätt att jaga dem å annans mark, har i överensstämmelse med 1864 års jaktstadga upptagit en grupp »skadliga djur», beträffande vilkas förföljande medgivits särskilda lättnader. Reglerna härutinnan hava dock undergått åtskilliga förändringar. Antalet av de djur, som skola behandlas såsom skadliga, har betydligt ökats. Så har numera bland dem upptagits grävling, iller, hermelin, vessla, vildkanin, korp och kråka. (J. L. 13 §). Däremot har björnen fritagits från beteckningen såsom skadlig, sedan denna djurart nu kommit nära gränsen av utrotning. Å andra sidan har betydelsen därav, att vissa djur angivas såsom skadliga, inskränkts. I ändamål att medverka till skydd av den enskildes jaktområde mot intrång av främmande jägare har införts den inskränkning i rätten att å annans mark döda och behålla »skadliga djur», som tillfälligtvis anträffas, att sagda rätt gäller endast varg, järv och sälhund (J. L. 12 § 1 st.); dock att, om djur, som betecknats såsom skadligt, inkommer i gård eller

trädgård, rätt tillerkänts den, som där bor eller trädgården innehar, så ock hans folk att döda och behålla detsamma (J. L. 12 § 2 st.).

Anledningen till att i 1734 års lag de »skadliga rovdjuren» sattes i en grupp för sig var den särskilda rätt, som medgavs att fälla dessa djur även på annans område. Av särbestämmelser rörande de under gruppen »skadliga djur» upptagna arter återstå nu, utöver nämnda föreskrifter i 12 § jaktlagen, endast bestämmelserna i § 8 jaktstadgan beträffande rätt till användande av vissa jaktredskap och anordningar för fångst av såsom skadliga betecknade fåglar och i 9 § samma stadga angående viss utsträckt rätt att begagna hund för jakt efter skadligt djur ävensom den i 3 mom. kungörelsen angående grunderna för tillgödögorande av kronans jakträtt intagna bestämmelsen rörande rätt för personalen vid skogsstaten att inom sina tjänstgöringsområden idka jakt efter »skadliga djur».

I våra dagar torde man med helt andra ögon se på hithörande frågor än på en tid, då bland andra rovdjur vargen och lodjuret talrikt uppträdde i mellersta delen av landet ända ned i södra Småland, och björnen ännu förekom i de stora skogarna i Västmanland och Dalarna. Den förföljelse, vartill den särskilda rätten att jaga »skadliga djur» föranledde, har även i sin mån bidragit till den decimering och utrotning, som övergått vissa djurarter. Bävern har blivit helt utrotad och sålunda kommit att själv avskriva sig från listan över de »skadliga djuren», och samma öde har varit nära att drabba björnen, som kommit utrotningens gräns så nära, att den ansetts kunna upphöra att betraktas såsom skadligt djur. Lodjuret kvarstår emellertid fortfarande på den svarta listan, ehuru antalet i Sverige förefintliga exemplar torde kunna räknas i några tiotal. Den utsträckning, i vilken undantag från listan bör ske, har i övrigt varit föremål för olika meningar. 1908 års jaktsakkunniga uteslöto ur sitt förslag från de såsom skadliga betecknade djuren, förutom björnen, jämväl örn och falk. I sådant avseende framhöllo de, att örnarna samt, bland falkarna, pilgrimsfalk och jaktfalk vore så sällsynta och fåtaliga, att den skada de kunde göra icke vore av någon betydelse, ävensom att icke varje representant för falksläktet vore att räkna såsom skadligt rovdjur. Tornfalken till exempel vore en så övervägande nyttig fågel, att den i flera länder vore fridlyst. I överensstämmelse med riksdagens beslut blevo emellertid örn och falk upptagna bland de såsom skadliga betecknade djuren.

Då den ursprungliga grunden för utpekandet av vissa djur såsom skadliga numera kan sägas hava väsentligen bortfallit samt några andra bärande skäl för ett dylikt utpekande i jaktlagen av vissa djurarter icke

synas de sakkunniga föreligga, vilja de föreslå, att ifrågavarande uppdelning utgår ur lagen; och få de sakkunniga i sådant hänseende ytterligare anföra följande. Bestämmelsen synes för närvarande hava sin största betydelse såsom en uppmaning till förföljelse och utrotning av ifrågavarande djur. Att klassificera en del djur såsom obetingat skadliga torde vara mindre överensstämmande med nutida uppfattning, enär det i vissa fall är ganska svårt att med full säkerhet avgöra, huruvida en djurart bör anses såsom skadlig eller icke. En djurart, som i vissa avseenden förorsakar skada, kan åter i andra vara nyttig. Så till exempel äro iller, hermelin, vessla och räv för jordbruk och skogsskötsel otvivelaktigt att betrakta såsom nyttiga djur, enär de förtära en mängd råttor, möss och sorkar. Däremot bliva de, om de förefinnas i större mängd inom ett på jaktbart småvilt rikt område, skadliga ur jaktvårdsynpunkt, likasom de även kunna bliva skadliga genom att förgripa sig på tamdjur. Det kan ej i våra dagar anses lämpligt att genom lagen och den auktoritet denna för med sig alltjämt skall hos allmänheten underhållas den uppfattningen, att samtliga såsom skadliga betecknade djur skoningslöst böra förföljas och i möjligaste mån utrotas. Denna lagens verkan innebär en vida större fara för dessa djur än den genom lagen medgivna större rätten till förföljelse av dem. I de fall en uppmaning till direkt förföljelse av vissa djurarter bör upprätthållas, torde andra lämpligare medel i tillräcklig grad förefinnas, såsom i bestämmelserna om skottpremier.

Lagens beteckning »skadliga djur» blir härtill en fiktion, därigenom att den endast ofullständigt upptager de djur, som enligt allmän uppfattning äro skadliga; och allt efter som det ena djuret efter det andra utgallras ur förteckningen, blir skillnaden mellan lagens uppräknings och den allmänna uppfattningen allt större. Lagens beteckning av »skadligt djur» är sålunda ofta i hög grad vilseledande och torde därför även från denna synpunkt böra utgå.

Ytterligare en anledning synes föreligga att borttaga den nuvarande uppdelningen i skadliga och icke skadliga djur. Det har visat sig, att av de för närvarande såsom skadliga upptagna djuren ett, nämligen mården, blivit så sällsynt, att Kungl. Maj:t sett sig nödsakad att till förhindrande av djurartens utrotande inom vissa län meddela förbud mot fångande eller dödande av mård därstädes. Den omständigheten, att ett djur i lagen upptagits bland de skadliga djuren, torde icke innebära hinder för en dylik Kungl. Maj:ts fridlysningsåtgärd, ehuru den rätt, som genom 12 § jaktlagen tillförsäkrats den som bor i gård eller innehar trädgård att döda dit inkommet skadligt djur, näppeligen

torde kunna därigenom vederbörande betagas. Åtgärden att behöva bereda skydd för lagens »skadliga djur» påvisar emellertid det oriktiga i själva den princip, som ligger till grund för uppdelningen.

De sakkunniga åsyfta ej med sitt förslag, att de nuvarande stadgandena om viss större rätt att förfölja en del rovdjur skola förändras utan endast att den i lagen brukade kollektiva benämningen »skadliga djur» skall utgå. Ett genomförande av denna ändring kommer med avseende å jaktförfattningarnas uppställning icke att medföra annan ändring, än att i stället för det nu brukade uttrycket »skadliga djur» sker en uppräknig av de djurarter, som i varje särskilt fall ansetts böra upptagas, eller en hänvisning till författningsrum, där sådan uppräknig gjorts.

Jakträtt för innehavare av kolonat och fjällägenheter.

Till de i 6 § jaktlagen omnämnda, å kronojord i Norrland upplåtna lägenheter, vilkas innehavare tillförsäkrats särskilda rättigheter med avseende å jakt, hava numera kommit ytterligare två typer av upplåtelser därstädes, nämligen dels kolonat och dels fjällägenheter. De förra upplåtas på kronoparker inom de sex nordligaste länen, med undantag av kronoparker ovan odlingsgränsen. Ett flertal dylika upplåtelser hava redan kommit till stånd. Enligt de för närvarande beträffande dem gällande provisoriska bestämmelser innehavas kolonaten till en början på arrende. Efter viss tid och fullgörande av viss odlings- och byggnadsskyldighet äger innehavaren emellertid inlösa kolonaten. Fjällägenheter förekomma ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län. Upplåtelsetiden för dem är vanligen 50 år med optionsrätt för ytterligare 50 år. Dock kan upplåtelse ske även för kortare tid.

Lämpligt synes vara, att innehavarna av nu ifrågavarande lägenheter med avseende å jakt likställas med innehavarna av skogstorp och odlingslägenheter.

Rätten till fallvilt.

Enligt 1 § jaktlagen gäller såsom allmän regel, att den jordägare tillkommande jakträtt på honom tillhörigt område innefattar även rätt till villebråd, som anträffas dött (fallvilt). Närmare utveckling av innebörden av denna rätt återfinnes i § 12 jaktstadgan, vari föreskrives, att

*Nu gällande
bestämmelser
och deras
tillkomst.*

fallvilt, som anträffas under tid, då jakt å den djurart, vartill det är att räkna, ej är tillåten, skall tillfalla jakträttsinnehavaren endast i det fall, att åtal ej anställes i anledning av villebrådets dödande under förbjuden tid samt gärningsmannen sakfålles. Då fråga är om visst värdefullare vilt, nämligen älg, hjort eller rådjur, stadgas härutöver, att jakträttsinnehavaren må från stället bortföra djuret endast i närvaro av två ojäviga vittnen, och är han dessutom pliktig att sist inom en vecka efter besittningstagandet om förhållandet underrätta allmän åklagare i orten, allt vid påföljd att eljest anses såsom om han tagit olovlig befattning med vilt på sätt i § 4 jaktstadgan omförmäles. Samma bestämmelser gälla om villebråd, som under för detsamma ej lovlig tid anträffas så illa sårat eller skadat, att det befunnits nödigt att döda detsamma.

I det förslag, som avgavs av 1908 års jaktsakkunniga, hade endast upptagits ovannämnda i jaktlagen sedermera intagna regel rörande jordägarens rätt till fallvilt. Domänstyrelsen framhöll i utlåtande den 29 oktober 1910 beträffande då föreliggande förslag till jaktlagstiftning att, ehuru väl en rätt sådan som den nyss nämnda kunde anses synnerligen naturlig, den beredde lättnad att undgå följderna av jakt under förbjuden tid å eget jaktområde. Särskilt i avlägsnare orter vore sådan jakt lätt att dölja. Däremot vore stor risk att bliva upptäckt förenad med att undanskaffa och tillvarataga under dylik jakt fallt villebråd. Ägde däremot jordägaren laglig rätt till villebråd, som anträffades dött på hans mark, bleve svårigheten att tillgodogöra det vilda avsevärt mindre. För den, som hade att beivra jaktöverträdelsen, bleve däremot svårigheten mycket större. Ofta utgjordes nämligen de bevis, som kunde förebringas i mål angående jakt å förbjuden tid, av vittnesmål rörande forsling av villebråd eller innehav därav. Med bestämmelser av ifrågavarande slag vore det för en markägare, synnerligen i skogsbygd vintertid, då kött utan att avsevärt försämras kunde under rätt lång tid ligga fruset, ganska lätt att utan fara för upptäckt å egen mark skjuta en älg, låta djuret någon tid, varunder nytt snöfall inträffat, kvarligga i skogen samt därefter i sällskap med ett eller annat vittne »tillfälligtvis» under göromål i skogen påträffa djuret, varefter det med den rätt lagen gäve kunde av markens ägare tillvaratagas. Domänstyrelsen fann därför önskvärt att skilda bestämmelser gällde för det fall att fallvilt anträffades under tid, då jakt efter sådant villebråd vore tillåten, och då det anträffades under förbjuden jakttid. I förra fallet syntes villebrådet obestriddligen böra tillfalla markens ägare, under det att i det senare fallet villebrådet borde disponeras på sätt som föreskrevs beträffande vilt, som dödas å

för jakt ej tillåten tid, d. v. s. djuret borde tillfalla åklagaren eller, där åtal ej kunde anhängiggöras, kronan.

I anslutning till den uppfattning, som sålunda gjorde sig gällande rörande olämpligheten av en oinskränkt rätt för jordägaren till fallvilt, meddelades de nuvarande i § 12 jaktstadgan intagna bestämmelser, varigenom man ville skaffa garantier för att åtminstone i vissa fall, då fråga vore om mera värdefullt villebråd, jakträttsinnehavarens rätt till fallvilt ej missbrukades.

I skrivelse den 25 januari 1919 till Kungl. Maj:t, vilken skrivelse överlämnats till de sakkunniga för att tagas i övervägande vid fullgörande av det dem givna uppdrag, har södra Älvsborgs läns jaktvårdsförening anfört, att ett lagstridigt utnyttjande av jaktstadgans bestämmelser om fallvilt på sina håll syntes rent av hava satts i system. Enligt vad som till föreningen anmälts, skulle flera älgar under förbjuden tid hava anträffats dödade och av allmänna åklagaren måst tillerkännas upphittaren, som tillika vore jakträttsinnehavare, ehuru misstanke förefunnits, att denne själv fällt djuren. Enär han iakttagit formaliteten med tillkallande av vittnen och ingen som helst bevisning förefunnits, hade åtal ej kunnat anställas. Föreningen ifrågasatte, att till förekommande av dylika missbruk § 12 jaktstadgan måtte ändras därhän att villebråd, som under tid, då jakt därå vore förbjuden, anträffades dött, sårat eller skadat skulle, åtminstone till större delen av värdet, tillfalla kronan.

Såsom yttrande över jaktvårdsföreningens framställning har domänstyrelsen åberopat vad av styrelsen anförts i dess ovan omförmälda utlåtande den 29 oktober 1910. Jägmästarna i Älvsborgs län samt överjägmästaren i Västra distriktet, som hörts i ärendet, vitsorda behovet av en ändring i nuvarande bestämmelser därhän, att fallvilt tillfaller jordägaren endast under tid, då jakt å liknande villebråd är tillåten.

Hur försiktigt de i § 12 jaktstadgan intagna bestämmelserna rörande rätten till fallvilt av våra värdefullaste slag av villebråd, älg, hjort och rådjur, än avfattats till förekommande av missbruk, medgiva de dock möjlighet för hänsynslösa personer att ganska lätt kringgå desamma. Domänstyrelsen föreslog, såsom ovan nämnts, redan under förarbetena till sagda bestämmelser en allmän regel att icke något slag av fallvilt, som anträffas under tid, då jakt efter motsvarande villebråd är förbjuden, må tillfalla jakträttsinnehavaren, utan skulle det tillhöra kronan eller, där åtal anhängiggjorts, åklagaren. Den princip, varå denna

*Anmälan
från södra
Älvsborgs
läns jakt-
vårdsföre-
ning och
utlåtanden
däröver.*

*De sak-
kunniga.*

regel vilar, synes de sakkunniga riktig. Ett fullständigt genomförande av en sådan bestämmelse torde emellertid knappast kunna ske av praktiska grunder. Skall det vara någon mening med att fallvilt skall tillfalla kronan, vilket jämväl förutsätter, att kronan bestrider de med viltets omhändertagande förenade kostnader, synes underrättelse på ett eller annat sätt böra meddelas någon kronans representant, vilken då lämpligen borde vara vederbörande landsfiskal. Är villebrådet av sådan beskaffenhet, att det har ekonomiskt värde, bör detta givetvis tillgodogöras; i andra fall, såsom när det gäller större djur, vilka vid inträdd förruttnelse böra oskadliggöras, böra åtgärder vidtagas i sådant hänseende. Fortskaffandet till landsfiskalen av underrättelse om anträffat fallvilt kan emellertid vara förenat med betydande omgång. Det torde icke kunna begäras, att en person, som på sina ägor funnit en död ripa eller hare eller annat småvilt, skall ikläda sig dylikt besvär, även om ersättning för utgiven kostnad beredes honom genom kronan. Ej heller synes det motsvara ändamålet, att staten i dylika fall ikläder sig ansvaret för uppkommande kostnader, så mycket mindre som ofta så lång tid kommer att förflyta, innan landsfiskalen erhåller underrättelsen och landsfiskalens meddelande, huru med det döda djuret skall förfaras, hinner åter till upphittaren, att ett vid upphittandet tilläventyrs användbart djur under tiden hunnit förstöras. En allmän regel om att anträffat fallvilt skall, därest det är användbart, genom jakträttsinnehavaren realiseras för kronans räkning torde även vara mindre lämplig bland annat ur kontrollsynpunkt och på grund av den uppgörelse rörande ersättning till jakträttsinnehavaren, som skulle påkallas. På grund härav och med hänsyn till den mindre frestelse, som förefinnes för jakträttsinnehavare att riskera straffpåföljd för att åtkomma ett eller annat mindre villebråd, lärer med avseende å sådant villebråd lämpligen böra bibehållas den för närvarande i § 12 jaktstadgan intagna föreskriften, att under otillåten jakttid anträffat fallvilt tillfaller jakträttsinnehavaren, där ej åtal anställes i anledning av villebrådets dödande under sådan tid och gärningsmannen sakfälles.

Gäller det däremot vilt, som representerar större värde och i övrigt är i behov av större skydd, synes saken ställa sig annorlunda. Jaktstadgan utgår jämväl härifrån och giver, såsom ovan framhållits, särskilda regler för älg, hjort och rådjur. De sakkunniga anse emellertid, att med avseende å dessa djur skulle lämpligen kunna införas en sådan förändrad ordning, att jakträttsinnehavare, som erhåller kännedom om att under förbjuden tid dylikt djur funnits dött på område, där han äger utöva jakträtt, eller så illa sårats, att det måst dödas, i varje

fall skall hava skyldighet att för landsfiskalen eller polismyndigheten omedelbart anmäla detta samt att dylikt fallvilt tillfaller kronan, där ej åtal anställes och gärningsmannen sakfålles, då djuret tillkommer åklagaren. De fall, då fallvilt av ifrågavarande slag påträffas, torde icke bliva så talrika, att någon större kostnad för statsverket härigenom skulle komma att uppstå. Sagda kostnad synes i övrigt böra gäldas av de jaktvårdsavgifter, som av de sakkunniga föreslagits skola betalas av jaktutövare, där de icke, såsom understundom torde bliva fallet, täckas av inkomst genom djurets realiserande. För kostnadens nedbringande torde emellertid anmälan om fallvilt böra ske allenast genom telegram, telefon eller brev med allmänna posten samt blott, då fråga är om korta avstånd, genom budsändning, även om i något fall kunde inträffa, att under väntetiden ett annars användbart djur bleve odugligt. Ifrågasätts kunde, att jakträttsinnehavaren borde, för att uppmuntras till anmälans verkställande, tillerkännas viss andel av det anträffade djurets värde istället för ersättning för anmälans avlåtande; men lämpligare synes vara att, såsom föreslagits, staten bestrider kostnaden för anmälan, varigenom upphittaren jämväl hålles skadeslös i sådana fall, då det upphittade djuret på grund av inträdd förruttnelse eller dylikt är värdelöst.

I överensstämmelse härmed hava de sakkunniga föreslagit vissa nya bestämmelser, som införts i 1, 21, 22 och 24 §§ jaktlagen samt § 10 i den föreslagna stadgan om jakt och om fridlysning av vissa djurslag.

Jakten å de till lapparnas uteslutande begagnande anvisade områden (30 och 31 §§ i lagen) den 1 juli 1898 angående de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige).

Såsom ovan omnämnts (sid. 70), äga lapparna jämlikt 30 och 31 §§ i renbeteslagen att å de för deras uteslutande begagnande anvisade områden, d. v. s. renbetesfjällen i Jämtlands län och kronomarkerna ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län, ensam tillgodogöra sig jakten, dels så att de själva där äga utöva jakt och dels så att inkomsten av de upplåtelser av jakträtt till andra personer, som i viss ordning må av länsstyrelsen verkställas, skall användas till förmån för lapparna. Från denna huvudregel finnes för närvarande icke annat undantag än som, bortsett från lagen om nationalparker, följer av jaktlagens bestämmelser om rätt till jakt efter vissa rovdjur å annans mark. Här ovan har emellertid antytts, att trots nämnda stadganden befolkningen inom Norrbottens och Västerbottens läns fjälltrakter i stor utsträckning utövat jakt å kronomarkerna därstädes. Enär emellertid ett strängt tillämpande av bestämmelserna skulle för fjällbefolkningen medföra avsevärda svårigheter, anse de sakkunniga, att en särskild rätt till jakt å kronomarkerna ovan odlingsgränsen bör beredas densamma. Även i vissa andra avseenden torde bestämmelserna om lapparnas jakt-rätt böra kompletteras och förtydligas. I förevarande avseende vilja de sakkunniga anföra följande.

Särskild jakt-rätt för den jordbruks-idkande fjäll-befolkningen.

För den jordbruksidkande fjällbefolkningens ekonomi är jakten av stor betydelse, och avsevärda ekonomiska svårigheter skulle säkerligen uppstå för denna befolkning, om strängare åtgärder komme att vidtagas för upprätthållandet av de enligt lag gällande stadgandena.

Till belysande av denna fråga må något erinras om den historiska uppkomsten och utvecklingen av den jordbrukande lappmarksbefolkningens jakträtt. Spörsmålet sammanhänger med de förutsättningar, varunder lappmarkernas bebyggande skedde. Enligt nybyggesförfattningarna skulle väl vid upptagande av nybygge tillses, att därtill uttoges plats, som med hänsyn till jordmånen vore duglig till uppodling. För anläggningar av nybygge kom emellertid tillgången framför allt på

naturliga slätterängar men även på jakt och fiske att vara av väsentlig betydelse. I synnerhet under första tiden, innan någon odling av betydelse hunnit ske — och detta är såsom bekant ännu i våra dagar fallet vid många gårdar i fjälltrakterna —, grundades nybyggarens utkomst till största delen å de naturliga tillgångar av nämnda slag, som funnos i trakten. Vad nu särskilt jakten angår, förutsätta nybyggesförfattningarna, att nybyggaren skulle givas tillgång därtill. Hans jaktutövning kom emellertid, såsom naturligt är, att innebära konkurrens med lapparnas sedan urgamla tider i samma trakter utövade jakt. Till reglerande härav meddelades i lappmarksförfattningarna en del bestämmelser, avsedda att begränsa nybyggarnas jakträtt. I reglementet den 24 november 1749 »för dem, som antingen redan bo och bygga i Lappland eller ock hädanefter till landets uppbrukande därstädes sig nedsätta vilja» stadgas sålunda beträffande jakten, att »Nybyggares vidlyftiga fikande och farande omkring skogarna efter vilt och i avsikt slikt att fånga och fälla, har hittills mycket hindrat jordens och landets uppodlande; och som lappallmogen, vilka till en del för slikt skatta, nogsam samt medhinna att fånga och skjuta allt det vilt, som under namn av dyrare skinnvaror kommer; alltså hava nybyggare därmed hädanefter sig ej vidare att befatta, andra till men och sig själva till hinder vid hemmansbruket, än allenast inom en halv mil ifrån deras hemvist». Vad rov- och skadedjuren anginge, skulle dock därmed förhållas efter allmän lag. Av lappfogdeinstruktionen den 5 augusti 1760 framgår, att lapparna skulle bibehållas vid »rendjursbete, fisk- och djurfång» å de lappland, vilka icke bleve anslagna till nybyggen. De tvister, som uppkomme mellan nybyggare och lappallmogen rörande jakten, skulle fogden söka att bilägga och tillhålla envar att förbliva vid sitt rätta näringsfång. Dessa bestämmelser synas emellertid snart hava råkat i glömska, om de ens någonsin efterlevts. De i de vidsträckta lappmarkerna kringspridda nybyggarna, vilkas åtgöranden endast i ringa grad kunde bliva föremål för tjänstemännens kontroll, torde allmänt hava tillägnat sig den uppfattningen, att de kunde utan inskränkning begagna sig av alla de naturtillgångar, som erbjöde sig. Sedermera tillkommo bestämmelserna i stadgan angående jakt och djurfång den 13 april 1808 och 1864 års jaktstadga, genom vilka nybyggesförfattningarnas föreskrifter om jakt undanskymdes. Något särskilt förbehåll rörande lapparnas jakträtt förekommer icke därstädes, utan synes denna deras urgamla rätt hava bortglömts. Genom sistnämnda jaktstadga förklarades jakten fri för varje svensk man å oavvittrad skog samt Kungl. Maj:t och kronan vid avvitrning i de norra länen tillfallen överloppsmark,

med undantag dock av jakt efter älg å överloppsmarkerna. Som avvittringen vid tiden för sagda stadgas tillkomst ännu icke nått lappmarkerna, blev befolkningens, såväl nybyggarnas som lapparnas, jakt rätt i stort sett obegränsad. Först i samband med lagstiftningen angående de svenska lapparnas särskilda rättigheter blev lapparnas jaktprivilegium ånyo framhållet. I förarbetena till lagen den 4 juni 1886 angående de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, vilken var den första lag, som till fullständig behandling upptog frågan om lapparnas privilegier, erinras, att å trakter, där lapparna vistades, de av ålder utövat jakt och fiske. Efter gällande rätt vore emellertid omfånget av nämnda befogenhet obestämt och tarvade att närmare angivas. I avseende å de för lapparna avsatta land (varmed avsågs i stort sett samma mark, som i nu gällande renbeteslag av 1898 betecknats såsom till lapparnas uteslutande begagnande anvisade områden) ansågs väl rätt till jakt och fiske böra utan tvekan tillerkännas lapparna. Enahanda syntes böra gälla om annan utmark inom lappmarkerna. Helt visst befunde sig lapparna därstädes i faktisk utövning av dylik befogenhet och detta, där jakten och fisket utövades å enskild mans ågor, opåtalat av denne. För att ej den ene lappen skulle till skada för den andre förfoga över förmåner, vilka tillagts flera lappar gemensamt, föreslogs emellertid, bland annat, att upplåtelse av rätt till jakt och fiske å de för lapparna avsatta land skulle ske genom länsstyrelsen. I enlighet med det sålunda framlagda förslaget upptogos jämväl bestämmelser i 1886 års lag. Dessa bestämmelser hava, såsom framgår av den ovan lämnade utredningen rörande nu gällande rätt, sedermera bibehållits i 1898 års renbeteslag.

Då kändedomen om renbetesförfattningarnas specialstadganden synes hava vunnit föga utbredning bland den bofasta befolkningen, hava nämnda bestämmelser förbisetts, så att genom deras tillkomst ingen förändring försports i fjällbefolkningens jaktutövning; och lika liten påföljd har medförts genom det i 30 § i 1912 års jaktlag intagna förbehållet rörande lapparnas särskilda jaktförmåner. Från vederbörande tjänstemäns sida har även allt intill senaste tid, då viss ändring härutinnan försports, intet åtgjorts för att göra allmänheten uppmärksam på gällande föreskrifter, vilka även delvis synas hava varit tjänstemännen främmande.

Lappmarksbefolkningens fasthållande vid jakten å de stora fjällområdena i lappmarkerna har sin förklaringsgrund i den betydelse jakten, såsom ovan framhållits, fortfarande har för mången nybyggares utkomst. Detta är i sin ordning beroende av de förhållanden, varunder jordbruket bedrives. Särskilt i fjälltrakterna står jordbruket ännu i allmänhet på

en jämförelsevis låg ståndpunkt, vilket sammanhänger därmed, att jordbruket ännu i stor utsträckning är baserat på bruket av ströängar, så att den största delen av det foder, som behöves för kreaturens utfodrande under den tid de icke kunna gå ute på bete, insamlas av den naturliga gräsväxten å de överallt kringspidda naturliga ängarna. Inom vissa trakter, företrädesvis inom Norrbottens län, är dessutom jordmånen av dålig beskaffenhet och försvårar uppkomsten av bärkraftiga gårdar. Under senare tid har emellertid mångenstädes försports stort intresse för införande av mera rationella jordbruksmetoder. Särskilt inom Västerbottens läns fjälltrakter torde med hänsyn till där rådande gynnsammare förhållanden och de av staten i samband med avvitrningen vidtagna åtgärder för ströängssystemets avveckling kunna väntas en stark uppgång av jordbruket med utveckling av odlingarna invid gårdarna.

Sådana förhållandena ännu äro och delvis under lång tid torde förbliva, kommer emellertid avkastningen av jordbruket ofta att vara otillräcklig för att bereda sina idkare tryggad utkomst. Som dessutom möjligheterna till extra förtjänst genom skogsarbete och dylikt äro små i förevarande till stor del omkring och ovan barrskogsgrensens belägna områden, komma givetvis de tillfällen jakt och fiske erbjuda till inkomsternas upphjälpande att vara av särskild betydelse. Såsom exempel på en trakt, där jakten sålunda spelar en stor roll, kan nämnas Kare-suando socken i Norrbottens län, där ripjakten är av sådan vikt för den jordbrukande befolkningen, att den blivit kallad »bondens åker».

En del av jaktbehovet kan visserligen tillgodoses å de områden, som blivit nybygggena tilldelade vid avvitrningen. Men i allmänhet torde jakten därstädes vara otillräcklig. Detta har fått uttryck, bland annat, vid de nyligen avhållna avvitrningsförrättningarna i fjälltrakterna i Västerbottens län, såsom framgår av de därvid förda protokollen. Vid avvitrtringssammanträden 1915 inom Vilhelmina avvitrtringslag framhölls av befolkningen, att jakt utgjorde ortens viktigaste binäring och den förnämsta näringsgren, som tillförde någon kontant inkomst. Förrättningsmännen vid avvitrningen vitsordade befolkningens behov av jakträtt å kronans efter avvitrningen kvarvarande områden. Inom Tärna socken framhöllo avvitrtringsdelägarna, likaledes vid sammanträden 1915, såsom önskemål att, enär jakten jämte fisket vore för orten viktiga näringsgrenar, dessa måtte, i överensstämmelse med vad före avvitrningen varit fallet, få bedrivas såväl å de åt kronan bibehållna områdena som ock å den del av Tärna sockens allmänning, som enligt framställt förslag kunde komma att förläggas inom Stensele socken; och vitsordade förrättningsmännen behovet av nämnda önskemåls tillgodoseende. Jämväl

vid avvittningen i Sorsele avvittningslag påpekades vilken synnerligen viktig näringsgren jakten utgjorde.

Enligt de sakkunnigas uppfattning torde, med hänsyn till jordbrukets ställning och jaktens betydelse såsom binäring därtill, vara nödvändigt, att befolkningen inom fjälltrakterna i Norrbottens och Västerbottens län, eller närmare bestämt trakterna ovan odlingsgränsen, beredes tillfälle att begagna sig av jakten å kronans marker därstädes i större omfattning än enligt den nuvarande lagens ordalag möjliggöres. Tillgången på jaktmarker torde även medgiva, att en dylik koncession göres, utan att lapparnas intressen i allt för hög grad trädas för nära.

Emellertid kräves, att en bestämd ordning införes, så att icke varje fastighetsinnehavare tillåtes att jaga varhelst å kronans marker han själv finner lämpligt. Förutom det ingrepp i lapparnas rättigheter, som härigenom kunde uppkomma, skulle oordningar lätt uppstå de enskilda jaktutövarna emellan. Med de erfarenheter, som vunnits rörande fjällbefolkningens uppfattning om dess rättigheters omfång, torde även vara att förutse, att, om en dylik vidsträckt rätt medgäves, medvetandet om rättens begränsning så småningom skulle försvinna. En lämplig ordning i förevarande avseende synes böra grundas därå, att jakt-rätten göres beroende av särskilt tillstånd. Tillfälle att förvärva sådant bör tillkomma varje brukare av jordbruksfastighet. Att utsträcka rätten även till den övriga befolkningen och sålunda utöver att vara ett stöd för jordbruket synes icke påkallat. Denna befolknings ekonomi är icke beroende av samma ovissa faktorer som jordbruksidkarnas. Huru en utvidgad jakträtt för den jordbrukande befolkningen i övrigt skall ordnas för att tillgodose behovet kan vara ganska tveksamt. Då villebrådet endast i ringa utsträckning av jägaren behålles för användning i eget hushåll utan försäljes för beredande av kontant inkomst, kan husbehovet icke läggas till grund för beräkningen av upplåtelsernas omfattning.

I Västerbottens läns fjälltrakter, där under de senare åren ansträngningar gjorts att upprätthålla gällande föreskrifter om upplåtelse av jakt, har man vid dylika, enligt renbeteslagen verkställda upplåtelse sökt bygga på den praxis, som utbildat sig före avvittningen, då jaktutövningen betraktats såsom fri. Enligt nämnda praxis har, likasom efter tyst överenskommelse nybyggarna emellan, jakten i trakten av bostaden å nybygget utan intrång av andra utövats av nybyggesinnehavaren. Vid jakten å avlägsnare trakter, som för sitt utövande ofta förutsätter särskilda jaktexpeditioner, varvid jägarna äro borta flera

dagar och veckor från hemmet, har skett en frivillig uppdelning av jaktterrängen, så att en var jägare utnyttjat sitt område med respekterande av andras. Dessa jaktexpeditioner hava särskilt avsett jakten å ripor, vilken jakt i ekonomiskt avseende i allmänhet är den viktigaste. I överensstämmelse med nämnda ordning har vid omförmälda jaktupplåtelser enligt renbeteslagen särskilt tillstånd till jakt medgivits dels å område i närheten av hemmet och dels, efter uppdelning mellan andra, å anvisade trakter i fjällen. På samma fjällsluttning har sålunda i trakt, där jakten är särskilt god, det ena jaktområdet kunnat följa efter det andra. Beträffande Norrbottens län har meddelats, att understundom ett område upplåtits åt flera nabor gemensamt att utnyttja på sätt, varom de själva kunde enas. De erfarenheter man vunnit rörande dessa tillvägagångssätt sägas hava varit mycket goda.

De sakkunniga hålla jämväl före, att de av dem här ovan föreslagna jaktupplåtelser skulle kunna bygga på ett liknande system. Upplåtelser av jakt invid gårdarna torde efter avvitringsens genomförande icke behöva ifrågakomma annat än i vissa fall, enär den jakt, som erbjuder sig å de hemmanen vid avvitringen tilldelade avsevärda skiftena ofta torde vara i och för »hemjakten» tillräcklig. Vad angår »fjälljakten» bör denna icke ovillkorligen begränsas till ett visst mindre fjällparti. I detta avseende må erinras om den efter fjällräv m. fl. vitt kringströvande djur bedrivna jakten, vilken näppeligen kan bindas vid ett alltför begränsat område. I dylika fall bör emellertid jakttillståndet inskränkas att avse allenast jakt efter viss djurart inom angivet område. Även torde kunna inträffa, att åt flera personer lämpligen kan upplåtas jakträtt på samma område, varjämte kan tänkas kombinerade upplåtelser, omfattande såväl hemjakt som fjälljakt.

Skulle emellertid ett flertal fastighetsinnehavare begagna sig av en förmån av nu ifrågavarande slag, torde kunna förutses, att kronans marker skulle bliva alltför hårt utnyttjade till skada, utom för jaktvården, jämväl för lapparna, vilka dock äro de, som äga de äldsta anspråken på jakträtt i förevarande trakter. Visserligen behöver man icke utgå från nämnda förutsättning, enär redan nu torde finnas många jordinnehavare, som icke utöva jakt, i allt fall icke »fjälljakt», och antalet jägare torde med åren, allt eftersom jordbruksnäringen utvecklas, komma att avtaga. Till förekommande av missbruk bör emellertid vid prövning av jaktupplåtelse hänsyn tagas till tillgången på jaktmarker; och, om det visar sig att svårigheter uppstå att tillfredsställa alla sökande, får en prövning ske, huruvida och i vad omfattning upplåtelse bör ifrågakomma,

därvid naturligen de böra först tillgodoses, som äro i största behov av utfyllnad i den jakt, deras egna marker erbjuda.

Tydligt är, att en ordning sådan som den föreslagna medför en prövning, som är nog så besvärlig och grannlaga, men om denna, såsom nu vid upplåtelse enligt renbeteslagen sker, lägges på länsstyrelserna, vilka genom lappfogdarna och andra sina tjänstemän lätt kunna erhålla nödiga lokala utredningar, torde svårigheterna kunna övervinnas. Vad särskilt angår lapparnas rätt, torde denna, i överensstämmelse med vad redan nu gäller, böra skyddas även därigenom, att upplåtelsen sker med lapparna bibehållen rätt att själva jaga å det upplåtna området. Vid prövning av frågorna om jaktupplåtelser åt nybyggarna synes man vidare icke få bortse från de fall, då hemman, törhända med tanke på de biinkomster som kunde stå att vinna genom jakt och fiske, uppdelats i så små lotter, att innehavarna icke kunna därå bliva besutna. Till förhindrande i sin mån av uppkomsten av dylika jordbruk, vilka i förevarande karga trakter för sina innehavare oftast medföra fattigdom och nöd, varpå talrika exempel kunna framvisas, synes länsstyrelsen böra från början göra vederbörande uppmärksamma på, att något stöd genom jaktupplåtelser icke kan påräknas för nyupptagna jordbruk, som icke kunna utvecklas till att giva sina innehavare bärning. Snarare böra sådana jordbrukare hänvisas till att så fort som möjligt söka sitt uppehälle under mera betryggande förhållanden. Enär omhandlade jakträtt medgives såsom stöd för jordbruket, bör den sammanhånga med detta, så att jaktinnehavaren går sin rätt förlustig, om han upphör att bruka den fastighet, till vars förmån rätten är given. Å andra sidan bör rätten givas fastighetsinnehavaren personligen och icke så bindas vid fastigheten, att vid inträdande förändringar med avseende å storleken av fastighetsinnehavarens hushåll och behov i övrigt av jakt en reglering därav förhindras. Såväl med hänsyn härtill som de rubbningar, som kunna uppkomma i tillgången på villebråd i de trakter, där upplåtelse skett, böra upplåtelseerna medgivas på viss bestämd tid. För fastighetsinnehavarens befriande från allt för ofta återkommande besvär med rättighetens förnyande samt för att skänka densamma nödig stadga bör dock upplåtelse tiden icke sättas alltför kort. För jakträttighet bör utgå viss avgift. Denna bör emellertid mindre avse att motsvara värdet av den upplåtne förmånen än vara en erinran om begränsningen av den förvärvade rättigheten. Den bör därför i denna sin egenskap av recognitionsavgift vara låg. I överensstämmelse med vad som gäller för jaktupplåtelser i övrigt å de för lapparnas uteslutande begagnande anvisade områden, bör avgiften tillfalla lappväsendet och användas till

förmån för lapparna. På grund härav böra bestämmelserna i ämnet intagas i renbeteslagen bland de övriga stadganden, som reglera jakten å lapparnas nämnda områden. Detta är av vikt även för betonande gent emot de bofasta av lapparnas särskilda privilegier, vilka, enligt vad erfarenheten visat, lätt bliva förbisedda.

Även vad angår fiskerätt kommer i betänkande, som vissa av de sakkunniga hava att efter uppdrag avgiva rörande reglering av fiskerätten i kronans vatten, att föreslås motsvarande förmåner för den jordbruksidkande befolkningen; och har jämte de ifrågasatta jaktbestämmelserna föreskrift om dylik fiskerätt intagits i det förslag till ändring av 31 § renbeteslagen, som finnes vidfogat detta betänkande.

Enligt nu gällande bestämmelser skall, innan upplåtelse av jakt eller fiske må ske enligt nämnda paragraf i renbeteslagen, vederbörande lappar höras i ärendet. Med hänsyn till karaktären av ifrågavarande upplåtelser till jordbruksidkarna i fjälltrakterna samt till förekommande av alltför mycken omgång torde lämpligen berörda stadganden kunna utbytas mot en föreskrift, att i dylika ärenden såsom representant för lapparna skall höras ordningsmannen i vederbörande lappby. Givetvis lär länsstyrelsen komma att härförutom i dessa ärenden höra lappfogden.

Beträffande upplåtelse av jakträtt å de för lapparnas uteslutande begagnande anvisade områden äro, i överensstämmelse med vad ovan anförts, bestämmelserna i kungörelsen angående grunderna för tillgodogörande av kronans jakträtt icke tillämpliga, utan regleras jaktupplåtelse därstädes av föreskrifterna i 31 § renbeteslagen. Dessa innehålla icke några medgivanden om särskilda förmåner av jakt för vissa personer, motsvarande dem som i nämnda kungörelse upptagas. Å de för lapparnas uteslutande begagnande anvisade områden tillkommer sålunda icke utan särskild upplåtelse jakträtt Konungen eller chefen för hans hovjägeristat jämte deras jaktsällskap, ej heller chefen för domänstyrelsen, personal vid skogsstaten eller personal och elever vid skogsläroverken. Emellertid torde det böra vara förbehållet Konungen och på Konungens uppdrag chefen för hans hovjägeristat jämte dem som äro följaktiga att åtnjuta samma rätt till jakt å de för lapparnas uteslutande begagnande anvisade områden som de enligt kungörelsen äga å andra kronans marker.

Enligt kungörelsen må chefen för domänstyrelsen idka jakt å de i densamma avsedda områden, med undantag av dem som äro ställda till Konungens egen disposition, och äger personal vid skogsstaten att å samma områden, i den mån de tillhöra personalens tjänstgöringsdistrikt, bedriva

jakt efter skadliga djur samt, med domänstyrelsens på särskilda skäl och begränsad tid lämnade tillåtelse, även efter annat vilt eller vissa arter därav. Vid den jakt, som sålunda utövas av domänchefen och skogspersonalen, må dock utan Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd jakten icke avse älg, hjort, rådjur, vildren eller svan ej heller björn. Slutligen gäller beträffande personal och elever vid skogsläroverken, att de må å nyssnämnda områden idka jakt i enlighet med de bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t. Motsvarande föreskrifter synas, utom vad angår sistnämnda personal och elever, böra gälla även lapparnas förevarande områden; och kan härför, förutom andra skäl, anföras, att jämväl enligt det förslag till jaktbevakning därstädes, som av de sakkunniga framlägges, uppsikt över jakten fortfarande i viss mån skulle tillkomma sagda personal. Enligt gällande grunder för jaktupplåtelse å lappområdena synes emellertid i de fall, då enligt kungörelsen särskilt tillstånd kräves för jaktutövning, sådant böra meddelas av länsstyrelsen i stället för av Kungl. Maj:t respektive domänstyrelsen.

Rätt till jaktutövning på sätt nu nämnts bör, i överensstämmelse med vad som enligt omförmälda kungörelse gäller å annan kronomark, icke vara medgiven å områden, där jakträtten enligt därför gällande grunder för lapparnas räkning blivit till annan utarrenderad.

Emellertid kan ifrågasättas, huruvida icke även åt en del andra tjänstemän än de nyssnämnda böra medgivas liknande förmåner med avseende å jakt å de till lapparnas uteslutande begagnade anvisade områden. Dylika befattningshavare skulle i främsta rummet vara nomadskoleinspektören, lappfogdar och lapptillsyningsmän samt de av de sakkunniga föreslagna länsvakterna. Vad särskilt angår nomadskoleinspektören, lappfogden och tillsyningsmännen torde visserligen deras flesta resor i förevarande trakter vara förlagda till sommaren, då svårigheterna äro mindre och då i övrigt jakt å det matnyttiga villebrådet är förbjuden, men ofta äro de tvungna att även under vintern och särskilt hösten besöka eller färdas genom från bosättningen långt avlägsna, öde fjällområden, där situationer lätt kunna uppstå, då det kan vara av största betydelse för dem att äga rätt att genom jakt utfylla det matförråd, som kan medföras. Liknande förhållanden torde emellertid, om ock endast i undantagsfall, kunna tänkas uppkomma även för en del andra statens befattningshavare. En bestämmelse uti ifrågavarande avseende synes fördenskull böra givas en så allmän avfattning, att den kan bliva tillämplig på alla statstjänstemän, vilka kunna komma att under sina förrättningar iråka situationer, varom nyss nämnts.

För kontrollens skull bör emellertid denna jakträtt göras beroende

av tillstånd av länsstyrelsen samt avse allenast vissa slag av vilt och endast den myckenhet därav, som för utfyllande av matförrådet under resan i ödemarkerna kan vara nödvändigt. Vid missbruk bör rätten, som bör kunna medgivas så väl för viss förrättning som för viss tid, kunna indragas. Tilläggas må, att en liknande förmån av de sakkunniga föreslagits skola kunna tillerkännas tjänstemän jämväl med avseende å fiske i kronans vatten å omförmälda områden.

I annat sammanhang (sid. 97) har framhållits den lucka i bestämmelserna rörande björnens skyddande, som förefinnes med avseende å de för lapparnas uteslutande begagnande anvisade områden och enligt vilken möjlighet står öppen för lapparna att där utan inskränkning utöva jakt å björn. Skulle emellertid, på sätt de sakkunniga föreslagit, komma att i jaktstadgan införas allmänna bestämmelser rörande skydd för björnen, bliva emellertid dessa tillämpliga jämväl för lapparnas privilegierade områden, och tarvas därutöver i renbeteslagen icke särskilda föreskrifter. Detsamma gäller beträffande lo m. fl. djur, vilka av de sakkunniga föreslagits skola skyddas å kronans marker.

Angående björn och lo m. fl. djur å de för lapparnas uteslutande begagnande anvisade områden.

Beträffande frågan om de lapparna själva genom 1898 års renbeteslag tillerkända särskilda förmåner med avseende å jakt har spörsmål uppstått i vad mån dylik förmån bör tillkomma, förutom de nomadiserande lapparna, även bofasta lappar. Såsom nämnda lag för närvarande tolkas har den omständigheten i och för sig, att en person varit av lapps härstamning, ansetts tillfyllest för att tillförsäkra honom förevarande rätt, vare sig han varit att räkna såsom renskötande lapp eller icke. Åtskilliga omständigheter synas emellertid tala för, att en viss skillnad bör upprätthållas emellan lappar av skilda kategorier. Enär emellertid frågan i allmänhet om lapparnas ställning är föremål för utredning genom en särskild kommitté (1919 års lappkommitté), torde icke vara anledning att i detta sammanhang till närmare behandling upptaga spörsmålet om en eventuell begränsning av vissa lappars rätt till jakt.

Angående omfattningen av de lapparna tillerkända särskilda förmåner med avseende å jakt.

Kungörelsen angående grunderna för tillgodogörande av kronans jakträtt.

I samband med frågan om innebörden av det i 7 § jaktlagen upptagna stadgandet rörande fri rätt för varje svensk man till jakt å oavvitttrad mark, som ej blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisad, har här ovan (sid. 73; jfr även sid. 84) framhållits, hurusom den rätt, som genom 1898 års renbeteslag tillförsäkrats lapparna med avseende å jakten å kronans marker ovan odlingsgränsen (de för lapparnas uteslutande begagnande anvisade områden), blivit vid lagens tillämpning förbisedd, så att vid sidan av gällande bestämmelser såväl befolkningen i omförmälda trakter som över huvud vem som det åstundade ansett sig kunna där utöva jakt. Såsom jämväl ovan anmärkts, har emellertid under senare tid genom tjänstemännens verksamhet börjat spridas upplysning rörande omfånget av den enskildes jakträtt, och arrendeupplåtelse av dylik rätt hava alltmer börjat tillämpas. Härvid har emellertid visat sig, att en viss otydlighet föreligger beträffande de författningar, som reglera dylika upplåtelse. Bestämmelserna i 1898 års renbeteslag äro väl härutinnan tydliga, men däremot kunna stadgandena i kungörelsen den 8 november 1912 angående grunderna för tillgodogörande av kronans jakträtt giva anledning till missuppfattning rörande de områden, å vilka kungörelsen äger tillämplighet.

Nämnda kungörelse avser efter ordalagen, förutom vissa andra angivna områden, varom i detta sammanhang icke är fråga, kronoparker och i övrigt all kronan tillhörig, odisponerad mark. Jakträtten utövas där enligt kungörelsen av Konungen själv och på Konungens uppdrag av chefen för hans hovjägeristat jämte dem, som vid sådana tillfällen äro följaktiga. Å kronoparker och odisponerade marker, med undantag dock för område därav som må vara ställt till Konungens egen disposition, må jakt idkas av chefen för domänstyrelsen. Personal vid skogsstaten må jämväl å nyssnämnda marker, i den del de tillhöra personalens tjänstgöringsområden, idka jakt efter skadliga djur samt, med domänstyrelsens på särskilda skäl och begränsad tid lämnade tillåtelse, även

efter annat vilt eller vissa arter därav. Den jakträtt, som sålunda tillkommer domänstyrelsens chef och skogsstatspersonalen må dock enligt mom. 4 i författningen icke utan Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd avse älg, hjort, rådjur, vildren eller svan och ej heller björn; dock må björn, som anfallit människa eller husdjur, även annorledes än i nödvärn dräpas efter tillåtelse av den tjänsteman vid skogsstaten, under vars tillsyn marken är ställd. Å samma marker som personalen vid skogsstaten äger jämväl personal och elever vid skogsläroverken idka jakt i enlighet med de bestämmelser, som därom meddelas av Kungl. Maj:t.

Vad angår jakt av andra än nu nämnda personer å kronoparker och kronans odisponerade marker ankommer på Kungl. Maj:t att uppdraga åt domänstyrelsen ej mindre att, därest å kronopark eller odisponerad mark, med undantag av sådan som må vara ställd under Konungens egen disposition, stammen av älg, hjort eller rådjur så förökad sig, att densamma ur jaktvårdssynpunkt bör beskattas eller till förekommande av olägenhet eller hinder för skogsskötseln minskas, antingen på av styrelsen bestämda villkor till lämplig person mot skälig ersättning upplåta rätt att under angiven tid fälla och behålla visst antal villebråd av berörda slag eller ock uppdraga åt revirförvaltningen att ombesörja den jakt, som må finnas erforderlig, än även att, därest utarrenderande av rätten till jakt å annat villebråd, än nyss är sagt, ansåges överensstämma med god jaktvård och i övrigt lämpligen borde ske, upplåta sådan jakträtt. Beträffande jaktupplåtelser genom domänstyrelsen, på sätt nyss nämnts, tillägges i mom. 8 i kungörelsen att, då dylik upplåtelse sker, må till utövande av kronans jakträtt eljest berättigade personer å den med upplåtelsen avsedda mark utöva jakt allenast i omfattning, som är förenlig med den skedda upplåtelsen.

Föreskrifterna i nämnda kungörelse äro till sina huvudgrunder hämtade från 1864 års jaktstadga. Bland de allmänna reglerna för jordägares jakträtt å egna marker upptogos där även de närmare bestämmelserna rörande tillgodogörandet av kronans jakträtt, däribland jakträtten å kronoparker och kronan tillhörig odisponerad mark. I samband med nämnda allmänna regler angåvos de beträffande dem gällande undantag. Bland dessa märkas, så vitt angår kronans jakträtt, den varje svensk man medgivna rätt till fri jakt på oavvittrad skog m. fl. kronans områden samt rätt att å kronomark, liksom i övrigt å enskild tillhörig mark, i viss utsträckning jaga björn, varg, lo och järv.

Berörda enhetliga uppställning har beträffande kronomark brutits genom tillkomsten av särskilda lagar, vilka medfört nya undantag från 1864 års jaktstadgas huvudbestämmelser rörande jakten å dylik mark.

Härutinnan märkes först lagen den 4 juni 1886 angående de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, varigenom lapparnas sedvanemässiga rätt att för jakt tillgodogöra sig de områden, där de äga utöva sin renskötsel, närmare fixerades. Motsvarande bestämmelser rörande lapparnas rätt till jakt upptogos sedermera i 1898 års nu gällande renbeteslag. Utom den rätt till jakt, som enligt 30 § i nämnda lag tillförsäkrats lapparna själva å de områden, där de enligt vissa i lagen angivna regler äga att med sina renar uppehålla sig, medgives enligt 31 § i lagen, att, där å område, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisat, upplåtelse av rätt till jakt kan ske utan skada för lapparna, länsstyrelsen äger att tillsvidare tillåta annan att emot avgift å området jämte lapparna utöva jakt. Dylig upplåtelse må dock ej äga rum utan att de lappar, vilka äga rätt att å området uppehålla sig med sina renar, blivit i ärendet hörda. Medel, som inflyta genom upplåtelsen, skola enligt de bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna. Såsom i annat sammanhang (sid. 73) framhållits, är att till mark, anvisad för lapparnas uteslutande begagnande, räkna, förutom renbetesfjällen i Jämtlands län, hela området ovan odlingsgränsen inom Norrbottens och Västerbottens län, i den mån icke del av detta område upplåtits åt enskilda.

Jämlikt Kungl. Maj:ts förordning den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta mellan Sverige och Norge, äro de hit överflyttande norska lapparna med avseende å egen jaktutövning jämställda med de svenska lapparna. I konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbete, vilken konvention från och med den 1 januari 1923 kommer att ersätta 1883 års förordning, ävensom i lagen den 20 juni 1919 angående konventionens tillämpning här i riket har nämnda rätt till jakt för de norska lapparna närmare angivits sålunda, att jakten må bedrivas allenast till husbehov under vistelsen i Sverige.

Genom ovan omförmälda i 31 § renbeteslagen lapparna tillerkända förmån av jakt har från tillämpningen av de i 1864 års jaktstadga intagna regler rörande kronans jakträtt helt uteslutits ej blott renbetesfjällen i Jämtlands län och kronoparkerna ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län utan jämväl i det närmaste samtliga kronans ännu odisponerade marker.

Ytterligare undantag från nyssnämnda regel i den äldre jaktstadgan har tillkommit genom lagen den 25 juni 1909 angående nationalparker, som under särskilda jaktbestämmelser lagt avsevärda kronoområden.

Vid den revision av jaktlagstiftningen, som ledde till 1912 års

jaktförfattningar, utbrötos ur 1864 års jaktstadga bestämmelserna rörande utnyttjandet av kronans jakträtt å egna marker och ombildades till en särskild författning av administrativ natur, nämligen den nuvarande kungörelsen angående grunderna för tillgodogörande av kronans jakträtt. Nämda bestämmelser förlorade härigenom sitt samband jämväl med ovan omförmälda, förut i jaktstadgan intagna föreskrifter rörande varje svensk undersåtes rätt att bedriva jakt å vissa kronoområden såväl i allmänhet som efter vissa rovdjur m. m., vilka föreskrifter intogos i nya jaktlagen. Någon särskild erinran beträffande de omfattande inskränkningar, som förekomma med avseende å de i sagda kungörelse såsom föremål för dess bestämmelser uppräknade områden, finnes icke. Det av 1908 års jaktsakkunniga avgivna förslaget till kungörelse rörande tillgodogörandet av kronans jakträtt upptog en påminnelse om en av sagda inskränkningar, i det i sista stycket av förslaget beträffande frågan om utarrenderandet av jakt å områden, som vore anvisade till lapparnas uteslutande begagnande, hänvisades till 1898 års renbeteslag. Vid förslagets efterbehandling i jordbruksdepartementet blev emellertid denna hänvisning struken under åberopande av innehållet i 1 och 30 §§ i lagen om rätt till jakt samt första punkten i kungörelsen. Av nämnda författningsrum upptager 1 § jaktlagen huvudregeln att jakträtt tillkommer en var jordägare på honom tillhörigt område, och 30 § i samma lag erinrar, att beträffande rätt till jakt å område, som är avsett till nationalpark, ävensom rörande svenska och norska lappars rätt till jakt i vissa delar av riket gäller vad särskilt är stadgat. Första punkten i nämnda kungörelse innehåller förteckning över de områden, å vilka kungörelsen är tillämplig.

Hållas emellertid icke de i jaktlagen, renbetesförfattningarna och lagen om nationalparker intagna särskilda bestämmelser rörande jakten å kronomarkerna noga i sår från kungörelsens föreskrifter, kan nämnda i första stycket av kungörelsen intagna uppräknade områden med den samma avsedda områden förorsaka misstag vid tillämpningen.

I mom. 8 i kungörelsen föreskrives exempelvis att, där enligt kungörelsen jakt utarrenderats, må till utövande av kronans jakträtt eljest berättigade personer å den med upplåtelsen avsedda marken utöva jakt allenast i den omfattning, som är förenlig med den skedda upplåtelsen. Givet är att genom en dylik upplåtelse till exempel å område av kronoparks eller odisponerad marks natur, där varje svensk man enligt 7 § jaktlagen äger rätt att jaga eller enligt 10 § samma lag bedriva jakt efter varg och järv, sådan jakträtt icke emot lagens stadgande kan inskränkas allenast till viss person. Ej heller kan upplåtelse av jakträtt å krono-

park ovan odlingsgränsen göras med stöd av kungörelsen, utan skall prövningen av dylik fråga ske enligt renbeteslagen.

Denna kungörelsens begränsning att reglera allenast den rätt till jakt å kronomark, som återstår, sedan undantag skett för jakträtt, varom i annan ordning meddelats särskilda bestämmelser, har ofta blivit förbisedd. Särskilt har konkurrens uppstått och osäkerhet vållats vid tillämpningen av kungörelsens stadganden och jaktbestämmelserna i 1898 års renbeteslag. Kungörelsen synes ofta hava tolkats så som om den ägde giltighet även inom lapparnas särskilda områden i Norrbottens och Västerbottens län. Att en dylik konkurrens icke uppstått beträffande renbetesfjällen i Jämtlands län, utan att där renbeteslagens bestämmelser allmänt synes hava kommit till användning, torde hava sin grund i den mera bestämda karaktär såsom uteslutande för lapparnas räkning avsatta reservationer, vilken renbetesfjällen vid avvitrningen och sedermera erhållit med särskild skogsförvaltning m. m.

Vad nu angår de båda nordligaste länen torde allmänt hava praktiserats, att de skogsstatens tjänstemän, vilkas tjänstgöringsområden sträckte sig ovan odlingsgränsen, av domänstyrelsen ansetts kunna medgivas jakträtt därstädes enligt de i kungörelsen angivna grunder. Och näppeligen torde hava beaktats att genom renbeteslagens stadganden Konungen och hans jaktsällskap samt chefen för domänstyrelsen skulle å kronomarkerna ovan odlingsgränsen vara uteslutna från den jakträtt, som å andra kronomarker av motsvarande natur blivit genom kungörelsen dem tillförsäkrade. Tvärtom synes den omständigheten, att 1908 års jaktsakkunniga från kungörelsens tillämpning uteslutit allenast »utarrrenderande» av jakten å lapparnas områden, tyda på att de tänkt sig, att kungörelsens övriga bestämmelser skulle vara tillämpliga å samma områden. Tvekan torde även bland skogspersonalen gjort sig gällande rörande vem det rätteligen tillkommer att genom upplåtelse av jaktarronden förfoga över ifrågavarande områden. Först under senaste tid har kunskap börjat vinna utbredning rörande jaktförhållandena å de till lapparnas uteslutande begagnade anvisade områden.

En av kungörelsens bestämmelser synes även indirekt häntyda på, att kungörelsen skulle hava avseende även å lapparnas särskilda områden. Ovan har omnämnts, att från chefens för domänstyrelsen och skogspersonalens jakträtt undantagits bland annat jakt efter björn. I anslutning härtill har emellertid gjorts undantag beträffande björn, som anfallit människor eller husdjur. Sådan skadebjörn finge, även annorledes än i nödvärn, dräpas efter tillåtelse av den tjänsteman vid skogs-

staten, under vars tillsyn marken vore ställd. Numera, och även vid tillkomsten av 1912 års kungörelse, förekommer å kronomark här i landet björn — med undantag möjligen av ett och annat kringströvande exemplar — endast i trakterna ovan odlingsgränsen samt å vissa renbetesfjäll i Jämtlands län och en nationalpark därstädes. För att få någon praktisk betydelse vill det synas som om kungörelsens regler rörande rätt att döda björn åsyftats skola gälla även områdena ovan odlingsgränsen och renbetesfjällen. I övrigt är att märka att, vid sidan av jaktlagen och lagen om nationalparker, kungörelsen innehåller de enda bestämmelser, som för närvarande finnas rörande inskränkning i rätten till jakt efter björn å kronomark. Jaktlagen likasom 1898 års renbeteslag lämna lapparna full frihet att jaga björn å lapparnas särskilda områden ovan odlingsgränsen. Är kungörelsen icke tillämplig å sagda områden, skulle sålunda lapparna äga att utan inskränkning där bedriva sådan jakt. Detta torde näppeligen hava varit avsett. Erinras kan i övrigt i detta sammanhang, att vid upplåtelser enligt 31 § renbeteslagen för lapparnas räkning av jakt å nämnda områden länsstyrelsen har tillfälle att i samband med upplåtelsen iakttaga att nödiga bestämmelser givas till skydd för björnen, i likhet med vad domänstyrelsen efter Kungl. Maj:ts föreskrifter torde hava att iakttaga vid jaktupplåtelser å de kronomarker, som falla under kungörelsens tillämpningsområde.

Den otydlighet, som efter vad ovan nämnts vidlåder kungörelsen, synes ytterligare ökas genom ovan omförmälda i mom. 8 intagna bestämmelse att, om domänstyrelsen efter därtill av Kungl. Maj:t givet bemyndigande utarrenderar jakt å de i kungörelsen angivna marker, må till utövande av kronans jakträtt eljest berättigade personer å den med upplåtelsen avsedda mark jaga allenast i den omfattning, som är förenlig med den skedda upplåtelsen. Härvid kan lätt förbises den rätt, som särskilt på grund av jaktlagen är förbehållen svenska medborgare och vilken icke viker för upplåtelser enligt kungörelsen.

Till förhindrande av den oriktiga tolkning av kungörelsen, för vilken densamma, enligt vad ovan nämnts, lätt kan bliva föremål, bör någon jämkning i densamma vidtagas, så att begränsningen av dess tillämplighet tydligare framgår.

Förutom nämnda jämkning har i kungörelsen införts den ändring i punkt 3, som föranledes av de sakkunnigas förslag att ur jaktförfattningarna utesluta den för närvarande för vissa djurarter använda beteckningen »skadliga djur». (Jfr. sid. 74 o. följ.).

I sammanhang med frågan om kungörelsens förtydligande må erinras om den mindre lämpliga plats, som det däri intagna stadgandet

om rätt att döda skadebjörn erhållit. Detta stadgande har placerats i omedelbart samband med spørgsmålet om undantagen från den jakträtt, som tillerkänts chefen för domänstyrelsen och personalen vid skogsstaten. Dessas jakt må, heter det, utan Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd icke avse björn; dock må skadebjörn i visst fall dödas efter tillåtelse av den tjänsteman vid skogsstaten, under vars tillsyn marken är ställd.

Med hänsyn till denna bestämmelses placering får man det intryck, att den har avseende allenast å chefens för domänstyrelsen och skogspersonalens jakträtt — även om det ter sig något egendomligt att domänstyrelsens chef vid fråga om skadebjörns dödande skall, såsom ordalagen giva vid handen, ställas i beroende av tillstånd av tjänsteman vid skogsstaten. Bestämmelsen torde emellertid hava varit avsedd att sträcka sig längre och giva en regel för över huvud alla de fall, då skadebjörn må dödas å de marker, som i kungörelsen omhandlas, och sålunda oberoende av om jägaren är tjänsteman vid skogsstaten och vad rätt han kan hava att för jakt förfoga över marken.

De sakkunniga hava föreslagit, att de allmänna bestämmelser, som skola gälla med avseende å björnens skyddande, införas i jaktstadgan i samband med övriga föreskrifter rörande fridlysning av vissa djurslag. Där bör då även upptagas huvudregeln beträffande de fall, då skadebjörn må dödas; och vilja de sakkunniga i övrigt hänvisa till vad av dem vidkommande förevarande fråga anförts i samband med de allmänna fridlysningsbestämmelserna för björn (sid. 191).

I anslutning till vad ovan anförts böra föreskrifter jämväl meddelas rörande Konungens m. fl:s jakträtt å lapparnas särskilda områden samt beträffande den rätt till jakt, som därstädes bör tillkomma vissa tjänstemän. Förslag härutinnan har av de sakkunniga intagits bland övriga ifrågasatta nya bestämmelser angående jakten å nämnda områden (sid. 89 f.).

Stadga om jakt och om fridlysning av vissa djurslag.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle samtliga fridlysningsbestämmelser sammanföras i en gemensam stadga. Av praktiska skäl hava de sakkunniga emellertid ansett, att i denna en särskildnad bör göras mellan vissa olika slag av djur, så att de i egentlig mening jaktbara, matnyttiga djuren, vilka hittills upptagits i § 1 jaktstadgan, sammanföras i en grupp för sig, under det övriga djurarter fördelas på två särskilda grupper, den ena omfattande vissa rovdjur och den andra olika fågelarter.

Innan de sakkunniga övergå till närmare behandling av de till fridlysning föreslagna olika djurarterna, torde böra framhållas, att i de fall fridlysning avser djurformer, som kunna förorsaka någon mera betydande skada, vare sig å tamdjur, viltstam eller odlingar o. d., de sakkunniga, till förhindrande av mera kännbara förluster till följd av skyddsbestämmelsernas genomförande, föreslagit, att möjlighet beredes den, som kan varda utsatt för dylik förlust, att döda ifrågavarande djur, en anordning, som synes viktig även ur den synpunkten, att skyddslagstiftningen i annat fall lätt skulle kunna bliva impopulär och därmed också i stor utsträckning löpa fara att åsidosättas. Principen i detta förslag innebär i övrigt intet nytt. Enligt 12 § jaktlagen äger sålunda den, som bor i gård eller innehar trädgård så ock hans folk, rätt att döda och behålla skadligt djur, som dit inkommer, ändock att jakträtten tillkommer annan, och enligt § 6 i kungörelsen angående skydd åt för lantbruket nyttiga fåglar må ägare eller brukare av trädgårdar eller planterade eller sådda fält att själv eller genom annan, även under tid då sådant enligt kungörelsen i övrigt är förbjudet, med skjutvapen döda i kungörelsen avsedda fåglar, där sådant erfordras till förekommande av avsevärd skada. Bestämmelser motsvarande de nyssnämnda hava bibehållits i de sakkunnigas förslag. I vissa andra fall hava de sakkunniga föreslagit, att länsstyrelse eller, där fråga är om kronans marker, för vilka icke gälla särskilda föreskrifter, domänstyrelsen skall äga medgiva rätt till jakt inom visst område under förbjuden tid. Ifrågasättas kunde att åt domänstyrelsen helt uppdraga att pröva frågor om tillstånd till jakt å fridlysta djurarter under tid, då sådan icke är tillåten. Redan nu har emellertid länsstyrelsen att med-

dela undantag i vissa fall från fågelskyddsförordningens bestämmelser, i i det länsstyrelse kan i visst fall tillåta dödande under förbjuden tid av där upptagna fåglar samt insamlande av deras ägg och bon, varjämte länsstyrelse beslutar i fråga om tillstånd till användande av sax för djurfångst och utläggande av förgiftat lockbete. Vidare medför en hänvändelse till domänstyrelsen större omgång och tidsutdräkt och torde även av denna anledning ej böra ifrågakomma i andra fall, än då sådant synes påkallat med hänsyn till den särskilda ställning, som av styrelsen intages i förhållande till jaktområdet. Länsstyrelserna hava dessutom lättare att snabbt erhålla nödiga person- och sakupplysningar.

Fridlysning av jaktbara, matnyttiga djur (§ 1).

Beträffande den första av de grupper, å vilka de sakkunniga uppdelat de till fridlysning föreslagna djuren, har under sagda grupp upptagits i huvudsak de djur, som ingå under § 1 i nuvarande jaktstadgan, med undantag endast vad angår kanadahjort, som uteslutits, samt rödspov och myrspov (långnäbbor), skärfläcka och lunnefågel, vilka hänförts till tredje gruppen. Vidkommande nämnda fåglar, torde någon egentlig jakt på dem knappast någonsin hava bedrivits. De torde hava skjutits huvudsakligen för samlarändamål. I deras hänförande till första gruppen kunde emellertid, likasom förut i deras upptagande i jaktstadgan, ligga en viss antydning om, att de skulle utgöra ett eftersträfvansvärt villebråd; och kan detta locka till förföljelse. Erinras må, att spovarna och skärfläckan liksom i övrigt alla smärre vadarfåglar före tillkomsten av 1912 års jaktstadga upptagits bland de fågelarter, som fridlysts enligt förordningen om skydd åt för lantbruket nyttiga fåglar.

Under ifrågavarande grupp hava, å andra sidan, till fridlysning under viss tid av året föreslagits några fåglar, vilka icke enligt jaktstadgan åtnjutit skydd, nämligen vildduvor, storskrake och småskrake, storskarv, tobisgrissla, sillgrissla samt lom.

Beträffande fridlysningstiderna för djurarter upptagna under första gruppen få de sakkunniga, i den mån de föreslagna bestämmelserna innebära avvikelser från vad för närvarande gäller, anföra följande:

Älg.
Vuxna djur. Före tillkomsten av bestämmelserna i 1912 års jaktstadga var med vissa inskränkningar jakt efter älg tillåten den 1—den 15 september, med undantag för Norrland och Dalarna samt Älvsborgs, Göteborgs och Bohus, Jönköpings, Kronobergs och Blekinge län samt Kalmar läns norra landskapsområde, där jakttiden var inskränkt till den 9—den 15 september.

Genom 1912 års jaktstadga infördes tre skilda jakttider för olika delar av riket, nämligen dels för Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län samt Särna och Idre socknar i Kopparbergs län tiden den 9—den 15 september, dock att årskalv efter älg icke må fångas eller dödas, dels för Gävleborgs och Kopparbergs län med undantag av Särna och Idre socknar tiden den 10—den 16 oktober samt dels för de söder därom belägna länen tiden den 10—den 23 oktober.

I 1912 års jakttider å älg har emellertid skett åtskilliga tillfälliga ändringar och tillägg. Sälunda gäller enligt kungörelsen den 18 juli 1921, nr 466, dels att under åren 1921—1923 jakt efter älg är förbjuden inom Göteborgs och Bohus län, den del av Älvsborgs län, som omfattar Dalsland, Värmlands län, Örebro län med undantag av fyra härad samt Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län dels ock att dylik jakt inom övriga delar av riket under år 1921 varit tillåten allenast från och med den 10 till och med den 16 oktober; dock med iakttagande av att för nedannämnda kronoparker bibehållits en genom särskilda kungörelser tillsvidare medgiven jakttid av en månad, den 24 september—den 23 oktober. Sagda kronoparker äro Halle- och Hunneberg, Norra och Södra Edsmären samt Mösseberg (kungörelsen den 11 april 1913, nr 59), Fjällveden, Tullgarn, Folkströmmen, Karlsby, Bona, Vassgård, Kungsskogen, Haddebo, Grönbo och Uttersberg (kungörelsen den 28 juli 1916, nr 333), Garphyttan (kungörelsen den 4 juli 1919, nr 461).

Såsom motiv för oförmälda genom 1912 års jaktstadga införda framflyttning av jakttiden på älg till oktober framhålla jaktsakkunniga av 1908, vilkas förslag låg till grund för nämnda bestämmelse, i huvudsak följande: Med den då gällande jakttiden stördes älgarna på ett synnerligen olämpligt sätt i sin parning, vilken toge sin början i mitten av september. Då de kraftigaste tjurarna och korna först fölle i brunst, bleve det också dessa, som företrädesvis oroades. Den första brunstperioden kunde därför förlöpa utan parning, och följderna härav vore, att antingen befruktning helt utebleve eller ock att, om en sådan under en ny brunstperiod inträdde, kalvarna föddes senare, vilket vore ofördelaktigt. Förutom dessa mera biologiska motiv märktes, att jakttiden i september sammanfölla med lingonplockningen, och att de därmed sysselsatta löpte fara att träffas av under älgjakt förlupna kulor, varjämte personer med lingonplockning såsom förevändning ströfvade å annans mark och därifrån dreve undan älgar till angränsande mark för att där jaga dem. Jakttiden i september sammanfölla tillika med det brådskande skördearbetet, och en mängd personer droges från arbetet

för att driva omkring i skogarna på älgjakt. Vidare rådde ofta i början av september så hög temperatur, att mycket kött av skjutna älgar förärvades.

Genom att för mellersta och södra delarna av landet förlägga jakttiden till mitten av oktober ansågo de sakkunniga, att samtliga anmärkta olägenheter skulle försvinna eller i hög grad förminska, vartill komme att, då dagarna i mitten av oktober vore avsevärt kortare än i början av september, jakttiden i realiteten bleve kortare, även om den omfattade samma antal dagar.

Gent emot förläggandet av älgjakten till oktober hava å andra sidan från åtskilliga håll anförts betänkligheter. De viktigaste kunna sammanfattas i följande punkter:

1. Älgen vore under oktober mera lätt åtkomlig, dels därför att den då hölle sig mera stationär och dels därför att den i de avlödade skogarna lätt kunde upptäckas samt, om frost eller snö inträdde, lätt kunde spåras och fällas. Dessa förhållanden skulle leda till en allt för stark beskattning av stammen.

2. Strax efter brunsttiden i oktober vore köttet, i synnerhet av tjurarna, mindre smakligt och djuren i allmänhet betydligt magrare än i september.

De sakkunniga.

För att bedöma verkan av de genom den nya jaktstadgan ändrade bestämmelserna rörande jakten å älg torde det vara lämpligt att först något närmare undersöka statistiken över de under åren före och efter den 1 januari 1913 inom *mellersta och södra delarna av landet* fällda djuren. Vid behandlingen av de officiella statistiska uppgifterna, vilka meddelas av domänstyrelsen, bör emellertid framhållas, att dessa såsom all jaktstatistik otvivelaktigt lida av en icke så liten osäkerhet och i allmänhet torde vara för låga. Då emellertid de årliga felen sannolikt äro av ungefär samma storhetsgrad, torde skottsiffrorna i någon mån få anses vara uttryck för älgstillgången. Otillförlitligheten i det statistiska materialet torde dock beträffande tidigare år vara större, vadan de sakkunniga ansett sig böra företrädesvis hålla sig till uppgifterna från tiden efter år 1908. Endast så mycket torde från perioden före år 1909 böra nämnas, att från år 1898 skottsiffrorna på inom riket under tillåten tid fällda älgar varit i en ganska jämn stigning till år 1906, då de nådde den högsta siffra (över 3,000), till vilken de under de senaste 20 åren uppgått. Redan följande år 1907 och än mera 1908 föllo de emellertid åter och gingo ned till omkring 2,000 för att snart ånyo visa en stegring upp till 2,733.

Då för den föreliggande frågan endast de under *tillåten jakttid* fällda älgarna erbjuda något intresse, hava de sakkunniga ur statistiken alldeles uteslutit de under förbjuden tid fällda djuren, så mycket mer som de statistiska uppgifterna angående dessa djurs antal givetvis äro synnerligen otillförlitliga. Till att börja med vilja de sakkunniga behandla statistiken rörande de äldre djuren för att sedermera särskilt för sig upptaga frågan om jakt efter årskalv. Vid de statistiska beräkningarna hava ej medtagits decimalerna, utan då dessa gått upp till eller överstigit 0.5 har talet höjts till närmast högre enhet, och då de understigit 0.5 hava de utelämnats. De härvid uppkomna felen ligga med all säkerhet långt innanför det statistiska materialets egna felgränser.

Tabell A. *Åren 1909—1920 inom de mellersta och sydliga länen under tillåten tid fällda älgar, årskalvar undantagna.*

	Tjur	Ko	Obekant kön	Summa
1909.....	1,029	850	114	1,993
1910.....	1,126	864	103	2,093
1911.....	1,032	830	34	1,896
1912.....	1,039	770	71	1,880
1913.....	1,104	905	80	2,089
1914.....	943	806	47	1,796
1915.....	1,026	895	95	2,016
1916.....	975	808	60	1,843
1917.....	881	808	55	1,744
1918.....	868	760	56	1,684
1919.....	619	555	9	1,183
1920.....	455	391	7	853

Då under 1919 och 1920 en inskränkning i jakttiden var gällande i samtliga de mellersta och sydliga länen utom Gävleborgs och Kopparbergs län, har vid nedanstående beräkningar hänsyn icke tagits till skottsiffrorna för sagda år. Vad angår åren 1909—1918 giver tabellen vid handen, att inom de mellersta och södra länen rätt avsevärda fluktuationer i skottsiffrorna inträffat. Antalet fällda älgar har lägst legat vid 1,684 (år 1918), högst vid 2,093 (år 1910), alltså en differens på 409 eller ungefär 20 procent av maximiskottsiffran. Vidare finna vi, att under dessa år tre maxima inträtt, vid vilka skottsiffrorna stigit till över 2,000, nämligen 1910 (med en ökning från föregående år med 100), 1913 (med en motsvarande ökning på 209) och 1915 (med en motsvarande ökning på 220). Dessa maximalår hava alltid åtföljts

av ett eller två år med lägre skottsiffror, men alltsedan år 1915 har en kontinuerlig och betydande nedgång ägt rum, som särskilt under år 1918 lett till ett anmärkningsvärt lågt minimum, det lägsta under ifrågasvarande tioårsperiod.

Att mera ingående utreda orsakerna till denna ganska betydande växling i skottsiffrorna — en liknande växling förete även tidigare perioder — torde vara ganska svårt. Bortse vi från den omständigheten, att uppgifterna angående fällda älgar det ena året möjligen kunna lämnas noggrannare än det andra året, kan man särskilja två grupper faktorer, som måste framkalla dylika fluktuationer. I den ena gruppen, som skulle kunna kallas den biologiska, sammanfatta vi alla de yttre betingelserna, olika stark förföljelse under tidigare år, tjänlig eller otjänlig väderlek vid kalvarnas födsel och tidigaste utveckling m. m., vilka i gynnsam eller ogynnsam riktning kunna påverka älgstammen och därmed också den årliga tillgången på älgar. Den andra gruppen av faktorer bilda alla de omständigheter, som befrämja eller lägga hinder i vägen för jaktens bedrivande. Bland dessa spela otvivelaktigt väderleksförhållandena under jaktsäsongen en icke oviktig roll. Om nämligen under den korta tid, då älgen är tillåten, några dagars eller en veckas otjänlig väderlek inträffar, kan detta säkerligen avsevärt influera på jaktresultatet i dess helhet och förorsaka en nedgång i skottsiffran för året, utan att därför årstillgången på älg behöver vara minskad.

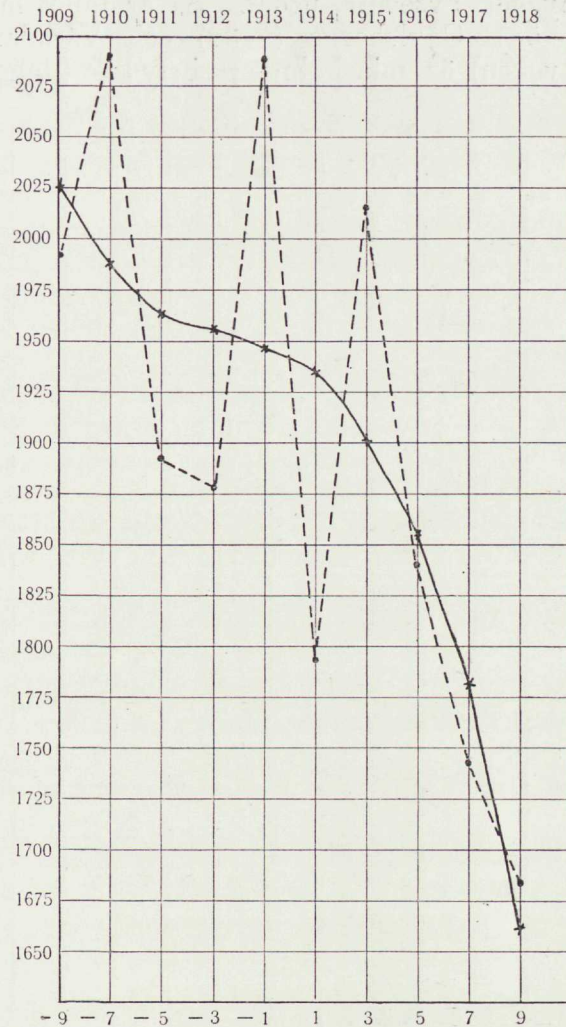
Att i varje särskilt fall med säkerhet avgöra vilken eller vilka av de speciella orsakerna, som betingat en stigning eller sänkning i skottsiffran för visst år, ställer sig tydligen ganska svårt.

Ett av de ovan påpekade maximalåren tilldrager sig emellertid ett alldeles särskilt intresse, nämligen året 1913, då skottsiffran från 1,880 för 1912 plötsligt sprang upp till 2,089. Enär samma år den nya jaktstadgan trädde i kraft, skulle man möjligen i denna ökning vilja se ett utslag av älgjaktens förläggande till oktober. Härvid bör man taga i betraktande, att under flera år före 1913 jakttiden inom 5 län och ett landstingsområde (Kalmar läns norra) varit inskränkt till endast 7 dagar, men med 1913 utsträcktes till 14 dagar. En undersökning av de statistiska uppgifterna visar också, att skottsiffran enbart inom dessa län under 1913 steg med 139. (Häri är emellertid ökningen i skottsiffran för *hela* Kalmar län medräknad). Skottsiffran för hela mellersta och södra Sverige ökades 1913 med 209. Av dessa älgar fälldes såsom nyss nämnts 139, d. v. s. något mer än 65 procent, inom omförmälda 6 län. På övriga delar av mellersta och södra Sverige kommer sålunda en ökning av endast 70, något som ju ej kan anses vara synnerligen

mycket, och som icke enbart för sig lett till ett maximalår. Taga vi vidare hänsyn till, att inom Gävleborgs och Kopparbergs län jakttiden, med bibehållande av samma längd som förut, enligt den nya jaktstadgan för-
lades till oktober, men att inom dessa län år 1913 ej medförde någon ökning utan tvärtom (skottssiffran för de nämnda länen minskades med sammanlagt 54), så torde man kunna med ganska stor sannolikhet förmoda, att orsaken till stegringen i skottssiffran för 1913 till största delen ligger däri, att jakttiden för vissa län förlängdes och ej i dess framflyttning till oktober månad.

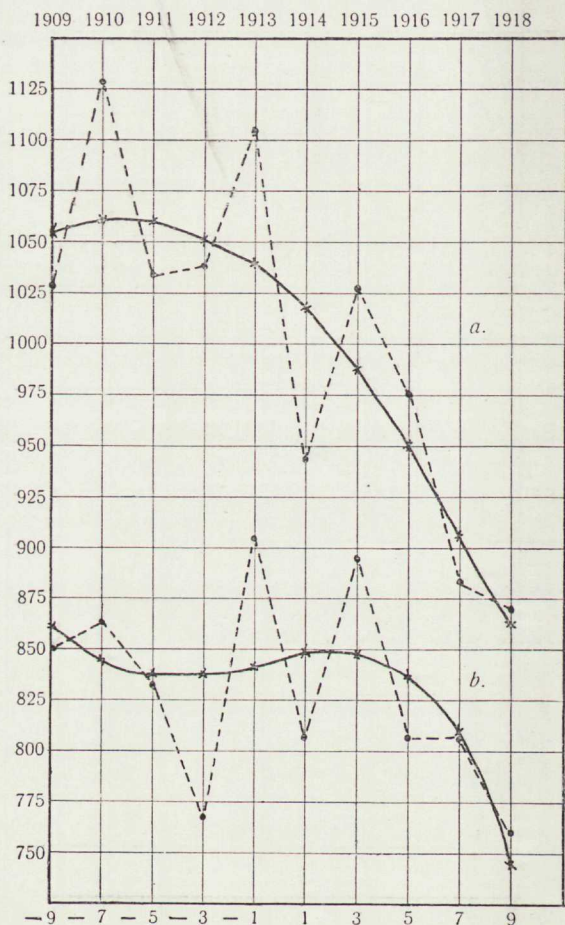
På grund av de ganska stora fluktuationerna i skottssiffran år från år, torde det vid en vidare undersökning av det statistiska materialet för överskådligens skull vara lämpligast att räkna med medel-skottssiffran. Tages sålunda i betraktande årliga medelskottssiffran för de båda perioderna 1909—1912 och 1913—1918, så finna vi, att under de fyra åren före 1913 i medeltal skötes 1,966 (lägst 1,880 och högst 2,093) och under de sex senare åren 1,862 (lägst 1,684 och högst 2,089) älgar, d. v. s. efter 1913 hava årligen i medeltal skjutits 104 älgar mindre än under perioden före nämnda år. Efter den nya jaktstadgans ikraftträdande har sålunda icke inträtt någon stegring i de fällda älgarnas antal utan tvärtom en ganska avsevärd sänkning, något som tydligast framträder å vidstående kurva.

Jakt- och fiskesakkunniga.

Kurva 1. Grafisk framställning av den årliga variationen i skottssiffran på de under perioden 1909—1918 inom mellersta och sydliga landskapen fällda vuxna älgar; - - - = den årliga variationen, — = medelkurva.

Vid en undersökning, huru medelskottsiffrorna under åren 1909—1918 förhålla sig för de olika länen inom mellersta och södra delarna av landet, framgår, att den ovan angivna minskningen för perioden 1913—1918 ingalunda är resultat av en kontinuerlig sänkning inom samtliga län. Inom vissa län har den årliga medelskottsiffran gått mycket avsevärt nedåt. Så är fallet med Kopparbergs (—97), Örebro (—58), Gävleborgs (—32) och Värmlands län (—10). I andra län (3 stycken) är minskningen obetydlig (ligger mellan 2—9). Slutligen har

Kurva 2. Grafisk framställning av förhållandet mellan de under åren 1909—1918 fallda tjurarna (a) och korna (b) inom mellersta och sydliga landskapen; - - - = de årliga skottsiffrorna, — = medelkurva.

inom vissa län en ökning inträtt. Denna är starkast markerad i Södermanlands län (+51) samt Kronobergs och Kalmar län (+14), men i fyra län helt obetydlig (mellan +1—8). I tre län visar statistiken varken ökning eller minskning i skottsiffrorna.

En fråga, som för älgstammens bibehållande vid tillbörlig styrka är av stort intresse, torde vara den, huru skottsiffrorna för kor och tjurar inbördes ställa sig. Redan vid en blick på tabellen A. och på vidstående kurva 2 torde framgå, att skottsiffran på tjurar sedan 1910 i stort sett varit stadd i nedgång, under det att motsvarande siffra för korna hållit sig ungefär på samma nivå och först under senaste år visat ett mera märkbart fall.

Under åren 1909—1912 fälldes årligen i medeltal 1,057 (lägst 1,029 och högst 1,126) tjurar och 829 (lägst 770 och högst 864) kor. Motsvarande siffror för perioden 1913—1918 äro resp. 966 (lägst 868 och högst 1,104) tjurar och 830

(lägst 760 och högst 905) kor. Den årliga medelskottsiffran har sålunda för tjurarna fallit med omkring 91, under det att densamma för korna hållit sig i det närmaste oförändrad. Beräkna vi skottsiffrorna på kor i procent av skottsiffrorna för tjurarna, såsom i nedanstående tabell B., så se vi, huru ända sedan 1910 antalet fällda kor i relation till tjurar varit i en tämligen jämn stigning.

Tabell B. *Inom de mellersta och sydliga länen på 100 tjurar under åren 1909—1918 fällda kor.*

1909	82 kor	1914	85 kor
1910	78 »	1915	87 »
1911	80 »	1916	83 »
1912	74 »	1917	92 »
1913	82 »	1918	88 »

I medeltal hava under tiden 1909—1912 på 100 tjurar skjutits omkring 78 kor. Under åren 1913—1918 har denna siffra stigit till omkring 86. I relation till de fällda tjurarnas antal har sålunda den årliga medelskottsiffran för korna under de senaste fem åren vuxit med omkring 10 %. Ur de båda medelkurvorna (kurva 2), upptagande under perioden 1909—1918 fällda tjurar och kor, framgår alldeles särskilt tydligt, huru de ursprungligen på mycket olika höjd belägna kurvorna under årens lopp alltmera närmat sig varandra, huvudsakligen beroende på att kurvan över antalet fällda tjurar (a) starkt fallit. Först under de senare åren (1916—1918) har ett starkare fall inträtt även i kurvan över korna (tabell A och kurva 2 b).

Vid bedömandet av denna relativa ökning i medelskottsiffran för korna måste först framhållas, att vid beräkningen naturligtvis ingen hänsyn kunnat tagas till den i statistiken ingående gruppen »obekant kön». Det torde vara sannolikt, att könen inom denna mindre grupp fördela sig i ungefär samma proportion som inom den större gruppen avseende till könet bekanta djur, men man bör dock icke alldeles lämna denna grupp ur räkningen. Under åren 1913—1918 har inom mellersta och sydliga Sverige antalet inom gruppen »obekant kön» minskats. Före 1913 belöpte den sig i medeltal för år till 81 men har efter nämnda år sjunkit till 66, alltså med 15 för år. Dessa 15 ingå tydligtvis efter 1913 i gruppen »till könet bekanta». Då emellertid inom denna grupp medelskottsiffran för tjurarna minskats med 91 och för korna hållit sig tämligen konstant, kan givetvis detta tillskott icke förklara den inträdda förskjutningen. Även om man utgår från det alldeles orimliga fallet, att samtliga 15 årligen nytillkomna djur vore kor, så skulle det visser-

ligen kunna förklara den relativa stigningen i medelskottsiffran för korna, men sänkningen i skottsiffran för tjurar vore därmed icke förklarad, och en disproportion mellan de båda könens skottsiffror föreläge fortfarande. Det torde sålunda, i den mån man kan döma av föreliggande statistik, icke vara något tvivel om, att icke en förskjutning av skottsiffrorna inträtt till kornas nackdel.

Den starkaste stegringen i den årliga medelskottsiffran för korna har inträtt i Södermanlands (+ 26), Kronobergs (+ 14) och Kalmar län (+ 10), under det att den starkaste minskningen gjort sig gällande inom Kopparbergs (— 41) och Örebro län (— 9).

Den mest betydande nedgången i medelskottsiffran för tjurarna har ägt rum inom Kopparbergs (— 52), Örebro (— 29), Gävleborgs och Stockholms län (— 12). Södermanlands län visar däremot den största stegringen (+ 21).

Den här ovan, med reservation beträffande felaktigheter i det statistiska materialet, gjorda utredningen, tyckes sålunda bestämt giva vid handen, att sedan den nya jaktstadgans ikraftträdande inom mellersta och södra Sverige en sänkning i den årliga medelskottsiffran på älgar ägt rum. Denna sänkning tyckes dock huvudsakligen hava träffat tjurarna, under det att något så när samma antal kor årligen i medeltal fällas. Det torde vara klart, att detta senare måste betraktas som en för älgstammens vidmakthållande synnerligen ogynnsam omständighet.

Inom de fyra nordligaste länen inträdde visserligen med den nya jaktstadgans ikraftträdande inga förändringar med avseende å tiden för jakt å älg, men det är dock av vikt att närmare undersöka de från dessa län föreliggande statistiska uppgifterna för att söka se, om de därvid framgående resultaten tyda på en minskning i älg-tillgången och möjligen även kunna belysa vissa förhållanden i de sydligare delarna av landet.

Tabell C. *Inom de fyra nordligaste länen åren 1909—1920 under tillåten tid fällda älgar (årskalvar undantagna).*

	Tjur	Ko	Obekant kön	Summa
1909.....	309	269	14	592
1910.....	300	268	10	578
1911.....	278	259	18	555
1912.....	298	303	11	612
1913.....	262	258	6	526
1914.....	234	234	3	471
1915.....	241	243	32	516

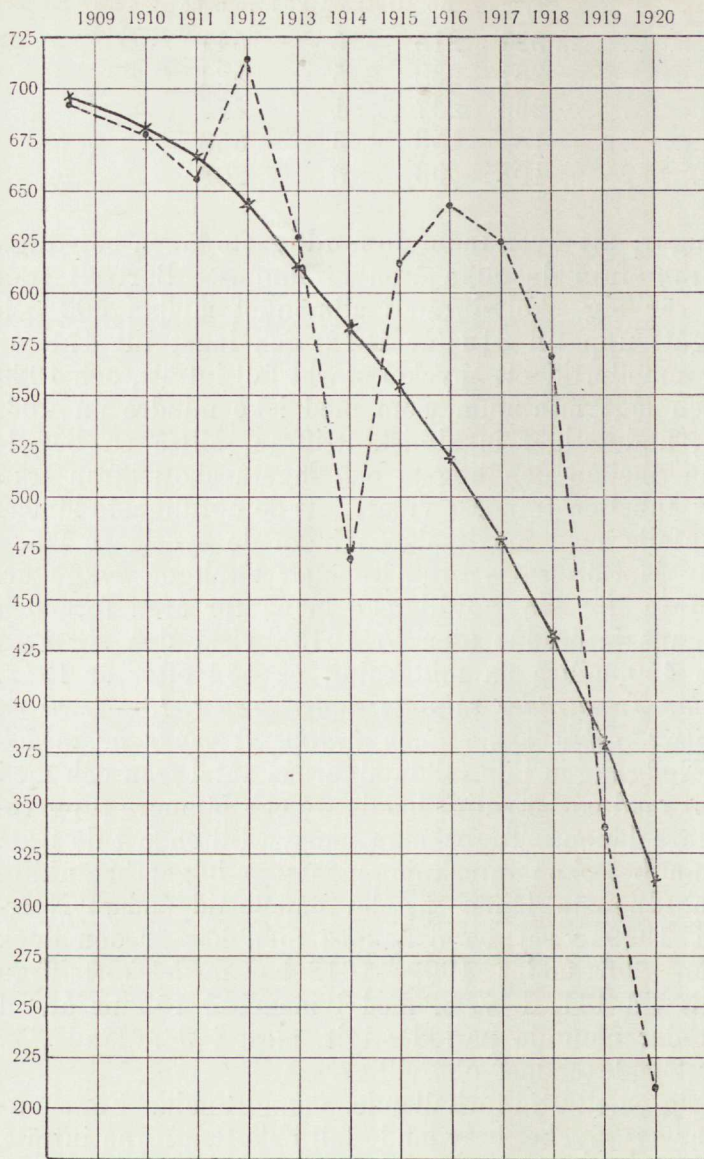
	Tjur	Ko	Obekant kön	Summa
1916.....	321	215	5	541
1917.....	281	238	5	524
1918.....	233	237	1	472
1919.....	182	153	3	338
1920.....	108	98	3	209

Ur tabell C. framgår, att även inom de nordligaste länen betydliga fluktuationer i skottsiffran från de olika åren förefinnas. Bortsett från de båda senaste åren rör sig skottsiffran i allmänhet mellan 500 och 600. Högst har den gått upp till 612 (år 1912) och lägst till 471 (år 1914). Efter 1918 har emellertid ett mycket starkt fall inträtt, och 1920 betecknar ett synnerligen lågt minimum, som med icke mindre än 403, d. v. s. omkring 66 %, understiger maximiskottsiffran, alltså en betydligt större differens än mellan den högsta och lägsta skottsiffran från de sydligare länen. Av tabellen framgår vidare, att de nordligaste länens maximalår icke sammanfalla med maximalåren inom de sydligare länen utan där motsvaras av jämförelsevis ordinära eller tämligen svaga år. Beräknas medelskottsiffran för de nordligaste länen för åren före och efter den nya jaktstadgans införande (den $\frac{1}{1}$ 1913), visar den sig vara omkring resp. 584 och 450, alltså en minskning på 134 efter år 1912.

Även inom dessa län framträder sålunda under åren 1913—1920 en icke ringa nedgång, vilket också synnerligen tydligt framgår av medelkurvan (jfr kurva 3). Nedgången i de fällda älgarnas antal från och med 1913 har här fortskridit med en betydligt hastigare och jämnare progression än inom de sydligare länen. Tager man hänsyn till endast de båda senaste åren, måste man beteckna minskningen såsom högst betänklig.

Bland de fyra nordligaste länen är det emellertid endast Norrbottens län, som före 1919 visat en nedgång; men här är den dock mycket avsevärd. Från 296 under 1909—1912 har medelskottsiffran under 1913—1918 fallit till 141, d. v. s. med i medeltal 155 pr år. I övriga län hade den under nämnda period stigit, mest i Jämtlands län (+ 71), i de båda återstående endast obetydligt.

Efter 1918 ställa sig emellertid förhållandena annorlunda. För samtliga norrländska län har ett mycket betydande fall i skottsiffrorna inträtt, varav tydligt torde framgå, att ökningen i medelskottsiffran under åren 1913—1918 för Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län ej motsvarades av någon ökning i älgstammens styrka utan var beroende på en starkt ökad avskjutning, och att denna lett till en mycket betydande försvagning av älgstammen inom Norrland i dess helhet.

Kurva 3. Grafisk framställning av växlingen i skottsiffran på älgar inom de fyra nordligaste länen under perioden 1909—1920. --- = den årliga växlingen, — = medelkurva.

Ur omstående tabell C. finna vi vidare, att skottsiffran på kor under samtliga år inom de nordligaste länen legat synnerligen högt i förhållande till motsvarande siffra för tjurarna. För perioden 1909—1912 var den årliga medelskottsiffran på fällda tjuror omkring 296 och för kor 275. Under perioden 1913—1918 ändrade den sig till resp. 262 och 244. Beräknas kornas medelskottsiffran i procent av tjurarnas, ställa sig förhållandena så, att under år 1909—1912 skötes på 100 tjuror omkring 92.9 kor och under åren 1913—1918 93.1, d. v. s. relationen mellan de båda köns skottsiffror har ej undergått någon märkbar förskjutning.

Emellertid gäller detta icke för Jämtlands län. Här har en icke ringa ökning i skottsiffran på korna inträtt. Under perioden 1909—1912

skötes årligen i medeltal 11 kor mindre än tjurar, men under tiden 1913—1918 har förhållandet ändrats därhän, att årligen fällas ungefär samma antal av vardera könet. Även inom Västerbottens län skjutas numera lika många kor som tjurar.

Ovan gjorda undersökning av det statistiska materialet giver sålunda först vid handen, att en avsevärd sänkning i skottsiffrorna på älg genomsnittligen inträtt inom hela landet efter 1913; att den beträffande mellersta och sydliga delarna av landet är mest märkbar inom Kopparbergs, Örebro, Gävleborgs och Värmlands län. Vidkommande Norrland framträder den synnerligen starkt inom Norrbottens län, men är efter 1918 anmärkningsvärt stor även inom de andra länen.

Såsom redan framhållits kunna skottsiffrorna på grund av åtskilliga omständigheter variera rätt betydligt år från år, utan att detta behöver motsvaras av en ökning eller minskning i älg tillgången. Tillfälliga fluktuationer i skottsiffrorna hava alltid förekommit, men nu stå vi inför ett ända sedan 1913 så gott som kontinuerligt fall, något som svårigen kan tänkas bero på mera tillfälligt verkande orsaker.

Förklaringen till detta förhållande synes närmast vara att söka i två omständigheter. Antingen har — såsom också från en del håll vid den nya jaktstadgans införande förmodades skola bliva fallet — jakttidens förläggande till oktober medfört ett försvårande av jakten inom stora delar av landet och därmed också en minskning i skottsiffrorna eller ock har älgstammen starkt försvagats.

Vad beträffar det förstnämnda alternativet, så synas inga skäl tala för dess riktighet. Skottsiffrorna föllo icke det första året 1913, då den nya jaktstadgan trädde i kraft, och beträffande åtskilliga län inom sydligare och mellersta delarna av landet har överhuvudtaget icke någon ändring inträtt i de fällda älgarnas antal. I några län har till och med någon stegring kunnat konstateras. För de fyra nordligaste länen medförde den nya jaktstadgan ingen förändring i jakttiden, men icke desto mindre har en sänkning i skottsiffran inträtt, vilken särskilt efter 1918 varit mycket betydande. Det torde sålunda med stor sannolikhet kunna antagas, att minskningen i skottsiffrorna icke beror på de ändrade jaktbestämmelserna utan måste vara betingad av en minskad tillgång på älg. Detta giva också de från jägmästarna inom skilda delar av landet infordrade uppgifterna vid handen. Från en mängd revir föreligga nämligen meddelanden om en synnerligen stark tillbakagång av älgstammen.

Denna försvagning i älgstammen kan alltså icke föras tillbaka på den inträdda ändringen i jakttiden utan är beroende på den under en

följd av år intensivt bedrivna avskjutningen, vilken under åren 1915—1918 ytterligare tilltagit.

Under krigsåren inträdde en synnerligen stark prisstegring inom vilthandeln, och enligt uppgift skulle åren 1917—1918 för skjutna älg-tjurar betalats ända till 1,500 kronor stycket. Det är tydligt, att dylika pris och den allmänt rådande köttbristen för övrigt i hög grad skulle öka jaktintensiteten, och hade icke älgstammen redan förut varit synnerligen hårt beskattad, skulle sannolikt skottsiffrorna under dessa år avsevärt stegrats. Vid sidan om den legitima jakten utvecklade sig emellertid även en synnerligen energisk jakt under olaga tid. Särskilt inom vissa delar av de nordliga länen skall denna hava bedrivits på ett mycket förödande sätt. Det uppgives, att flera älgar skötos under förbjuden än under lovlig tid. De under sådana omständigheter fällda älgarnas antal blir naturligt nog endast till en ringa bråkdel bekant och kan därför icke i positiv men väl i negativ riktning inverka på den officiella statistiken, ty det är tydligt, att ju flera älgar som skjutas under förbjuden desto färre kunna fällas under den lovliga jakttiden. Till denna intensiva avskjutning av äldre djur under såväl laga som olaga tid kom, såsom senare närmare skall visas, på grund av den nya jaktstadgans frigivande av kalvarna inom de mellersta och södra länen en ökad förföljelse av årskalvarna. Härigenom förhindrades älgstammens naturliga tillväxt underifrån, och stammen har på grund av dessa samverkande omständigheter nu blivit starkt försvagad.

Ett annat förhållande, som vid undersökningen av det föreliggande statistiska materialet framträder, är att relationen mellan de fällda tjurarnas och kornas antal såväl inom en del av de mellersta och sydliga länen som ock inom Jämtlands län under senare år förskjutits till kornas nackdel. Under normala förhållanden är tjurarnas antal sannolikt något större än kornas, och därför bör också skottsiffran på dem ligga högre än kornas. Då så icke är fallet, innebär detta antingen att tjurbeståndet alltför starkt decimerats eller ock att korna för starkt beskattas. Båda förhållandena äro tydligtvis för stammen i dess helhet ödesdigra. Om tillgången på älgdjur blir för ringa, blir den omedelbara följden, att en del kor ej bliva befruktade, men också att den naturliga kampen mellan tjurarna om korna under brunsttiden ej äger rum. Svaga och mindervärdiga tjurar, som under normala förhållanden förhindras att fortplanta sig, komma, då en tillräckligt stark konkurrens ej finnes, i tillfälle därtill, och därmed är fara för handen, att deras mindervärda egenskaper skola överföras på kommande generationer samt en degeneration av

stammen inträda. Att en för stark beskattning av korna innebär en fara för älgbeståndet, torde utan vidare vara uppenbart.

På grund av såväl den inträdda försvagningen av älgstammen som den relativa ökningen av skottsiffrorna på korna är det nödvändigt, att åtgärder vidtagas till skydd mot en alltför stark decimering av detta vårt lands värdefullaste villebråd.

Vid övervägande av lämpliga åtgärder torde först böra framhållas, att de nu gällande tiderna för jakt å älg synas under normala förhållanden vara väl avvägda och att någon stadigvarande förändring i dem ej nu bör företagas. Endast mera temporära inskränkningar i tiden för och möjligen lokala förbud mot jakt å älg äro enligt de sakkunnigas mening av behovet påkallade.

Vad först de fyra nordligaste länen beträffar omfattar jakttiden redan nu därstädes endast en vecka (9—15 september), och någon ytterligare inskränkning häri torde knappast kunna ifrågakomma.

Då emellertid älgstammen, såsom framhållits, inom de fyra nordligaste länen är synnerligen starkt försvagad, bör ett totalförbud mot all jakt å älg införas därstädes. I följd av ansökningar från jaktvårdsföreningar och svenska jägarförbundet, vilka ansökningar de sakkunniga på sin tid tillstyrkt, fridlystes genom kungörelse den 18 juli 1921 också älgen inom dessa län under åren 1921—1923. Den sålunda införda totalfridlysningstiden torde emellertid vara allt för kort för att tillåta älgstammen åter fullt hämta sig. Med all säkerhet är nämligen stammen nu så starkt decimerad, att den nedgått betydligt under hälften av sin normala styrka och mångenstädes kommit utrotningsgränsen nära. Därför torde det icke kunna antagas, att den under en tid av endast tre år åter skall nå en tillräcklig utveckling. En fridlysningstid bör enligt de sakkunnigas mening alltid tilltagas så lång, att viltstammen därunder hinner så tillväxa i antal, att den utan fara för allt för stark försvagning kan tåla den betydande ökning i avskjutningen, som alltid inträder vid fridlysningsperiodens slut. Djuren äro nämligen då mindre skygga och därför också lättare åtkomliga än före fridlysningsens inträdande. Sker icke detta, blir fridlysningsåtgärden ofta mera till skada än nytta. De sakkunniga hava därför föreslagit, att fridlysningsen måtte för de fyra nordligaste länen jämte Särna och Idre socknar i Kopparbergs län omfatta en period av 5 år, eller till och med utgången av år 1925.

Genom kungörelsen den 18 juli 1921 utfärdades för tiden 1921—1923 totalförbud mot all jakt å älg även inom Göteborgs och Bohus län, den del av Älvsborgs län som omfattar Dalsland, Värmlands län, Örebro

län med undantag av vissa häradar samt Västmanlands, Kopparbergs och Gävleborgs län. I det yttrande, som de sakkunniga avgåvo i sistberörda ärende, framhöllo de, att älgstammen vore synnerligen försvagad inom landets mellersta delar, framför allt inom Värmlands, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs samt Göteborgs och Bohus län. I sistnämnda län synes stammen vara nära utrotning eller redan kanske helt utrotad. I följd av dessa förhållanden tillstyrkte de sakkunniga en fridlysning av älgen under tre år inom sagda län samt föreslog tillika att, för vinnande av ett sammanhängande fridlysningsområde, Dalsland, som skjuter upp mellan Värmlands samt Göteborgs och Bohus län, ävensom Västmanlands län borde medtagas inom fridlysningsområdet.

De sakkunniga hålla för sannolikt, att inom förevarande områden en fridlysningsstid av tre år skall visa sig tillräcklig för att få upp stammen till dess normala styrka, men anse sig böra härtill framhålla, att det vore synnerligen välbeträckt, att efter fridlysningsstidens slut jakten för några år inom hela området inskränktes till en vecka. För Kopparbergs län med undantag av Särna och Idre socknar samt Gävleborgs län är enligt gällande jaktstadga jakten redan begränsad till tiden från och med den 10 till och med den 16 oktober. Men även så vitt angår Göteborgs och Bohus län, Dalsland av Älvsborgs län, samt Värmlands, Örebro (länet i dess helhet) och Västmanlands län hava de sakkunniga föreslagit, att jakten skulle under åren 1924 och 1925 inskränkas till nämnda tid.

Rörande återstående delar av riket blev genom kungörelsen den 10 september 1919 jakten för år 1919 inskränkt till tiden den 10—16 oktober. Denna tid har med stöd av särskilda kungörelser varit gällande även 1920 och 1921. Med hänsyn till älgstammens försvagning även inom de sydliga provinserna hava de sakkunniga ansett, att denna förkortade jakttid bör bibehållas ännu ett par år eller till och med utgången av år 1923.

Årskalv efter
älg.

Årskalv efter älg åtnjuter enligt jaktstadgan ett vidsträcktare skydd än de vuxna djuren. Inom det jaktområde, såvitt angår älgjakt, som bildas av de fyra nordligaste länen samt Särna och Idre socknar i Kopparbergs län må över huvud årskalv icke fångas eller dödas. Inom det andra jaktområdet, bestående av Gävleborgs län och Kopparbergs län med undantag av nämnda socknar, samt det tredje jaktområdet omfattande de söder därom belägna länen gäller samma tid för jakt och fångst av årskalv som för vuxna djur. Under de senaste åren (1918—1921) har emellertid jämlikt särskilda kungörelser även inom nämnda två jakt-

områden gällt totalförbud mot jakt efter årskalv, med undantag av inom ovan (sid. 101) omnämnda 16 kronoparker i mellersta delen av landet, där en jakttid från och med den 24 september till och med den 23 oktober medgivits, förutom å vuxen älg, jämväl å årskalv.

De sakkunniga äro av den uppfattningen, att det är nödvändigt att inskränkning tillsvidare sker i stadgans jakttider för årskalv efter älg. I detta avseende vilja de sakkunniga anföra följande: Behovet av ökat skydd för årskalv har tagit sig uttryck i ett stort antal framställningar, som inkommit till Kungl. Maj:t och sedermera blivit för vidare behandling överlämnade till de sakkunniga. Samtliga dessa framställningar äsyfta total fridlysning tills vidare eller under vissa år. Om förbud tillsvidare inom respektive län eller landstingsområden hemställa Södermanlands läns jaktvårdsförening i framställning ingiven med länsstyrelsens skrivelse den 30 juni 1913, Värmlands läns landsting i skrivelse den 24 oktober 1916, Kopparbergs läns landsting i ansökning överlämnad med länsstyrelsens skrivelse den 30 december 1916, Uppsala läns landsting i skrivelse den 20 september 1917 och Kalmar läns norra landsting i skrivelse den 8 oktober 1917. Samtliga ifrågavarande framställningar hava med ett enstaka undantag tillstyrkts av de myndigheter, som yttrat sig över desamma, däribland domänstyrelsen, som tillika ansett, att frågan om skydd för årskalv borde upptagas till prövning beträffande riket i dess helhet.

Ovannämnda framställningar hava närmast givit anledning till de totalförbud mot jakt å årskalv, som under de senaste åren varit gällande.

Angående lämpligheten av en fullständig fridlysning av årskalv efter älg har sedan länge inom intresserade kretsar förts en livlig diskussion, och talrika skäl hava andragits för och emot en dylik åtgärd. Även i samband med utarbetandet av förslag till nu gällande jaktstadga var denna fråga föremål för en omsorgsfull prövning, och i de nu föreliggande handlingarna diskuteras den åter.

De viktigaste skäl, som pläga anföras för en fridlysning, kunna i korthet sammanfattas i följande punkter.

a. Skyddandet av årskalvarna är ett viktigt medel att förhindra en fortgående minskning av älgstammen; och i fridlysningsbegreppet torde särskilt ingå, att avkomman bör skyddas tills den hunnit nödig utveckling.

b. Kalven är lättast åtkomlig; och sedan den skjutits kan i regel också kon lätt fällas. Har åter kon först skjutits, faller även kalven vanligen lätt offer.

c. Ur jaktekononomisk synpunkt är det en misshushållning att fälla

kalvarna, enär de, om de tillätes leva till nästa jaktsäsong, erhöle ett vida större handelsvärde.

Gent emot invändningar i motsatt riktning har vidare erinrats:

d. att någon fara för, att kalvar, som berövats modern, på grund därav icke skulle kunna uthärda vintern, icke torde föreligga;

e. samt att inom de trakter, där kalvarna åtnjutit fridlysning, icke kunnat iakttagas någon degenerativ försämring av älgstammen.

Mot en fridlysning av årskalvarna har anförts:

1) Ett förbud att skjuta årskalv skulle kunna lägga hinder i vägen för en rationell jaktvård, som kräver, att stammen upprätthålles icke blott kvantitativt utan även kvalitativt. Degeneration inom stammen förhindras bland annat även därigenom, att svaga och i sin utveckling tillbakasatta kalvar bortskjutas.

2) De moderlösa kalvarna bliva hämmade i sin utveckling, och om de få tillfälle att fortplanta sig, kan en kvalitativ försämring av älgstammen inträda.

3) Det är svårt att under nuvarande jakttid skilja årskalvarna från de ett år äldre ungdjuren, varför ett förbud att döda årskalv är svårt att upprätthålla.

Vid 1908 års riksdag var fråga uppe om inskränkning i tiden för jakt å älg. Frågan behandlades bland annat i första kammarens första tillfälliga utskott. I den redogörelse, som utskottet lämnat i ämnet, omnämnes bland annat, att domänstyrelsen med anledning av uppkommen fråga, huruvida den i ett flertal län gällande fridlysning av årskalv efter älg vore till gagn för en god jaktvård, infordrat yttranden från samtliga överjägmästare i riket, vetenskapsakademien och svenska jägarförbundet samt från ett par personer, som visat särskilt intresse för jaktvård och jakt beträffande älg. Av de inkomna yttrandena framginge, att överjägmästarna i åtta distrikt under åberopande av de ovan i punkterna d. och e. anförda skälen för förbud mot dödande och fångande av årskalv förordat sådant förbud, under det en överjägmästare i sydligaste Sverige uttryckt en motsatt mening och överjägmästaren i ett annat distrikt ansett, att en dylik fridlysning icke vore effektiv utan att förbudet borde omfatta *ko med kalv*. Vetenskapsakademien avstyrkte fridlysning under framhållande av det ovan med 2 betecknade motskålet. Svenska jägarförbundet, inom vilket meningarna emellertid voro särdeles divergerande, påpekade, att genom framflyttning av tiden för jakt å älg (före 1913 var jakttiden förlagd till första hälften av september) bland andra fördelar även skulle vinnas den, att frågan om fridlysning av årskalv upphörde att vara aktuell — ett uttalande som emellertid, ehuru älgjakten

inom de mellersta och södra delarna av landet numera förlagts till oktober månad, föga besannats, såsom framgår av ovannämnda ansökningar och Kungl. Maj:ts påbud om total fridlysning av årskalv.

Jaktsakkunniga av år 1908 framhöllo, att fridlysning av årskalv i trakter med ringa tillgång på älg visserligen kunde hindra ytterligare minskning av älgstammen, men föreslogo dock på grund av ovan under punkterna 1 och 3 upptagna skäl mot fridlysning de bestämmelser, som sedan även vunno stadfästelse.

I det yttrande, som av domänstyrelsen avgavs över nämnda sakkunnigas förslag, hade styrelsen hemställt bland annat, att förbud måtte meddelas för fångande eller dödande av årskalv efter älg inom hela riket, vilket förslag styrelsen i sitt yttrande över nu föreliggande framställningar anser böra upptagas till förnyad prövning.

Undertecknade sakkunniga hava inhämtat uttalanden från rikets överjägmästare och jägmästare angående bland annat, huruvida ytterligare skydd för älgkalv vore påkallat. Av de 94 överjägmästare och jägmästare, som yttrat sig i ämnet, hava 80 uttalat sig för total fridlysning såsom nödvändig eller önskvärd. Fyra hava ansett, att fridlysningen borde omfatta ko med kalv samt sju att kalvens fredande vore obehövt och tre att dylik fredning vore olämplig.

Vid en närmare prövning av denna frågas sakliga underlag torde man knappast kunna undgå ett starkt intryck av att något måste göras för skyddande av årskalvarna.

De sakkunniga.

Såsom ovan i samband med frågan om skydd för vuxen älg framhållits, är älgstammen utsatt för en synnerligen stark beskattning, och har den särskilt inom vissa delar av landet i betänkelig grad försvagats. I nedanstående tabell hava införts skottsiffrorna å årskalvar för åren 1909—1917 (under därpå följande år har rått totalförbud inom hela riket) för mellersta och södra delarna av landet, varom nu närmast är fråga, sedan enligt jaktstadgan totalförbud mot jakt å älgkalv införts i norra delarna av riket.

Tabell D. *utvisande antalet under åren 1909—1917 inom de mellersta och sydliga länen under tillåten tid fällda årskalvar av älg:*

År 1909.....	147 st.	År 1914.....	200 st.
» 1910.....	126 »	» 1915.....	247 »
» 1911.....	181 »	» 1916.....	205 »
» 1912.....	157 »	» 1917.....	120 »
» 1913.....	238 »		

Av tabellens siffror framgår, att vid nya jaktstadgans ikraftträdande (1913) skottsiffran redan med det första året sprang i höjden för att 1915 nå sitt maximum. Sedermera har den avtagit och visar för år 1917 ett plötsligt fall ned till ett antal, som med 85 understiger närmast föregående års och som icke har sin motsvarighet under de i tabellen förut upptagna åren.

Sammanställa vi medelskottsiffrorna för kalvar för å ena sidan åren 1909—1912 och å andra sidan åren 1913—1917, visa sig dessa uppgå för den förra perioden till 153 och för den senare perioden till 202.

Orsaken till denna ganska betydande ökning i den årliga medelskottsiffran är att söka i åtskilliga förhållanden. Bland dessa torde först framhållas, att med den nya jaktstadgans tillämpning jakt på årskalv fullständigt frigavs inom de mellersta och södra delarna av landet, där den förut under åtskilliga år varit helt förbjuden inom 5 län och Kalmar läns norra landstingsområde. Inom dessa trakter hava dock under åren 1913—1917 ej fällt mera än sammanlagt 169 kalvar, varför denna omständighet ej helt kan förklara den förut påpekade betydande ökningen i skottsiffran. Härtill har otvivelaktigt framför allt bidragit en ökad intensitet i jakten efter älgkalv överhuvud samt möjligen även den från åtskilliga håll ofta påpekade större lättheten att i de under oktober helt eller delvis avlödade skogarna upptäcka kalvarna.

Då, såsom redan framhållits, jakten på de vuxna djuren under de senare åren otvivelaktigt bedrivits med större effektivitet och tillika energiskt gripit ner i den yngsta åldersklassen, kan tydligtvis stammen lätt löpa fara att allt för starkt decimeras. I regel torde älgstammen inom vårt land förnyas inom loppet av 8 till 10 år, ofta på vida kortare tid. På grund härav är det av synnerligen stor vikt, att tillväxten från den yngsta åldersklassen säkerställes. Den frigivna jakten på årskalvarna kan innebära en fara att så ej sker, så mycket mer som kalvarna otvivelaktigt äro lättast åtkomliga.

Vad angår de övriga här ovan anmärkta skälen för och emot total fridlysning av årskalv efter älg, få de sakkunniga framhålla att, ehuru väl den jaktekonomiska synpunkten icke i allt för hög grad får vara utslagsgivande vid avfattningen av jaktbestämmelserna, den dock icke heller får underskattas, och det torde icke kunna nekas, att jakten å älgkalv innebär en stor misshushållning. Värdet av de årligen fällda omkring 200 kalvarna är jämförelsevis obetydligt. Hade de däremot sparats till följande jaktsäsong, skulle de givit jägaren en bättre inkomst och viltmarknaden en värdefullare tillförsel.

Med hänsyn till frågan om årskalvens förmåga att utan modern

kunna uthärda vintern må framhållas, att 1908 års jaktsakkunniga såsom ett skäl för jakttidens förläggande till oktober anförde, att kalvarna därigenom bleve mer utvecklade och därför lättare i stånd att reda sig på egen hand, om modern bleve skjuten. Enär vid jakttidens början i oktober månad kalvarna i regel hava nått en ålder av omkring fyra månader, torde det icke heller kunna bestridas, att de på detta åldersstadium utan större svårighet förmå livnära sig själva samt utan hjälp av modern uthärda vintern.

Om det än, enligt vad ovan anförts, synes som om en fridlysning av årskalvarna skulle vara av stor betydelse för älgstammens kvantitativa vidmakthållande och den ekonomiska avkastningen därav samt kunna genomföras, utan att kalvarna utsättas för några särskilda lidanden eller faror genom moderjurens bortskjutande, så är det dock tydligt, att en sådan ordning icke bör ifrågasättas, för så vida därigenom allvarliga hinder skulle läggas mot en rationell jaktvård eller älgstammen skulle kunna hemfalla åt degeneration.

För vidmakthållande av en viltstams kvalitativa beskaftenhet är det, i synnerhet på trakter där en intensiv jaktkultur bedrives, otvivelaktigt av vikt att bortgallra svaga och sjukliga individer; men det ligger också i den rationella jaktvårdens intresse att fastställa vilka individer, som verkligen äro mindervärdiga. Det torde emellertid i de allra flesta fall vara synnerligen svårt att under pågående älgjakt med någon grad av säkerhet avgöra, huruvida en viss hos kalven möjligen framträdande svaghet eller tillbakasatt utveckling är beroende på ärftliga sjukliga eller degenerativa egenskaper, på grund varav han bör utmönstras, eller huruvida kalvens mindre styrka är betingad därav, att han fötts något senare och därför ej nått fullt samma storlek som övriga i årsklassen. I senare fallet kan den mindre kalven vara frisk och kraftig samt fullt värd att påläggas. I regel torde det därför just i jaktvårdens intresse vara fördelaktigt att uppskjuta utgallringen till andra året, då undermåligheten säkrare kan avgöras; och under alla omständigheter torde ett dylikt dröjsmål ej innebära någon fara för stammens urartning.

En annan synpunkt, som i detta sammanhang även bör tagas i betraktande, är, att det stora flertalet älgjägare inom vårt land beklagligt nog icke är jaktvårdare. Bland de under åren 1913—1917 skjutna 1,010 älgkalvarna utgöra helt säkert de på grund av rationellt jaktvårdsintresse fällda ett försvinnande fåtal, och det förefaller därför föga lämpligt att för möjlighet till utgallring av några få verkligen undermåliga kalvar prisgiva älgstammens hela kalvbestånd åt en intensiv jakt.

I nära samband härmed står det ovan under punkt 2 upptagna skälet mot fridlysning av årskalv, att nämligen de moderlösa kalvarna skulle bli hämmade i sin utveckling och kunna förorsaka en kvalitativ försämring av älgstammen. För en dylik mening torde knappast något säkert bevis kunna anföras. Inom åtskilliga län har, såsom redan framhållits, under tämligen långa tider kalvarna åtnjutit lagstadgat skydd, men detta har dock icke lett till någon märkbar degenerativ försämring av älgstammen inom dessa län. Söker man något närmare efter de teoretiska grunderna för en dylik uppfattning, så torde dessa vara att finna i föreställningar om ärftligheten, vilka dock sakna stöd i den nutida vetenskapen. Om även en eller annan kalv på grund av moderns förlust skulle hämmas i sin utveckling, d. v. s. bli magrare och ej nå den mot åldern svarande kroppsstorleken, så har man därför icke någon giltig anledning att antaga, att hans avkomma också skulle bli svagare eller mindervärdig.

Beträffande det under punkt 3 anförda skälet mot fridlysningens lämplighet torde böra framhållas, att det visserligen understundom, såsom vid disig väderlek, på långt avstånd eller i en skymmande, svårsiktig terräng, kan vara svårt att säkert skilja storvuxna årskalvar från ungdjuren; men att tillmäta detta förhållande något bestämt inflytande på frågans avgörande torde knappast vara lämpligt. I regel och under vanliga förhållanden möter det icke någon svårighet att hålla de båda åldersklasserna i sär. Även vid jakt på t. ex. tjäder, orre och fasan kan en liknande situation inträffa, enär inom vissa delar av landet jakttiderna för tuppar och hönor icke sammanfalla. Fastän det för jägaren under vissa omständigheter kan vara svårt nog att vid ett hastigt påkommande skottillfälle skilja könen åt, så har detta dock ej ansetts utgöra hinder för en tidigare eller fullständig fridlysning för hönorna.

På grund av vad sålunda anförts anse de sakkunniga det vara högeligen önskvärt, att all jakt å årskalv efter älg förbjödes även inom mellersta och södra Sverige.

De sakkunniga hava därför föreslagit, att årskalv efter älg måtte fridlysas inom hela riket.

*Kanada-
hjort.*

Kanadahjorten utplanterades av baron Oskar Dickson på 1870-talet på Skeppstad i Södermanland och fridlystes för första gången 1879 för tiden intill den 1 januari 1885. Sedan de först utplanterade hjortarna utdött, företogs en ny utplantering; och 1886 medgavs ny fridlysning att gälla till den 1 september 1892, vilken fridlysning sedermera periodiskt förnyats. 1908 års jaktsakkunniga föreslogo införande i jakt-

stadgan av totalförbud mot jakt efter kanadahjort, och åberopades till stöd härför att, ehuru denna hjortart icke för närvarande torde finnas inom riket, det icke gärna kunde dröja länge, innan försök ånyo gjordes att inplantera densamma, då varken klimat eller andra naturförhållanden utgjorde hinder för hans trevnad här i landet samt knappast någon annan hjortart lämnade så rikt ekonomiskt utbyte.

De sakkunniga hava ansett sig böra föreslå, att fridlysningsbestämmelsen angående kanadahjorten utgår, dels enär denna art med säkerhet icke numera finnes inom landet och dels därför att frågan om dess återinförande, i överensstämmelse med vad de sakkunniga på annat ställe beträffande import och utplantering av främmande djurarter närmare framhållit (sid. 297), bör bliva föremål för Kungl. Maj:ts särskilda prövning. I anslutning till eventuellt tillstånd i sådant hänseende må prövas de åtgärder, som böra medgivas till kanadahjortens skyddande. Erinras må, att vid införande av totalförbud mot jakt efter kanadahjort under den tid, då denna djurart ännu fanns i landet, detta förbud på sina håll väckte stora betänkligheter och starkt motstånd på grund av den av hjortarna förorsakade skadan å skog och växande gröda.

Vad angår vildren, vilken djurart som bekant icke längre finnes här i landet, anse de sakkunniga, att nuvarande bestämmelse om total fridlysnings tillsvidare bör bibehållas, då det ju ej kan anses alldeles omöjligt, om än föga sannolikt, att vildren från Norge eller Finland kunde inkomma i landet, för vilket fall den givetvis bör vara helt fridlyst.

Vildren.

Kronhjorten förekommer inom landet numera endast inom de sydligare delarna av Malmöhus län. Därvarande kronhjortar utgöra en obetydlig rest av en fordom inom landet rikare utbredd stam. Förtjänsten av att denna ståtliga djurart, den ädlaste av alla hjortar, överhuvud ännu kan räknas till vår fauna tillkommer uteslutande ägarna till en del större gods inom södra Skåne. Om icke dessa, stundom under avsevärda kostnader, åt kronhjorten upplåtit en relativt fredad tillflyktsort, skulle den för länge sedan varit helt utrotad.

Kronhjort.

Redan före krigsåren var kronhjortstammen svag och uppskattades 1913 och 1914 till omkring 100 djur. De med kriget följande nödåren medförde även beträffande kronhjorten en betydligt ökad avskjutning. Stammen är nu till ytterlighet försvagad, något som tydligt framgår av nedanstående skottsiffror, vilka hämtats från zoologiska jägarsällskapets och skånska jaktföreningens årsberättelser.

Jakt- och fiskesakkunniga.

Under åren 1910—1920 fällda kronhjortar (De inom parentes stående siffrorna gälla Kristianstads län, de övriga Malmöhus län):

	Handjur	Hondjur	Kalv	Summa
1910.....	13 (1)	6	3	23
1911.....	25	11	3	39
1912.....	28	23	11	62
1913.....	21	10	6	37
1914.....	15	15	7	37
1915.....	39	29	13	81
1916.....	35	21	6	62
1917.....	28	21	7	56
1918.....	22	11	6	39
1919.....	13 (1)	10	2	26
1920.....	6	2	2	10

Ovan anförda statistiska uppgifter, som vidkommande de på de större godsen fällda djuren tvivelsutan äro fullt tillförlitliga, äro så till vida vilseledande, som de ej kunnat taga hänsyn till de sannolikt icke alldeles få djur, som fällts på smärre egendomar, från vilkas jakträttsinnehavare uppgifter icke lämnats, eller av krypskyttar. De verkliga skottsiffrorna torde därför ställa sig något högre än de i tabellen upptagna.

Förutom den under krisåren synnerligen starkt ökade avskjutningen har också den då rådande foderknappheten, som gjorde det omöjligt att vinterfodra djuren, bidragit att försvaga stammen. Även om det sista årets (1920) skottsiffror ej direkt kan åberopas såsom exponent för stammens decimering — en minskning i avskjutningen just i följd av den ringa tillgången har under det sista året ägt rum på de större godsen — lider det dock icke tvivel, att kronhjorten för närvarande står utrotningsgränsen mycket nära.

Såsom redan framhållits anslogs stammen 1914 till omkring 100 djur. Då under åren 1915—1918 icke mindre än 238 djur fällts, framgår redan härav tydligt nog, att det nu kvarlevande antalet ej kan vara synnerligen stort, även om tillgången ursprungligen varit betydligt större än beräknat.

Redan 1907 framhöllo de för utredning angående skydd för vårt lands natur och naturminnesmärken inom jordbruksdepartementet tillkallade sakkunniga önskvärdheten av att bereda kronhjorten ökat skydd. Då emellertid kronhjorten förorsakade stor skada på skogsplanteringar, ansågo nämnda sakkunniga fridlysning för honom i någon större utsträck-

ning ej böra ifrågakomma. Såsom en utväg att bevara stammen föreslogo de, att ett tillräckligt antal skyddades och vårdades inom ett inhägnat område. De sakkunniga ansågo sig dock ej kunna lämna förslag på något dylikt område. Jaktkommitterade av 1908 föreslogo en inskränkning av jakttiden med en månad samt framhöllo att, då fara rent av syntes föreligga, att denna intressanta djurart skulle fullständigt utrotas, kommitterade skulle varit benägna för en ännu längre gående inskränkning i jakttiden, om icke den skadegörelse, som kronhjorten å vissa platser åstadkomme, gjorde en sådan mindre tillräcklig.

Var sålunda redan 1908 fara för fullständig utrotning förhanden, så är den, efter den starka decimering som sedan dess gått över stammen, nu alldeles överhängande, även om kronhjorten under det sista året på grund av minskad avskjutning något ökat i antal. Skall icke detta vackra och ståtliga djur — hjorttypen i sin högsta fulländning och, vad vår svenska hjort beträffar, typen för Linnés *Cervus elaphus* — löpa fara att helt försvinna från vår djurvärld, synes det nödvändigt att bereda stammen ett ökat skydd.

Jakt efter kronhjort är enligt nu gällande jaktstadga tillåten under två månader eller från och med den 1 oktober till och med den 30 november. Att denna jaktid energiskt utnyttjad kan medgiva en alltför stark och för artens bestånd ödesdiger avskjutning, visar erfarenheten från de senaste åren. För kronhjortens bevarande synes i första hand jakttiden böra inskränkas. För verkställande av den beskattning, som stammen även under normala förhållanden kan anses tåla och som ur ekonomisk och jaktvårdsynpunkt kan anses önskvärd, torde en månad vara fullt tillräcklig; om jakttiden förlades till november månad, bleve dessutom kalvarna, som då nådde en ålder av omkring 5 månader, bättre utvuxna, innan jakten toge sin början. De sakkunniga hava därför föreslagit, att jakttiden begränsas till november månad.

En sådan inskränkning av jakttiden synes dock för närvarande icke ensamt för sig vara tillräcklig för att med säkerhet tillåta kronhjortstammen att vinna önskvärd styrka och säkerställa den mot faran för utrotning. Även om man har all anledning antaga, att kronhjortarna såsom hittills komma att på vissa gods finna skydd, äro de dock utsatta för en icke ringa förföljelse, då de uppehålla sig å omkring sagda gods liggande områden, där såväl bock som hind och kalv utan åtskillnad pläga skjutas. Med den betydande försvagning, varav stammen nu lider, kan detta innebära en fara för dess bestånd. De

sakkunniga hava därför föreslagit, att kronhjorten under fem år måtte helt fridlysas.

Då emellertid, såsom ofta framhållits, kronhjorten onekligen kan förorsaka en ganska avsevärd skada på skogen, synes det icke vara tillrådligt att utan vidare utfärda en utan inskränkning gällande fridlysning. Ägarna till de skogar, inom vilka hjortarna huvudsakligen uppehålla sig, skulle härigenom kunna tillfogas icke ringa förluster. Det är visserligen av stort intresse, att kronhjorten bevaras åt vårt land, och man skulle därför kunna ifrågasätta, att staten iklädde sig ersättningskyldighet för den förlust, som genom kronhjortarna tillfogas enskilda — i Norge betalas årligen av staten ersättning för den skada, som bävern förorsakar —, men det torde ofta vara svårt att avgöra, huruvida en skada på skogsplanteringar förorsakats av kronhjortar eller av de i samma trakter talrikt förekommande rådjuren. Såsom en annan utväg hava de sakkunniga föreslagit, att ägare till eller brukare av fastighet, å vilken fast hjortstånd finnes, skulle kunna av länsstyrelsen, efter ansökan avseende viss tid, medgivas tillstånd att till förebyggande av skada fälla ett bestämt uppgivet antal djur.

Med hänsyn till straffbestämmelserna hava de sakkunniga, i betraktande av att kronhjorten måste anses såsom ett synnerligen värdefullt villebråd och att det för artens bestånd är i hög grad viktigt att givna bestämmelser efterlevas, föreslagit en skärpning, i det att för överträdelse av föreskrifterna angående kronhjorten samma straffbestämmelser skulle gälla som beträffande älgen.

De sakkunniga äro emellertid av den uppfattningen, att ytterligare medel böra tillgripas för kronhjortstammens fortbestånd inom landet. Såsom redan nämnts, framhöllo de sakkunniga av 1907 önskvärdheten av att en reservation upprättades för kronhjorten. Frågan härom är av sådan vikt, att den ej bör undanskjutas till en osäker framtid, då kanske stammen blivit allt för starkt försvagad och ej vidare kan repa sig. En djurart, vilkens antal är så ringa och vilkens förekomst är inskränkt till ett så litet område som fallet är med kronhjorten, löper icke blott fara att utrotas genom direkt förföljelse, utan hotas till sitt bestånd även från andra håll.

Vad den direkta förföljelsen angår hava de gångna krisåren visat, hur lätt kronhjortstammen kan genom en alltför stark avskjutning nedbringas till den gräns, där fara för utrotning är överhängande. Ett annat exempel kan anföras. För en del år sedan igångsattes på grund av den skada, som hjortarna förorsakat på skogsplanteringar, en mycket stark avskjutning inom det område, där stammen har sitt huvudtillhåll.

Skottsiffran för nämnda år ökades med omkring 85 procent i förhållande till siffran för närmast följande år. Av en stam, som enligt uppskattning räknade omkring 100 individer, fälldes då 62 djur. En så stark decimering kan synnerligen lätt leda till fullständig utrotning. Det synes de sakkunniga icke riktigt, att en djurart av det höga värde som kronhjorten till sitt bestånd står i så starkt beroende av enskilda personers gottfinnande.

Härutöver märkes, att om icke bland de fåtaliga djur, som bilda stammen, företages en rationell utgallring av individer med sjukliga eller i annat hänseende undermåliga arvsanlag, kan, då säkerligen en stark inavel äger rum, synnerligen lätt en förstörande degeneration inträda, som leder antingen till en urartning av hela stammen eller till dess totala undergång. Skulle vidare inom någon av hjordarna en smittosam sjukdom utbryta, kan denna lätt spridas till de få andra hjordarna, vilkas ståndorter ligga endast på jämförelsevis korta avstånd därifrån. Hela stammen kan i följd därav dö ut.

På grund av ovan påpekade förhållanden vilja de sakkunniga enträget framhålla vikten av att en reservation för kronhjorten, upptagande ett tillräckligt antal djur, upprättas. Reservationen bör förläggas till en plats, som ligger så avlägsen från hjortens nuvarande utbredningsområde, att någon kommunikation mellan dettas och reservationens djur ej kan äga rum. Den synes lämpligast bära förläggas till något staten tillhörigt tillräckligt stort skogsområde, exempelvis i Småland. Ett närmare angivande av platsen förutsätter en ingående undersökning av skogens beskaffenhet samt tillgång på lämpligt bete och vatten, och de sakkunniga hava fördenskull föreslagit, att åt domänstyrelsen uppdrages att inkomma med förslag på för ändamålet lämpligt område.

Enligt nu gällande jaktstadga är jakt å rådjur tillåtet över hela riket under tiden den 16 september—den 31 december. Från denna regel har emellertid genom särskilda kungörelser gjorts undantag, så att intill utgången av år 1922 jakt är tillåten inom Älvsborgs län endast under tiden den 1 oktober—den 30 november samt inom Blekinge län allenast under december månad.

Rådjur.

Rådjuret har under en längre följd av år varit statt i spridning norrut och torde för närvarande förekomma, om än i svaga stånd, i södra Värmland, i södra och mellersta Dalarna, Västmanland och Gästrikland. Emellertid uppträder det dock mer eller mindre sporadiskt även norr om denna gräns. I de sydligare provinserna är det mången-

städes allmänt. Dock tyckes stammen inom vissa delar av nordliga Skåne, Halland och Småland under senare år hava något avtagit.

För naturvänner torde rådjurets nämnda spridning norrut vara ett glädjande förhållande, enär detta djur är en synnerligen tilltalande företeelse i landskapet. Även jägaren torde väl i allmänhet hälsa med tillfredsställelse, att de ingalunda alltför rika jaktmarkerna utökas med ett nytt och värdefullt villebråd. Den omständigheten, att rådjuren spontant sprida sig upp till och hålla sig fast i landets mellersta provinser, tyder på, att de där rådande naturförhållandena i det stora hela torde vara gynnsamma för dess trivsel. Det är dock tydligt, att rådjuret i dessa trakter tid efter annan kommer att utsättas för ogynnsamma väderleksförhållanden såsom stränga vintrar, vilka kunna avsevärt nedbringa stammen. Det är därför nödvändigt att, om rådjursstammen skall kunna fortleva därstädes, den icke genom en för stark avskjutning under jakttiden så försvagas, att den ej innehåller tillräckligt antal djur för att kunna tåla vinterklimatets decimerande inverkan. Därför har det också varit nödvändigt att för en del av de mellersta länen tid efter annan inskränka jakttiden eller införa total fridlysning av rådjuret under viss tid.

Gent emot ett underlättande av rådjurets spridning norrut har visserligen anförts, att rådjuret gör skada på skogen och försvårar stövarjakten. De sakkunniga vilja naturligtvis ingalunda förneka, att rådjuren, där de förekomma mera talrikt, kunna särskilt på ungskog förorsaka en ganska avsevärd skada. I de mellersta provinserna är emellertid stammen så svag och sannolikheten för att den under en närmare framtid skall nå en större grad av styrka så pass liten, att fara för någon mera avsevärd skada å skogskulturen från rådjurens sida ej torde vara synnerligen stor.

Beträffande de svårigheter, som en mera talrik förekomst av rådjur skulle förorsaka stövarjakten, vilja de sakkunniga framhålla följande. Stövarjakten är visserligen en inom vårt land gammal och av många jägare högt skattad jakt, men gent emot densamma kan dock från rationell jaktvårdssynpunkt vägande invändningar göras, enär de fritt drivande hundarna ofreda och skada även annat vilt än det, som jakten egentligen avser. Härmed vilja de sakkunniga dock icke hava sagt, att man bör lägga allvarliga hinder i vägen för denna ur många synpunkter intressanta jakt. Å andra sidan förefaller det dock icke rimligt att åberopa en viss jaktmetod såsom hinder för tillkomsten inom en trakt av ett nytt och värdefullt villebråd, och detta så mycket mindre som det ur jaktvårdssynpunkt vore synnerligen fördelaktigt, om stö-

varna upplärdes att icke driva rådjur, d. v. s. gjordes vad man plägar kalla »rådjursrenan».

Det synes de sakkunniga vara en både från jakt- och naturskydds-synpunkt väl motiverad åtgärd att låta rådjuret sprida sig norrut och att härvid ej undandraga detsamma det skydd, som en efter naturförhållandena inom de nordligare länen för dess utbredning anpassad jakt-tid erbjuder.

Vad angår tiden för jakt å rådjur vilja de sakkunniga erinra, att jaktkommitterade av år 1908 framhöllo, att under december månad inom stora delar av landet sådana snöfall inträffade, att en förödande spårjakt kunde äga rum. På grund därav föreslogo de, att jakttiden med början från och med den 16 september endast utsträcktes till den 30 november med undantag för de båda sydligaste länen, inom vilka jakten borde vara tillåten till och med den 31 december. Emellertid utsträcktes dock jakttiden för hela riket till att omfatta även december månad. De sakkunniga anse för sin del, att nämnda skäl för jakt-tidens begränsning motiverar, att inom snörikare län jakttiden icke utsträcker så långt fram mot vintern som enligt jaktstadgan.

Med hänsyn till vad ovan anförts hava de sakkunniga föreslagit, att jakt å rådjur måtte för de fyra sydligaste länen (Malmöhus, Kristianstads, Blekinge och Hallands län) bibehållas vid tiden den 16 september—den 31 december men för övriga delar av landet inskränkas till tiden den 16 september—den 30 november.

Vad särskilt angår Västmanlands län och den del av Gävleborgs län, som omfattar landskapet Hälsingland, där rådjuret förut under en följd av år varit helt fridlyst, äro de sakkunniga av den uppfattningen, att rådjuret under tiden för dess första utbredning inom dessa trakter och intill dess stammen vunnit stadga bör beredas särskilt skydd. De hava fördenskull föreslagit, att jakten efter rådjur därstädes under fem år till utgången av år 1926 inskränkes till en månad eller till tiden från och med den 16 september till och med den 15 oktober.

I underdånig skrivelse den 4 december 1916 har styrelsen för Sveriges pomologiska förening hemställt, dels att förbud måtte utfärdas mot ytterligare utplantering av tysk hare, dels att inom Svealand och Götaland med undantag av Malmöhus och Kristianstads län jakttiden å hare måtte framflyttas en månad, så att jakt å hare skulle bliva tillåten från och med den 1 oktober till och med den 15 mars i stället för från och med den 1 september till och med den 15 februari, dels ock att inom trädgårdar, fruktträdsplanteringar och plantskolor, där

Hare.

färska harskador kunde påvisas, hare finge skjutas även å eljest icke tillåten tid.

Såsom stöd för denna begäran åberopar styrelsen en av föreningens försöksledare företagen undersökning rörande harens och vildkaninens skadegörelse i fruktträdgårdarna. Enligt denna skulle haren uppträda såsom skadedjur i ofantligt stor utsträckning i Skåne, Halland, Göteborgs och Bohus län, Älvsborgs län, delar av Skaraborgs län, hela Mälardalen samt de fruktodlande trakterna vid Kolmården och å vissa delar av Östgötaslätten. Vidare framhålles, att det företrädesvis är den tyska haren, som förorsakar skadegörelser, samt, vad angår den företagna framflyttningen av jakttiden, att harens skadegörelse under hösten är obetydlig men mycket stor under senvintern.

Av de i ärendet hörda myndigheterna tillstyrker lantbruksstyrelsen de första och sista av ifrågavarande yrkanden, dock med det tillägg att hund ej må användas, då hare på eljest icke tillåten tid jagas inom trädgård, fruktplantering och plantskola. Vidkommande föreningsstyrelsens andra yrkande föreslår lantbruksstyrelsen, att jakttiden för hare bestämmes för Malmöhus och Kristianstads län till den i jaktstadgan upptagna tiden den 16 september—31 december och för rikets övriga delar till tiden den 1 september—28 februari. Med hänsyn härtill bör framhållas, att lantbruksstyrelsen sannolikt förbisett, att jämlikt särskilda kungörelser av 1915 och 1916 jakten inom de båda skånska länen tillsvidare är tillåten jämväl under januari månad. Det har tydligen ej varit lantbruksstyrelsens mening att i nu gällande bestämmelser påyrka någon ändring. Domänstyrelsen, som i ärendet inhämtat yttranden från inom skilda län verkande jaktvårdsföreningar och sammanslutningar av trädgårdsintresserade ävensom länsstyrelserna, vilka i sin ordning hört överjägmästarna, ett flertal landsting och hushållningssällskaps förvaltningsutskott, hemställer, att Kungl. Maj:t måtte förordna, dels att utan Kungl. Maj:ts tillstånd i varje särskilt fall levande tysk hare (*Lepus europæus*) tillsvidare icke må inom riket forslas från ort till annan för att där i det fria utsläppas, dels ock att tillsvidare inom inhägnad trädgård, fruktplantering eller plantskola, där färska harskador kunna påvisas, den som i trädgården eller anläggningen äger jakträtt må fälla hare under tiden den 1 januari—31 mars, även om därunder jakt å hare inom orten eljest icke är tillåten, dock med villkor att under i övrigt förbjuden jakttid å hare hund icke må användas samt att fällt djur icke må till salu utbjudas, köpas, emottagas eller från ort till annan forslas. Det av styrelsen för den pomologiska föreningen framställda

yrkandet om en förlängning av jakttiden på hare har domänstyrelsen ej ansett sig kunna förorda.

Gent emot den av styrelsen för pomologiska föreningen framförda uppgiften, att haren skulle förorsaka en så betydande skada, har framförallt från jaktintresserat håll (överjägmästare, jägmästare och jaktvårdsföreningar) gjorts bestämda invändningar. Därvid har framhållits, att det icke vore bevisat, att den påtalade gnagskadan i trädgårdar och plantskolor ensamt eller till sin största del förorsakas av hare. Det vore nämligen en ingalunda lätt sak att med säkerhet särskilja gnagskador härrörande från kanin och hare. Vildkaninen vore ett synnerligen skyggt djur, som förde ett nattligt levnadssätt och på grund därav länge kunde förekomma i en trakt, utan att befolkningen hade någon kännedom därom. Den skada den förorsakade tillskrevs därför ofta haren. Vidare vore även sorkarna skadedjur inom trädgårdar och plantskolor, och en del av de förmenta harskadorna torde sannolikt härröra från dessa djur.

Med hänsyn till dessa invändningar vilja de sakkunniga framhålla, att det visserligen ej kan förnekas, att vildkaniner och sorkar på åtskilliga ställen förorsaka skada på fruktträd och i plantskolor samt att dessa djur tvivelsutan också stundom äro de verkliga förövarna av gnagskador, som tillskrivas hare. Å andra sidan kan man dock icke bestrida, att harar, i all synnerhet den tyska arten, företrädesvis under snörika vintrar då den av dem vanligen sökta födan är svåråtkomlig, angripa vissa trädslag och därvid också uppträda i trädgårdar och plantskolor såsom verkliga skadedjur. Även om det må medgivas, att trädgårdsodlarna ofta nog överskatta betydelsen av denna skada, är det dock enligt de sakkunnigas förmenande otvivelaktigt, att den måste betraktas som ganska avsevärd och icke bör lämnas opåaktad.

Vad beträffar de från olika håll föreslagna åtgärderna mot harens skadegörelse, kunna de grupperas i två kategorier, nämligen skyddsåtgärder, som avse att hindra hararna från tillgång till trädgårdar och plantskolor och där befintliga träd, samt restriktiva åtgärder mot hararna själva. Av de jaktintresserade, som yttrat sig i föreliggande fråga, hava i regel de förstnämnda åtgärderna förordats, under det att intressenterna för trädgårdsodlingen ansett endast de senare effektiva.

Såsom skyddsåtgärder hava föreslagits att inhägna trädgårdar och planteringar med tillräckligt tätmaskigt stängselnät, att omgiva varje särskilt träd med dylikt nät eller kring trädstammarna binda enris, taggiga grenar o. d. samt slutligen att bestryka stammarna med vissa av haren avskydda ämnen (blandningar innehållande karbolineum, blod

och kalk, fett, stenkolstjära, fotogen o. s. v.). Gent emot dessa åtgärder har erinrats, att de dels äro mer eller mindre kostbara och dels ej fullt effektiva.

För egen del vilja de sakkunniga framhålla, att ovannämnda skyddsåtgärder inom åtskilliga orter redan länge praktiserats och visat sig vara tämligen tillfredsställande, men att de kunna vara både rätt kostbara och tidskrävande. Visserligen kan man med full rätt fordra av odlingsinnehavarna, att de till skydd för sina odlingar vidtaga alla sådana skyddsåtgärder, som utan för stora kostnader och olägenheter i övrigt kunna genomföras, men å andra sidan böra de icke genom bestämmelser om skydd för ett eller annat jaktbart djur utsättas för mera avsevärda förluster. Då såsom här olika intressen stå mot varandra, är det av synnerlig vikt att söka så avväga skyddsföreskrifterna för jakten, att, på samma gång villebrådstammen upprätthålles vid vederbörlig styrka, utövat av en annan för landet viktig näring ej genom de jaktbara djurens skadegörelse försvåras.

Vidkommande de föreslagna restriktiva åtgärderna mot hararna må först till något närmare granskning upptagas det av styrelsen för pomologiska föreningen begärda förbudet mot vidare utplantering av tysk hare. Såsom redan omnämnts, har lantbruksstyrelsen och med en viss modifikation även domänstyrelsen tillstyrkt bifall till en sådan åtgärd. De från länsstyrelserna infordrade utlåtandena biträda också i allmänhet, om än i en del fall med en viss tvekan och med vissa modifikationer, det väckta förslaget. Endast från Södermanlands, Gottlands, Kronobergs och Malmöhus län föreligga avstyrkande uttalanden.

Såsom skäl mot bifall har i huvudsak anförts, att den tyska haren vore en synnerligen värdefull tillökning i vår för övrigt icke synnerligen rika viltstam, i det den lämnade större mängd kött och förökade sig hastigare än vår nordiska art. För en rationell jaktvård vore det emellertid nödvändigt att tid efter annan genom utplantering »uppfriska blodet», enär i annat fall stammen hemföle åt degeneration.

Under hänvisning till vad de sakkunniga i annat sammanhang (sid. 297) anført rörande önskvärdheten av ett allmänt förbud mot inplantering i landet av för vår fauna främmande djurarter, vilja de sakkunniga här framhålla ytterligare följande. Den s. k. tyska haren har under de senaste 20 till 30 åren dels genom alltjämt förnyad inplantering på skilda orter och dels genom spontan spridning från platser, där inplantering förut skett, erhållit en betydande utbredning inom landet och förekommer nu mer eller mindre talrikt inom Örebro, Västmanlands, Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Jönköpings, Kronobergs, Gottlands,

Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus samt Skaraborgs län. Den trives visserligen bäst på de odlade slättbygderna men har dock därifrån trängt in även i skogrikare trakter. Inom stora delar av Skåne och Halland har den fullständigt undanträngt vår inhemska harart, och vid gränserna för sina egentliga utbredningsområden, där den står i beröring med sin nordiska släkting, korsar den sig med denna. På grund härav blir också den inhemska harstammen inom allt större områden av den sydligare delen av landet mer och mer uppblandad med bastarder. Det torde vara mycket sannolikt att, om den tyska haren, som har en betydligt större fortplantningshastighet än den nordiska arten, alltjämt utplanteras på nya ställen, den inom alla de orter, där de yttre förhållandena äro något så när gynnsamma för densamma, kommer att undantränga vår inhemska art. Även om detta ur ren jaktvårdssynpunkt kan betraktas som en fördel, synes det dock ur vetenskaplig och naturskyddssynpunkt ingalunda eftersträfvansvärt.

Det är tydligt, att ett totalförbud mot vidare utplantering av den tyska arten skulle vara ägnat att motverka dennas alltför snabba spridning, men ett dylikt förbud skulle otvivelaktigt för jaktvården innebära mycket kännbara följder. Inom de områden, där en mer intensiv jaktvård bedrivs — och det är också i regel där, som den tyska haren förekommer talrikast —, efterhållas rovdjuren i allmänhet synnerligen starkt. På grund härav försiggår icke inom harstammen den naturliga och mest effektiva bortgallringen av undermåliga individer. Dessa komma i tillfälle att fortplanta sig och sprida därigenom sina mindervärdiga egenskaper på avkomman, så att stammen slutligen kan i sin helhet hemfalla åt degeneration. Vidare äro i synnerhet de tyska hararna ofta utsatta för ödeläggande sjukdomar, som på vissa orter stundom starkt decimera deras antal. I följd av dessa omständigheter är det för vidmakthållande av den tyska harstammen vid en sådan styrka, att den kan lämna ett något så när tillfredsställande utbyte, nödvändigt att tid efter annan med kraftiga individer från annan ort »uppfriska blodet». Ett totalförbud mot vidare inplantering av tysk hare på de orter, där denna art redan finnes och står under hög jaktkultur, skulle sålunda efter all sannolikhet leda till en stark tillbakagång och försämring av den nu mångenstädes mycket kraftiga stammen. Enär haren torde vara det villebråd, som mera än något annat ingår i folknäringen, och enär harjakten just inom området för den tyska artens utbredning lämnar en icke ringa ekonomisk avkastning, böra åtgärder, som skulle leda till ett kvalitativt och kvantitativt försämrande av stammen, givetvis undvikas. Då det sålunda å ena sidan för jaktvården är

av vikt att kunna företaga ny utplantering av tysk hare inom dennas redan förhandenvarande utbredningsområde, men å andra sidan för fruktodlarna och ur naturskyddssynpunkt är önskvärt, att denna harart ej på bekostnad av vår inhemska art vinner en alltjämt ökad spridning, synes det de sakkunniga lämpligast, om i huvudsaklig överensstämmelse med domänstyrelsens hemställan en sådan ordning träffades, att utan Kungl. Maj:ts tillstånd i varje särskilt fall levande tysk hare ej finge inom riket forslas från ort till annan för att där utsläppas i det fria. Detta ändamål skulle vinnas, om de sakkunnigas förslag rörande ett allmänt förbud mot utsläppande här i riket av främmande djurarter vinner bifall.

Vid prövning av framställning om tillstånd av ifrågavarande slag torde i regel sådant ej böra förvägras en jaktvårdare, som för den redan befintliga tyska harstammens vidmakthållande på sitt jaktområde ansöker därom. Gäller det däremot utplantering av tyska harar på en ort, där tidigare ingen sådan utplantering företagits och där denna art förut ej finnes, torde däremot särskilda skäl böra föreligga, innan tillstånd meddelas. Har den inhemska harstammen av en eller annan anledning försvagats, bör den, om ej särskilda omständigheter tala däremot, snarare förbättras genom inplantering av nordiska än av tyska harar.

Vidkommande den av styrelsen för pomologiska föreningen begärda förändringen av jakttiden, så att jakt å hare skulle inom Svealand och Götaland med undantag av de båda skånska länen vara tillåten från och med den 1 oktober till och med den 15 mars, vilja de sakkunniga anföra följande.

Enligt nu gällande jaktstadga är jakt å hare tillåten i de fyra nordligaste länen från och med den 1 september till och med den 28 februari, i Malmöhus och Kristianstads län från och med den 16 september till och med den 31 december samt i övriga delar av riket från och med den 1 september till och med den 15 februari. Beträffande de båda skånska länen har sedermera genom särskilda kungörelser av den 17 december 1915 och den 27 oktober 1916 jakttiden tillsvidare utsträckts till och med den 31 januari. Förläggningen av jakttidens början till september månad — den tog enligt 1864 års jaktstadga sin början redan den 21 respektive den 16 augusti — var närmast föranledd av en av riksdagen den 6 maj 1908 avlåten skrivelse, i vilken begärdes, att fridlysningstiden för hare måtte utsträckas till dag, som efter utredning kunde finnas lämplig, dock ej längre än till den 1 september. Såsom motiv härför anfördes bland annat, att det vore oriktigt och grymt att tillåta jakt å moderdjur, medan ungarna vore så små, att de

ej kunde reda sig själva, samt att under augusti månad den sist satta kullen ännu ej vore vuxen. 1908 års jaktkommitterade framhöllo, att dessa skäl kraftigt talade för ett uppskjutande av harjaktens början, vilken de helst skulle velat sätta till mitten av september. Då emellertid riksdagen gjort ett bestämt uttalande och då endast tre av rikets jägmästare och överjägmästare samt ingen av jaktvårdsföreningarna förordat ett längre uppskov än till den 1 september, ansågo sig kommitterade beträffande de delar av riket, där den inhemska haren vore övervägande, ej böra föreslå jaktens uppskjutande längre än till den 1 september.

Den av styrelsen för pomologiska föreningen gjorda framställningen om ändring av jakttiden på hösten står sålunda i strid med riksdagens uttalade önskan. Från jaktvårdssynpunkt skulle visserligen intet vara att invända mot en framflyttning av jakttidens början, enär däri-genom de sent födda ungarna skulle nå en bättre utveckling, innan de själva och deras mödrar utsattes för förföljelse, men trots detta torde en sådan ordning icke finna någon mera allmän tillslutning inom jägar-kretsar. Dels skulle nämligen tiden för den inom stora delar av landet högt skattade stövarjakten efter hare avsevärt inskränkas, och dels före-finnes ett allmänt önskemål att i görligaste mån söka sammanjämka början av jakttiden för hare och för skogsfågel, vilket tydligtvis skulle helt omöjliggöras, om tiden för harjaktens början sattes till den 1 oktober. Än mera olämplig blir emellertid denna förändring, om den, såsom föreningens styrelse begär, kombinerades med en motsvarande ut-sträckning av jakttiden på våren till den 15 mars.

Lantbruksstyrelsen föreslår jakttidens början inom Svealand och Götaland med undantag för de båda skånska länen, där nuvarande jakt-tid skulle gälla, till den 1 september samt tillmötesgår förslaget om jakttidens förlängning så till vida, som den tillstyrker, att nämnda tid måtte sluta den 28 februari. Domänstyrelsen avstyrker varje förändring i nu gällande jakttider. Av de i ärendet hörda länsstyrelserna hava 12 likaledes avstyrkt förändring, under det 6 yrkat bifall till lantbrukssty-relsens och en till föreningsstyrelsens förslag. Av landstingen samt hushållningssällskapen eller dessas förvaltningsutskott hava 9 avstyrkt och 8 tillstyrkt lantbruksstyrelsens förslag. Bland överjägmästarna äro ävenledes meningarna delade, i det att ungefär lika många förorda lant-bruksstyrelsens förslag som avstyrka varje förändring i gällande jakttid. Jaktvårdsföreningarna uttala sig nästan allmänt mot de gjorda fram-ställningarna; endast två tillstyrka lantbruksstyrelsens förslag.

Som huvudsakligt skäl mot den begärda förlängningen av jakt-

tiden på våren har anförts, att harens första parningstid infaller i slutet av januari och början av februari samt att honan lägger sin första kull i slutet av mars och början av april. Jakttiden skulle då komma att gripa över på den period, då enligt allmänt gällande jaktvårdsprinciper villebrådet borde vara fredat. Vidare vore det icke alla harar, som angrepe fruktträden, utan endast enstaka individer. Att prisgiva hela harstammen åt förföljelse vore en allt för omfattande åtgärd och kunde innebära en fara för stammens bestånd.

Beträffande föreliggande fråga vilja de sakkunniga anföra följande. Att skydda villebrådet under fortplantningstiden har alltid ansetts såsom en av grundprinciperna för jaktlagstiftningen och jaktvården, vars riktighet från rent human synpunkt icke heller torde kunna jävas. Endast synnerligen tvingande omständigheter kunna motivera ett frångående därav. Sådana föreligga emellertid enligt de sakkunnigas mening icke i förevarande fall. Visserligen är det sant, att hararnas skadegörelse inträffar framförallt under månaderna januari, februari och mars, men att på den grund utsträcka jakten till denna tid synes de sakkunniga dock icke påkallat. Den skada hararna förorsaka är beroende dels på deras talrikhet inom den odlade bygden under den för skadegörelse kritiska tiden och dels på huru många bland dem fått vanan att besöka trädgårdarna och planteringarna. Där stammen i övrigt är god, beror hararnas talrikhet huvudsakligen på huru stark avskjutning skett under jaktsäsongen. Det största antalet tyska harar torde fällas under höstjakten. Om nu denna, såsom föreningens styrelse begär, framflyttas till den 1 oktober, skulle med all säkerhet ett större antal harar finnas kvar under den för fruktträden mest kritiska tiden. Till en del skulle väl dessas antal komma att decimeras, om jakttiden utsträcktes till den 15 mars, men de skulle dock under denna tid kunna i större utsträckning förorsaka skada än om de redan tidigare bortskjutits. Vidare torde det få anses tämligen säkert, att endast vissa harar söka sig till trädgårdarna och planteringarna för att gnaga fruktträd, och därför är det framför allt viktigt att just dessa bortskjutas. Såsom skyddsåtgärd för fruktodlingarna vore det emellertid en ganska omotiverad åtgärd, som ginge långt utöver gränserna för vad som kräves, om jakten lössläpptes över hela vår i södra och mellersta Sverige befintliga harstam, av vilken dock endast ett relativt litet antal harar kunna betraktas som skadegörare.

Faran av en dylik åtgärd är så mycket allvarligare, enär det, såsom ovan framhållits, gäller en tid, under vilken parningen och honans dräktighet infalla. Under februari och mars föra harhanarna ett mera

rörligt liv, under det att honorna hålla sig tämligen stationära, och därför skulle säkerligen också dessa företrädesvis utsättas för decimeringen. Då vidare harstammen inom stora delar av södra och mellersta Sverige ingalunda är synnerligen stark — endast på mera jaktvårdade områden är den riklig — och då den dessutom redan under nu gällande jakttid är utsatt för en energisk beskattning, skulle ett bortskjutande av de dräktiga honorna för stammens vidmakthållande kunna bliva synnerligen ödesdigert.

De sakkunniga äro av den uppfattningen, att den i jaktstadgan upptagna jakttiden är tillräckligt lång för att i regel medgiva en så stark beskattning av harstammen som den på de flesta orter kan tåla samt att den även i övrigt är lämplig.

Enligt de sakkunnigas mening utesluter detta dock icke, att vissa åtgärder böra vidtagas för att hjälpa fruktodlarna; och komma de sakkunniga härvid in på den av styrelsen för pomologiska föreningen gjorda framställningen om rätt att även under eljest förbjuden tid få skjuta hare inom trädgårdar, fruktträdsplanteringar och plantskolor, då färska har-skador finnas. Lantbruksstyrelsens och domänstyrelsens åsikt härutinnan har ovan omnämnts. Bland de länsstyrelser, som yttrat sig, hava meningarna om åtgärdens lämplighet varit i hög grad delade. Nio länsstyrelser hava nämligen helt avstyrkt och nio tillstyrkt lantbruksstyrelsens förslag, varvid några göra de tillägg i tidsbegränsning och de övriga inskränkningar, som domänstyrelsen sedan upptagit i sitt yttrande. En länsstyrelse har tillstyrkt styrelsens för föreningen förslag. En liknande meningsolikhet föreligger ävenledes mellan de övriga myndigheter och korporationer, som yttrat sig i ärendet.

Som skäl mot den föreslagna ordningen har huvudsakligen framhållits, att densamma lätt skulle leda till missbruk och att harar skulle till förfång för jakträttsinnehavarna fällas även utanför ifrågavarande odlingsområden på annans närgränsande mark. Vidare skulle kontrollen över jaktstadgans efterlevnad i hög grad försvåras eller rent av omöjliggöras. Det vore dessutom en ingalunda lätt sak att avgöra, huruvida en gnagskada på träden verkligen förorsakats av hare.

Domänstyrelsen erinrar i sin skrivelse om bestämmelsen i 12 § 2 mom. lagen om rätt till jakt, vari stadgas, att skadligt djur, som inkommer i gård eller trädgård, må av den, som där bor eller trädgården innehar, så ock dess folk, dödas och behållas, ändock att jakträtten tillkommer annan. Styrelsen anser dock, att denna bestämmelse ej bör äga tillämpning på haren. Det synes även de sakkunniga uppenbart, att haren ej bör jämföras med de i ovannämnda lagrum

avsedda djuren. De sakkunniga vilja emellertid i detta sammanhang erinra om den i § 6 kungörelsen angående skydd åt för lantbruket nyttiga fåglar givna bestämmelsen, enligt vilken det i § 2 mom. 1 i samma kungörelse stadgade förbudet att döda vissa fåglar icke utgör hinder för ägare eller brukare av trädgårdar eller planterade eller sådda fält att själva eller genom andra personer under förbjuden tid med skjutvapen döda dylika fåglar, då sådant erfordras för att förekomma avsevärd skada. Fåglar, som dödats under sådana omständigheter, må icke bortföras till annan ort eller utbjudas till salu. Detta medgivande är tydligen betingat av det förhållande, att en del fågelarter, som vanligen äro att betrakta som nyttiga eller åtminstone indifferent, understundom kunna på grund av stor talrikhet eller på grund av en hos dem inom en viss trakt utbildad vana uppträda som skadegörare å odlingar. Då nu även hos en del harar inom vissa trakter stundom vanan att besöka trädgårdar och planteringar för att där gnaga bark utbildar sig, torde en liknande undantagsbestämmelse också beträffande detta djur vara motiverad. Det synes de sakkunniga vara både rimligt och riktigt, att fruktodlarna tillerkännas en liknande rätt att skydda sina odlingar mot dit inkommande skadegörande harar. De sakkunniga vilja dessutom erinra därom, att dylik rätt medgivits i vissa andra länder såsom Danmark. Enligt därstädes gällande jaktlag av den 8 maj 1894 är det tillåtet att under alla tider på året fälla hare inom gård, gårdsplats och därmed i förbindelse stående nöjaktigt inhägnad trädgård, park, djurgård och plantskola.

Även om sålunda de sakkunniga äro av den meningen, att i jaktstadgan en ändring bör företagas i antydd riktning, så kunna de dock icke förorda bifall till vare sig styrelsens för pomologiska föreningen eller lantbruksstyrelsens förslag. Det synes nämligen de sakkunniga, som om en dylik så gott som oinskränkt rätt att skjuta harar i trädgårdar och planteringar under hela året ginge långt utöver, vad som behöves för tillgodoseende av odlarnas berättigade krav.

Såsom allmänt uppgives, äger skadegörelsen å fruktträden huvudsakligen rum under månaderna januari, februari och mars. På grund härav är det också under dessa månader som ett verkligt behov föreligger att bortskjuta hararna från ifrågavarande odlingar. En längre utsträckning av rätten härtill skulle, utan att vara av någon egentlig betydelse för anläggningarnas skyddande, kunna medföra avsevärda olägenheter, såsom ett onödigt oroande av hararna under sommarhalvåret, då de för fortplantningens skull böra lämnas i fred, samt svårighet att kontrollera jaktstadgans efterlevnad. De sakkunniga anse sig där-

för böra biträda det av domänstyrelsen m. fl. framställda förslaget, enligt vilket rätt att skjuta hare i trädgårdar och plantskolor begränsas till utgången av mars månad. Domänstyrelsen inskränker emellertid i sitt förslag denna rätt till den, som i trädgården eller anläggningen äger jakträtt. Då emellertid även den, som utan att däri äga jakträtt brukar dylik anläggning, har samma behov att skydda sin odling mot skadegörande harar, synes det de sakkunniga riktigast och bäst överensstämmande med syftet i bestämmelsen, att samma rätt tillerkännes honom. I samband härmed vilja de sakkunniga erinra, att enligt såväl 12 § jaktlagen som § 6 kungörelsen angående skydd åt för lantbruket nyttiga fåglar brukare åtnjuter lika rätt som ägare att skydda sig mot vissa djurs skadegörelse.

Från ett par håll (länsstyrelsen i Örebro län och Örebro läns jaktvårdsförening) har visserligen, då det huvudsakligen är den tyska haren, som förorsakar skada, föreslagits, att ifrågavarande undantagsbestämmelse borde begränsas till att gälla endast denna och ej den svenska haren. Ett dylikt särskiljande av de båda hararterna torde möta synnerligen stora praktiska svårigheter, och de sakkunniga tillstyrka fördenskull, att ingen åtskillnad i detta hänseende göres mellan svensk och tysk hare.

För att i möjligaste mån förebygga missbruk torde det vara välbetänt att, i likhet med vad domänstyrelsen föreslagit, föreskriva, att trädgård eller anläggning, inom vilken innehavare har rätt att under uppgiven tid döda hare, skall vara inhägnad. Likaså finna de sakkunniga önskvärt, att förbud mot att vid jakten använda hund och mot att transportera eller försälja under förevarande omständigheter fällda harar utfärdas. Med dessa inskränkningar förefaller det de sakkunniga som om de allvarligaste betänkligheterna, som anförts mot beviljandet av en dylik utvidgad rätt att skjuta hare, skulle vara undanröjda, på samma gång som odlingsinnehavarnas rätt i huvudsak blivit tillgodosedd.

Från ett håll (Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott) har yrkats, att rätt att fälla hare inom trädgård borde beviljas, även då färsk harskada ej kunde påvisas. Det torde emellertid för kontrollens skull vara nödvändigt att bibehålla detta villkor, som även styrelsen för pomologiska föreningen ansett böra uppställas. I annat fall skulle varje hare, som även rent tillfälligtvis inkom i anläggningen, vara prisgiven åt förföljelse.

Vidare har ett par korporationer (Jönköpings läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott och Gottlands skarpskytte- och jägaregille) föreslagit, att ifrågavarande rätt först efter särskild ansökan skulle kunna

beviljas av länsstyrelsen eller kommunalnämnden på landet och magistraten i städerna. En dylik bestämmelse, som tydligtvis skulle vara motiverad av kravet på kontroll, torde dock i förevarande fall få anses som tämligen opraktisk.

Domänstyrelsen har föreslagit, att ifrågavarande bestämmelser utfärdas att gälla endast tillsvidare. Då emellertid de omständigheter, som betinga denna förändring, knappast kunna antagas vara av mera tillfällig art utan snarare, allt efter som fruktodlingen går framåt i landet, komma att göra sig allt mera gällande, synes det de sakkunniga ej föreligga skäl för en endast provisorisk bestämmelse.

Såsom förut framhållits, har genom särskilda kungörelser den i jaktstadgan fastställda jakttiden för hare inom de båda skånska länen tillsvidare förlängts att omfatta även januari månad. Motivet härtill har varit behovet att genom ökad avskjutning skydda trädgårds- och fruktodlingarna mot hararnas skadegörelse. Då emellertid, om ovannämnda förslag vinner bifall, odlarna få tillfälle att under januari—mars skjuta skadegörande harar inom sina anläggningar, synes det de sakkunniga, i likhet med vad svenska jägarförbundet gjort gällande i särskilda till Kungl. Maj:t ingivna framställningar, icke behöfligt att utsträcka den ordinarie jakttiden utöver vad i jaktstadgan föreskrives, så mycket mera som i Skåne jakten under januari är mycket ödeläggande för harstammen. Under nämnda månad ligger därstädes ofta snö, och den även under vintern bruna tyska haren kan då på långt håll upptäckas och lätt fällas.

*Skogsfågel
och ripa.*

Före 1913 tillämpades samma jakttider för skogsfågel och ripa som för hare, nämligen från och med den 21 augusti till och med den 15 mars i de båda nordligaste länen samt från och med den 16 augusti till och med den 14 februari i övriga delar av riket; dock att hönor av tjäder och orre fingo, utom i de norrländska länen, skjutas endast under tiden den 16 augusti—14 oktober.

Med anledning av skrivelse från riksdagen den 6 maj 1908 föreslogos av de samma år tillkallade jaktkommitterade vissa ändringar i dessa bestämmelser, vad skogsfågeln beträffar gående ut på, bland annat, att i möjligaste mån inskränka dels det fördärliga lockskyttet i början av jakttiden och dels det alltför ivrigt bedrivna orrskyttet för bulvan och tjäderskyttet på topp under vintern. I överensstämmelse med detta förslag fastställdes sedermera genom 1912 års jaktstadga följande ändrade jakttider, nämligen i de fyra nordligaste länen för järpe, ripa, tjäder och orre från och med den 21 augusti till och med den 28 februari

ävensom i övriga delar av riket för järpe, ripa, tjädertupp och orrtupp från och med den 21 augusti till och med den 31 december samt för tjäderhöna och orrhöna från och med den 21 augusti till och med den 15 oktober.

Härigenom har vunnits att den tid, då tjäder och orre kunna skjutas på lock, inskränkts till ett minimum samt att den lämpliga tiden för topp- och bulvanskytte beträffande en stor del av landet förkortats med halvannan månad. Jaktstadgans förbud mot användande av finkalibriga armégevär till annan jakt än efter säl i öppna havet eller i havsbandet samt bestämmelsen i 16 § jaktlagen, att bulvan för fågel-skytte ej utan lov må uppsättas närmare annans jaktområde än 200 meter, få även anses i viss mån hava bidragit till att motverka ett överdrivet användande av topp- och bulvanskytte.

Såsom en olägenhet med avseende å jaktstadgans tider har å andra sidan framhållits, att jakten på skogsfågel icke börjar samtidigt med harjakten utan tio dagar tidigare, något som särskilt i de trakter, där skogsfågeljakt med skällande hund allmänt bedrives, lätt kan leda till lagöverträdelse och för jägaren ofta innebär stora olägenheter. Hundarna taga nämligen ofta upp och driva hare, utan att jägarna äga rätt att skjuta densamma.

Det har visat sig, att trots de ändrade bestämmelserna skogsfågelstammen och framför allt järp- och orrstammen i åtskilliga trakter fortfarande är stadd i tydligt avtagande, och en mängd framställningar om ytterligare inskränkningar i jakttiderna eller totalförbud under vissa år hava under den senaste tiden gjorts från olika håll och jämväl föranlett särskilda kungörelser angående vissa temporära inskränkningar avseende dels totalfridlysning för tjäder till utgången av år 1922 på Gottland ävensom för järpe tillsvidare inom Södermanlands och Östergötlands län samt tillsvidare till utgången av 1924 inom Uppsala, Örebro, Västmanlands, Jönköpings och Jämtlands län dels ock sådan inskränkning av jakttiden för 1921, att jakt efter järpe förklarats tillåten allenast under tiden den 1 september—den 31 december i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län samt under tiden den 1 september—den 15 oktober i de delar av riket i övrigt, där förbud mot sådan jakt ej rådde, ävensom att jakt efter tjäder och orre varit tillåten endast från och med den 1 september—den 31 december i de fyra nordligaste länen samt från och med den 1 september—den 15 oktober i de delar av riket i övrigt, där förbud mot sådan jakt icke rådde. Vidare må erinras, att genom den 10 december 1920 införd ändring av § 8 jaktstadgan bestämmelsen rörande förbudet att använda finkalibriga gevär av armémodell skärpts,

Inkomna
framställ-
ningar.

så att numera må användas endast gevär av över 10 millimeters kaliber, under det förut gevär av över 7 millimeters kaliber fingo nyttjas.

Vad angår nämnda framställningar om förändring av jakttiderna har svenska jägarförbundet, särskilt i skrivelse den 15 januari 1917, framlagt förslag avseende att reglera tiderna för jakt å orre och tjäder inom riket i dess helhet sålunda, att jakttiden skulle förläggas inom de fyra nordligaste länen till den 1 september—den 31 december samt inom riket i övrigt till den 1 september—den 15 oktober. Stockholms vilt-handlare hava i skrivelse den 1 maj 1918 gjort framställning om framflyttande av jakttiden å skogsfågel, ripa och hare till den 16 september. För särskilda landsdelar har från lokala myndigheter och sammanslutningar yrkats på i viss mån andra jakttider, såsom för Jämtlands län nedom skyddsskogsgränsen tiden den 1 september—den 15 oktober för tjäderhöna och orrhöna, för Gävleborgs län tiden den 1 september—den 31 december för järpe, ripa, tjädertupp och orrtupp samt den 1 september—den 15 oktober för tjäderhöna och orrhöna ävensom för Älvsborgs län tiden den 21 augusti—den 30 september för orre och tjäder. Härjämte har hemställts om totalförbud under vissa år mot jakt efter särskilda av ifrågavarande fågelarter inom olika delar av landet.

Vidare har svenska jägarförbundet den 16 juni 1916 gjort hemställan dels med anledning av framställningar från Dalarnas jaktvårdsförening, Västernorrlands nya jaktvårdsförening och Gävleborgs jaktvårdsförening om utredning angående lämpligheten av att jakt å skogsfågel och hare norr om Dalälven börjar samma dag, exempelvis någon av dagarna den 21—25 augusti, dels ock att lockskytte å skogsfågel måtte helt förbjudas. För ett samtidigt inträdande av jakttiden för skogsfågel och hare hava jämväl Värmlands och Gävleborgs läns lands-ting uttalat sig.

Som motiv för den föreslagna inskränkningen i jakttiden för orre och tjäder över hela landet framhåller svenska jägarförbundet, att orren enligt uppgifter från till förbundet anslutna föreningar mångenstädes vore i fara att utrotas och att även övriga skogsfågelarter starkt avtoge i antal. Orsakerna härtill angivas vara många. Så hade väderleken under en lång följd av år varit ogynnsam för fåglarnas fortplantning, men det oaktat hade avskjutningen i allmänhet varit lika stor som vanligt; skyttet på topp om vintern, som bedrivits intensivt, hade nedsatt tupparnas antal, så att många honor ej bleve befruktade; lekplatserna hade förstörts genom skogens uthuggning, mossarnas utdikning och buskvegetationens borttagande och, i samma mån som fågelbestånden skingrades, krävdes flera tuppar för fortplantningen, nästan en till varje

höna. Såsom förhållandena nu vore, ändrades alltså proportionen mellan tuppar och hönor till de förras nackdel. Enda botemedlet syntes vara en sådan ändring av jakttiden, att tupparna komme att åtnjuta samma skydd som hönorna, att vinterjakten i södra och mellersta Sverige förbjödes ävensom att skytte för lock samt topp- och bulvanskytte förhindrades.

Med avseende å förslagen om lokala ändringar i jakttiderna har av Älvsborgs läns jaktvårdsförening framhållits, att orren, som under en lång följd av år alltmera avtagit inom länet, där utsattes för en hejdlös förföljelse, när den under senhösten sloge till på stubbåkrarna (s. k. stubbaskytte). Ur denna synpunkt anser föreningen det icke lämpligt att förlägga jakttidens början längre fram på hösten, enär nämnda fågel under normala år i slutet av augusti nått fullt matnyttig storlek och det särskilt vore under denna tid och i början av september, som fågelkullarna kunde med någon säkerhet beskattas av den, å vars mark kullarna blivit uppfödda och skyddade. En inskränkning av jakttiden mot slutet av densamma ansåges därför mera på sin plats.

Beträffande lämpligheten av gemensam jakttid för skogsfågel och hare har Västernorrlands nya jaktvårdsförening framhållit bland annat, att kontroll över att olovlig jakt å hare ej ägde rum vore under nuvarande förhållanden så gott som omöjlig, då jägaren under förberärande att idka fågeljakt ägde att draga till skogs med hund och bössa. Att framflytta fågeljakten till den 1 september syntes olämpligt. I allmänhet vore skogsfågeln tillräckligt utvuxen den 21 augusti. Då fågeln skötes för skällande hund, »tror» den ej längre än till lövfällningen, varför tiden för detta jaktsätt somliga år skulle bliva alltför kort, om jakttiden framflyttades till den 1 september. Jakten för stående hund, särskilt å ripa, skulle genom en sådan framflyttning bliva nästan omöjliggjord dels till följd av den vid denna tid i allmänhet dåliga väderleken och dels till följd av ripornas minskade benägenhet att hålla för stående hund. Att dräktiga harhonor stundom skötes vid jakttidens början borde ej tillmätas alltför stor betydelse, enär dessa sent satta kullar i alla händelser knappast överlevde vintern, utan blott bleve byte för rävarna.

I en framställning från Södermanlands läns jaktvårdsförening, vari föreslagits total fridlysning under fem år av orrhöna inom länet, har framhållits, att den sedan flera år stadigt fortgående minskningen av orrstammen säkerligen icke angåve blott och bart en tillfällig svaghetsperiod utan måste tolkas som en allvarlig fara, som måste avvärjas med kraftiga medel.

Bland de yttranden, som avgivits över svenska jägarförbundets förslag om inskränkning av jakttiden på orre och tjäder till den 1 september—den 15 oktober i södra och mellersta Sverige samt den 1 september—31 december i de fyra nordligaste länen, må här erinras om överjägmästarnas uttalanden. Flertalet av dem hava tillstyrkt förslaget, ehuru från ett par håll erinrats, att växlingen i tillgången på skogsfågel ofta kan vara beroende på fågelns vandringar. En av överjägmästarna anser, att inskränkningen i jakttiden bör åtföljas av förbud mot skytte på lock och för bulvan, upphävande av förbudet mot fångande av räv med sax samt belöning för dödande av lekatt, varjämte en överjägmästare uttalar, att inskränkningen bör gälla endast viss tid, förslagsvis 5 år. Överjägmästarna i västra och södra distriktet anse emellertid, att inskränkningen bör gälla endast orren och enligt den enes förmenande även för denna endast under 3—5 år. Däremot framhålles beträffande tjädern, att denna i södra delen av landet icke minskats utan visat tendens att utbreda sig till lokaler, där den tidigare icke träffats. Överjägmästaren i östra distriktet föreslår, att jakttiden för orre och tjäder, såväl tuppar som hönor, måtte sättas till den 21 augusti—den 15 oktober, under framhållande att, om gynnsamma vårar och försomrar inträffa, skogsfågeln åter ökas samt att en framflyttning av jakttiden till den 1 september i det närmaste kommer att göra slut på jakten med hönshund, vilket knappast syntes önskvärt såsom minskande intresset för jaktvården. Slutligen anser överjägmästaren i mellersta Norrlands distrikt ändring i den nu gällande jakttiden icke av behovet påkallad inom Jämtlands och Västernorrlands län, där väderleken under vartiden och rovdjurens förekomst vore de avgörande faktorerna vad beträffade fågeltillgången. Med de stora skogsområden och den gleasa befolkning, som där vore för handen, utövade tiderna för jakten föga inflytande på den matnyttiga villebrådsstammen.

Beträffande ovannämnda förslag om fastställande för Jämtlands län nedom skyddsskogsgränsen av jakttiden för tjäderhöna och orrhöna till den 1 september—den 15 oktober avstyrkes detta av överjägmästaren och samtliga jägmästare inom länet. Förslaget om ovan angivna särskilda jakttider inom Gävleborgs län tillstyrkes av länsstyrelsen samt överjägmästaren i Gävle—Dala distrikt och jägmästaren i Gävle revir. Den sistnämnde ifrågasätter, huruvida ej till upphjälpande av den hårt medtagna stammen borde införas totalförbud under viss tid med undantag för ripa. Framställningen rörande inskränkande av jakttiden å orre och tjäder för Älvsborgs län till den 21 augusti—den 30 september har förordats endast av en bland jägmästarna i länet.

De övriga anse, att tjädern icke är i behov av ökat skydd, samt förorda beträffande orren den av svenska jägarförbundet föreslagna jakttiden den 1 september—den 15 oktober.

Domänstyrelsen, som haft att yttra sig över samtliga här omfördä framställningar, framhåller bland annat med föranledande av svenska jägarförbundets skrivelse om ändrade jakttider för tjäder och orre, att jakttiden för järpe bör bliva densamma som för nyssnämnda fågelarter såväl för kontrollens skull som på grund därav, att tillgången på järpe i högst betydande grad avtagit. I yttrandet anmärkes vidare, att tjädern icke avtagit över allt, utan att tvärtom dess utbredning i vissa trakter ökats. För efterhållande av rovdjuren, vilkas tilltagande frekvens synes hava inverkat menligt på skogsfågeltillgången, vore enligt styrelsens åsikt saxen det mest effektiva medlet. Slutligen framhåller styrelsen det önskvärda i att så stor likformighet som möjligt måtte kunna ernås i fråga om jakttider för en och samma villebrådsart.

De sakkunniga vilja för sin del till en början påpeka, att *orren* De sakkunniga. liksom de flesta andra av våra vilda fågelarter i sin förekomst företer till sina orsaker föga kända periodiska växlingar, så att den under en följd av år kan vara allmän i en trakt, under det den en följande period i hög grad avtager i antal. Av allt att döma befinner sig orrstammen sedan åtskilliga år tillbaka i en sådan nedgångsperiod, som på senare tid blivit ännu mera kännbar, enär flera år å rad väderleken under vår och försommar varit särdeles ogynnsam för äggens kläckning och ungnarnas utveckling. Först de båda senaste åren med deras gynnsammare väderlek under häckningstiden hava åtminstone i vissa trakter kunnat uppvisa någon bättring. Ytterligare en bidragande orsak till minskningen i orrstammen torde otvivelaktigt vara att söka däri, att inom åtskilliga trakter de gamla orrmarkerna omdanats genom torrläggning, skogskultur, röjning för bete o. s. v., varigenom livsbetingelserna för nämnda fågelart blivit mindre gynnsamma.

Det är därför blott alltför naturligt, att man på sina håll börjat hysa farhågor för orrstammens fortbestånd och föreslå kraftiga åtgärder för dess upphjälpande.

Vad *tjädern* beträffar kan man däremot, såsom domänstyrelsen framhållit, icke konstatera någon allmän minskning av stammen över hela landet. Tvärt om synes denna fågel i de flesta trakter hålla sig någorlunda uppe i antal, på samma gång som den tyckes hava förmåga att i viss mån anpassa sig efter förändrade naturförhållanden. Man har till och med inom åtskilliga trakter kunnat iakttaga huru tjädern,

som ansetts såsom en vildmarkens och storskogens fågel, övergått till en hagmarkernas invånare.

Järpen återigen har sedan långliga tider varit stadd i tydligt avtagande inom större delen av sitt utbredningsområde, troligen mera på grund av bristande anpassningsförmåga än till följd av ökad förföljelse. Särskilt inom de mera sydligt belägna provinserna, där den ännu påträffas då och då och där den närmast är att anse såsom ett levande naturminnesmärke, synas långtgående skyddsåtgärder vara nödvändiga för att förekomma en fullständig utrotning.

I fråga om de i vårt land begagnade olika jaktsätten och deras inverkan på fågelstammen kan man obetingat påstå, att lockskyttet på tjäder och orre, sådant det bedrives i vissa trakter, verkar i hög grad förödande. Detta skytte består som bekant däri, att man, då en fågelkull blivit uppstött och skingrad, gömmer sig på något lämpligt ställe i närheten och efter en stunds förlopp försöker locka till sig fåglarna genom att härma deras visslande lockton. Vanligen är det den gamla hönan, som först lystrar till locket och faller offer för skytten, vilken sedan på samma sätt kan locka till sig och döda den ena efter den andra av ungarna. Emellertid är det endast medan ungarna ännu icke äro fullt utvuxna och kullen håller strängt tillsammans som tjäder och orre svara på lock, vadan tillfällena att idka lockskytte under tillåten tid med nu gällande fridlysningsbestämmelser icke torde bliva många.

Att, såsom svenska jägarförbundet föreslår, förbjuda lockskytte på skogsfågel skulle otvivelaktigt kunna vara av vikt, allenast möjlighet förefunnes att övervaka förbudets efterlevnad, vilket näppeligen torde vara förhållandet. Särskilt hava de sakkunniga ansett sig icke kunna förorda ett dylikt förbud, om däri skulle inbegripas även järpskytte medelst s. k. lockpipa. Det lärer väl heller knappast hava varit svenska jägarförbundets avsikt, att deras förslag skulle omfatta förbud att vid jakt å järpe använda lockpipa, då detta torde vara så gott som den enda metod, som med fördel kan användas vid sådan jakt.

Toppskyttet, bulvanskyttet och skyttet på stubbåkrarna torde i grund och botten icke få anses mera förödande än andra jaktsätt, så länge de icke bedrivs till överdrift. I varje fall få de icke i sådant avseende jämföras med lockskytte på tjäder och orre. Vad toppskyttet beträffar kan det, rätt bedrivet, ställas ganska högt ur rent idrottslig synpunkt, enär det av sina utövare kräver såväl uthållighet och skogsvana som skjutskicklighet och god iakttagelseförmåga. I vissa trakter av norra Sverige bedrives emellertid detta skytte på ett alltför intensivt sätt och efter förkastliga metoder. I de mera sydliga delarna av landet, där topp-

skyttet i övrigt icke har några äldre anor, torde det med numera gällande jakttider icke kunna bedrivas annat än mera tillfälligtvis, i det tjädern merendels icke slår i topp, förrän marken och skogen blivit varaktigt snöbetäckta, vilket där ofta plägar inträffa först efter jakttidens utgång. Den efter de sakkunnigas förslag införda skärpningen med avseende å rätt att för jakt använda gevär av armémodell därhän, att geväret nu måste äga en kaliber över 10 millimeter, torde även i sin mån bidraga till förekommande av de med toppskyttet förenade olägenheterna.

Bulvanskytte och skytte på stubbåker idkas huvudsakligen i vissa trakter av mellersta och södra Sverige, där det brukas av allmogejägare. Vad bulvanskytte angår, torde detta i regel knappast verka så förödande på fågelstammen som från en del håll göres gällande. Skytte på stubbåker lär däremot icke så sällan bedrivas på ett ganska förödande sätt. Men då ett förbud mot denna jaktmetod bleve synnerligen svårt att effektivt upprätthålla, hava de sakkunniga ansett sig icke böra föreslå någon bestämmelse i sådant syfte.

De många ansökningarna om ändrade tider för jakt på skogsfågel gå i så olika riktningar, att det ställer sig utomordentligt svårt att finna en lösning, som kan tillfredsställa alla. I de framkomna förslagen hava emellertid två olika grundprinciper gjort sig gällande, nämligen dels inskränkning av jakttiden för både tuppar och hönor och dels utsträckt skydd eller totalfridlysning för endast hönor. Principen att i första hand bereda skydd åt hondjuren har ju med rätta hittills varit den ledande i fråga om all jaktvård och torde särskilt böra beaktas, då det gäller i polygami levande fåglar såsom orren och tjädern. Härvid må dock icke glömmas vikten av att tupparna icke utsättas för en sådan förföljelse, att den naturliga proportionen mellan dem och hönorna förtryckes och stammens fortplantning därigenom försvåras eller överlåtes åt mindervärdiga individer. Vidare torde genomförandet av totalfridlysning av orrhöna eller både orrhöna och tjäderhöna, även om detta i vissa fall kunde anses av behovet påkallat, komma att stöta på stora svårigheter. Såväl vid jakt med stående som med skällande hund är det i början av jakttiden ofta omöjligt att vid fåglarnas hastiga uppflog i tätbevuxen mark eller då de slå till inne i trädskronorna skilja mellan könen. Möjligen skulle man kunna tänka sig totalfridlysning av äldre hönor, som, då de hava ungar, vanligen röja sig genom sitt kacklande läte vid uppfloget. Efterlevnaden av ett dylikt förbud skulle emellertid näppeligen kunna kontrolleras. Det skulle i så fall lättast ske vid eventuellt salubjudande av den skjutna fågeln; men, bortsett från att härvid

förutsättes försäljning av fågeln, torde det för mindre vana personer vara svårt att skilja mellan äldre hönor och vuxna hönor av årets kull.

De sakkunniga hålla för sin del före, att något separatskydd för hönor av skogsfågel icke bör inträda vid början av jakttiden utan tidigast, såsom nu är fallet i södra och mellersta delarna av landet, från och med den 16 oktober och att det ökade skydd, som kan anses vara av nöden, bör meddelas i form av utsträckt fridlysningstid för arten i dess helhet.

Såsom redan framhållits, är det bland skogshönsen framför allt orren och järpen, som synas vara i behov av ökat skydd. Av svaren på en förfrågan rörande förekomsten av olika villebrådslag, som år 1918 av de sakkunniga utsänts till samtliga jägmästare i riket, framgår, att orren inom de flesta trakter är mindre allmän och samtidigt stadd i avtagande. Endast i Bohuslän och Dalsland uppgives den vara mycket allmän. Någon ökning av stammen synes under de senaste åren hava förekommit endast i vissa revir inom Jämtland och Norrbotten.

Järpen, som helt saknas inom våra tre sydligaste provinser, förekommer inom Bohuslän endast i spridda exemplar samt ytterst sällsynt och stadd i avtagande inom vissa trakter av Småland, Östergötland, Skaraborgs län och Södermanland. Även i Uppland, Närke, Västmanland, Värmland och Dalarna synes järptillgången vara ringa, vilket ytterligare bestyrkes därav, att järpen under senare år varit totalfridlyst inom större delen av nämnda områden. En någorlunda kraftig järpstam träffas först inom Gästrikland, där till och med konstaterats god ökning under senare år. I större delen av Jämtland synes däremot minskning hava ägt rum. Dock synes enligt de sakkunniga tillhandakomna upplysningar i vissa trakter hava under de sista åren inträffat någon bättring i förhållandena. Bäst och mest konstant torde järpstammen vara inom Västerbottens och Västernorrlands län.

Rörande tjädern äro uppgifterna ganska växlande för olika delar av landet. Så t. ex. konstateras en avgjord minskning inom större delen av Småland, under det rapporten från Halmstads revir ger vid handen, att tjädern där är mycket allmän och stadd i starkt tilltagande. I mellersta Norrlands distrikt synes likaledes ökning hava förekommit inom de flesta revir. Från Skellefteå distrikt uppgives, att tjäderstammen är mindre god och stadd i avtagande o. s. v. Dock synes det ganska tydligt framgå av rapporterna, att tjäderstammen i allmänhet icke synes hotad i samma grad som orr- och järpstammen.

På grund härav kunde visserligen ifrågasättas möjligheten av en

kortare jakttid för orre och järpe och längre för tjäder. En sådan åtgärd vore dock mindre lämplig såväl för kontrollens skull som emedan orre och tjäder vid början av jakttiden ofta träffas på samma lokaler och jagas under enahanda förhållanden, varvid det i tätbevuxen mark stundom kan vara svårt att i hastigheten från varandra skilja hönor och ungfåglar av de båda arterna. Det synes de sakkunniga därför vara av stor vikt, att jakttiderna för skogsfågel, liksom i allmänhet för samma eller närstående djurarter, inom olika delar av landet bringas i så stor överensstämmelse som möjligt.

Flera skäl synas tala för att, i överensstämmelse med vad redan nu enligt jaktstadgan gäller, vidkommande tjäder, orre och järpe en enhetlig tid bestämmes åtminstone för jakttidens början. Svenska jägarförbundet har föreslagit en avkortning såväl i början som slutet av den i jaktstadgan nu upptagna jakttiden. Detta förslag synes de sakkunniga välbetänkt, så mycket mera som man icke torde kunna förbise de från olika delar av landet, särskilt de södra och mellersta trakterna, med ganska stor enstämmighet framställda kraven på inskränkning av tiderna för skogsfågeljakten. Genom en dylik åtgärd skulle vinnas, dels att möjligheten att under tillåten tid skjuta skogsfågel på lock ytterligare minskades och dels att topp- och bulvanskytte under vintern icke kunde försiggå i samma utsträckning som hittills.

I överensstämmelse med svenska jägarförbundets förslag och då förhållandena synas göra en dylik ordning synnerligen lämplig, hava de sakkunniga föreslagit, att för tjäder, orre och järpe jakttidens början enhetligt för hela riket bestämmes till den 1 september. Ur rent biologisk synpunkt kan det måhända synas mindre påkallat att framflytta tiden så långt, varjämte jakttidens inträdande vid en så pass sen tidpunkt som den 1 september i viss mån torde komma att försvåra idkandet av skogsfågeljakt med stående hund. Ett beslut om en dylik framflyttning kommer emellertid att vila på ganska samstämmigt uttalade önskemål, att skogsfågeljakten åtminstone i norra och mellersta Sverige måtte börja samtidigt med harjakten.

Vad beträffar jakttidens längd, synes den nuvarande uppdelningen av landet i ett nordligt och ett sydligt område med något längre jakttid i det förra området än i det senare hava goda grunder för sig. Till det nordliga området böra fortfarande hänföras de fyra nordligaste länen, och dit synas även böra överföras Särna och Idre socknar av Kopparbergs län, enär dessa socknar i avseende å såväl klimat som jaktförhållanden närmast äro att jämföra med övre Norrland och beträffande

tiden för älgjakten förut jämställts härmed. Till det södra området hänföres rikets övriga delar. Svenska jägarförbundet har föreslagit jakttidens avslutning till respektive den 31 december och den 15 oktober för de två av dem föreslagna särskilda områdena, och dessa jakttider hava även genom kungörelsen den 18 juli 1921 blivit gällande för år 1921. Denna inskränkning synes emellertid de sakkunniga gå väl långt för att bibehållas såsom mera stadigvarande bestämmelse. Med hänsyn särskilt därtill, att jakttiden är gemensam för samtliga skogsfågelarter, men att icke lika stort behov av skydd förefinnes för dem alla, torde man icke böra gå längre än som kan anses vara absolut nödvändigt. De sakkunniga hava för sin del ansett sig böra föreslå en avkortning av vinterjakten med en månad inom hela landet. Dock synes fridlysningen av orrhöna och tjäderhöna inom det södra skyddsområdet fortfarande böra inträda från och med den 16 oktober.

Ett skiljande av *ripjakten* från skogsfågeljakten torde enligt de sakkunnigas mening icke stöta på några svårare hinder i sådana trakter, där verkliga ripmarker finnas och ripjakten idkas såsom en jakt för sig. I de mera sydligt belägna trakter, där ripor förekomma spridda eller i mindre antal och vanligen endast skjutas mera tillfälligtvis och oftast i samband med annan jakt, synes det åter vara lämpligast att låta tiden för jakt å ripa bliva densamma som för skogsfågel. Visserligen kunde ur ren naturskyddssynpunkt skäl föreligga att helt fridlysa ripan (dalripan) i dennas sydligaste utbredningsområde, där den närmast torde vara att betrakta såsom en relik, men de sakkunniga hava dock ansett, att en dylik åtgärd icke för närvarande bör företagas.

Vad angår tiden för ripjaktens början i Norrland, skulle en framflyttning av denna tid till den för skogsfågeln föreslagna eller den 1 september i hög grad försvåra om icke ofta rent av omöjliggöra ripjakten med stående hund, sådan den hittills utövats av sportjägare, i det att i början av september snöfall och hårt väder ofta inträffa i fjälltrakterna. Likaledes skulle en inskränkning av vinterjakten, på sätt beträffande skogsfågeln föreslagits, alltför mycket minska möjligheten för befolkningen i fjälltrakterna att draga nytta av ripstammen, så mycket mer som fjällbornas ripjakt på allvar tager sin början först fram i januari och februari.

Med hänsyn till vad sålunda anförts hava de sakkunniga föreslagit, att jakten å dal- och fjällripan i de fyra nordligaste länen samt i Särna och Idre socknar i Kopparbergs län beträffande tiden skiljes från jakten på skogsfågel och sättes till den 21 augusti—den 28 februari. För

övriga delar av riket har däremot, i överensstämmelse med nu gällande regler, föreslagits samma tid som för skogsfågel eller tiden den 1 september—den 30 november.

I likhet med vad som föreslagits för skogsfågeln, har beträffande ripjakten Särna och Idre socknar tagits med i det av de sakkunniga upptagna norra skyddsområdet. Härför tala samma skäl, som då fråga var om skogsfågeln, vartill kan läggas den omständigheten, att det på fjällen i nämnda socknar finnes en stam av ripor, som jagas utan samband med annan jakt. Visserligen är detta förhållandet jämväl på de högre bergen i två andra nordliga Dalasocknar, nämligen Lima och Transtrand, men då klimatet där är mildare än i Särna och Idre och ripjakt med stående hund under vanliga väderleksförhållanden där torde kunna bedrivas även efter den 1 september, hava Lima och Transtrand ansetts böra hänföras till det södra skyddsområdet.

De flesta ansökningar och yttranden om lokala inskränkningar i jakttiden hava avsett inskränkningarnas fortvaro allenast under en tid av tre år. De sakkunniga hålla emellertid före, att de av dem föreslagna tiderna böra bli de för framtiden gällande, intill dess nya särskilda skäl må påkalla deras ändrande. I detta avseende må framhållas, dels att de sakkunnigas förslag sökt medla mellan olika framställningar utan att upptaga de längst gående yrkandena dels ock att förslaget bygger på att för framtiden söka minska den skadliga inverkan av vissa till överdrift använda jaktmetoder.

Utöver nämnda normaltider synes emellertid påkallat, att för vissa trakter göras temporära undantag med trängre bestämmelser. Främst härvidlag märkes nödvändigheten att starkare skydda järpen inom hans sydligare utbredningsområde. Järpen synes där vara stadd i utdöende, och till förekommande av en dylik eventualitet synes det de sakkunniga nödvändigt, att inom de till Svealand och Götaland hörande länen utfärdas förbud att gälla under 10 år mot all jakt efter järpe, dock så att inom Kopparbergs län fridlysningen endast bör omfatta fem år. Inom sistnämnda län har den därstädes tidigare gällande totalfridlysningen icke förnyats efter 1916. Rapporterna från jägmästarna inom länet giva emellertid vid handen, att järpstammen där fortfarande är mindre god, varför de sakkunniga ansett fortsatt fridlysning under några år vara av behovet påkallad.

Av den på Gottland inplanterade tjäderstammen synes för närvarande icke mycket återstå. För att rädda vad möjligen därav må

Tillfälliga
och lokala
jakttider.

finnas kvar, torde den hittills gällande totalfridlysningen böra upp-rätthållas tillsvidare.

På Öland har, såsom det vill synas med gott resultat, tjäder in-planterats å Böda kronopark. Även om icke någon större sannolikhet finnes för dess mera allmänna spridning till andra trakter av Öland, synes emellertid för underlättande därav totalfridlysning böra meddelas tillsvidare.

Jämväl till förebyggande av en hotande utrotning av orren på Öland torde behöva vidtagas kraftiga åtgärder. Nämda fågel har aldrig varit talrik därstädes, men under senare år har den redan förut svaga stammen till ytterlighet decimerats. I överensstämmelse med en i ämnet gjord framställning hava de sakkunniga föreslagit totalfridlysning av orre på ön. Tiden härför torde tillsvidare kunna bestämmas till 5 år.

Vidkommande ripjakten må erinras, att denna jakt allt fortfarande utgör en särdeles viktig inkomstkälla för befolkningen i stora delar av Norrlands fjälltrakter, vare sig den utövas av befolkningen själv eller, såsom i Jämtland ofta förekommer, utarrenderas till sportjägare. Några mera allmänna klagomål över att ripstammen skulle hava decimerats hava icke försports.

Till de sakkunniga har från ett stort antal personer inom de västligaste trakterna i Vilhelmina socken samt Tärna socken genom utsedda deputerade överlämnats en framställning av den 2 december 1920, vari, under framhållande att jakten till stor del vore fjällbefolkningens viktigaste inkomstkälla, anförts, att genom den nuvarande bestämmelsen om avslutande redan den 28 februari av jakttiden på skogsfågel och ripa befolkningen ovan odlingsgränsen i gränstrakterna mot Norge, särskilt vad anginge ripfångsten, ställdes i en allvarlig situation. Den bästa jakttiden utgjordes av februari och mars månader. Fram i februari plägade särskilt riporna draga mot kalfjället och sedan så småningom över till björkskogsdalarna på norska sidan, där med hänsyn till sluttningarnas allmännare läge mot väster och havet fortare bleve bar mark än på de svenska fjällen. I Norge vore jakt å ripa tillåten till slutet av mars månad, varigenom de norska ripjägarna komme att starkt gynnas till skada för de svenska jägarna. På grund härav hemställdes, att tiden för ripjakten i dessa trakter måtte utsträckas till och med den 15 mars. Enligt sökandenas förmenande skulle härigenom fågelstammens bevarande ej menligt påverkas.

En utsträckning av jakttiden, i överensstämmelse med vad i nämnda framställning från fjällborna ifrågasatts, kan visserligen hava åtskilligt som talar för sig. Med hänsyn till den starka beskattning, för

vilken ripstammen redan nu här är utsatt, anse sig de sakkunniga dock icke kunna förorda en sådan åtgärd, vartill föreligger ännu ett skäl. Ifrågavarande fångst sker nästan uteslutande genom snarning, vilken fångstmetod enligt § 8 jaktstadgan är tillåten endast i Jämtlands län ovan skyddsskogsgränsen samt i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, men även här icke under tid då hare och skogsfågel äro fridlysta. Enligt de sakkunnigas förslag skulle, såsom för närvarande gäller, jakten å hare inom förevarande områden sluta den 28 februari och å skogsfågel den 31 januari. Då ett utsträckt tillstånd att allenast *skjuta* ripor icke torde vara av någon större betydelse för fjällborna, måste med ett medgivande om jakttidens förlängning in i mars förenas en utvidgning jämväl av rätten att då använda snaror. Såvitt angår skogsfågeln, som i kalfjällsområdena förekommer mindre allmänt, torde en sådan ordning vara av föga betydelse, men skulle säkerligen för hararna innebära en viss fara under en tid, då de ansetts böra vara skyddade.

Enligt jaktstadgan är jakt å raphöns tillåten: i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län från och med den 16 september till och med den 15 oktober, i Malmöhus, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus, Blekinge samt Gottlands län från och med den 16 september till och med den 15 november samt i övriga delar av riket från och med den 16 september till och med den 31 oktober.

Raphöns.

Vad beträffar de i jaktstadgan fastställda tiderna för raphönsjakten torde de, i den mån de gälla de södra och mellersta delarna av riket, under normala år vara lämpligt avpassade efter förhållandena. Vidkommande åter jakttiden för de fyra nordligaste länen synes däremot en inskränkning vara behövlig. En tillfällig ändring har för dem jämväl vidtagits genom kungörelsen den 10 september 1919, vari föreskrivits, att jakt efter raphöns under åren 1919—1923 skulle vara där helt förbjuden. Detta förbud utfärdades i anslutning till en av Jämtlands läns landsting hos Kungl. Maj:t gjord ansökning att all jakt å raphöns inom länet måtte förbjudas under 5 år, över vilken ansökning utlåtande den 21 juli 1919 avgavs av de sakkunniga. I detta utlåtande anfördes, att inom de fyra nordligaste länen raphöns förekomme på en del för dem lämpliga lokaler. Enligt upplysningar, som av de sakkunniga inhämtats genom vederbörande jägmästare, inplanterades raphöns i Bodens revir för omkring 10 år sedan. De hade strax gått ganska väl till och spritt sig till skilda trakter inom Norrbottens län. Så hade enstaka par vissa år iakttagits ända uppe vid Svartlå, Harads

och Lakaträsk, varjämte rapphöns häckat så nordligt som vid Pajala och enstaka par uppträtt i trakten av Karungi i Karl Gustafs socken. Under senare år hade de dock starkt decimerats; och torde de numera inom Norrbottens län förekomma endast inom några byar i Neder-Luleå socken, Bredåker i Över-Luleå socken samt vid Boden. Inom Västerbottens och Västernorrlands län hade rapphöns upprepade gånger iakttagits, men tycktes dock därstädes icke hava slagit sig ner för mera beständigt eller någonstädes bildat kraftigare bestånd. I Jämtlands län vore rapphönsen acklimatiserade sedan 40 år tillbaka och förekomme å en mångfald orter. En svag stam funnes kvar inom Bispgårdens revir. Stammen inom Bräcke revir hade för en del år sedan varit tämligen god, men hade under senare år betydligt avtagit och på vissa platser fullständigt dött ut. För närvarande torde rapphöns därstädes förekomma endast inom ett fåtal socknar. Uppgifter om att rapphönsens antal betydligt gått tillbaka föreläge även från övriga revir, sålunda från Östersunds revir, där rapphöns sedan länge funnits huvudsakligen i trakten kring Storsjön, och från Åre revir, varifrån uppgåves, att förekomsten av rapphöns vore begränsad till Offerdals socken. Vidare hade rörande Rätans och Hallens revir meddelats, att endast en svag stam återstode.

På grund av denna starka nedgång i rapphönsstammen föreslogo de sakkunniga i omförmälda utlåtande en fullständig fridlysning under 5 år av rapphönsen inom de fyra nordligaste länen, vilket förslag jämväl vann Kungl. Maj:ts bifall. Efter utgången av sagda femårsperiod skulle sålunda åter vidtaga en jakttid av en månad om året. På grund av de i många hänseenden hårda livsbetingelser, under vilka rapphönsen leva i dessa trakter, synes emellertid vara nödvändigt att även framdeles i jakthänseende gent emot dem iakttaga en alldeles särskild skonsamhet.

Ser man på naturförhållandena inom ifrågavarande fyra län, torde otvivelaktigt, såsom också erfarenheten giver vid handen, icke så få odlade trakter erbjuda rapphönsen i vissa hänseenden lämpliga livsbetingelser. Men det är å andra sidan även tydligt, att en sådan djurart, vilken egentligen tillhör vårt lands sydligare provinser och som även där är ganska känslig för de tid efter annan inträdande strängare vintrarna med stark skarbildning och kalla våta våarna, skall, då den utbreder sig eller inplanteras till så nordligt belägna trakter, varom här är fråga, och icke särskilt vårdas, hava att kämpa mot synnerligen stora svårigheter. Även där de lokala förhållandena inom de nordligaste länen i övrigt äro jämförelsevis gynnsamma, utövar sålunda alltid klimatet en starkt hämmande inverkan på stammens utveckling, och där-

för torde rapphönsen inom dessa län näppeligen kunna uppnå någon mera betydande spridning utan såsom hittills bliva begränsade till vissa mera isolerat liggande lokaler. På grund härav och då man i dessa trakter alltid kan befara en sträng vinter eller kall vår, som starkt kan decimera rapphönsbeståndet, synes det vara av vikt, att beskattningen under jaktsäsongen ej göres allt för hård, utan att alltid en jämförelsevis kraftig stam sparas. Den beskattning, som stammen i regel kan anses tåla, torde därför böra kunna medhinnas på kortare tid än den enligt jaktstadgan medgivna tiden av en månad. En dylik inskränkning synes böra möta så mycket mindre hinder som rapphönsen här icke spela någon nämnvärd roll såsom jaktbart villebråd.

Vad angår den tid på hösten, vartill jakten bör förläggas, må framhållas, att inom förevarande län snö icke sällan inträffar redan i början av oktober och kvarligger sedan ofta under flera dagar. Vid dessa tillfällen kan med nu gällande jakttid en förödande jakt bedrivas. Lämpligt synes därför vara, att jakttiden förlägges till september. Med stöd av vad sålunda anförts och då det syntes de sakkunniga vara av intresse att söka i görligaste mån bereda rapphönsen möjlighet att acklimatisera sig i dessa nordliga trakter, hava de sakkunniga föreslagit, att tiden för jakt å rapphöns inom de fyra nordligaste länen inskränkes till en halv månad och förlägges till tiden den 16 till och med den 30 september.

Beträffande övriga delar av riket gällde under 1917 totalförbud mot jakt efter rapphöns inom flera län i mellersta Sverige, och under 1918 var inom mellersta och södra delarna av landet jakt efter rapphöns tillåten allenast under tiden från och med den 1 till och med den 15 oktober, med undantag av i Blekinge, Kristianstads, Malmöhus och Hallands län, där jaktstadgans tid kvarstod oförändrad. 1918 års tider hava enligt föreskrift i särskilda kungörelser varit gällande även under åren 1919, 1920 och 1921, dock att för 1921 den ordinarie jakttiden åter tillämpats inom Gottlands län. Anledningen till nämnda inskränkningar i jaktstadgans bestämmelser har varit att söka däri, att rapphönsstammen inom ifrågavarande trakter på grund av inträffade stränga vintrar eller otjänlig väderlek under ett par vårar blivit starkt försvagad och mångenstädes fullständigt utdött. Enligt upplysningar, som de sakkunniga inhämtat från respektive jägmästare, var stammen på hösten 1918 i stort sett synnerligen svag. Så uppgives från Gävleborgs, Kopparbergs, Västmanlands, Värmlands, Örebro, Uppsala, Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Gottlands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län, att rapphönsstam-

men blivit starkt decimerad och inom vissa revir nästan helt gått ut. En del jägmästare föreslogo därför fortsatt inskränkning i jakttiden under några år, men många höllo före, att man borde tillgripa hel fridlysning.

Ehuru de båda senaste åren varit jämförelsevis gynnsamma för raphönsen och dessa på sina ställen tilltagit i antal, finna de sakkunniga, i betraktande därav att raphönsstammen inom ganska stora områden helt eller i det närmaste utdött och på det raphönsen, där bättre tillgång förefinnes, må få tillfälle att tillväxa så mycket i antal, att de kunna sprida sig till på raphöns fattigare orter, att den nu gällande inskränkningen i jakttiden till den 1—den 15 oktober bör utsträckas att tillämpas till utgången av 1922. Då emellertid de sakkunniga försport, att raphönstillgången på Öland under det senaste året varit synnerligen riklig, har det syntts lämpligt att redan nu låta jakttiden där börja på den i jaktstadgan bestämda tiden eller den 16 september men i övrigt såsom under senare år sluta den 15 oktober.

Vaktel.

I mitten av 1800-talet var vakteln en inom södra Sverige ingalunda sällsynt fågel, även om den ingenstädes förekom mera allmänt. Under 1860- och 70-talen lär den till och med hava visat en viss tendens att sprida sig norr ut och förekom enligt föreliggande uppgifter på slättbygden kring Uppsala. Ännu i slutet av 1880-talet påträffades ganska ofta kullar inom Uppland, Västmanland och Småland. Sedermera har den alltmera minskats i antal och förekommer numera, såsom det tyckes, inom hela sitt forna utbredningsområde endast mera tillfälligtvis.

För att möjligen erhålla någon närmare kännedom om vaktelns nuvarande förekomst och utbredning hava de sakkunniga till överjägmästare och jägmästare i de trakter, där denna fågel förut uppträtt, utsänt förfrågningar. Av de inkomna 75 svaren framgår, att ingen av de tillsporda tjänstemännen har någon närmare kännedom om dess förekomst. Den ständigt återkommande uppgiften är, att den icke förekommer eller att den ej torde förekomma inom distriktet eller reviret.

En liknande stark tillbakagång av vakteln har emellertid inträffat icke blott i vårt land utan kan konstateras i så gott som alla länder i Europa. Orsakerna till detta försvinnande äro säkerligen många. Man har velat söka dem dels i minskandet av ogräsfröna på åkrarna, i följd av att renare utsäde numera användes, och dels i de alltmera vanliga telegraf-, telefon- och elektriska ledningarna, mot vilka fågeln under sin flykt lätt kan stöta och därvid dödas. Men som en dominerande huvudorsak står dock med all sannolikhet den intensiva och förödande

jakt och fångst, för vilken fågeln under sina flyttningsfärder är utsatt i södra Europa.

Då vakteln endast mera tillfälligtvis skjutes inom vårt land och då den ej här är utsatt för någon egentlig förföljelse, kan visserligen en total fridlysning av densamma här icke äga någon nämnvärd betydelse för stammens bibehållande eller stärkande. Enär en dylik fridlysning emellertid är det enda skydd, som vi kunna bjuda den, och då det enligt de sakkunnigas mening är en skyldighet att göra vad som kan göras för förhindrandet av en djurarts försvinnande, anse de sakkunniga sig böra föreslå, att vakteln helt fridlyses.

Fasanen, som först infördes till vissa platser i Skåne, har genom under senare årtionden företagna inplanteringar till skilda orter numera erhållit en ganska stor spridning inom landets sydliga och mellersta provinser. Nordgränsen för dess utbredning torde för närvarande kunna dragas genom Göteborgs och Bohus läns sydligare delar, Älvsborgs län, södra delen av Värmlands län samt Örebro, Västmanlands, Uppsala och Stockholms län. Emellertid har den ingenstädes med undantag i de två sydligaste länen kunnat utbilda någon starkare, mera utbredd och i egentlig mening vilt levande stam. Från samtliga ifrågavarande län med undantag av Malmöhus, Kristianstads och Hallands län föreligga meddelanden från respektive jägmästare, att stammen är synnerligen svag, och ofta uppgives det tillika, att fasanerna, som till en början, så länge fasanerier funnos och nya utplanteringar årligen ägde rum, gingo ganska väl till och spreda sig, sedan de helt lämnats åt sig själva starkt avtagit i antal och mångenstädes i det närmaste utdött.

Emellertid finnas även inom landets mellersta provinser stora områden med för denna fågelart lämplig terräng, och det torde vara mycket sannolikt, att den därstädes med tiden skall kunna aklimatiseras. Om fasanen därigenom kunde för de mellersta provinserna giva en ökning i det jaktbara fågelviltet, vore det så mycket mera önskvärt som skogsfågeln, särskilt orren, under senare tid starkt avtagit. Den s. k. jaktfasanen torde med hänsyn till sitt levnadssätt samt sin förmåga att finna sig till rätta i terrängen och undgå rovdjur vara lika bra och i vissa hänseenden till och med bättre utrustad än raphönan. Orsaken till att fasanen så starkt avtagit är i första hand några synnerligen stränga vintrar med efterföljande ovanligt kalla vårar, eller sålunda samma klimatförhållanden som inverkat menligt också på raphöns- och skogsfågelstammen. Härtill kommer den omständigheten, att krisårens foderbrist ej medgivit någon vinterfodring. Dessutom har fasan liksom allt annat

Fasan.

vilt under kristiden varit utsatt för en synnerligen stark och hänsynslös avskjutning.

Enligt gällande jaktstadga är fasan tillåten i Malmöhus, Kristianstads, Hallands och Blekinge län under tiden den 16 oktober—den 31 januari samt i övriga delar av riket under tiden den 16 oktober—den 31 december. Beträffande sistnämnda jaktperiod hava emellertid gällt åtskilliga undantag, vilka enligt senaste bestämmelserna varit följande: All jakt efter fasan har förbjudits under 1921 å Visingsö (kungörelsen den 18 juli 1921), tillvidare t. o. m. 1923 å Öland (kungörelsen den 23 januari 1922) samt tillvidare under 1921 och 1922 inom Gottlands län (kungörelsen den 4 mars 1921). Beträffande jakt å fasanhöna har stadgats dels förbud tillvidare under 1921—1924 inom Örebro län (kungörelsen den 9 augusti 1920) samt under 1921 inom Kronobergs, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs och Västmanlands län dels ock inskränkning av jakttiden till den 16 oktober—den 30 november inom Östergötlands län under år 1921 (kungörelsen den 18 juli 1921) samt till november inom Uppsala län tillvidare (kungörelsen den 17 december 1915) och inom Stockholms län intill utgången av 1921 (kungörelsen den 1 december 1916). Slutligen är jakt å fasan inom Södermanlands län tillåten tillvidare under tiden den 16 oktober—den 31 januari (kungörelsen den 18 juli 1921) och jakt å fasanhöna inom Blekinge län till utgången av år 1922 tillåten allenast under december månad (kungörelsen den 19 augusti 1921).

Här ovan uppräknade talrika undantag från den i jaktstadgan fastställda jakttiden tyda givetvis på att denna ej är fullt lämpad efter de inom fasanens nordligaste utbredningsområde förhandenvarande förhållandena. Före nu gällande jaktstadga var jakttiden utsträckt ända till den 1 februari. Jaktkommitterade av 1908 föreslogo, under åberopande av de under januari vanligen rådande snöförhållandena, en förkortning av jakttiden till utgången av december med undantag för Skåne, Halland och Blekinge; och vann detta förslag bifall.

Det är tydligt, att en djurform under en period av aklimatisering eller spridning skall vid de nordliga gränserna för sitt utbredningsområde hava att kämpa med synnerligen svåra förhållanden, som tid efter annan starkt decimera densamma. Jaktförfattningarna synas böra taga hänsyn härtill och endast medgiva en så stor beskattning, att alltid en något så när stark stam lämnas kvar. Är denna icke talrik nog, minskas sannolikheten för att i densamma skall finnas tillräckligt många individer, som äro motståndskraftiga mot de decimerande klimatfaktorerna, och hela stammen går under.

I de mellersta provinserna inträffa icke sällan perioder av snö och köld under december månad, och vid dylika tillfällen är fasanen ofta utsatt för en stark förföljelse. Dess i ögonen fallande utseende gör att den lätt upptäcket, varjämte den vid knapphet på föda infinner sig vid gårdarna, där den lätt kan skjutas. Det synes därför de sakkunniga önskvärt att för samtliga län utom Hallands, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län ytterligare inskränka jakttiden och tillåta jakt efter fasan endast från och med den 16 oktober till och med den 30 november. Under denna tid på 6 veckor kan otvivelaktigt en tillräckligt stark beskattning äga rum på fasanstammen och övertaliga tuppar hinna bortskjutas. En tidigare fridlysning av hönorna kan visserligen för stammens tillväxt inom ett begränsat område vara av betydelse men bör icke göras till allmän regel, enär dels jakten därvid torde komma att koncentreras på tupparna och ett för starkt bortskjutande av dem menligt inverkar på fasanens spridning och dels därigenom kontrollen i hög grad försvåras.

De nu gällande särskilda inskränkningarna i jakttiden böra, med undantag vad angår Uppsala och Södermanlands län, tillämpas till utgången av den för dem bestämda tiden.

Vildduvorna (ring- och skogsduvor) åtnjuta för närvarande icke något skydd utan få jagas hela året. Det har emellertid synts de sakkunniga önskvärt, att dessa fåglar, vilka sedan gammalt mångenstädes inom landet varit föremål för jakt, liksom övriga jaktbara djur komma i åtnjutande av skydd under häckningstiden, så att de ej, då deras ungar ännu icke kunna reda sig på egen hand, bliva föremål för förföljelse.

Vildduvor.

Ringduvan synes i de flesta trakter vara stadd i ökning och förekommer talrikt inom hela södra och mellersta delarna av landet samt går ända upp i mellersta Norrland. Skogsduvan (blåduvan), som också har en ganska stor utbredning, uppträder däremot över allt jämförelsevis fåtalig och har under senare tider alltmera minskats i antal, något som närmast torde bero på att de gamla ihåliga träden, i vilka den häckar, borthuggas och att kajorna konkurrera med henne om de kvarvarande boträden. Endast under flyttningsfärderna visar den sig i något större antal.

Gentemot införande av en fridlysningstid för duvorna kan visserligen anföras, att de, där de förekomma i större talrikhet, på vårarna stundom förorsaka någon skada på de nysådda sädesfälten. Emellertid torde denna skada ej vara av någon mera nämnvärd betydelse, och klagomål däröver hava veterligen icke heller framställts. Vad särskilt

gäller skogsduvan, uppträder den så jämförelsevis sparsamt, att det ej kan bliva tal om någon egentlig skadegörelse. I en del länder hava också redan länge vildduvorna åtnjutit skydd. Så är fallet i Danmark, där de enligt lagen av den 8 maj 1894 äro fridlysta under tiden från den 1 februari till den 15 september.

Till vårt land ankomma duvorna i mars och början av april samt flytta vanligen åter bort i september och oktober. De lägga sin första kull i slutet av april och början av maj samt sin andra i juni. Fridlysningstiden synes därför böra omfatta tiden den 1 april—den 31 juli. Inom denna tid äro även den andra kullens ungar fullt färdiga.

Morkulla.

Morkullan var enligt den före 1913 gällande jaktstadgan fridlyst från och med den 1 februari till och med den 10 maj (kungörelsen den 26 september 1879). Jaktkommitterade av 1908 föreslogo en förlängd fridlysning från och med den 1 januari till och med den 15 maj, vilken också fastställdes i den nya jaktstadgan. Nämnda kommitterade framhöllo bland annat, att de, utan att därmed hava velat binda sig vid något uttalande om det berättigade i den i vissa delar av landet bedrivna sträckjakten under våren och försommaren, hemställt om fredningstidens förlängning, på det de nykläckta ungarna måtte bliva mer försigkomna samt den tämligen starka beskattningen av morkullstammen måtte något minskas.

Från många håll har anförts betänkligheter gent emot vårjakten på morkulla. Därvid har erinrats, att jakten pågår under häckningstiden och att djuren principiellt böra i möjligaste mån vara skyddade under fortplantningsperioden, varjämte tillika framhållits, att morkullan starkt avtagit i antal och att det just är vårskyttet på drag, som förorsakat detta.

Häremot har å andra sidan anförts, att morkullan lever i polygami och att under sträckjakten så gott som uteslutande hanar fällas. Då hanarna förefunnes i betydande överskott, kunde bortskjutandet av en del av dem ej skada stammen.

De sakkunniga vilja först framhålla, att morkullan intager en anmärkningsvärd undantagsställning med hänsyn till jakttiden, i det att den är så gott som det enda jaktbara djur, på vilket jakt är tillåten även under fortplantningstiden och under den period, då ungarna i regel icke ens äro tillnärmelsevis vuxna. Då jakten den 16 maj frigives har nämligen för många morkullor, kanske för de flesta, parningen ännu icke avslutats, och de möjligen redan kläckta ungarna äro i bästa fall icke mycket mera än en eller ett par veckor gamla. Denna undantags-

ställning i jakthänseende för morkullor har betingats av den sedan gammalt inom stora delar av landet bedrivna jakten under vårdraget, vilken jakt man ansett sig icke böra förbjuda. Enär emellertid redan nu de jaktbara djuren med undantag av två arter dykänder äro fridlysta den 16 maj, blir under nämnda jakt icke blott morkullan oroad och störd i sin fortplantning, utan skjutandet efter morkullorna inverkar störande även på ett flertal andra fridlysta fåglar under en tid, då de borde lämnas i fullständigt ostört lugn. Ett osökt tillfälle för mindre nogräknade skyttar öppnas också att under sken av morkulljakt med bössa ströva omkring i skog och mark samt fälla andra jaktbara djur. Vidare försvåras eller rent av omöjliggöres kontrollen över jaktbestämmelsernas efterlevnad.

Såsom förut nämnts har man antagit, att morkullan lever i polygami och att hanarna förekomma i övervägande flertal samt att jakten på den grund ej skulle menligt inverka på stammen. Det är otvivelaktigt riktigt, att under sträckjakten nästan uteslutande hanar fällas. Visserligen skjutas nog också därvid en del honor, men de utgöra dock ett mycket litet antal och bortskjutandet av dessa torde därför knappast spela någon mera avsevärd roll. Beträffande frågan om morkullans levnadssätt, tyckes det emellertid ännu ej vara avgjort, huruvida denna fågel lever i polygami eller monogami. Skäl hava anförts för båda uppfattningarna, men något fullt avgörande bevis för sanningen av den ena eller andra meningen har ännu ej förebragts. Är den emellertid, såsom många påstå, monogam, så innebär ett bortskjutande av hanarna under fortplantningstiden uppenbarligen en icke ringa fara för stammens vidmakthållande. Å andra sidan torde det också vara klart att, även om polygami föreligger, en allt för stark decimering av hanarna kan vara till skada för stammen. Då den för honoras befruktning lämpliga proportionen mellan könen ej är närmare bekant och då vi vidare icke känna tillgången på hanar, är det tydligtvis icke möjligt att avgöra, när gränsen nedåt har överskridits. Det är slumpen, som får avgöra, när sträckjakten så starkt decimerat hanarnas antal, att stammens normala tillväxt blir lidande. Att jakt under fortplantningstiden är till skada för en arts bestånd har beträffande andra djurarter alltid ansetts såsom en i och för sig ganska självklar sak, och de sakkunniga hålla före, att morkullan härutinnan icke utgör något undantag.

Vad tillgången på morkulla angår, så tyckes den under senare tid på vissa ställen, särskilt inom södra och mellersta delarna av landet, hava märkbart avtagit, under det att den på andra ställen ännu torde

vara någorlunda god. Under de allra senaste åren uppgives den dock hava, åtminstone på en del orter, avsevärt ökat i antal.

Orsaken till morkullans avtagande, respektive försvinnande, på vissa ställen torde i första hand få sökas i de förändringar, som de av densamma använda häckningsplatserna genom odlingsföretag undergått, men den starka förföljelse, för vilken den varit och är utsatt under häckningstiden, har otvivelaktigt också bidragit därtill. Den ökning, som man å andra sidan under senaste åren på en del platser iakttagit, torde sannolikt vara av mera tillfällig art. Säkerligen beror ökningen icke därpå, att förföljelsen av morkullan inom landet avtagit, och torde ökningen icke heller kunna andragas såsom bevis mot sträckjaktens skadlighet. Sannolikt får den sättas i samband med en på grund av världskriget minskad förföljelse av morkullan under hennes flyttningsfärder utom riket.

Det synes sålunda de sakkunniga otvivelaktigt, att morkullan hos oss är utsatt för en mycket betydande avskjutning och att denna, då den i motsats till förhållandet beträffande övriga jaktbara djur företrädesvis infaller under själva fortplantningstiden, innebär en fara för stammens alltför starka decimering.

Visserligen skulle de sakkunniga på ovan anförda grunder, som enligt deras mening starkt tala för en fridlysning av morkullan efter samma principer som beträffande andra jaktbara djur, helst velat hemställa om fullständigt förbud mot jakt under häckningstiden, men med hänsyn till att denna jakt sedan gammalt idkats inom stora delar av landet och av många jägare skattas mycket högt samt att jaktlagsbestämmelserna, om de för mycket avvika från en genom gammal vana utbildad uppfattning, lätt löpa fara att i stor utsträckning helt åsidosättas, hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå endast en förlängning av fridlysningstiden till och med den 20 maj. Därigenom erbjudes å ena sidan alltjämt något tillfälle till idkande av denna jakt, och en säkerligen tillräcklig beskattning av stammen kan äga rum, under det å andra sidan vinnes, att ytterligare en del av parningstiden får förlöpa, varunder morkullan icke blir utsatt för förföljelse, samt att de tidigast kläckta ungarna bliva mera utvecklade, innan jakten tager sin början.

Svan.

För båda våra inhemska svanarter, knölsvanen och sångsvanen, gäller en gemensam jakttid, vartill anledningen torde vara att söka bland annat i den svårighet, som för den mindre vane jägaren föreligger att åtskilja de båda arterna. Enligt 1864 års jaktstadga sammanföll jakttiden för svan med jakttiden för egentliga änder. Då emellertid svanungarna utvecklas vida senare än andungarna och ökat skydd för

svanarna även ur andra synpunkter ansågs av behovet påkallat, blev på förslag av 1908 års jaktkommitté tiden för jakt på svan i jaktstadgan av 1912 framflyttad till den 1 september. Liksom för änderna slutar jakttiden den 31 december. Härutöver har svanen genom särskilda kungörelser blivit tillfälligt totalfridlyst inom vissa trakter, nämligen till och med år 1926 inom Stockholms, Uppsala och Södermanlands län, till och med år 1922 inom Örebro län, till och med år 1924 inom Västmanlands län samt tillsvidare inom Kopparbergs län ävensom till och med 1923 vid Boren, Roxen och Glan, Kungs Norrbojsjön samt Bråviken väster om Kvarsebo och Häradshammars socknars östra gräns inom Östergötlands län. Slutligen har intill år 1925 jakttiden i sjön Tåkern i sistnämnda län inskränkts till den 1 oktober—den 15 november.

I övrigt åtnjuter svanen i viss mån utsträckt skydd på kronans områden, i det den chefen för domänstyrelsen och personalen vid skogsstaten tillkommande jakträtt icke omfattar svan, med mindre Kungl. Maj:t därtill lämnar tillstånd.

Vad särskilt angår *knölsvanen* har denna art, som sedan gammalt funnits häckande i Skåne samt i Hjälstaviken i Mälaren, därifrån spritt sig till vissa grunda insjöar och vikar i södra och mellersta Sverige. Enligt en utredning, som under senaste år verkstälts av lektor Sven Ekman, skulle stammen av knölsvan inom riket kunna uppskattas till omkring 300 häckande par.

De sak-
kunniga.

Ovannämnda tillfälliga fridlysning av svan inom vissa trakter i mellersta Sverige torde, utom vad angår Kopparbergs län, där fridlysningen gäller övervintrande sångsvanar, närmast avse att bereda ökat skydd för knölsvan och befordra dess ytterligare spridning.

Vid skånska kusten, där knölsvanar förr i tiden uppträdde talrikt under sommar och höst, anordnades då stora drevjakter på dem, vid vilka ruggande fåglar och ungar dödades och fångades i stort antal. Numera torde knölsvanen sällan bliva föremål för någon egentlig jakt, yartill torde bidragit ändrad uppfattning rörande svanens betydelse såsom jaktbyte samt vidgad förståelse för dess värde såsom en prydnad i landskapet. Köttet av gamla knölsvanar kan betecknas såsom nära nog otjänligt till människoföda, och svandunet, som förr var en eftersökt industriartikel, har numera knappast större värde än dunet av annan sjöfågel. Följden härav har blivit, att knölsvanen, där den uppträder häckande, i allmänhet är föremål för skydd och omvårdnad.

Endast beträffande svanarna i sjön Tåkern synes, företrädesvis till följd av kristiden, under de senaste åren en ändring i detta förhållande

hava inträtt, i det en del strandägare vid sjön mot de där häckande svanarna igångsatt en förföljelse, som, om den fortsattes, synes kunna bliva ödesdiger för stammens fortbestånd. Östergötlands läns jaktvårdsförening har i en skrivelse till Kungl. Maj:t framhållit att, under det svanarna ruggade och innan årsungarna ännu vore flygfärdiga, svanar sloges ihjäl och skötes i hundratal samt att avskjutningen av ungfågel vore så stor, att under höstjakten knappast någon årsunge kunde upptäckas. Föreningen har fördenskull föreslagit, att jakten å svan i Tåkern måtte inskränkas till oktober månad. Gent emot föreningen hava några strandägare åberopat, att möjlighet syntes böra stå öppen att anställa jakt på de sångsvanar, som infunne sig i sjön i slutet av oktober eller början av november och kvarstannade där till fram på senhösten, då isen lade sig. Vidare göres gällande, att svanarna visat sig skadliga för fisket i Tåkern samt att svanens kött vore till synnerligen stort näringsvärde för den fattigare befolkningen på trakten.

Bland de i ärendet hörda skogsstatstjänstemännen anförde jägmästaren i Ombergs skolrevir, att svanarna under ruggningstiden i september vore utsatta för en alltmer tilltagande förföljelse, som kunde betecknas såsom masslakt, och att det icke vore uteslutet, att beskattningen kunde tänkas överskrida tillväxten. Då dylikt massdödande av värnlösa djur ur naturskydds-, jaktvårds- och jägarsynpunkt måste anses förkastligt, vore det välbetänkt, att svanen i Tåkern fridlystes under september månad. Däremot syntes jakten kunna tillåtas såväl under oktober som november månad, då svanarna vore bättre rustade att undgå förföljelser och då någon överbeskattning av svanstammen för Tåkerns vidkommande icke torde behöva befaras. Domänstyrelsen föreslog för sin del, att jakttiden för svan i Tåkern måtte bestämmas till den 1 oktober—den 30 november, under det länsstyrelsen tillstyrkte jaktvårdsföreningens framställning. Denna föranledde sedermera ovan omförmälda tillfälliga inskränkning av tiden för jakt efter svan i Tåkern till oktober och halva november månad.

Sångsvanen häckar spridd i de nordligare delarna av Lappland. Ännu för några årtionden sedan träffades den häckande så långt söder ut som i norra Jämtland och fanns då regelbundet även på de stora myrarna i Lycksele lappmark i Västerbottens län. Numera häckar den ej inom området söder om Gällivare stora myrlandskap och har alltså försvunnit från större delen — det uppgives två tredjedelar — av sitt forna häckningsområde inom landet. Härjämte har den inom den återstående delen blivit betydligt sällsyntare.

Ehuru sångsvanen sålunda numera förekommer som häckfågel

endast inom de nordligaste delarna av vårt land, är den roll den spelar inom den svenska faunan knappast mindre än knölsvanens. Vid stränderna av Öresund ser man sångsvanen i stort antal under så gott som hela den kalla årstiden, och även på många ställen vid västkusten ligga de på flyttning stadda flockarna och proviantera veckor och månader igenom. Liksom så många andra simfågelarter sträcker sångsvanen genom Kalmar sund och våra östra skärgårdar. Vid kusterna av Öland, särskilt dess södra udde, är den under hösten och en del av vintern allmän. I Tåkern, Hornborgasjön och Hjälstaviken, dit den om våren kommer tidigare än knölsvanen, uppträder den under höstflyttningen i slutet av oktober och under november i stort antal. Även en del andra sjöar i mellersta och södra Sverige få under nämnda tid mottaga besök av sångsvanar.

Vad beträffar den i äldre arbeten mycket omtalade, av lappar och nybyggare bedrivna jakten å sångsvan i Lappland under den tid av året, då svanarna höllo på att ömsa fjäderdräkt och till följd därav voro oförmögna att flyga, lär denna föga tilltalande fångst till stor del hava upphört. Ej heller den i Lappland förr i tiden ivrigt bedrivna svanfångsten med sax torde numera vara så allmän, om den också icke helt och hållet kommit ur bruk.

Sångsvanens starka och hastiga avtagande som häckfågel i Lappland torde emellertid hava sin grund mindre i direkt förföljelse än i tillkomsten av nya kommunikationsleder och ökad trafik i de trakter, där denna skygga fågel tidigare funnit trevnad.

Enligt vad talrika undersökningar av maginnehållet hos skjutna svanar ådagalagt, livnär sig såväl knölsvanen som sångsvanen huvudsakligen av rötter, blad och frön av olika kärr- och vattenväxter, sädeskorn, vatteninsekter och deras larver, snäckor, gråsuggor, maskar o. d. Svanen torde sålunda icke kunna anses såsom skadlig vare sig för fisket i de sjöar, där den uppehåller sig, eller i övrigt.

Den vidsträcktare fridlysning för svanen, som de sakkunniga vilja förorda, torde fördenskull icke möta hinder från nämnda synpunkt. Såsom ovan nämnts är svanens fortbestånd hotat såväl genom direkt förföljelse som genom förändrade yttre betingelser för dess trevnad. Redan av denna grund synes ökat skydd för denna ståtliga fågel påkallat. Önskvärt synes emellertid även vara att, i den mån så låter sig göra, underlätta dess vidare spridning inom landet. I sistnämnda hänseende avse de sakkunniga särskilt knölsvanen, som bör beredas nödigt skydd icke blott på de lokaler, där den sedan gammalt funnits i större antal och som utgöra stamplatser för densamma, utan även i trakter,

dit den håller på att invandra. För underlättande och betryggande av den glädjande tendens till spridning knölsvanen visat synes rådande totalförbud inom här ovan angivna under senare år totalskyddade områden böra bibehållas och, där det förfallit från och med år 1922, för ytterligare några år förnyas. Dessutom synes en förföljelse, sådan som den knölsvanen under kristiden undergått i Tåkern — en sjö som helst borde bevaras såsom ett helt fridlyst fågelskyddsområde —, böra förhindras. En fullständig fridlysning av knölsvan i nämnda sjö i överensstämmelse med det totalskydd, som medgivits för svan i vissa andra mellansvenska trakter, kunde synas ur flera synpunkter väl befogad. Men då svanstammen i sjön fortfarande lär vara tillräckligt stor för att utan direkt fara för utrotning kunna i någon mån beskattas, vilja de sakkunniga endast föreslå, att den nu rådande tillfälliga inskränkningen i jakttiden för framtiden bibehålles. Emellertid äro de sakkunniga av den uppfattningen, att sagda förkortade jakttid bör bliva gällande jämväl vid alla andra vatten inne i landet, där jakt å svan icke är helt förbjuden. Av särskild vikt är, att svanjakt icke som hittills får bedrivas under september månad, då knölsvanens ungar, som utvecklas mycket sent, i allmänhet icke äro flygfärdiga samt många gamla svanar ännu ej hunnit avsluta sin ruggning och sakna förmåga att flyga. En jakttid, börjande med oktober månad, då ungarna bruka vara flygfärdiga och ruggningstiden är slut, bör enligt de sakkunnigas mening vara tillräcklig för att beskatta stammen av knölsvan vid de sjöar, där en sådan beskattning över huvud kan komma i fråga. Under november månad flytta knölsvanarna så småningom bort från sina häckplatser, vadan jaktens fortsättande under senare delen av nämnda månad icke skulle hava någon betydelse för denna svanarts vidkommande.

Beträffande fridlysningen av sångsvanen ställa sig förhållandena något annorlunda. I likhet med vad som nämnts vidkommande knölsvanen är det påkallat jämväl för sångsvanen att för omöjliggörande av all svanjakt vid häckningsplatserna och under ruggningen jakttiden framflyttas till den 1 oktober. Men även november månad är för sångsvanen en kritisk tid. I en del insjöar, framför allt Tåkern och Hornborgasjön, infinna sig i slutet av oktober och början av november massor av sångsvanar, vilka kvarligga där, tills isen lägger sig, och av en del personer då bruka göras till föremål för skytte, som ofta bedrives på ett förödande sätt. Med hänsyn härtill synes det önskvärt, att jakttiden avslutas tidigare än vad nu är fallet; och har för jakttidens avslutande föreslagits den 15 november, intill vilken dag beskattning av stammen torde i nödig utsträckning kunna medhinnas.

Med avseende å de svanar, som uppträda vid våra kuster, synes däremot en något längre jakttid kunna medgivas. De stora flockar av sångsvanar, som under den kallare årstiden träffas utmed kusterna, utgöras otvivelaktigt till stor del av fåglar, som häcka utom vårt land. Jakten på dessa svanar, vilka i allmänhet äro mycket skygga och väl förstå att skydda sig mot överrumpling, bedrives mer tillfälligtvis och torde sällan gå till några överdrifter. Att för jakten å dem medgiva något utsträckt tid synes icke medföra några olägenheter.

På grund av vad ovan anförts och då samma jakttider torde böra gälla för knölsvan och sångsvan, hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå, att jakttiden å svan vid vatten inne i landet, där svan icke är helt skyddad, fastställes till tiden från och med den 1 oktober till och med den 15 november samt vid kusterna till tiden den 1 oktober—den 31 december.

I anledning av en vid Kalmar läns norra landstings sammanträde i september 1918 väckt motion har landstinget genom länsstyrelsen ingått till Kungl. Maj:t med framställning att jakt efter grågås, sädgås och fjällgås måtte inom Kalmar läns norra landstingsområde vara tillåten hela året.

*Grågås,
sädgås och
fjällgås.*

I motiveringen till motionen framhålles, att nämnda fåglar icke häckade inom Kalmar län. I vårt land skedde detta endast i Norrland. Under juni och juli månader uppehölle sig däremot rätt allmänt större och mindre flockar vildgäss i skärgårdarna ytterst vid havsbandet. Det vore onödigt att i köttbristens tider fridlysa detta villebråd, och från jaktvårdssynpunkt syntes intet kunna vara att invända mot, att dessa fåglar finge skjutas, närhelst de kunde åtkommas.

Genom 1912 års jaktstadga blevo grågås, sädgås och fjällgås fridlysta från och med den 21 april till och med den 31 juli. Det skydd, som sålunda sent omsider bereddes de inom vårt land häckande vilda gåsararterna, har tillkommit mera av naturskyddsmotiv än ur jaktvårdssynpunkt. Detta gäller framför allt beträffande grågåsen — stamformen för vår tamgås —, som, från att hava varit utbredd över stora delar av vårt land och ännu för en mansålder sedan träffades häckande även vid en del sydsvenska insjöar, numera genom ivrig förföljelse blivit så gott som utrotad inne i landet och endast häckar på några enstaka skär eller skärgrupper i östra skärgården från Gottland i söder till Piteå skärgård i norr.

Grågässen anlända till sina häckplatser tidigt i april, ofta innan

vattnen hunnit bliva isfria, lägga ägg i mitten eller slutet av nyssnämnda månad och kläcka sina ungar under senare hälften av maj eller stundom första dagarna av juni. På grund av den stora skygghet och försiktighet grågåsen visar särskilt under fortplantningstiden är det vanligen ganska svårt att taga reda på dess häckplatser. Dock har man alltid skäl antaga, att något eller några gåspar häcka i närheten av sådana skär, där man ser de ännu icke fortplantningsdugliga ungfågellarna — grågåsen torde i likhet med en del andra sjöfåglar bliva fortplantningsduglig först i tredje året — uppehålla sig under sommaren. Under ruggningen i juli fälla grågässen sina vingpennor och förlora då för en tid förmågan att flyga. Påträffade under denna tid äro de skäligen värnlösa, så mycket mera som de i olikhet med andra simfåglar icke tyckas hava förmåga att dyka. Det torde vara ungfåglar och ruggande äldre hanar av grågäss motionären åsyftar, då han talar om större och mindre flockar vildgäss, som under juni och juli månader ganska allmänt vistas i våra skärgårdar ytterst i havsbandet.

Även om det skulle förhålla sig så som motionären i landstinget påstått, nämligen att grågåsen numera icke häckar i de till Kalmar läns norra landstingsområde hörande skärgårdarna, skulle ett upphävande av fridlysningen där och lössläppande av förföljelsen mot fåglarna under ruggningstiden utan tvivel inverka högst menligt på grågässstammen i dess helhet. Med samma anspråk på bifall skulle i övrigt liknande framställningar kunna göras även från andra trakter, där grågäss uppehålla sig sommartiden, och kunde det skydd man i sista stund åvägabragt för en av våra präktigaste och av utrotning mest hotade simfågelarter slutligen bliva omintetgjort.

Vad beträffar de båda i Norrland, särskilt i Lappland, häckande gåsararterna sädgås och fjällgås, bruka de icke ens under flyttningstiden annat än möjligen helt tillfälligtvis uppträda inom de av landstinget åsyftade trakterna.

Den genom 1912 års jaktstadga stipulerade fridlysningstiden för vildgäss från och med den 21 april till och med den 31 juli avser att bereda skydd åt fåglarna dels under själva fortplantningstiden och dels under den för gässen särskilt kritiska ruggningstiden. Att fridlysningsterminens början icke satts till ett tidigare datum, beror därpå, att man ansett det lämpligast att låta den inträda samtidigt med fridlysningstiden för ejder och en del andra dykänder.

Nuvarande fridlysningstid för ifrågavarande gåsararter kan visserligen från ren jaktvårdssynpunkt anses i stort sett tillfredsställande. I betraktande av grågåsens stora sällsynthet och dess alltjämt fortgående

avtagande inom de skärgårdstrakter, där den ännu häckar, synes det emellertid högeligen önskvärt, att tillfället till jakt på denna intressanta fågelart ytterligare inskränkes. Att införa olika fridlysningstider för de tre gåsarterna torde icke gå för sig, då det vanligen är ganska svårt att på avstånd och i hastigheten särskilja dem från varandra. Däremot hava de sakkunniga ansett lämpligt att föreslå olika fridlysningstider för inlandet och kusterna, så att jakt å vildgås skulle vara tillåten inne i landet från och med den 11 augusti till och med den 20 april och utmed kusterna från och med den 1 september till och med den 20 april. Härmed skulle vinnas, å ena sidan, att befolkningen på de trakter i norra Sverige, där sädgås och fjällgås häcka, finge tillfälle att i samband med jakten å gräs- och dykänder även skjuta gäss, innan dessa lämna sina häckplatser och draga söderut, å andra sidan, att grågåsen erhöle ett välbehövt ökat skydd vid sina häckplatser på ostkusten samt beredes tillfälle att sprida sig och måhända åter bliva bofast på västkusten, där den för icke längesedan även häckat.

Visserligen brukar grågåsen flytta bort från sina häckplatser på ostkusten under september månad, men den föreslagna fridlysningstiden vid kusterna skulle likväl icke komma att innebära något totalskydd för arten ifråga, i det att tillfälle till jakt å grågås fortfarande stode öppet under de tre första veckorna av april.

Även med hänsyn till önskvärdheten av så enhetliga jakttider som möjligt för inom samma trakter förekommande fågelarter synas de föreslagna fridlysningstiderna för vildgäss erbjuda stora fördelar, då nämligen jakten på gås såväl inne i landet som vid kusterna skulle börja samtidigt med jakten å dykänder.

Genom 1912 års jaktstadga fastställdes jakten å ejder till följande tider: vid västkusten från Kullens spets till norska gränsen den 1 november—den 15 februari samt vid Östersjön med Bottniska viken och Öresund till Kullens spets, såvitt avser hona och årsungar, den 1 september—den 20 april, och, såvitt angår hanar, den 21 maj—den 20 april. Dessutom är ejdern med stöd av Kungl. Maj:ts brev den 12 februari 1869 och den 3 maj 1870 fridlyst inom vissa mindre kuststräckor och ögrupper inom Gottlands, Kalmar, Kristianstads och Östergötlands län. Den på ostkusten gällande korta fridlysningstiden för hanarna, omfattande endast själva parningstiden, infördes genom en Kungl. Maj:ts kungörelse den 10 maj 1889 och motiverades av det förhållandet, att hanarna ej deltaga i vården av avkomman utan lämna den ruvande honan och begiva sig till havs. Frigivandet av hanarna, sedan honan lagt sina ägg, innebure

Ejder.

därför, såsom jaktsakkunniga av 1908 också framhöllo, icke någon risk för fortplantningen. Emellertid kan en dylik motivering åberopas även beträffande åtskilliga andra djurarter, men då icke dess mindre enligt jaktstadgan hanarna lika väl som honorna i regel äro fredade under hela fortplantningstiden, ända tills ungarna blivit något så när vuxna, så beror detta på, att det befunnits viktigt för vildnadens trevnad och trygghet, att jakt över huvudtaget icke bedrivs under denna för djuren så ömtåliga period. Artens fullständiga fridlysning under fortplantningstiden torde i själva verket utgöra grundprincipen för icke blott vårt lands utan för all lagstiftning på jaktvårdens område.

Under senare delen av maj och början av juni pågår ruvningen och kläckningen för de flesta sim- och vadarfåglar i skärgården, och det förefaller därför synnerligen viktigt, att om möjligt all jakt därstädes då inställes. Enligt nu gällande jaktstadga är också i regel jakten å skärgårdsfåglarna avslutad med den 20 april. Endast beträffande ejderhanarna, svärtan och alfågeln har undantag gjorts. De båda sistnämnda arterna äro tillåtna till och med den 20 maj — beträffande förslag till ändring härav lämnas en närmare utredning i samband med behandlingen av jakttiden för dessa arter (sid. 172 o: följ.) —, och jakten på ejderhanarna frigives den 21 maj. Då ejderhanarna först i början av juni bruka draga ut till havs och sålunda tillfälle till jakt å dem dessförinnan förefinnes, är alltså icke under någon tid av den egentliga häckningsperioden en verklig fred för fågellivet rådande inom de östra skärgårdarna. Även om fridlysta fåglar härvid av de flesta jägare icke direkt förföljas, så oroas de dock på grund av den efter andra arter bedrivna jakten, men dessutom öppnas för mindre nogräknade skyttar en helt säkert ofta använd möjlighet att under sken av laglig jakt fälla fridlyst villebråd. I varje fall försvåras i hög grad all kontroll.

1908 års jaktsakkunniga framhålla, att jakten på ejderhanar bör i skärgårdsbefolkningens intresse av ekonomiska skäl vara tillåten efter parningstidens slut. Det torde visserligen icke kunna bestridas, att under de veckor, som denna jakt kan bedrivas, innan ejderhanarna begiva sig ut till havs, en del fåglar skjutes och att detta kan tillföra enstaka skärgårdsjägare någon inkomst, ehuru den dock knappast torde vara av nämnvärd ekonomisk betydelse. Under det inom de flesta skärgårds-trakter ganska intensivt bedrivna skyttet för vättar vid det egentliga vårsträcket samt jakten på ungfågel under hösten torde dock otvivelaktigt kunna medhinnas en så stark beskattning, som stammen kan anses tåla. De sakkunniga hava på grund härav funnit sig böra föreslå, att ejderhanarna komma i åtnjutande av samma fridlysning som honorna.

I detta sammanhang torde böra framhållas, att vissa betänkligheter även kunna resas gentemot det förhållandet, att jakten efter ejder på ostkusten ej avslutas förr än med den 20 april. Ejdern har nämligen redan vid denna tidpunkt, åtminstone inom vissa delar av skärgården, börjat uppsöka sina häckningsplatser och borde därför då vara fredad. Enär emellertid en ytterligare förkortning av jakttiden på övriga dykänder under våren inom de östra skärgårdarna torde vara obehörlig och då ett tidigare fridlysande av ejdern ensamt, under det att jakten på andra dykänder pågår, väl sannolikt endast skulle öka de redan alltför talrika överträdelsena av jaktstadgans bestämmelser och icke kunna effektivt upprätthållas, hava de sakkunniga härutinnan icke ansett sig böra föreslå någon ändring. Vid ett bifall till de sakkunnigas förslag angående fastställande av tiden för jaktens avslutande till den 20 april såväl för ejder som andra dykänder kommer efter nämnda dag en tid av lugn att under fåglarnas häckning inträda i skärgårdarna.

Då ejdern under de egentliga vintermånaderna vanligen icke uppträder i våra östra skärgårdar utan infinner sig där först då fjärdarna om våren bryta upp, vilket under vanliga år brukar inträffa tidigast i senare hälften av mars, har det hittills ansetts överflödigt att under vintertiden fridlysa denna art på ostkusten. De sakkunniga anse emellertid, att en fridlysning under vintermånaderna är icke blott önskvärd utan nödvändig för att borttaga varje förevändning för idkande av jakt på sjöfåglar under den tid, då havet och fjärdarna äro isbelagda. Därför hava de sakkunniga föreslagit, att tiden för höstjakten på ejder vad ostkusten beträffar måtte bliva densamma som för andra dykänder, nämligen från och med den 1 september till och med den 31 december, och att tiden för vårjakten början måtte sättas till den 21 mars.

Vad angår dykänderna, är enligt jaktstadgan jakt tillåten å svärta från och med den 1 september till och med den 20 maj, å bergand, knipa, vigg och sjöorre från och med den 1 till och med den 20 april samt från och med den 11 augusti till och med den 31 december ävensom å alfågel från och med den 11 augusti till och med den 20 maj. Anmärkas må, att enligt kungörelsen den 18 juli 1921 jakt å svärta och alfågel inom Östergötlands län under förra hälften av år 1922 skall vara tillåten allenast till och med den 20 april.

Till nu ifrågakvarande grupp höra jämväl ejdern och brunanden. Beträffande ejdern hava de sakkunniga här ovan yttrat sig, och brunanden har sedan länge med avseende på jakttiden sammanförts med gräsänderna.

Vid fastställandet i 1912 års jaktstadga av jakttiden för nu ifrågasvarande dykänder, därvid i åtskilliga punkter avvikelser skett från vad förut varit gällande, har man sökt att taga hänsyn till de olika fågelarternas förekomst, levnadssätt och fortplantning.

Tiden för jakt å *svärta* förlades till perioden den 1 september—den 20 maj, på grund av att denna art dels häckar sent och dels icke ankommer till sina häckplatser förr än i slutet av april och början av maj månad. 1908 års jaktsakkunniga ansågo den därför böra intaga en särställning, om man ville göra det möjligt för skärgårdsbefolkningen att taga ett tillbörligt byte av stammen. Beträffande *bergand*, *knipa*, *vigg* och *sjöorre* gjordes den inskränkningen, att jakten förbjöds under tiden för den starkaste isbeläggningen (den 1 jan.—den 31 mars) för att, såsom i sakkunnigutlåtandet säges, dessa fågelarter måtte bli förskonade från de massmord, som under isrika vintrar förekomma, då fåglarna av istäcket tvingas att söka sitt uppehälle i trånga vakar och ej kunna undkomma. *Alfågeln*, som ej ansågs vara i samma behov av fridlysning som övriga mera inhemska arter av dykänder, fridlystes blott från och med den 21 maj till och med den 10 augusti. Sålunda är jakt å denna art tillåten även under vintermånaderna (den 1 januari—den 31 mars), då med undantag av ejdern de övriga dykänderna, som uppehålla sig vid våra kuster, äro fridlysta.

Gentemot dessa nu gällande jakttider hava emellertid framställts vissa invändningar. Sålunda har Göteborgs jaktsällskap uttalat sig för att varjakten å samtliga ifrågasvarande fågelarter måtte, vad västkusten beträffar, förläggas till tiden den 15 februari—den 14 mars, varjämte Göteborgs och Bohus läns landsting gjort framställning om att knipa måtte få jagas inom länet under januari och februari månader.

Vidare har domänstyrelsen hemställt, att *svärta* och *alfågel* inom vissa skärgårdar på ostkusten måtte bli fridlysta samtidigt med ejdern eller sålunda från och med den 21 april. Inom vissa naturskydds- och jaktintresserade kretsar har dessutom länge det önskemålet varit rådande, att allt skytte för vättar måtte förbjudas under den tid, ejdern är fridlyst. Slutligen har beträffande Södermanlands skärgård framhållits önskvärdheten av, att tiden för knipjakten på våren framflyttades till en tidigare period.

Såsom stöd för dessa framställningar i vad de röra västkusten har anförts, att ifrågasvarande dykänder mera talrikt anlände först fram i december och januari och stannade kvar vanligen endast in mot slutet av mars för att därefter hastigt åter flytta norrut. Då nu den tillåtna jakttiden infölle mellan den 1—den 20 april, vore redan det

huvudsakliga vårsträcket över och dykändernas antal så ringa, att någon jakt på dem praktiskt taget ej längre kunde ifrågakomma. Den nuvarande jakttiden, som vore mera lämpad efter förhållandena vid ostkusten, verkade därför beträffande västkusten snarast som ett totalförbud. Följden hade också blivit, att man ganska allmänt börjat åsidosätta jaktstadgans bestämmelser.

Med hänsyn till förhållandena vid ostkusten anföres, att den omständighet, att svärta och alfågel vore tillåtna under tid, då ejdern vore fridlyst, gäve anledning till att även denna jagades och oroades. För ejderns effektiva fredande vore det därför viktigt, att jakt inom skärgården vore förbjuden under ejderns fridlysningstid. Vidkommande knipen framhålles, att det rikaste sträcket infölle före april månads början, då arten ifråga vore fridlyst, och att därför skärgårdsbefolkningen ej finge tillfälle att beskatta flockarna, under den härför lämpligaste tiden.

Önskvärt synes vara att söka åvägabringa mera enhetliga jakttider för dykänderna och att få jakten i görligaste mån förlagd till de ur jaktsynpunkt mest lämpliga perioderna. Samtliga nu ifrågavarande dykänder häcka huvudsakligen vid färskvatten i landets nordligare och nordligaste delar, svärta, bergand och vigg i mindre antal även vid ostkusten. Dessutom häckar den sistnämnda arten vid en del insjöar i mellersta och sydligare delarna av landet. Under hösten och en del av vintern uppehålla sig dessa dykänder vid våra sydligare kuster för att på våren åter draga norrut. Under detta sitt vinteruppehåll och vårsträck hava de sedan gammalt varit föremål för en ivrig jakt.

Dykänderna uppehålla sig sålunda i stort sett under olika tider på året inom skilda delar av landet, d. v. s. under sommaren inne i landet samt under andra tider av året vid kusterna; och synes det lämpligt, att jakttiderna fastställas i överensstämmelse härmed, så att en särskild jakttid gäller för trakterna inne i landet och en annan för kusttrakterna. En dylik anordning är icke någon nyhet. Enligt kungörelsen den 26 mars 1897 voro nämligen för dessa fåglar olika jakttider föreskrivna för det inre landet och för kusterna, och detta torde såväl ur biologisk som ur jaktsynpunkt vara det lämpligaste.

Då förevarande dykänder om sommaren uppehålla sig inne i landet, där de vistas på ungefär samma lokaler som de egentliga änderna, torde det vara riktigast, att sommarjakten på dykänder bestämmas i närmaste anslutning till andjakten. Emellertid äro dykändernas ungar

*De sakkun-
niga.*

*Vårjakten
inne i landet.*

vanligen betydligt senare utvecklade än gräsändernas, och därför torde det vara lämpligast att icke låta jakten helt rätta sig efter de inom landets skilda delar rådande olika jakttiderna för de egentliga änderna utan i likhet med nu gällande jaktstadga förlägga dess början till den 11 augusti, den dag då andjakten inträder i de fyra nordligaste länen. För mellersta och sydliga delarna av landet torde en dylik anordning i allmänhet icke innebära någon olägenhet, enär dykänderna icke i allmänhet förekomma därstädes vid tiden för andjaktens början (den 1 aug., resp. den 16 juli) och därför icke heller äro föremål för någon egentlig jakt. Liksom i nuvarande jaktstadga har jakttidens slut förlagts till den 31 december, vilken tid även gäller för kusterna. Vidkommande det inre av landet har detta dock ingen betydelse, enär dykänderna långt före denna tid dragit ut till kusterna.

Beträffande *svärtan* torde särskilt böra framhållas att, enär hennes häckning inträder sent, ungarna också äro senare utvecklade än övriga dykänders och att därför jakttidens början rätteligen, såsom enligt nu gällande jaktstadga, borde hava uppskjutits exempelvis till den 1 september. Emellertid har införandet av en särskild jakttid inne i landet för ensamt denna art icke ansetts lämpligt. Där svärtan förekommer inne i landet, jagas den nämligen på samma lokaler som övriga dykänder, och det torde för de flesta jägare vara svårt att vid ett hastigt påkommande skottillfälle skilja mellan svärta och t. ex. sjöorre. Av praktiska skäl och i överensstämmelse med framställning från Västernorrlands nya jaktvårdsförening har därför svärtan likställts med övriga dykänder, och den möjligen därigenom inne i landet föranledda ökade avskjutningen, vilken dock helt säkert ej kommer att bliva synnerligen stor, torde till fullo kompenseras, om i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag vårjakten på denna art vid ostkusten upphör den 20 april.

Vårjakten vid
kusterna.

Innan de sakkunniga närmare ingå på frågan om jakttiden vid havskusterna, där vårjakten i främsta rummet bedrives, vilja de beträffande jakten nämnda årstid framhålla, att emot densamma från biologisk synpunkt kan göras beaktansvärda invändningar, i all synnerhet om den utsträcker allt för nära den tid, då fåglarna stå i begrepp att uppsöka platsen för sin häckning. Det hade därför helt säkert varit önskvärt, om den hade kunnat helt avskaffas. Då emellertid de sakkunniga ej föreslagit detta, så har det berott därpå, att en dylik bestämmelse, som så starkt skulle gå emot en hos befolkningen inom stora delar av landet sedan gammalt utbildad rätt, lätt skulle kunna göra skyddslagstiftningen beträffande vår fågelfauna impopulär och leda till be-

stämmelsernas åsidosättande. De sakkunniga hava därför föreslagit, att vårjakten bibehålles, men att den förlägges till en för de olika arterna mera enhetlig och för sträckjakten mera lämplig tid.

De olikheter, som i klimatologiskt hänseende råda mellan västkusten och ostkusten, betinga i nu ifrågavarande dykänders uppträdande rätt avsevärda avvikelser, vilka ej tyckas hava blivit tillräckligt beaktade i gällande jaktstadga. Vid västkusten, där fjärdarna och havet vanligen mera sällan i större utsträckning isbeläggas och där även under stränga vintrar islossningen inträder vida tidigare än vid ostkusten, inkomma också dykänderna i fjärdarna långt tidigare. Och de, som endast äro mera tillfälliga vintergäster vid den västra kusten, draga på grund av det mildare klimatet också tidigare bort, än vad fallet är vid den östra kusten. På grund härav torde det vara önskvärt att, liksom i gällande jaktstadga redan skett för ejdern, även för dessa änder skilda jakttider fastställas för den västra och östra kusten.

Vid *västkusten* börjar sträcket av *knipa* redan under februari och mars och har liksom de övriga dykändernas sträck så gott som avslutats under början av april månad. I varje fall avtaga under denna månad dykänderna så starkt i antal, att någon givande jakt på dem ej längre kan bedrivas.

Vad angår *svärtan* uppträder denna på västkusten i så ringa antal, att den ej någonstades eller under någon tid på året torde vara föremål för egentlig jakt. Den skjutes endast mera tillfälligtvis i samband med jakt efter andra arter. Då den emellertid, liksom för övrigt alfågeln, för närvarande är tillåten även under den tid, till och med den 20 maj, då övriga skärgårdsfåglar redan äro fridlysta, begagna sig mindre nogräknade skyttar härav för att under förevändning att jaga svärta bedriva vättskytte på förbjudna fågelarter. Det torde därför få anses välbetänkt att med hänsyn till vårjakten likställa svärtan med övriga dykänder. Detsamma gäller även *alfågeln*. De sakkunniga hålla före, att upphörandet av jakten på alfågel bör äga rum samtidigt med jakten på övriga dykänder och att även för denna art bör fastställas en fridlysningstid under de kallaste vintermånaderna. Det är väl sant, att de alfåglar, som uppträda vid västkusten, icke häcka inom landet, och att man därför utan skada för vår inhemska djurvärld skulle kunna medgiva en längre fortsatt och intensivare jakt på dem. Emellertid torde det icke kunna anses riktigt, att alfågeln endast av denna anledning utsättes för en så förödande förföljelse som de massmord innebära, vilka vid smärre vakar kunna ske, då fjärdar och hav äro isbelagda, och detta så mycket mindre som tillgången på alfågel under senare år

tyckes hava märkbart avtagit. Otivelaktigt är det, såsom förut påpekats, även viktigt, att jakttiderna för arter, som förekomma på samma lokaler, i möjligaste mån sammanfalla.

På grund av vad ovan anförts hava de sakkunniga föreslagit en gemensam jakttid för västkusten för ifrågavarande dykänder samt en framflyttning av jakttiden till en tidigare period än som i nu gällande jaktstadga är föreskriven. Jakttidens början bör givetvis rätta sig efter tiden för islossningen. Enligt vad från meteorologiska centralanstalten inhämtade upplysningar giva vid handen, äro havet och fjärdarna under vanliga år isfria vid slutet av februari månad, och jakttiden har därför förlagts till perioden den 1 till och med den 31 mars. Detta innebär visserligen för bergand, knipa, vigg och sjöorre en förlängning av jakttiden med omkring 10 dagar, vilket dock knappast torde medföra någon motsvarande ökning i avskjutningen, enär väderleken under början av mars ofta torde lägga hinder i vägen för bedrivande av jakt. Jakttidens förlängning är på den grund säkerligen mera skenbar och torde icke motsvaras av någon verklig ökning i de effektiva jaktdagarnas antal.

Vad *ostkusten* beträffar kan enligt nu gällande bestämmelser jakt i därvarande skärgårdar utan avbrott bedrivas under hela våren, från tiden före islossningen till in i början av juni. Redan före islossningen äro nämligen ejdern och alfågeln tillåtna, och den 1 april börjar jakten på övriga dykänder. Då fridlysningen av ejder, bergand, knipa, vigg och sjöorre den 21 april inträder, fortsättes jakten på alfågel och svärta till och med den 20 maj, för att följande dag, då fridlysningstiden för nämnda arter vidtager, åter börja på de då tillåtna ejderhanarna. Ett sådant förhållande kan enligt de sakkunnigas mening, alldeles bortsett från omöjligheten att kontrollera jaktbestämmelsernas efterlevnad, icke annat än i hög grad menligt inverka på samtliga skärgårdsfåglars häckning. Även om de nu gällande jakttiderna på dykänder inom de östra skärgårdarna motiverats av de skilda arternas uppträdande därstädes och i stort sett tillgodose skärgårdsbefolkningens och jägarnas önskan att få tillfälle beskatta alla de sträckande dykandsarterna, så torde det dock vara i hög grad önskligt, att för fågellivets fredande i dess helhet vidtaga vissa ändringar och sammanjämkningar i jakttiderna, så att det för häckningens ostörda fortgång nödvändiga lugnet ej alljämt störes. Det har förefallit de sakkunniga viktigast att söka anpassa jaktbestämmelserna efter denna större och för fågellivet i dess helhet betydelsefullare synpunkt, även om därigenom för jägarna tillfället att fullt ut beskatta en eller annan art skulle bliva mindre. På grund

härav hava de sakkunniga föreslagit, att jakten å samtliga dyk-
änder skall upphöra samtidigt, den 20 april, den tidpunkt vid vilken
fridlysningen inträder även för ejdern.

Gentemot detta förslag kan visserligen den invändningen göras,
att tiden för vättskytte å svärta, åtminstone inom vissa skärgårdstrakter,
därigenom bleve avsevärt minskad och att tillfället att idka alfågelskytte
under den tid, då ungfågelflockarna mera allmänt infinna sig, går förlorat.
Dessa invändningar torde dock knappast kunna anses så tungt vägande,
att de böra få stå i vägen för förverkligandet av det för skärgårdarnas
fågelliv i dess helhet viktiga önskemål, som ligger i en enhetlig frid-
lysningstid för varandra närstående och på samma lokaler förekom-
mande arter. Den föreslagna tiden för vårjakten torde i övrigt få
anses tillräckligt lång, särskilt om hänsyn tages därtill, att tillgången
på knipa, svärta och alfågel under senare år minskats i påfallande grad.
Vad särskilt beträffar svärtan är den så lätt att skjuta för vättar,
att ett dylikt jaktsätt, där det bedrives mera allmänt, lätt kan leda till
alltför stark nedsättning av stammen, och detta så mycket mera som
den även under hösten är utsatt för förföljelse. För övrigt må erinras,
att på grund av särskilda kungörelser av 1914 och 1915 den här ifråga-
satta fridlysningstiden tillämpats för svärta inom Stockholms län intill
utgången av 1918, och att den för både svärta och alfågel är inom
Östergötlands län gällande till utgången av år 1922.

Vad beträffar tiden för vårjakten början på ostkusten anse de
sakkunniga, att denna för samtliga här avsedda dykandsarter lämpligen
bör sättas till den 21 mars. Vid denna tidpunkt hava havsfjärdarna
i regeln hunnit bliva så isfria och väderleken så blid, att det icke längre
kan bliva någon fara för att sjöfågeln skockar sig tillsammans i smärre
vakor och där utsättes för massmord. Även synes det böra möjliggöras
för skärgårdsbefolkningen att beskatta de ofta mycket stora skaror av
knipor, alfåglar m. fl. dykandsarter, som, allteftersom isen bryter upp,
komma sträckande utmed kusten norrut.

Genom att förlägga jakttidens början till den 21 mars skulle man
slutligen även vinna det av befolkningen i vissa skärgårdstrakter fram-
ställda önskemålet, att skärgårdsjägaren måtte få tillfälle att idka knip-
skytte under den tid det egentliga knipsträcket pågår utmed östersjö-
kusten.

Slutligen hava de sakkunniga även beträffande ostkusten ansett
sig böra föreslå fridlysning av *alfågel* under de strängaste vinter-
månaderna, dels därför att det synes önskvärt att även den fredas.

för massmord vid vakarna och dels på grund av vikten av enhetliga jakttider.

Höstjakten
vid kusterna
och inne i
landet.

Vidkommande tiden för höstjaktens början hava de sakkunniga föreslagit, att denna såväl vid väst- som ostkusten måtte sättas till den 1 september.

För västkustens vidkommande kunde det visserligen hava varit önskvärt, att jakten kunnat uppskjutas till den 1 november, den dag, då jakten på ejder där får taga sin början. Någon fullständig enhetlighet i avseende på tiden för höstjakten å sjöfågel skulle emellertid icke härigenom hava vunnits, i det att enligt de sakkunnigas förslag gräsand med närstående arter samt gravand, brunand och vildgås vid västkusten skulle bliva tillåtna från och med den 16 juli respektive den 1 september samt storskrake och småskrake, tordmule, tobisgrissla, sillgrissla och storskarv därstädes skulle få jagas från och med den 1 september och svan från och med den 1 oktober. Ett uppskjutande av jakten å dessa arter till 1 november synes icke böra ifrågakomma.

Då å andra sidan höstjakten på dessa fågelarter vid västkusten, enligt samstämmiga uppgifter av med förhållandena väl förtrogna personer, icke är av någon vidare betydelse, torde den föreslagna framflyttningen av jakttidens början beträffande bergand, knipa, vigg, sjöorre och alfågel praktiskt taget icke spela någon roll.

Vad åter ostkusten beträffar synes den föreslagna tiden för höstjaktens inträdande vara synnerligen lämplig, enär man därigenom, bortsett från gräsandjakten, som vanligen försiggår längre in i skärgårdarna, skulle få fullständig fred från all jakt i den yttre skärgården under sjöfåglarnas hela fortplantnings- och utvecklingstid eller från och med den 21 april till och med den 31 augusti.

Rörande frågan om rätt att i viss utsträckning beskatta knipan på ägg i utsatta holkar hava de sakkunniga i annat sammanhang yttrat sig (sid. 253).

Storskrake
och små-
skrake
(pracka.)

Redan i sakkunnigutlåtandet år 1907 i naturskyddsfrågan påpekas önskvärdheten av fridlysning i viss utsträckning för de två för skärgårdsbefolkningen ur jaktsynpunkt icke betydelselösa fågelarterna *stor-* och *småskrake*, under framhållande av att de i hög grad avtagit i antal.

Att skrakarna icke kommit i åtnjutande av skydd enligt jaktstadgan beror därpå, att de ansetts skadliga för fisket. I överensstämmelse med

uttalande av de sakkunniga i naturskyddsfrågan framhöllo 1908 års jaktsakkunniga, att förbud mot jakt å de gamla hanarna kunde anses obehövt, varemot en fridlysning av honan och årsungarna mångstades vore välbefogad av rena humanitetsskäl. En dylik fridlysning ansåges emellertid böra göras beroende av ortsbefolkningens därom uttalade önsknigar.

Med anledning av en utav Östergötlands läns jaktvårdsförening gjord framställning om fridlysning av stor- och småskrake inom länet under tiden den 21 april—den 20 maj har domänstyrelsen i skrivelse den 19 december 1916 hemställt om fridlysning under samma tid av nämnda fågelarter jämväl inom de till Södermanlands och Stockholms län hörande delarna av Östersjön med skärgårdar och angränsande kuststräckor. Styrelsen anser, att en dylik fridlysning skulle vara av särskild betydelse såsom ett indirekt skydd för ejdern, i det denna fågelart under nuvarande förhållanden icke får tillräcklig fred på sina häckningsplatser och olovlig jakt på ejder stundom bedrives i samband med skrakskytte. Länsstyrelsen i Södermanlands län har, med åberopande av infortrade yttranden dels av länets jaktvårdsförening och dels av den för sjöfågelskydd verksamma Källskärsklubben, avstyrkt framställningen vad beträffar Södermanlands län. Nämnda föreningar framhålla, att tillgången på ejder vore god och att ejdern icke vore utsatt för olaga jakt, att storskraken vårdades för äggningens skull av skärgårdsbefolkningen samt att småskranken vore av ringa betydelse. Länsstyrelsen i Stockholms län tillstyrkte, efter hörande av vederbörande landsting samt svenska jägarförbundets avdelning för Stockholms stad och län, framställningen i vad den avser sagda län.

Domänstyrelsens förslag vann icke Kungl. Maj:ts bifall, men förordnades genom kungörelse den 20 januari 1917, att jakt efter stor- och småskrake tillsvidare skulle vara förbjuden inom de till Östergötlands län hörande delarna av Östersjön med skärgårdar och angränsande kuststräckor under tiden från och med den 21 april till och med den 20 maj.

De sakkunniga vilja beträffande skrakarna framhålla, att det nog torde förefinnas fog för den meningen, att de under sin förekomst vid sjöar och vattendrag inuti landet, särskilt om de uppträda vid vatten, där fiskodling bedrives, förorsaka skada på fisket. På grund härav torde det icke vara lämpligt att beträffande sötvatten utan vidare fridlysa dem under en viss tid av året. Vid kusterna är däremot den fiskfångst, som skrakarna bedriva, helt säkert icke av någon ekonomisk betydelse och bör icke heller kunna åberopas såsom skäl mot en fridlysning. Införandet

därav skulle, såsom redan domänstyrelsen i sin skrivelse den 19 december 1916 framhållit, otvivelaktigt vara av en icke ringa betydelse för åvägbringande av lugn och ro i skärgården under den tid, då häckningen där pågår, samt för att bereda större trygghet för ejdern och andra samtidigt med denna fridlysta fågelarter. De sakkunniga hänvisa till vad redan i detta hänseende anförts beträffande jakttiderna för ejder och övriga dykänder. Dessutom torde införandet av en fridlysning för skrakarna vara önskvärd till förekommande av jakt under sommaren å hona med ännu icke utvuxna ungar ävensom av den grund, att båda arterna under senare år märkbart avtagit i antal.

Tiden för en fridlysning synes böra sammanfalla med de av de sakkunniga föreslagna fridlysningstiderna för dykänder. Visserligen häckar storskraken tidigt och hans ungar äro därför i regel tidigare utbildade än dykändernas. Småskracken häckar däremot sent, vanligen ej förr än i början av juni, varför denna arts ungar icke äro tillräckligt utvuxna, när jakten efter gräsänderna tager sin början i mellersta och södra delen av landet. Småskracken är dessutom på de flesta ställen vida mera sällsynt än storskraken och därför också mera i behov av skydd. Att fastställa skilda tider för de båda arterna, vilket från en del håll påyrkats, synes av praktiska skäl ej vara lämpligt. De sakkunniga hava därför föreslagit, att början av höstjakten skall vid kusterna förläggas till den 1 september och inne i landet till den 11 augusti, då gräsandjakten tager sin början i de fyra nordligaste länen. Vad angår fridlysningen inne i landet bör emellertid på sådana ställen, där skrakarna förorsaka en mera avsevärd skada på fisket, länsstyrelsen eller, beträffande annan kronomark än nationalparker och lapparnas särskilda områden, domänstyrelsen kunna medgiva sökande rätt att inom visst område skjuta dessa fåglar även under eljest förbjuden tid.

Beträffande fridlysningen av storskrake hava emellertid de sakkunniga ansett lämpligt, att den vana att i utsatta häckholkar beskatta storskraken på ägg, som för närvarande förefinnes inom vissa orter, må i viss mån legaliseras. Rörande denna fråga hava de sakkunniga framställt förslag i annat sammanhang (sid. 253).

*Tordmule,
tobisgrissla,
sillgrissla
och
storskarv
(ållkråka).*

Tordmulen häckar i spridda kolonier utmed vår östra kust från Gottland upp till Västerbotten, dock endast på några få ställen i större antal. Under vintern uppträder den även vid västkusten. Ehuru föga matnyttig har den av gammalt varit utsatt för förföljelse vid boplatserna. Någon fridlysning av tordmulen har emellertid icke varit stadgad förrän 1905, då Kungl. Maj:t på framställning av föreningen för skogsvård ut-

färdade förbud mot all jakt efter tordmule å och i närheten av det för sitt rika fågelliv bekanta skäret Bonden vid kusten av Nordmalings socken i Västerbottens län. Efter framställning av svenska jägarförbundet har sedermera all jakt å tordmule blivit förbjuden under tiden från och med den 21 april till och med den 31 juli (kungörelsen den 6 juni 1918); dock att härigenom ej skulle ske inskränkning i den Karlsö jakt- och djurskyddsförenings aktiebolag genom resolution den 25 januari 1889 medgivna rätt att å Stora Karlsö idka all slags jakt under alla tider av året.

Då tordmulen häckar sent, vanligen icke förrän ett stycke in i juni, och man ofta träffar dunungar i boet ännu i slutet av juli och början av augusti månad, hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå, att fridlysningstiden för denna fågelart utsträcker till och med den 31 augusti. Då tordmulen vanligen lämnar sina häckplatser i början av september, kommer den genom en dylik bestämmelse att bliva så gott som totalt skyddad vid dessa, och häremot torde icke heller någonting vara att invända. Såväl kött som fjädrar av tordmulen äro liksom av övriga alkfåglar föga användbara, och det skytte å tordmule, som hittills mera tillfälligtvis bedrivits vid dess häckplatser, synes så gott som uteslutande hava varit grundat på det nöje en del jägare funnit i att skjuta ned de snabbflygande fåglarna, då de närgånget kretsas kring skytten. En beklaglig följd av ett dylikt skytte torde även ofta bliva, att en mängd tordmuleungar, berövade sina föräldrar, lämnas att svälta ihjäl i sina gryt bland stenblock och i bergsskrevor.

Genom den föreslagna fridlysningstiden vinnes även ökad fred i den yttre skärgården under den tid, då enligt de sakkunnigas förslag även övriga där häckande fåglar skulle vara frislysta.

Det har syntts de sakkunniga ligga nära till hands att ett liknande skydd som föreslagits för tordmulen även beredes en annan av våra inhemska alkfåglar, nämligen *tobisgrisslan* eller tejsten, vilken hittills saknat allt skydd.

Tobisgrisslan träffas, som bekant, mer eller mindre allmänt i havet runt våra kuster, där den i enstaka par eller smärre kolonier häckar på bergiga och steniga holmar i de yttre skärgårdarna. Äggen, som äro två till antalet, läggas vanligen i maj eller juni, och ungarna stanna i boet tills de blivit vuxna, vilket plägar vara fallet först i slutet av juli eller början av augusti.

Såsom föga matnyttiga äro de gamla fåglarna visserligen icke föremål för någon egentlig jakt men skjutas dock mera tillfälligtvis under jakt på andra sjöfåglar, varjämte de liksom tordmulen på grund

av sin ringa skygghet ofta falla offer för sommarseglande okynnes-skyttar. Vad beträffar ungarna eller de s. k. grisselpojkarna, pläga de på vissa ställen å ostkusten av befolkningen användas till föda. Då grisslan dessutom är föremål för äggning, kan man icke förundra sig över, att denna lilla vackra och för våra kuster karaktäristiska fågel mångenstädes avtar i antal.

De sakkunniga hava fördenskull föreslagit, att tobisgrisslan måtte fridlysas under samma tid som tordmulen eller från och med den 21 april till och med den 31 augusti.

Beträffande *sillgrisslan* må erinras, att den vid sin enda häckningsplats inom landet (Stora Karlsö) åtnjuter skydd, därigenom att nämnda plats är belägen å område, hörande under Karlsö jakt- och djurskyddsförening. Då det emellertid icke är alldeles uteslutet, att sillgrisslan från Stora Karlsö skulle kunna sprida sig till andra platser och bilda nya kolonier, hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå samma fridlysning för sillgrissla som för tobisgrissla och tordmule, dock utan inskränkning i den nämnda förening medgivna rätten att å Stora Karlsö idka all slags jakt under alla tider av året.

Storskarven (ålkråka eller havstjäder) häckade i början av förra århundradet på ett par ställen i Skåne och på åtminstone ett ställe i Blekinge. På en av häckningsplatserna i Skåne fanns den kvar på 1890-talet eller möjligen ännu längre, och enligt en uppgift, som de sakkunniga erhållit men vilken de icke varit i tillfälle att kontrollera, skulle den ännu 1915 eller 1916 hava byggt i en ekskog på holmen Vagnsö utanför Kullåkra i Blekinge, därifrån den försvunnit, sedan skogen nedhuggits.

Särskilt under sträcktiden vår och höst uppehåller sig storskarven litet varstädes såväl utmed våra kuster som vid sjöar inne i landet. I en del skärgårdar både vid ost- och västkusten vistas ibland hela flockar av skarvar, antagligen till större delen ungfåglar, sommaren över. Under vår- och höststräcket jagas storskarven, särskilt i Bohuslän, där den skjutes för uppstoppade bulvaner. Trots att storskarven är föga matnyttig, torde den sålunda vara att anse såsom jaktbart villebråd.

Även om storskarven icke för närvarande häckar i vårt land, torde den möjligheten icke vara utesluten att, därest skydd beredes skarven, den åter kan slå sig ned här under häckningstiden. De sakkunniga hava fördenskull ansett väl befogat, att den kommer i åtnjutande av något skydd, och torde den, för vinnande jämväl av i största mån enhetliga bestämmelser, lämpligen böra jämsställas med grisslorna och tordmulen.

Enär emellertid storskarven, då den bygger i större kolonier i träden, gör en viss skada på skogen samt även kan bli skadlig för fisket i vatten, där fiskodling bedrivs, hava de sakkunniga ansett, att tillfälle bör beredas jordägare eller innehavare av fiskodling att efter därtill av länsstyrelsen eller, vad angår kronomark, för vilken ej särskilda bestämmelser givits, av domänstyrelsen lämnat tillstånd skjuta storskarv även under tid, då jakt å denna fågel eljest är förbjuden.

Av de båda till vår fauna hörande lomarterna, storlom och smålom, förekommer under häktiden den förstnämnda vid insjöar över nästan hela landet och den senare i övre Norrland.

Lom.

Vad storlommen beträffar har den särskilt i södra delarna av landet på senare tider märkbart avtagit, såsom det vill synas uteslutande till följd av förföljelse. Ehuru lommen icke kan anses matnyttig, förföljes den nämligen ganska ivrigt dels för skinnets skull och dels på grund av sin förmenta skadlighet för fisket och den ganska allmänt utbredda föreställningen, att den skulle undantränga och fördriva gräsänderna. Då lommen emellertid är en enstörig fågel, som i mindre sjöar häckar endast i ett eller annat par, torde den skada den möjligen kan göra på fisket ingenstädes bli avsevärd. Vad beträffar påståendet, att den skulle vara farlig för änderna, faller detta helt och hållet på det kända förhållandet, att lommen i regeln till boplats väljer sådana lokaler, där änders icke trivas. Då den dessutom icke fortplantar sig särdeles starkt — den lägger 2, mycket sällan 3 ägg och uppföder vanligen blott en unge — och då den utgör en säregen prydnad för våra svenska insjöar, synes det särdeles önskvärdt, att den kommer i åtnjutande av skydd under själva häktiden.

Att i skyddsavseende skilja mellan de båda lomarterna torde icke vara lämpligt, då det stora flertalet skyttar lätt sammanblanda dem. Mot en fridlysning av smålommen, som har ungefär samma levnadsvanor som den större arten, torde kunna göras så mycket mindre erinran, som den skada den möjligen kan göra på fisket är än obetydligare, då den mest uppehåller sig vid sjöar i de nordnorrländska ödeområdena.

Under vår- och höststräcket skjutes såväl storlom som smålom vid vår östra kust ofta i samband med jakt på dykänder, vadan det synes lämpligt, att en eventuell fridlysning för lom inträder samtidigt med fridlysningen för dykänder på ostkusten.

På grund av vad sålunda anförts hava de sakkunniga föreslagit, att lom måtte fridlysas under tiden den 21 april—den 31 augusti.

Vissa till fridlysning föreslagna rovdjur (§ 2).

Björnen.

Till en andra grupp av fridlysta djur hava sammanförts björn och lo, vilka ansetts lämpligen böra upptagas särskilt för sig. Dessutom har under denna grupp till temporär fridlysning föreslagits mård.

Då skottpenningarna för fällande av björn avskaffades genom beslut av 1893 års riksdag, var björnens roll som skadligt rovdjur i vårt land längesedan utspelad. Med det vaknade intresset för naturskydd uppstod sedermera tanken på att genom positiva skyddsåtgärder om möjligt söka förekomma den svenska björnstammens utrotning.

I vetenskapsakademiens av särskilda delegerade avgivna yttrande över riksdagens skrivelse den 13 maj 1904 angående skydd för vårt lands natur och naturminnesmärken framhölls det såsom »hart när en hederssak för vårt land, att detta intressanta djur skyddas för fullständigt utrotande». Frågan upptogs därefter såväl av de för utredning rörande naturskyddsfrågan år 1907 tillkallade sakkunniga som av 1908 års jaktsakkunniga, vilka i sina betänkanden, med framhållande av björnstammens starka avtagande under senare tider, föreslogo ändringar i gällande författningar avseende att bereda björnen ett visst skydd.

På grund av dessa förslag har i jaktlagen av 1912 den tidigare gällande rätten att jaga björn på annans jaktområde uteslutits, så att jakträtten numera är inskränkt till jordägarens eget område, därvid beträffande jakten å samfälligheter samt den innehavare av boställen och odlingslägenheter m. fl. dylika lägenheter tillkommande rätten att jaga björn gälla de för annan jakt givna regler. Tillika har björnen undantagits från de av lagen såsom skadliga betecknade djur.

I överensstämmelse med dessa bestämmelser har den förut varje svensk man tillkommande rätten att jaga björn på oavvittrad skog och kronoöverloppsmark i de norrländska länen bortfallit liksom rätten ej mindre för den, som ringat björn i ide å annans mark, att ensam fullfölja jakten än för den, som drivit upp björn å egen mark eller där han ägde rätt att jaga, att fullfölja jakten in på annans ägor. Ej heller må björn, som tillfälligtvis anträffas å annans område, fällas.

Vad angår kronans tillvaratagande av jakten å egna områden må numera, enligt bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 8 november 1912 angående grunderna för tillgodogörande av kronans jakträtt, den chefen för domänstyrelsen och skogspersonalen medgivna jakträtten å vissa kronomarker icke utan Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd avse björn, dock att björn, som anfallit människa eller husdjur, må även annorledes än i nödvärn dräpas efter tillåtelse av den tjänsteman vid skogsstaten,

under vars tillsyn marken är ställd. Vid utarrendering av jakt å kronans marker, varom domänstyrelsen efter Kungl. Maj:ts uppdrag äger förordna, är av villkoren för upplåtelsen beroende, huruvida jakt å björn skall vara medgiven eller icke.

Enligt lagen angående nationalparker den 25 juni 1909 är vidare förbjudet att döda björn inom nationalpark, då det ej sker till försvar mot angrepp å person eller egendom. Jämväl lapparna, vilka annars å nationalparkerna bevarats vid den jakträtt, som i allmänhet är dem medgiven, äga icke att där jaga björn. Stora Sjöfallets, Sarjeks och Sonfjällets nationalparker, vilka hysa fasta björnstammar, äro sålunda att betrakta såsom reservationer för björnen.

Vidkommande kronans för lapparnas uteslutande begagnande anvirade områden, må erinras att beträffande jaktutövning därå fortfarande gälla de i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige intagna bestämmelser. Enligt dessa kräves — utom vad angår lapparna — att jakt må utövas endast efter medgivande av länsstyrelsen. Beträffande tolkningen i övrigt av nämnda bestämmelser vilja de sakkunniga hänvisa till vad därom anförts sid. 84 och 97.

Emellertid har under senare år blivit starkt ifrågasatt, huruvida nu gällande skyddsbestämmelser äro till fylles för att förekomma björnens utrotande, och flera förslag om mera långt gående åtgärder hava framkommit. Till Kungl. Maj:ts prövning föreligga sålunda framställningar dels från Kopparbergs läns landsting efter förslag av Dalarnas hembygdsförbund och Dalarnas jaktvårdsförening, dels från svenska naturskyddsföreningen och dels från svenska jägarförbundet. Landstinget har hemställt om förbud tillsvidare mot jakt efter björn inom Kopparbergs län. Naturskyddsföreningen anhåller, det Kungl. Maj:t täcktes låta föranstalta om total fridlysning av björn under minst 10 år antingen inom hela landet eller åtminstone inom Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län. Såsom stöd för sin framställning har naturskyddsföreningen åberopat, hurusom de förbättrade samfärdsmedlen, det allt intensivare arbetet i skogarna, den ökade skjutskickligheten och det år efter år växande antalet jägare samt framför allt björnens särskilda ställning såsom det mest eftersträfvade jaktbytet utgjorde det starkaste hot mot de ännu återstående resterna av landets björnstam. Den gamla åsikten om björnen såsom ett blodtörstigt och för människan synnerligen skadligt rovdjur hade för längesedan börjat vika för en riktigare uppfattning. Härtill komme, att det numera, då björnarna i de flesta trakter vore undanträngda till fjällmarkerna och

Inkomna
framställ-
ningar.

skogarna närmast dessa, torde vara mycket sällan björnar råkade på andra tamdjur än renar; och för dessa ansåges björnen i regel tämligen ofarlig, även om den stundom toge några späda renkalvar. Det föreslagna totalförbudet skulle vara avsevärt lättare att övervaka än de nu gällande partiella förbuden. Nu kunde den, som skjutit björn på förbjuden mark men icke grepes på bar gärning utan hunne undanröja spåren på själva jaktplatsen och bortföra sitt byte, ofta undgå straffet genom att uppgiva, att jakten ägt rum på lovlig plats. Från ett totalförbud torde emellertid undantag böra medgivas dels, i överensstämmelse med föreskrifterna i lagen angående nationalparker, för avvärjande av direkt angrepp dels och för dödande under vederbörlig myndighets kontroll av s. k. skadebjörn. Emellertid krävde dessa undantagsbestämmelser ett kompletterande stadgande, för att de icke lätteligen skulle kunna missbrukas, och syntes detta böra gå ut därpå, att björn, som skötes i nödvärn eller såsom skadebjörn, icke finge av skytten behållas, utan skulle för myndigheterna anmälas och till dem överlämnas; och skulle ett dylikt stadgande också i hög grad underlätta kontrollen.

Svenska jägarförbundet har i ämnet ingivit två skrivelser. I den ena av dessa åberopar förbundet till detsamma inkomna förslag rörande sådan ändring i jaktstadgan, att björnen fridlyses i hela riket eventuellt med undantag för de båda nordligaste länen. I den andra framhåller förbundet, att vad som hittills åtgjorts för björnens skyddande ingalunda vore till fyllest. Under år 1917 hade meddelanden ingått, att de sista björnarna norr och öster om riksgränsbanan dödats. Förbundet anser sålunda all anledning vara att frukta, att detta djurslag, om ej kraftigare åtgärder vidtoges, komme att försvinna ur vår fauna såsom för någon mansålder sedan bävern. Förbundet ville fördenskull uttala sig för ett verkningsfullare skyddande av björnen, för vilket ändamåls vinnande bland annat en revision av gällande bestämmelser om lapparernas jakträtt ansåges vara av nöden.

Landstingets i Kopparbergs län ansökning tillstyrkes av länsstyrelsen och överjägmästaren i distriktet; och hänvisar länsstyrelsen såsom stöd för sitt yttrande till det av styrelsen avgivna, här nedan omfördämda utlåtandet över svenska naturskyddsföreningens framställning.

Sistnämnda framställning tillstyrkes av vederbörande överjägmästare, vilka uttala sig för total fridlysning av björn inom hela landet under 10 år eller tillsviðare. Allmänt förordas även, att anfällande björn eller skadebjörn, som dödats, ej må behållas av skytten utan skall överlämnas till myndigheterna. Länsstyrelserna i Kopparbergs och Värmlands län uttala sig för total fridlysning inom hela landet; och länsstyrel-

serna i Gävleborgs och Jämtlands län giva även framställningen sitt stöd. Länsstyrelsen i Västernorrlands län tillstyrker beträffande länet. Där-
emot avstyrker länsstyrelsen i Västerbottens län framställningen, så vitt
den avser samma län, i det länsstyrelsen anser, att en total fridlysning
av björn skulle komma att verka hämmande på lapparnas renskötsel.
Särskilt betecknas björnen såsom en svår fiende till de späda renkalvarna,
vilka den många vårar skall hava rivit till högst betydande antal. Därest
dock ett totalt jaktförbud å björn ansåges böra komma till stånd, fram-
håller länsstyrelsen, att givetvis de, som förlorat tamdjur genom björnen,
kunde göra anspråk på skadestånd. Länsstyrelsen funne dock en sådan
anordning mindre tilltalande. Länsstyrelsen i Norrbottens län förklarar sig
likaledes icke kunna tillstyrka en total fridlysning av björn inom Norr-
bottens län, enär en sådan skulle kunna medföra en icke önskvärd
ökning av björnstammen. Däremot säger sig länsstyrelsen icke hava
något att erinra mot en sådan ändring av nu gällande bestämmelser,
att dödad björn icke under något förhållande finge behållas av skytten
utan skulle anmälas för och överlämnas till laga myndighet.

Domänstyrelsen anser, att ytterligare åtgärder vore av behovet på-
kallade för att bereda björnen skydd inom landet, då eljest fara syntes
föreligga för att den komme att småningom försvinna ur vår fauna.

Till belysande av björnens hastiga avtagande inom landet må efter
den officiella statistiken meddelas följande tabell över björnar fällda
under åren 1856—1920. Siffrorna äro uppdelade efter femårsperioder
samt angivas länsvis.

De sak-
kunniga.

L ä n	1856—1860	1861—1865	1866—1870	1871—1875	1876—1880	1881—1885	1886—1890	1891—1895	1896—1900	1901—1905	1906—1910	1911—1915	1916—1920	Summa
Norrbottens	156	101	127	47	67	66	64	51	38	53	29	15	12	826
Västerbottens	59	41	38	41	42	14	19	26	8	4	6	3	7	308
Jämtlands	135	148	169	98	95	60	51	35	2	3	2	4	19	821
Västernorrlands	39	63	16	8	9	4	4	1	—	—	1	—	—	145
Kopparbergs	148	115	100	35	61	9	24	3	2	2	—	—	—	499
Gävleborgs	34	58	29	25	13	4	1	7	—	—	—	—	—	171
Värmlands	44	6 ¹⁾	15	4	12	3	—	1	1	—	—	—	—	86
Örebro	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
	618	532	494	259	299	160	163	124	51	62	38	22	38	2860

¹⁾ Uppgiften gäller endast året 1865.

Vid jämförelse mellan de olika femårsperioderna är att märka, att björnen allt sedan år 1913 varit fridlyst på kronans marker och att på grund härav skottsiffrorna från femårsperioderna 1911—1915 och 1916—1920 ej äro fullt jämförliga med de tidigare perioderna.

Av ovanstående siffror, som torde utgöra en någorlunda tillförlitlig grund för bedömandet av björnens tidigare förekomst, framgår bland annat, att, om hänsyn toges till skillnaden i areal mellan de olika länen, björntillgången ända in på 1870- och 80-talen varit avsevärt större i Kopparbergs och Jämtlands län än i Norrbottens och Västerbottens län. Detta förhållande torde åtminstone delvis få sin förklaring däri, att björnen är ett utpräglat skogsdjur, som ursprungligen funnit bättre trevnad i de mera sydligt belägna provinsernas stora sammanhängande skogar än i lappmarkernas fjäll- och myrmarker, där den befinner sig på gränsen till sitt naturliga utbredningsområde.

Vad beträffar björnens nuvarande förekomst inom landet vilja de sakkunniga framhålla, att Värmlands, Kopparbergs och Gävleborgs län numera knappast kunna tagas med i räkningen, då det gäller att skydda vår ännu kvarlevande björnstam. I gränstrakterna mellan sydöstra Dalarna och Gästrikland har visserligen en liten koloni av björnar funnits ända in på detta århundrade, men då man icke har några bestämda uppgifter om att björn iakttagits där sedan 1910, torde det vara ganska ovisst, om den ännu finnes kvar. De björnar, som möjligen ännu då och då kunna spåras i de nordligaste delarna av Dalarna och Värmland på gränsen mot Norge samt i den s. k. Orsa finnmark i västra Hälsingland, äro av allt att döma endast kringströvande enstaka exemplar. Söder om lappmarkerna anträffas björnen numera i fast stånd endast i Hede socken i Härjedalen i och omkring Sonfjällets nationalpark samt inom Frostvikens socken i nordvästra Jämtland, på vilket sistnämnda ställe stammen under senare år beräknats till 8 à 10 djur. Dessutom visar sig björnen mera regelbundet inom Ångermanlands nordligaste socken Tåsjö, dit den vandrar från angränsande trakter av Frostvikens socken och Risbäcks kapellförsamling av Dorotea socken i Västerbottens län. Vad angår lappmarkerna påträffas björnen sydligast i nämnda kapellag, där en fast björnstam finnes av ungefär samma storlek som stammen i Frostvikens socken. Inom hela Västerbottens län finnes, förutom nyssnämnda björntrakt i Dorotea socken, endast *ett* fast tillhåll för björn, nämligen i trakten av Ammarnäs kapell i Sorsele socken, där björnantalet anses vara ungefär detsamma som i Risbäck eller något mindre. I mellanliggande trakter uppträder björnen sällan och då helt tillfälligt, och i Västerbottens kustland har den varit helt utrotad ända sedan början

av 1800-talet. Detsamma gäller om Norrbottens kustland. Inom Norrbottens län träffas björnen i fast stånd numera endast inom lappmarkerna i Stora Sjöfallets och Sarjeks nationalparker och trakterna däromkring samt i mindre antal inom Arjeplogs, Gällivare och Jukkasjärvi socknar, där den särskilt förekommer i några fjälldalar kring Kalix- och Kaitumälvarnas källor. I trakterna norr och öster om riksgränsbanan torde man däremot numera icke hava att räkna med någon fast björnstam. Huru stor björnstammen är inom sistnämnda båda nationalparker kan icke med bestämdhet angivas; dock anses den åtminstone inom Stora Sjöfallsparken hava ökats efter fridlysningens ikraftträdande. I övriga här nämnda trakter av Norrbottens län har man däremot, enligt vad som uppgives av vederbörande överjägmästare, under senare år kunnat konstatera en alltjämt fortgående minskning av den redan förut obetydliga stammen.

Till ytterligare belysande av antalet under senare år dödade björnar må här anföras följande sifferuppgifter avseende vart och ett av åren 1905—1920, länsvis fördelade.

L ä n	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920
Norrbottens	10	9	—	7	6	7	4	8	—	1	2	6	5	1	—	—
Västerbottens	—	—	—	1	3	2	2	—	—	1	—	3	—	2	1	1
Jämtlands.....	—	—	—	1	—	1	1	1	2	—	—	1	6	5	1	¹ 6
Västernorrlands ...	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kopparbergs	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	11	9	1	9	9	10	7	9	2	2	2	10	11	8	2	7

¹ Härjämte har en unge tagits levande.

Ehuru denna statistik, sammanställd som den är efter skilda, sins emellan tämligen olika primäruppgifter, icke torde vara fullt tillförlitlig, ger den dock tydligt vid handen, att, trots björnens fridlysning inom nationalparkerna och trots inskränkningen av rätten att jaga björn även på annan kronomark och på enskild mark, antalet fällda björnar, som strax efter 1912 betydligt avtog, under senare år åter ökats och numera blivit ungefär lika stort som före ikraftträdandet av nationalparkslagen och den nya jaktlagstiftningen. Då man genom jägmästarnas rapporter vet, att björnen under senare år avtagit i antal på de flesta lokaler med undantag av Stora Sjöfallets och Sarjeks nationalparker och blivit utrotad inom stora delar av Norrbottens län, där den ännu för ett tiotal år sedan förekom i icke ringa antal, är det sannolikt, att de relativt höga

skottsiffrorna hava sin grund i en på sina ställen allt mera intensivt be-driven förföljelse. Särskilt ödesdigra för björnarna tyckas åren 1916, 1917 och 1920 hava varit. Inom Jukkasjärvi revir i Norrbottens län, där björnantalet enligt överjägmästarens år 1917 avgivna rapport beräk-nades till ett 10-tal djur, dödades då 5 björnar och inom Frostvikens revir i Jämtland, där, såsom ovan nämnts, björnstammen förut likaledes torde hava uppgått till ett 10-tal exemplar, icke mindre än 6 stycken. Under år 1920 fälldes och fångades inom björntrakterna i Jämtlands län icke mindre än 7 björnar. Att en dylik beskattning när som helst kan medföra total utrotning av den svaga stammen torde vara lätt att inse. Skottsiffrorna enligt tabellen förete i övrigt de starka växlingar, från några få till ett tiotal, som alltid pläga visa sig, då en jaktbar djurart befinner sig nära utrotning.

Att det skydd man berett björnen på staten tillhöriga marker visat sig otillräckligt får sin förklaring däri, att särskilt bland de mera sydliga björnlokalerna en del äro belägna på enskild mark samt att, där så icke är förhållandet, enskilda marker ofta skjuta in mellan kro-nans områden. Vad lappmarkerna beträffar äro gällande föreskrifter rörande lapparnas jakträtt synnerligen otydliga och synas icke utgöra hinder för att, såsom de sakkunniga haft tillfälle att i annat samman-hang utveckla (sid. 91, 97), lapparna jaga björn på de vidsträckta områden, som enligt 1898 års renbeteslag blivit till deras uteslutande begagnande anvisade eller varå de eljest enligt nämnda lag äga utöva jakträtt.

Vidkommande nationalparkerna såsom reservationer för björnen, vilja de sakkunniga fästa uppmärksamheten därpå, att Stora Sjö-fallets och Sarjeks nationalparker dels på grund av dammanlägg-ning vid Lilla Sjöfallet i och för vattenreglering i Lule älv, varav särskilt under byggnadstiden stark rörelse i trakten kan väntas, och dels till följd av ökad turisttrafik framdeles icke torde komma att utgöra samma lugna och fredade tillhåll för björnen som de hittills varit, samt att Son-fjällets nationalpark visat sig vara alldeles för liten såsom björnreserva-tion, i det att så gott som årligen inträffar, att björnar bliva skjutna, då de om hösten från nationalparken gå in på kringliggande marker.

Borttagandet av rätten för annan än ägaren eller den, som har dennes tillstånd, att jaga björn på enskild tillhörigt jaktområde synes icke heller hava varit av någon egentlig betydelse. I allmänhet torde även vara ganska lätt att mot löfte om andel i bytet erhålla en jakträtts-innehavares tillåtelse att anställa jakt på ett så värdefullt villebråd som björn.

De sakkunniga, som beträffande nödvändigheten av bevakning å nationalparkerna, om dessa i någon mån skola fylla det med desamma

avsedda ändamålet, hänvisa till vad de därom i annat sammanhang anfört (sid. 285 o. följ.), äro för sin del övertygade om att, i händelse icke skyddsåtgärder vidtagas utöver dem som för närvarande gälla, fortbeståndet av den svaga björnstam, som ännu finnes, riskeras, så att stammen inom en icke avlägsen framtid kan befaras komma att helt försvinna. Enda medlet häremot synes vara en total fridlysning av björnen under viss tid. Med hänsyn därtill att erfarenhet saknas rörande verkningarna av ett dylikt förbud, synes detsamma icke för närvarande böra fastställas att gälla längre än fem år. Att fridlysa björnen endast inom hans sydligare utbredningsområde, där faran för stammens bestånd torde vara mest överhängande, skulle sannolikt bliva av ganska ringa betydelse, då det är en känd sak, att björnar från Jämtland vandra in i angränsande trakter av Västerbottens län, där de lätt kunde skjutas, om jakten inom sagda län lämnades fri i samma utsträckning som för närvarande. Härtill kommer, att det torde vara lättare att övervaka efterlevnaden av ett totalförbud än av ett partiellt förbud. Enär de sakkunniga föreslagit, att för framtiden skulle bestå förbud mot jakt efter björn å alla kronans marker, skulle ett dylikt periodiskt förbud få betydelse allenast med avseende å enskilda tillhöriga områden.

Då björnen under vanliga förhållanden huvudsakligen livnär sig av växtämnen, kan dess skadlighet beträffande tamdjuren icke jämföras med de andra större rovdjurens, t. ex. vargens och järvens. Endast vissa, vanligen äldre individer, som fått smak för kött, bliva vad man kallar »slagbjörnar» eller »skadebjörnar». Eljest har erfarenheten visat, att björnen kan vara ganska talrik på en trakt, där kreatur beta, utan att göra dessa någon skada. Numera, sedan björnen i det närmaste blivit undanträngd från sitt naturliga utbredningsområde till fjälltrakterna och skogarna närmast dessa, torde det i allmänhet endast vara lapparnas renar, som kunna bliva föremål för hans angrepp. Enligt vad som uppgives, lär det stundom inträffa, att björnar, sedan de om våren lämnat sina iden, angripa och döda de lättåtkomliga renkalvarna. Klagomål härutinnan synas hava framkommit nästan uteslutande från fjälllapparna inom Jockmocks socken, inom vilkas renbetesområden större delen av Stora Sjöfallets nationalpark är belägen. Även om sålunda inom ett begränsat område någon skadegörelse kan ske genom björnen, torde detta icke böra få föranleda, att åtgärder till förhindrande av den svenska björnstammens utrotande därigenom omintetgöras. Erinras må i övrigt om det uttalande, som av länsstyrelsen i Norrbottens län i ovannämnda yttrande över svenska naturskyddsföreningens framställning göres beträffande skadegörelse av björn. Läns-

styrelsen anför sålunda, att klagomål över dylik skadegörelse endast undantagsvis försports. Icke ens för lapparnas renhjordar, vilka väl först och främst skulle vara utsatta för angrepp av björnar, hade björnen visat sig nämnvärt skadlig. Härmed må jämföras det av lappfogden i Västerbottens län över naturskyddsföreningens framställning avgivna yttrande, däri lappfogden framhåller, att i trakter, där björnen förekomme i enstaka exemplar eller mera fåtaliga bestånd, såsom förhållandet vore i Jämtlands och Västerbottens län, lapparna hyste tämligen liten fruktan för honom och ställde honom såsom rovdjur på ett fullständigt annat plan än vargen, lodjuret och järven. I sådana trakter däremot, varest stammen vore talrikare, t. ex. i Sarjek-området och kring Stora Sjöfallet, betecknades björnen av lapparna såsom en mycket svår fiende till de späda renkalvarna.

Enligt de sakkunnigas uppfattning torde den skada, som genom björnen tillfogas renskötseln, icke vara av någon större betydelse. Men det synes vara med billighet överensstämmande att, för den händelse total fridlysning av björnen införes, staten ikläder sig förpliktelse att gällda de skador, som genom björn vållas å renar liksom å andra tamdjur och vilka skador icke bero på vårdslöshet från deras sida, som äro ansvariga för kreaturens vård. En dylik skyldighet torde böra åligga staten jämväl beträffande skadegörelse, som genom björn å nationalparker tillfogas lapparnas renar. Parkernas tillkomst hava nämligen medfört ingrepp i rättigheter, varav lapparna sedan urminnes tider ägt begagna sig. Visserligen kan för närvarande för vissa fall Kungl. Maj:t medgiva dödande av björn å nationalpark, men innan dylikt tillstånd hunnit utverkas — om det över huvud bifalles — kan en oförskylld förlust hava drabbat renägaren. Ett åtagande av ifrågavarande slag torde näppeligen kunna medföra någon större ekonomisk uppoffring. Enligt föreliggande upplysningar är det antal tamdjur, som årligen dödas av björn, föga betydande. Vidare är tydligt, att icke varje anmälan om skadegörelse genom björn får tagas för god, utan måste i varje förekommande fall ske noggrann utredning angående skadans omfattning samt huruvida skadan verkligen förorsakats av björn och icke av andra rovdjur, hundar o. dyl. Behövligen medel synas, utom vad angår ersättning för skadegörelse å nationalpark, böra bestridas av de jaktvårdsavgifter, som av de sakkunniga föreslagits skola utgöras av landets jägare.

Vad beträffar björnens farlighet för människan, torde det vara synnerligen sällsynt, att en björn går till anfall mot människor utan att först hava blivit sårad, förföljd eller plötsligt överraskad. Till skydd mot anfall av björnen såväl å människor som kreatur synes det

emellertid nödvändigt, att den för närvarande under vissa omständigheter medgivna rätten att å kronomark även annorledes än i nödvärn döda björn, som visat sig farlig för människor och kreatur, bibehålles och utsträcker jämväl till övriga områden, där jakt å björn förbjödes. Dock bör dödande av dylik skadebjörn få ske först efter därtill av myndighet inhämtat särskilt tillstånd. Såsom de sakkunniga nedan föreslagit, skulle nuvarande förbud mot björnjakt å kronans marker fortfarande bestå, vadan totalförbudet skulle komma att visa sina verkningar endast med avseende å enskildas områden. Beträffande dessa synes tillstånd som nyss nämnts böra meddelas av länsstyrelsen. Då det kan inträffa, att björnstammen inom ett visst område ökas alltför starkt, bör härförutom Kungl. Maj:t äga att, när så erfordras, medgiva tillstånd till dödande av björn. Enligt de sakkunnigas förslag skulle vidare varje björn, som fällts eller fångats, och sålunda även i förevarande fall dödad björn, tillkomma kronan, som givetvis då även skulle hava att gällda kostnaderna för dess omhändertagande.

Beträffande de regler, som böra komma till tillämpning efter utgången av den totala fridlysningen, synes, vad angår *kronans* marker, tillsviðare böra upptagas nuvarande föreskrifter, innebärande totalförbud mot dödande utan Kungl. Maj:ts tillstånd av björn därstädes. Föreskrifterna i ämnet böra emellertid införas i stadgan om jakt samt dels för åstadkommande av enhetligare behandling av frågor om fällande av skadebjörn så ändras, att dylika frågor avgöras av överjägmästaren i stället för jägmästaren, dock att å lapparnas särskilda områden med hänsyn till där gällande bestämmelser om jakten prövningen bör tillkomma länsstyrelsen, dels ock förtydligas beträffande lapparnas särskilda områden, så att det blir fullt klart, att även å dessa björn — med undantag av skadebjörn — må dödas endast efter tillstånd av Kungl. Maj:t. Beträffande sistnämnda fråga vilja de sakkunniga i övrigt hänvisa till vad de under avdelningen rörande grunderna för tillgodogörande av kronans jakträtt anfört (sid. 97). Vidkommande rätten till ersättning för skada å tamdjur genom björn hänvisas till vad därom ovan anförts.

Beträffande *enskilda jordägares* rätt att efter totalfridlysningens utgång jaga björn å egna marker synas de för närvarande gällande bestämmelserna kunna i huvudsak kvarstå. Till inskränkande av förföljelsen mot björnen och åvägabringande i möjligaste mån därav, att björn dödas endast när sådant nödvändig göres till skydd mot skadegörelse, hava de sakkunniga emellertid föreslagit såsom allmän regel,

att björn, som dödas eller anträffas död, skall tillfalla kronan, där ej Kungl. Maj:t annorlunda medgivit.

De sakkunnigas ovannämnda förslag hava föranlett bland annat upptagande under 12 § i jaktlagen av en bestämmelse om kronans rätt till dödad björn samt under 21 § samma lag av en analog bestämmelse rörande björn, som anträffas död, ävensom av föreskrifter i 22 och 24 §§. I jaktstadgeförslaget har införts bestämmelser i §§ 2, 6, 9, 10 och 21, varjämte tillägg skett till 31 § renbeteslagen. Förslag rörande totalförbudet mot jakt å björn återfinnes i de sakkunnigas i missivskrivelsen intagna hemställan.

Lodjuret.

Enligt 1864 års jaktstadga var rätt till jakt å lo för envar medgiven såväl å oavvittrad skog samt kronoöverloppsmark i de norra länen som, efter därom hos jakträttsinnehavaren gjord anmälan, i allmänhet å annans mark, varjämte den som å mark, där han innehade jakträtt, drev upp lo ägde fullfölja jakten in på annans ägor. Enär lodjuret räknades till de i stadgan såsom skadliga upptagna rovdjuren, fick det i övrigt, om det tillfälligtvis anträffades, dödas var som helst.

Lodjursstammens hastiga tillbakagång riktade emellertid uppmärksamheten på nödvändigheten av åtgärder till förhindrande av lodjurets utrotande. Frågan härom väcktes först av de för naturskyddsfrågans behandling enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 14 juni 1907 inom jordbruksdepartementet tillkallade sakkunniga, som i sitt den 4 december samma år avgivna betänkande, med framhållande av lodjurets stora sällsynthet under senare tider, föreslogo, att den då utgående belöningen av allmänna medel för lodjurs dödande, utgörande 25 kronor för varje dödat djur, måtte borttagas. Till detta förslag anslöto sig även 1908 års jaktsakkunniga, vilka därutöver hemställde, att till förhindrande av att lodjuret alldeles utrotades den dittills bestående rätten att å annans mark upptaga eller fortsätta jakt efter lo måtte upphöra.

I överensstämmelse med berörda förslag blev i 1912 års jaktförfattningar rätten att på annans mark jaga lo eller där döda tillfälligtvis påträffad lo borttagen, varjämte skottpengarna för dödande av detta djur avskaffades. Tillika har den för en och var förut öppna rätten till jakt efter lo å kronoöverloppsmark upphävts. Om man bortser från jakten å oavvittrad mark, må för närvarande jakt efter lodjur, vilken djurart dock fortfarande ingår under de i jaktlagen såsom skadliga betecknade djuren, anställas allenast av jakträttsinnehavare å område, där han äger jakträtt, varjämte lo, som inkommer i gård eller trädgård, må dödas och behållas av den, som där bor eller trädgården innehar så ock

dennes folk, ändock att jakträtten där tillkommer en annan. Vad särskilt angår jakten å kronans marker må nämnas, att personal vid skogsstaten äger att å marker, som tillhöra dess tjänstgöringsområde, idka jakt efter skadliga djur och sålunda även efter lo.

Redan före 1912 års jaktlagstiftning hade emellertid genom tillkomsten av lagen angående nationalparker den 25 juni 1909 skett en viss inskränkning i rätten till jakt efter lo, i det sådan jakt, liksom all jakt över huvud, förbjöds å nationalparkerna. Undantag härifrån stadgades dock så till vida, att lapparna bibehöllos vid den särskilda rättighet till jakt, som var dem medgiven, utom vad anginge jakt å björn.

Den 7 november 1914 ingav svenska naturskyddsföreningen en framställning till Kungl. Maj:t om sådan ändring av lagen om rätt till jakt samt kungörelsen angående grunderna för tillgodogörande av kronans jakträtt, att lodjuret i fråga om jakt på kronomark och oavvittrad mark måtte bliva likställt med björnen.

Framställning från svenska naturskyddsföreningen.

I skrivelsen framhålles till en början betydelsen av att åt den nationella faunan söka bevara sådana »djurarter, som på grund av sällsynthet och andra omständigheter löpa fara att utrotas, detta oavsett huruvida djuret i fråga kan anses direkt nyttigt eller skadligt från människans synpunkt». Till sådana djur hörde i främsta rummet björnen och lodjuret. Vad den förstnämnda beträffade hade den numera erhållit en fredad tillflyktsort inom ett par av nationalparkerna, varjämte ett visst skydd beretts densamma genom 1912 års jaktlag, enligt vilken det icke vore tillåtet utan Kungl. Maj:ts tillstånd att jaga björn på oavvittrad mark eller ens för skogsstatens personal på annan kronans mark. Vidkommande lodjuret, som på grund av sin vana att företaga mycket vidsträckta strövtåg svårigen kunde anses skyddat inom en nationalparks begränsade område, vore gällande bestämmelser än mindre effektiva än beträffande björnen.

I framställningen redogöres vidare för lodjurets hastiga avtagande inom landet under senare hälften av 1800-talet och början av innevarande århundrade. Vad anginge de tretton första åren av 1900-talet meddelas, att enligt inhämtade upplysningar de lägsta siffrorna antecknats för femårsperioden 1902—1906, då i medeltal icke fällts mer än 8 lodjur om året (under år 1905 endast 2). Under åren 1907—1913 hade siffrorna gått upp till mer än det dubbla, i det att i medeltal skjutits 19 lodjur om året. Dessa högre siffror ansågos emellertid icke motsvaras av någon ökning av lodjursstammen utan hava sin grund i

en ivrigare bedriven jakt och i större noggrannhet vid ingivandet av uppgifter rörande fällda rovdjur.

I fråga om lodjurets skadlighet framhålles, att den skada det onekligen gör på det matnyttiga villebrådet, särskilt harstammen, numera, i betraktande av dess stora sällsynthet, knappast kunde anses vara av någon ekonomisk betydelse, och att de tillfällen, då tamdjur bevisligen dödas av lodjur, nu för tiden torde vara ytterst sällsynta.

Svenska
jägarför-
bundets
framställ-
ning.

I en den 11 juni 1916 till Kungl. Maj:t av svenska jägarförbundet avlåten framställning angående vissa ändringar i jaktstadgan ifrågasättes jämväl, att ökat skydd beredes lodjuret. Denna framställning liksom naturskyddsföreningens har i och för yttrande överlämnats till de sakkunniga.

Yttranden
över de
inkomna
framställ-
ningarna.

Innan naturskyddsföreningens framställning inkom till de sakkunniga, hade genom Kungl. Maj:ts remiss utlåtande däröver inforadrats från domänstyrelsen, som i sin ordning inhämtat yttranden från länsstyrelserna i Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Jämtlands, Väster- norrlands, Västerbottens och Norrbottens län ävensom från överjäg- mästarna i de olika distrikten m. fl. Vidare har yttrande avgivits av vetenskapsakademien.

Länsstyrelsen i förstnämnda län liksom överjägmästaren i Bergs- lagsdistriktet tillstyrker framställningen. Överjägmästaren i Gävle-Dala distrikt har även tillstyrkt densamma, därvid han emellertid framhållit, att det med hänsyn dels till den ytterligt försvagade lodjursstammen och dels till de jämförelsevis små skogsarealer kronan ägde inom Jämt- lands län, där lodjuret numera torde hava sitt förnämsta tillhåll, synts honom tveivelaktigt, om de av naturskyddsföreningen föreslagna åtgär- derna kunde hindra lodjurets fortsatta utrotande. Han ifrågasätter för- denskull, huruvida icke total fridlysning under ett antal år skulle be- höva tillgripas. I detta yttrande har länsstyrelsen i Kopparbergs län förklarat sig instämma. Länsstyrelsen i Gävleborgs län instämmer i syftet med föreningens framställning och uttalar önskvärdheten av att effektiva åtgärder vidtagas till förhindrande av lodjurets utrotande.

Överjägmästaren i mellersta Norrlands distrikt tillstyrker framställ- ningen endast för viss tid, exempelvis 10 år, under framhållande av att lodjurstammen med hänsyn till det matnyttiga vilda, de smärre hus- djuren och renarna icke bör lämnas tillfälle att föröka sig alltför starkt. I detta förslag instämmer länsstyrelserna i Jämtlands och Väster- norrlands län.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har inhämtat yttrande från överjägmästaren i Umeå distrikt, kronofogden i lappmarksfögderiet och lappfogden i länet. Överjägmästaren tillstyrker föreningens framställning, »i trots av att lodjuret otvivelaktigt är ett större skadedjur än björnen», och kronofogden tillstyrker likaledes bifall till ansökningen, alldenstund lodjuret numera förekomme så ytterst sparsamt inom fögderiet. Enligt hans vetenskap hade under de senaste 10 åren (1905—1914) inom länets lappmarker dödats endast 5 lodjur, därav 3 i övre delen av Dorotea socken inemot jämtlandsfjällen och 2, antagligen komna från Norge, i Tärna socken. Under åberopande av den skadegörelse lodjuret förorsakar å renar avstyrker lappfogden ändring av nuvarande bestämmelser rörande jakt å lo, för så vitt angår de trakter, där renskötsel bedrivs. Han anför, att under de 10 första veckorna av 1915, under det renarna voro nere i skogslandet, minst 15 renar dödats av lodjur inom de trakter av Västerbotten och norra hälften av Ångermanland, där lappar vistats. Enligt lapparnas utsago vore lodjuret i fråga om skadegörelse på renar att jämföras med vargen och järven, och ur lapparnas byakassor hade under gångna år betydliga summor utbetalats för anställande av jakt å lodjur. I olikhet med naturskyddsföreningen drar lappfogden av de föreliggande statistiska siffrorna rörande antalet dödade lodjur den slutsatsen, att ökningen av de fällda djurens antal under senaste period, åtminstone vad beträffade de tre nordligaste länen, ej berodde på ivrigare bedriven jakt utan på lodjursstammens ökning. Med avseende å denna frågas bedömande gör han gällande, att fullständigare uppgifter å fällda lodjur erhållits, så länge skottpremier utbetalades, d. v. s. före år 1913, än under senare år. Han anför slutligen att, enligt vad han hade sig bekant, under de 10 första veckorna av 1915 8 lodjur uppträtt inom västerbottenslapparnas område och att 4 dödats, därav 3 inom lappmarksfögderiet.

Länsstyrelsen tillstyrker för sin del föreningens framställning endast för de delar av riket, där lodjursstammen nedgått till en ren obetydlighet, men anser i likhet med lappfogden, att, där renskötsel bedrivs, eller närmare bestämt i de fyra nordligaste länen samt Idre socken av Kopparbergs län, förbud mot jakt å lo ej borde ifrågakomma.

Överjägmästaren i Luleå distrikt anser, att orsaken till lodjurets undanträngande mot Norrland och avtagande i främsta rummet vore att tillskriva odlingens fortskridande och skogsavverkningens ökade omfattning. Jakten på lo vore däremot numera inskränkt till ett minimum. Han framhåller lodjurets skadlighet och anför exempel på att

det rivit får; och anser han, att tillräckliga skäl ej föreligga för tillstyrkande av naturskyddsföreningens framställning. Överjägmästaren i Skellefteå distrikt anför, att lodjuret inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som tillhöra distriktet, endast vore sporadiskt förekommande. Under 1909—1913 hade endast ett lodjur skjutits där. Den skada, lodjuret möjligen kunnat göra på harstammen, kunde icke anses vara av någon ekonomisk betydelse. Han ansåge därför, att den föreslagna ändringen av bestämmelserna rörande jakt på lo borde kunna vidtagas utan olägenhet.

Länsstyrelsen i Norrbottens län fastslår, att lodjuret vore mycket sällsynt inom länet. Det av naturskyddsföreningen angivna antalet av inom länet dödade lodjur syntes för högt. 1909—1912 utbetalades av länsstyrelsen skottpenningar endast för 7 lodjur, under det naturskyddsföreningen uppgivit antalet under samma tid dödade lodjur till 10. Någon betydande skadegörelse av lodjur, vare sig å den nyttiga vildnaden eller å tamdjur, hade, så vitt länsstyrelsen hade sig bekant, icke förekommit inom länet. Även om så skulle vara fallet, att lodjuret i enstaka fall kunde bliva ett svårt skadedjur för renarna, torde, uttalar länsstyrelsen, den begärda inskränkningen i jakträtten å lo icke avse att upphäva den lapparna enligt 1898 års renbeteslag tillkommande rätt att jaga å kronans marker inom lappmarkerna. På grund härav anser länsstyrelsen i likhet med överjägmästaren i Skellefteå distrikt, att den föreslagna lagändringen utan olägenhet kunde genomföras, för så vitt anginge Norrbottens län.

I domänstyrelsens yttrande framhålles, att lodjuret genom den nya jaktlagen erhållit ett visst skydd. Då emellertid fara för lodjurets utrotande möjligen kunde föreligga, har domänstyrelsen för sin del intet att erinra emot att lodjuret genom särskilda ytterligare bestämmelser bereddes större skydd än för närvarande. I detta syfte föreslår styrelsen dels sådan ändring av 4:e punkten i kungörelsen om tillgodogörande av kronans jakträtt, att lodjuret å statens mark icke längre finge skjutas av personalen vid jägeristaten utan Kungl. Maj:ts tillstånd, dels ändring av 2 § i lagen angående nationalparker avseende att, i likhet med vad redan skett beträffande björnen, undantaga lodjuret från den lapparna tillerkända jakträtten inom nationalpark. Däremot vill domänstyrelsen icke vara med om att utesluta lodjuret från jaktlagens förteckning över de djur, vilka skulle anses såsom skadliga.

Vetenskapsakademien förordar bifall till naturskyddsföreningens framställning. Akademien stöder sitt förord på ett yttrande av professorerna Hj. Théel och Einar Lönnberg. Dessa betona den överhängande

faran för lodjurets utrotande. Om i Sverige en stam av denna intressanta djurart skulle kunna bevaras, måste större skydd beredas det fåtal loar, som ännu funnes kvar. Bestämmelsen i gällande jaktlagstiftning, att personer ej hava rätt att jaga lo på annans mark, skulle, framhålla de båda vetenskapsmännen, kunna vara ett mycket gott skydd i många fall, men tyvärr bleve denna föreskrift, särskilt vad anginge de nordligare delarna av landet, där loarna hava sitt huvudsakliga tillhåll, ej upprätthållen. Till belysande härav omtalas, huru som ett lodjur, som spårats i Kalls socken i Jämtland, av skidlöpare förföljdes genom socken efter socken, till dess det slutligen dödades i Hedeviden i Härjedalen. I dylika fall begärdes ingalunda jakträttsinnehavarens tillstånd för jaktens bedrivande, och något beivrande av överträdelsen gjordes sällan eller aldrig från enskild persons sida. Ett effektivare skydd vore därför nödvändigt. Mest verksam skulle givetvis en kraftigt genomförd fridlysning vara. En sådan torde dock med hänsyn till lodjurets skadlighet knappast kunna ifrågasättas på privat mark under andra omständigheter än att ersättning från det allmännas sida utbetalades för den av rovdjuret vållade skadan. Där emot skulle staten på sin mark kunna utan känbar förlust bereda lodjuret ett visst skydd mot förföljelse, och skulle detta lämpligen kunna göras analogt med det som tillkommer björnen. I norra Sverige, där staten äger större sammanhängande skogsområden, torde därigenom möjligen något kunna vinnas för lostammens vidmakthållande, men då djuren föra ett mycket kringströvande levnadssätt och byta om uppehållsort, när tillgången på harar började tryta, vore det ej sagt, att därmed fullt tillfredsställande resultat skulle kunna vinnas. Då emellertid något måste göras och de av naturskyddsföreningen föreslagna åtgärderna lättast kunde vidtagas, tillstyrkte de båda sakkunniga ett förordande av föreningens framställning.

Beträffande lodjurets förekomst må framhållas att, medan det ännu under förra hälften av 1800-talet förekom i de flesta större sammanhängande skogsmarker så gott som över hela landet, i vissa trakter tämligen allmänt, det numera är utrotat i hela södra och mellersta Sverige upp till Härjedalen och Jämtland och håller sig kvar endast i inre delarna av de fyra nordligaste länen, där det på grund av för arten mindre gynnsamma klimat- och naturförhållanden aldrig varit talrikt.

Till belysande av den snabbhet, varmed lodjurets tillbakaträngande fortgått, må anföras att, under det enligt befintliga siffror exempelvis under femårsperioden 1835—39 inom landet dödades 1,324 lodjur, mot-

De sakkunniga.

svarande siffra 80 år senare under perioden 1915—1919 uppgick till endast 108. Inom Västmanlands län, där lodjursfrekvensen under förra hälften av 1800-talet synes hava varit störst i förhållande till arealen, dödades de sista lodjuren redan under femårsperioden 1886—90. I Kopparbergs och Värmlands län, varest tillgången på lodjur ävenledes varit betydande, föll de sista kringströvande exemplaren vid början av innevarande århundrade. I gränstrakterna mellan Västergötland och norra Halland samt i vissa skogstrakter i Kinds härad av Älvsborgs län, där en liten lodjursstam i det längsta hållit sig kvar, har någon lo icke dödats eller omtalats sedan 1907.

De källor man har att gå till för bedömande av lodjurets förekomst inom landet förr och nu äro i första hand den officiella jaktstatistiken. Till komplettering av uppgifterna beträffande den nuvarande förekomsten av lo hava av de sakkunniga inhämtats upplysningar från skogsstatens tjänstemän i de 36 revir, där lodjur under senare tid uppträtt. Med stöd av det sålunda föreliggande materialet hava upprättats följande två tabeller, vilka giva en översikt över lodjurets avtagande under senare tid samt i viss mån även över dess nuvarande frekvens inom landet:

Tabell I. *Dödade lodjur åren 1851—1920; medeltal per år.*

1851—60	157 st.
1861—70	120 »
1871—80	87 »
1881—90	23 »
1891—1900	39 »
1901—1910	14 »
1911—1920	19 »

I revirförvaltarnas ovannämnda uttalanden betecknas lodjuret i de allra flesta fall såsom sällsynt eller statt i minskning, då det icke säges vara utrotat.

Vad angår de officiella statistiska uppgifterna torde dessa otvivelaktigt lida av en del ofullständigheter och felaktigheter. Härförutom märkes vidkommande de slutsatser, som må dragas av desamma, att antalet dödade djur givetvis icke alltid utgör ett fullt exakt uttryck för stammens styrka inom ett givet område. Så mycket torde emellertid kunna utläsas ur de båda tabellerna, att vid tiden för sekelskiftet inträtt en stark minskning i lodjurets förekomst — en minskning, som får ett bestämt uttryck i den synnerligen låga skottsiffran för 1905 och som

Tabell II. *Antalet inom landet dödade lodjur 1900—1920, länsvis fördelade.*

L ä n	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920
Norrbottnens	1	—	3	1	—	—	—	—	—	3	3	3	1	3	8	4	3	4	7	14	11
Västerbottnens ...	—	—	—	—	—	—	6	1	5	4	4	2	3	2	2	5	4	9	17	3	7
Jämtlands	15	14	11	7	7	1	3	9	8	9	6	17	7	1	4	6	7	8	7	5	0
Västernorrlands	1	—	—	—	—	1	—	2	7	1	9	2	5	2	—	—	1	—	1	3	1
Gävleborgs	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kopparbergs ...	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Värmlands	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholms	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Göteb. o. Bohus	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Alvsborgs	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jönköpings	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	32	15	16	8	7	2	9	17	21	17	22	24	16	8	14	15	15	21	32	25	19

tydligt återspeglar sig i det starka fallet i medelskottsiffran för perioden 1901—1910. Inom de sju i tabell II sist upptagna länen synes den fasta lostammen efter år 1900 vara fullständigt utrotad. Även i Västernorrlands län tyckes numera knappast finnas några fasta stånd av lodjur. De jämförelsevis starka växlingarna av skottsiffrorna tyda nämligen på att det varit kringströvande loar, som fällts där under senare år.

Återstå alltså endast de tre nordligaste länen. Inom Norrbottens län, där tillgången på lodjur tidigare varit samt enligt länsstyrelsens och jägmästarnas samstämmiga vittnesbörd fortfarande är ringa, hålla sig siffrorna anmärkningsvärt låga, växlande mellan inga (under femårsperioden 1904—1908) och några få. Först med år 1919 har en förändring härutinnan inträtt, i det skottsiffrorna för nyssnämnda år och år 1920 uppgått till resp. 14 och 11. Dessa oväntat stora siffror, som dock i betraktande av länets vidsträckthet icke i och för sig få anses synnerligen höga, torde hava sin grund mera i den mot slutet av kristiden intensivt bedrivna jakten än i ökning av lodjursstammen. Säkertligen torde de följande åren åter komma att visa lägre siffror.

Ungefär samma förhållande kan konstateras beträffande Västerbottens län, där lotillgången sedan 1886 varit obetydligt större än i Norrbotten och där för åren 1900—1905 statistiken ej upptager något fält lodjur. I fråga om den onormalt höga skottsiffran för år 1918, 17 fällda lodjur, må framhållas, att, enligt vad de sakkunniga inhäm-

tat, vid en av vederbörande myndighet senare verkställd undersökning rörande de inkomna statistiska uppgifterna för sagda år det visat sig, att för Vilhelmina socken upptagits 5 eller 6 lodjur mera än som i verkligheten fällt samt att det icke vore uteslutet, att för höga skottsiffror inrapporterats även från andra socknar inom länet. Siffran för ifrågavarande år bör sålunda i vart fall minskas till 11 eller 12.

Vad slutligen beträffar Jämtlands län har det alltsedan mitten av 1800-talet, då förföljelsen mot lodjuret i mera sydligt belägna trakter började antaga karaktär av utrotning, haft att uppvisa de största skottsiffrorna genomsnittligt per år. Emellertid har efter 1900-talets början den årliga siffran aldrig överstigit 17 och i allmänhet hållit sig under 9. De lägsta siffrorna hava antecknats för 1905 och 1913, då under vartdera året inom länet dödats endast ett lodjur, och kommer härtill år 1920, då veterligen intet lodjur fällt. Denna tillbakagång är så mycket mera anmärkningsvärd som Jämtlands län torde vara den enda del av landet, om vilken man möjligen skulle kunna antaga, att den fortfarande äger en så pass livskraftig lodjursstam, att man kan hysa förhoppning om dess fortlevande, för den händelse betryggande skyddsbestämmelser skulle komma till stånd.

Särdeles betecknande äro de starka fluktuationer, som lodjursstatistiken under 1900-talet företer, i det att ett år med relativt höga skottsiffror vanligen följes av flera år, under vilka ett mycket ringa antal loar skjutits. Erfarenheten har visat, att dylika växlingar alltid göra sig gällande beträffande jaktbara djurarter, som stå på gränsen till utrotning.

I ovannämnda yttrande av professorerna Théel och Lönnberg hava dessa icke heller tvekat att göra det uttalandet att, om allt får fortgå som hittills, lodjuret sannolikt inom få år skall vara fullständigt utrotat på den skandinaviska halvön. De framhålla vidare, att beskattningen av lostammen i betraktande av lodjurens ganska ringa nativitet — 2—3, mera sällan 4 ungar i varje kull — är mycket större än den årliga tillväxten genom fortplantning. »Med stammens fortgående minskning», heter det i yttrandet, »avtaga ävenledes möjligheterna för en normal fortplantning, så att man ej ens kan räkna på en så stor ökning, som borde under andra förhållanden kunna förväntas av motsvarande antal djur. Slutligen och måhända inom en ganska nära framtid omöjliggöres den minimala och vitt kringspidda djurstammens fortplantning helt och hållet».

Det skydd, som man avsåg att skänka lodjuret genom det i 1912 års jaktstadga införda förbudet att jaga detta djur å annans mark, har,

såsom av vetenskapsakademiens sakkunniga på belysande sätt framhållits, blivit av föga värde därigenom att de härutinnan givna bestämmelserna icke respekteras. Att man i vissa trakter av Norrland även under senare år, trots det i jaktstadgan meddelade förbudet, begagnat sig av sax för fångande av lodjur, torde även vara visst och bestyrkes av en uppgift från nämnda sakkunniga, enligt vilken för ej länge sedan till riksmuseum inköpts en loskalle, vars tänder ådagalade, att djuret suttit i sax.

På vissa trakter, där renskötsel bedrives, kan lodjuret sägas vara föremål för en planmässig förföljelse. Sålunda hava lapparna i nästan alla fjällappbyarna i Västerbottens län ur sina byakassor anslagit premier för dödande av lodjur. År 1917 utgingo dessa premier med 25 kronor för varje dödat djur. Härav framgår även, att det skydd, man trott sig kunna bereda lodjuret genom att borttaga de enligt gamla jaktstadgan utgående skottpengarna av allmänna medel, blir skäligen illusoriskt, så länge den enskilda hittills medgivna rätten att utdela skottpremier för dödande av vissa djurslag kommer att bibehållas i samma utsträckning som hittills. Beträffande denna fråga hänvisas för övrigt till de sakkunnigas yttrande rörande skottpremier för dödande av vissa djur (sid. 254).

Såsom bidragande orsaker till lodjurets hastiga avtagande torde vidare böra framhållas dels den lätthet, varmed detta djur, särskilt på spårnö, jagas med stövare, i det att någorlunda starksprungna hundar vanligen snart upphinna lodjuret och tvinga det att gå i träd, då dess öde merendels är beseglat, dels lodjurets vana att efter någon tid återkomma till en trakt, där det gjort rikare byte, varigenom anordningar lätt kunna vidtagas för djurets dödande. Klimatet i övre Norrland, dit lodjuret numera undanträngts, synes även ägnat att underlätta jakten därå. Under de långvariga och snörika vintrarna kunna lodjuren lätt spåras och av skidlöpande jägare upphinnas. Fångsten medelst förgiftade beten är däremot mindre farlig för lodjuret, enär detta endast sällan torde förtära döda djur eller delar av sådana.

Den förföljelse, för vilken lodjuret fortfarande är utsatt, har sin grund, förutom i lodjurets obestridliga skadlighet för matnyttigt viltbråd och vissa tamdjur, i de höga pris, som på senare tider betalats för dess skinn. Enligt uppgifter, som de sakkunniga erhållit av ledande affärsmän inom pälsvarubranchen, har under de senaste åren för svenska lodjursskinn, alltefter skinnens olika godhet, av uppköparna betalats från 70—80 ända upp till 100—150 kronor. Från samma håll uppges, att antalet skinn av inom landet dödade lodjur, som tillförts den svenska

pålsvarumarknaden, på senare tider aldrig torde hava överstigit tio om året.

Lodjuret livnär sig av varjehanda varmblodiga djur, framför allt av harar, som torde vara att anse som dess egentliga näringsdjur. Det är också en känd sak, att ett lodjur på ganska kort tid hinner gå illa åt harstammen inom den trakt, där det uppehåller sig. Den skada lodjuret härigenom åstadkommer synes emellertid numera icke vara av synnerlig betydelse, då man tar i betraktande lodjurets stora sällsynthet. Härtill kommer — såsom vitsordas av bland andra överjägmästaren i Skellefteå distrikt och länsstyrelsen i Norrbottens län — att harjakten i de avlägsna trakter, där lodjur fortfarande träffas, icke spelar någon ekonomisk roll för befolkningen.

Då lodjuret får tillfälle därtill, angriper det även mindre tamdjur såsom får och getter, varvid det i sin blodtörst dödar flera djur, än det förtär. Sedan emellertid lodjuren i likhet med björnen blivit fördrivna från sitt naturliga utbredningsområde och undanträngda till skogarna uppemot fjälltrakterna, yppar sig mera sällan tillfälle för dem att göra någon större skada på husdjur i egentlig mening, men samtidigt hava klagomål försports över att renar, särskilt yngre sådana, rivs av lodjur. Sålunda anför förutvarande lappfogden E. Bergström, att det enligt uppgifter av lapparna inom västerbottenslapparnas renbetesmarker åren 1912 och 1913 av lodjur rivits 92 renar, 1914: 13, 1915: 30—40, 1916: 37 och under 1917: 27. Från Jämtlands och Norrbottens län hava däremot icke försports några klagomål i förevarande hänseende.

På grund av den svårighet, som ofta förefinnes att avgöra, huruvida en ren blivit dödad av lo eller annat rovdjur, torde lapparnas nämnda uppgifter böra mottagas med en viss försiktighet. Det torde emellertid kunna sägas, att den skadegörelse, som genom lon tillfogas renstammen i riket, i förhållande till stammens storlek (denna uppgick år 1911 till omkring 300,000 djur) är obetydlig, och detsamma gäller, även om hänsyn tages allenast till skadegörelsen i Västerbottens län och därvarande renstam (år 1911 omkring 75,000 djur). I jämförelse med skadorna genom vissa andra rovdjurs härjningar i renhjordarna äro förlusterna genom lo mindre avsevärda. I sistnämnda hänseende må nämnas, att enligt den officiella statistiken, vars uppgifter i detta fall dock äro av mycket ringa värde, under år 1917 i riket genom rovdjur dödades 2,178 renar, därav inom Norrbottens län 1,398, inom Västerbottens län 472, inom Jämtlands län 288 och inom Kopparbergs län 20. Enligt lapparnas omförmälda uppgifter och såvitt de sakkunniga

i övrigt äga upplysningar rörande renförluster genom lo, skulle av nämnda renantal genom sagda rovdjur hava dödats allenast 27 renar.

I fråga om de hittills vidtagna åtgärderna för inskränkande av förföljelsen mot lodjuret hava de sakkunniga i det föregående redan framhållit den ringa verkan av skottpremiens borttagande och upphävandet av rätten att jaga lo på annans mark. Vad beträffar det skydd, lodjuret kan anses hava inom nationalparkerna, vilja de sakkunniga framhålla, att nationalparkerna i de norrländska fjälltrakterna torde få anses sakna betydelse såsom fredningsområden, enär de ligga utom lodjurets naturliga utbredningsområde. Den enda av nationalparkerna, som möjligen skulle kunna komma i betraktande såsom skyddsområde för lodjuret, är Sonfjällets nationalpark i Härjedalen om 2,700 hektars ytinnehåll, men enligt meddelande från jägmästaren i Hede revir, där Sonfjället är beläget, skall lodjuret vara utrotat därstädes. Med hänsyn till lodjurets vana att företaga vidsträckt strövtåg erbjuda jämväl de spridda nationalparkerna föga verksamt skydd.

Att kraftigare åtgärder till lodjursstammens i riket skyddande än de hittills vidtagna torde vara nödvändiga, om stammen skall skyddas från undergång, synes de sakkunniga uppenbart. I sådant avseende vilja de sakkunniga föreslå, att lon framdeles erhåller samma skydd som föreslagits för björnen, d. v. s. att på nationalparkerna jakt efter lodjur förbjudes jämväl för lapparna och att i övrigt icke någon må där jaga lo utan Kungl. Maj:ts tillstånd, att på kronans övriga marker lodjuret fridlyses, så att det må dödas endast efter dylikt tillstånd, samt att lo, som dödas eller anträffas dött på enskild mark, icke må behållas av jakträttsinnehavaren utan skall anmälas för polismyndigheten och tillkomma kronan. Allenast det undantag synes böra göras i de för björn föreslagna reglerna, att bestämmelserna rörande rätt att döda i gård eller trädgård inkommet skadegörande djur tillämpas även å lo.

Rörande rätt till ersättning för tamdjur, som av lo dödas, samt rätt att döda skadelo skulle jämväl gälla motsvarande regler som beträffande björn.

De bestämmelser, som härav skulle påkallas, finnas intagna i 12, 13, 21, 22 och 24 §§ jaktlagen samt §§ 2, 6, 9, 10 och 21 i stadgan om jakt och fridlysning ävensom i 2 § i lagen angående nationalparker, 7 § i reglementet rörande nationalparkernas förvaltning och 31 § renbeteslagen.

Enligt de sakkunnigas förmenande torde dock, då man tar i betraktande lodjurets vittströvande levnadssätt, härutöver böra, likasom för björnen, tillgripas en viss tids total fridlysning. Inom Norrbottens

län, som dock är jämförelsevis fattigt på lodjur, bilda väl kronomarkerna stora sammanhängande komplex, men såväl där som inom Västerbottens län, varest även finnas stora kronan tillhöriga marker, förekomma å kronoområdena talrika insprängda enklaver av skiften och ströängar, som tillhöra enskilda och möjliggöra för dem att oroa och förfölja djuren. Inom Jämtlands län, där lodjuret synes under senare tid hava haft ett av sina förnämsta stamhåll, äro de skogsarealer staten äger av jämförelsevis ringa utsträckning. De därvarande renbetesfjällen äro av stor omfattning men bestå till större delen av skoglösa fjällmarker. En åtminstone för några år genomförd total fridlysning torde vara det enda sättet att avvärja den överhängande faran för lodjurets utrotande. Till stöd för en sådan åtgärd vilja de sakkunniga jämväl erinra om den större lätthet, som förefinnes att övervaka ett totalförbud än ett påbud om partiell fridlysning. En total fridlysning torde icke böra införas för kortare tid än 5 år. Med hänsyn till den skada lodjuret i vissa trakter förorsakar på den tama boskapen och renar synes emellertid en dylik fridlysning böra åtföljas av vissa garantier för ägarna av dylika djur. Då innehavarna av dessa på grund av det allmännas intresse att förhindra lodjursstammens utrotande icke äga att döda lodjuren för att skydda sig mot de skador, som av dem förorsakas, synas de hava ett berättigat krav att få uppkommen skada ersatt av staten. Vidare torde i vissa mera svårartade fall, då lodjur bevisligen förövat en mera betydande skada, så att det dödat ett flertal renar eller småkreatur, vederbörande myndigheter böra tillförsäkras rätt att på framställning medgiva dödande av lodjur. De kostnader, som skulle åsamkas staten genom ett åtagande att gälda genom lodjur förorsakad skada, torde ej bliva synnerligen stora. Skulle, på sätt av de sakkunniga föreslagits, införas en särskild jaktvårdsavgift, synes i övrigt härigenom inflytande medel lämpligen kunna användas för ändamålet.

Vad beträffar den enligt § 13 av lag om rätt till jakt, sådant detta lagrum skulle lyda enligt de sakkunnigas förslag, ifrågasatta befogenheten att döda lodjur, som inkommit i gård eller trädgård, synes denna rätt böra kvarstå jämväl under fridlysningsåren.

Någon fara för att ett totalförbud under 5 år skulle kunna medföra större ökning av lostammen, än som kan vara lämpligt, torde enligt de sakkunnigas mening icke föreligga. Dels försiggår såsom ovan nämnts lodjurens förökning jämförelsevis långsamt och dels lägga de klimatiska förhållandena i de trakter, till vilka de numera äro undanträngda, stora hinder i vägen för stammens allt för snabba tillväxt. För undvikande av varje olägenhet härutinnan hava de sakkunniga emellertid

föreslagit, att Kungl. Maj:t skall kunna medgiva tillstånd till lodjurs dödande.

I skrivelse den 11 juni 1916 till chefen för jordbruksdepartementet har svenska jägarförbundet bland annat anhållit om utredning angående ökat skydd för mården. I utlåtande över denna framställning påpekar domänstyrelsen att, då mården under senare åren varit föremål för mycket stark förföljelse i anledning av skinnets höga värde, den i allmänhet blivit allt sällsyntare och att den därför torde vara i behov av skydd till förhindrande av att den helt och hållet utrotades inom stora trakter, där den förr uppträtt allmänt.

Mården.

För jakt å mård gälla för närvarande samma bestämmelser som i allmänhet tillämpas å djur, vilka upptagits bland »skadliga djur». På grund av mårdens starka avtagande inom vissa län har den emellertid under en lång följd av år genom särskilda kungörelser varit helt fridlyst inom åtskilliga län. Sådan fridlysning är fortfarande gällande enligt kungörelsen den 18 juli 1921 inom Uppsala, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län intill utgången av 1922.

Visserligen är mården fortfarande utbredd över så gott som hela landet från Skåne upp till Lappmarken, men enligt de upplysningar, som de sakkunniga inhämtat från överjägmästarna och jägmästarna, har under de senaste åren dess förekomst starkt avtagit. Sålunda uppgives den i 104 revir vara sällsynt eller mycket sällsynt och i 31 revir vara stadd i starkt avtagande, varjämte från 10 revir meddelas, att den överhuvud ej alls förekommer. Endast från Grönsinka och Kosta revir uppgives någon ökning samt från Södra Skånes revir, att den sprider sig. De län, inom vilka mården för närvarande tyckes förekomma någorlunda allmänt, torde vara Kopparbergs och Kronobergs län. Från förstnämnda län föreligger dock meddelande, att den under senare år starkt avtagit. Från Kronobergs län upplyses däremot, att den ökat i antal.

Enligt den i Sveriges officiella statistik meddelade tabellen på dödade rovdjur skulle under åren 1918 och 1919 hava dödats sammanlagt respektive 60 och 101 mårdar. Skottsiffrorna fördela sig för 1918 på tre län, därav på Kopparbergs län belöpa 56 dödade djur, samt för 1919 på fem län med 23 dödade mårdar på Kopparbergs län. Då emellertid dessa uppgifter äro synnerligen ofullständiga och otillförlitliga, torde av dem ingen nämnvärd ledning kunna hämtas beträffande mårdens förekomst inom landet.

Beträffande frågan om åtgärder till förhindrande av mårdens ut-

rotande hava 16 jägmästare förordat fridlysning under längre eller kortare tid. Överjägmästaren i Smålands distrikt föreslår ett hela riket gällande förbud under vissa år att jaga eller fånga mård med undantag för Norrbottens och Västerbottens län. Jägmästaren i Hunnebergs revir framhåller, att mården ej bör fridlysas inom Hallebergs och Hunnebergs kronopark, och jägmästaren i Norra Roslagens revir föreslår, att den vid yttrandets avgivande gällande fridlysningen för Uppsala län borde upphävas. Emellertid meddela nämnda båda jägmästare, att mården inom respektive revir förekommer mindre allmänt till sällsynt. Övriga överjägmästare och jägmästare hava ej närmare yttrat sig om fridlysningsfrågan.

Vid skogsstatstjänstemännens distriktsmöte i Skellefteå 1917 uttalade sig mötet för en total fridlysning av mården.

De sakkunniga.

Av de från jägmästarna inkomna uppgifterna, som omfatta så gott som alla revir inom landet, liksom ock av redogörelse utav domänstyrelsen i Sveriges officiella statistik rörande förekomsten av rovdjur framgår otvetydigt, att mården för närvarande är stadd i ganska stark tillbakagång, och att den inom åtskilliga trakter står på gränsen till fullständig utrotning eller redan utrotats. Från en del håll har den meningen uttalats, att mården i sitt uppträdande skulle vara underkastad en viss periodicitet, i det att den under vissa år skulle tilltaga för att dessemellan åter bliva fåtalig. Denna fluktuation har man satt i samband med förekomsten av ekorrar, av vilka djur mården såsom bekant hämtar en väsentlig del av sin föda. Då ekorrarna under vissa s. k. ekorrår tilltaga i antal, skulle även mården bliva talrikare. Det är tydligt, att mården liksom alla andra djur i sin förekomst är beroende av en mängd yttre faktorer, som kunna gynna eller hämma stammens tillväxt, och att tillgången på ekorrar kan spela en viss roll. De sakkunniga hålla dock för otvivelaktigt, att den nuvarande starka nedgången i mårdens antal icke utgör en dylik periodisk fluktuation, utan att den är betingad av den starka förföljelse, som under de senare åren gått ut över mårdstammen och som ständigt ökats i intensitet på grund av stegringen i priset på skinnet. Under det att priset på råskinnen för 10 å 15 år sedan utgjorde 15—20 kronor, steg detsamma enligt uppgift från en av våra största pälsvaruaffärer under 1919 till 70 å 110 kronor. Samtidigt härmed har enligt samma källa tillförseln av mårdskinn till den inländska marknaden blivit allt mindre och mindre samt under de senaste åren varit synnerligen ringa. Emellertid

har under de båda sista åren i samband med den allmänna prissänkningen även priset på mårdskind avsevärt fallit.

Såsom ovan nämnts räknas mården enligt gällande lagstiftning till de »skadliga djuren». Otvivelaktigt gör den icke ringa skada framför allt bland skogsfågeln. Å andra sidan torde man icke få förbise, att den även gör nytta, särskilt genom att hålla efter ekorrarna. Den är otvivelaktigt en av de verksammaste faktorerna för dessas decimering. Hänsyn må även tagas därtill, att mården genom sin dyrbara päls lämnar jägaren någon ersättning för den skada den anställer på jaktbanan. Slutligen må framhållas, att mården är en så vacker och elegant djurform, vårt kanske vackraste rovdjur, att den icke minst av denna anledning bör räddas åt vår fauna.

De sakkunniga äro av den övertygelsen att, om man vill förekomma mårdens utrotande, särskilda åtgärder äro av nöden. Vid övervägande härav torde kunna ifrågasättas, huruvida icke, i överensstämmelse med vad som redan länge tillämpats med avseende å de matnyttiga djuren, skydd bör beredas mården genom en sådan ändring i jaktstadgan, att förbud meddelas mot jakt å densamma under den period av året, då honans dräktighet infaller och ungarna uppfödas. En dylik fridlysningstid skulle lämpligen omfatta månaderna mars till och med oktober. Då djuren emellertid äro utsatta för förföljelse särskilt under vintermånaderna, under vilken tid pälsen är värdefullast, torde en dylik åtgärd icke för närvarande, då det gäller att söka hindra total utrotning, skänka det skydd, som för stammens vidmakthållande och förökning är behöfligt. De sakkunniga anse därför, att en sådan ändring i jaktstadgan möjligen framdeles bör ifrågakomma men att för närvarande bör tillgripas ett kraftigare medel; och hava de i sådant hänseende föreslagit, att all jakt och fångst av mård måtte förbjudas över hela riket under en tid av fem år.

I betraktande därav att mården, om den skulle alltför mycket tilltaga inom en trakt, kan förorsaka en betydande skada, har det emellertid syntts de sakkunniga välbetänkt, att länsstyrelsen, eller beträffande annan kronomark än nationalparker och lapparnas särskilda områden, domänstyrelsen må äga att på ansökan för viss tid medgiva rätt att inom visst begränsat område döda mård. De sakkunniga vilja vidare erinra; att jämväl enligt deras förslag den särskilda rätt att inom gård och trädgård döda dit inkommen mård, som omförmäles i 12 § jaktlagen, även framdeles skulle kvarstå.

Fridlysning av vissa fåglar, ej hänförliga till de jaktbara, matnyttiga (§ 3).

Inledning.

Till den tredje av de grupper, vari de sakkunniga uppdelat de djur, som ansetts böra komma i åtnjutande av skydd, hava i första rummet hänförts de fåglar, som för närvarande äro fridlysta enligt kungörelsen angående skydd åt för lantbruket nyttiga fåglar samt några av de fågelarter, som i jaktstadgan finnas intagna bland de jaktbara djuren. Utöver sagda redan skyddade fåglar har i denna grupp upptagits en del rovfåglar och vissa andra fågelarter, vilka synas vara i behov av skydd.

1916 års
riksdag.

I sistnämnda avseende må erinras, att vid 1916 års riksdag i likalydande motioner i båda kamrarna (resp. nr 79 och nr 202) gjordes framställning, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående skyddandet av sådana fågelarter, för vilka ur de i motionerna framhållna synpunkter skydd kunde finnas böra beredas, samt att, därest för ändamålet riksdagens medverkan erfordrades, Kungl. Maj:t måtte därom till riksdagen inkomma med förslag.

Motionärerna framhålla, att visserligen i en del fall åtgärder vidtagits för beredande av skydd även åt andra djur än de i egentlig mening jaktbara, men att dock ännu viktiga önskemål återstode, innan man kunde anse, att på jaktlagstiftningens väg gjorts, vad som kunde och borde göras i berörda avseende. Detta gällde särskilt en grupp fåglar, nämligen våra rovfåglar, vilka — bortsett från de ugglearter, som vore fridlysta — fortfarande vore i saknad av varje skydd, prisgivna åt förödande förföljelse. Den gamla åsikten att rovfåglarna vore att betrakta endast som blodtörstiga skadedjur, vilka borde förföljas och utrotas, hade måst vika för en riktigare och mera vidsynt. Man hade nämligen börjat inse, vilken ovärderlig nytta de flesta rovfåglar gjorde jordbruket och skogsbruket genom att hålla efter de skadliga gnagarna. I detta avseende vore i första rummet att nämna ugglorna, vråkarna och tornfalken, vilka redan ur sådan synpunkt vore förtjänta av fridlysning åtminstone under fortplantningstiden.

En utrotning eller allt för stark decimering av rovfåglarna vore vidare, erinra motionärerna, ingalunda förenlig med jaktvårdens sanna intresse. Dels grepe nämligen rovfåglarna i första hand de sjuka, skadade och svaga individerna bland de andra djuren och bidroge därigenom att bevara respektive djurarter friska och livskraftiga, och dels väckte och vidmakthölle de genom sin blotta närvaro hos de svagare djuren

den vaksamhet och självbevaringsdrift samt de för arten utmärkande egenskaper, utan vilka denna skulle duka under i kampen för tillvaron.

Emellertid förtjänade rovfågeln att skyddas även för deras egen skull. De vore nämligen de vackraste och i alla avseenden mest fulländade av alla fåglar. Deras höga, sirliga flykt och präktiga uppträdande i övrigt gjorde, att de måste ådraga sig varje naturväsns uppmärksamhet, och de vore i högre grad än andra fåglar en prydnad för det landskap de tillhörde. Därtill komme, att flera rovfågelsarter, såsom örnarna, jaktfalken och pilgrimsfalken, gladan, kärrhökarna och ugglan¹, på senare tider till den grad avtagit i antal, att de i stället för att utsättas för skoningslös förföljelse borde skyddas såsom levande naturminnesmärken. På samma grunder borde också korpen beredas skydd.

Slutligen anföra motionärerna, att även skäl av rent etisk art talade för beredande av skydd åt rovfågeln. Förföljelsen av dem hade nämligen tagit former, som uppenbart strede mot djurskyddets och naturskyddets enklaste fordringar.

Såsom faktorer, vilka verkade förödande på rovfågelfaunan och som, om allt finge fortgå som hittills, förr eller senare måste medföra fullständig utrotning, åtminstone av mera sällsynta arter, nämna motionärerna rovfågelpremieringen, rovfågelfångsten med sax samt skyttet för uv och skyttet vid fåglarnas boplatser.

Vidkommande rovfågelpremieringen och skytte vid fåglarnas boplatser framhålla motionärerna, att vid utbetalande av skottpenningar för dödande av duvhök på grund av bristande förmåga att skilja duvhöken från andra mer eller mindre närbesläktade arter premier ofta utbetalades för oskadliga eller nyttiga fåglar. Särskilt vore den för jordbruket så avgjort nyttiga ormvråken enligt en genom domänstyrelsens förmedling företagen undersökning över fötter av fåglar, för vilka skottpenningar utbetalts, utsatt för dylika misstag.

Vidare erinra motionärerna, att ett hittills över hela landet mycket använt sätt för rovfågelnas utrotande hade varit att vårtiden uppsöka deras bon och från bakhåll nedskjuta de gamla fåglarna. Därvid inträffade det ej sällan, att de värnlösa ungarna, sedan föräldrarna dödats, lämnades att svälta ihjäl. Ett sådant omänskligt förfarande skulle kunna förekommas, om rovfågeln bereddes skydd under fortplantningstiden. Från en dylik fridlysning borde kanske med hänsyn till jaktvårdens intresse duvhök och sparvhök undantagas.

De fågelarter, som enligt motionärernas mening borde, utöver vad redan är fallet, beredas lämpligt skydd, vore kungsörn och havsörn,

¹ Enligt vad som upplysts avses härmed tornugglan.

glada, kärrhök, samtliga ugglearter med undantag möjligen av kattuggla, samtliga vråkar och falkar ävensom fiskgjuse och korp.

Motionärerna giva slutligen antydan om de åtgärder, som enligt deras mening kunde tänkas ägnade att förekomma eller åtminstone minska förödelsen. Dessa avse, förutom totalförbud eller vidsträckt inskränkning beträffande nyttjande av sax vid fågelfångst samt begränsning av rätten till skytte för uv, fridlysning hela året eller under fortplantningstiden av de fågelarter, vilkas fredande funnes önskvärt.

De riksdagens tillfälliga utskott, vilka hade motionerna till behandling, instämde — efter att hava erhållit tillstyrkande uttalanden från ett flertal myndigheter och enskilda sakkunniga samt svenska naturskyddsföreningen — i allt väsentligt i motiveringen till motionerna men föreslog, att den begärda utredningen ej måtte begränsas endast till rovfåglarna utan omfatta samtliga de fågelarter, för vilka ur naturskyddssynpunkt och med hänsyn till deras betydelse för lant- och skogshushållningen skydd kunde anses önskvärt; och blev denna utskottens hemställan av riksdagen bifallen. (Se riksdagens skrivelse den 8 april 1916, nr 68.)

De sakkunniga

Riksdagens omförmälda skrivelse har för utredning blivit överlämnad till de sakkunniga. Dessa hava redan i det av dem den 27 augusti 1919 avgivna betänkande angående jakt- och fångstmedel yttrat sig i ämnet, så vitt detsamma angår rätten att använda sax vid fågelfångst samt skytte för uv; och vilja de sakkunniga erinra att, med föranledande av deras förslag, Kungl. Maj:t, efter inhämtande av riksdagens yttrande, i kungörelse den 10 december 1920 angående ändrad lydelse av §§ 7 och 8 i jaktstadgan föreskrivit betydande inskränkningar med avseende å rätten att använda sax för fågelfångst samt uv vid skytte. Förut fick sax av varje slag, sålunda även de blint verkande trampsaxarna, nyttjas för fångst av de såsom skadliga betecknade fåglarna (örn, falk, berggub, duv- och sparvhök, korp och kråka). Enligt nämnda nya bestämmelser må trampsax aldrig brukas till fångst av fåglar. Härtill må nyttjas allenast sax med bulvan, och även sådan sax må nyttjas endast vid fasaneri, hargård eller dylik anläggning eller eljest under tiden från och med den 1 november till och med februari månads utgång för fångst av nyss nämnda fåglar. Vidare fordras för rätt att använda sax för djurfångst särskilt tillstånd av länsstyrelsen. Vad angår skytte för levande uv eller uvbulvan må sådant skytte bedrivas allenast för dödande av duv- och sparvhök samt kråka.

I den del frågan om bättre skydd för nu omhandlade fågelarter

ännu är oavgjord vilja de sakkunniga först något beröra den sedan länge gjorda och ofta framförda iakttagelsen, att en del fågelarter inom vår fauna äro stadda i en mer eller mindre markerad tillbakagång. Liknande iakttagelser föreligga från snart sagt alla europeiska och även en del utomeuropeiska länder. Det är sålunda en mycket allmänt framträdande företeelse. Att i varje särskilt fall klarlägga orsakerna därtill är emellertid icke lätt. I regel torde de dock kunna föras tillbaka till båda eller endera av följande huvudorsaker:

A. ändringar i de ursprungliga naturförhållandena och

B. en direkt förföljelse.

A. Ett lands naturförhållanden påverkas genom människans ingripande på mångahanda sätt i en för vissa fågelarter ogynnsam riktning. De sakkunniga erinra endast om följande. Vid de allt mera omfattande odlingsarbetena av olika slag borthuggas skogarna, de naturliga ängarna, hedarna och ljungfälten m. m. uppodlas. Härigenom berövas en hel del fåglar sin naturliga omgivning och undanträngas. Vid det moderna jordbruket dräneras åkerfälten, de gamla diken igenfyllas och de där växande häckarna och snåren, som skänkt hägn åt åtskilliga fåglar, borthuggas. Genom användandet av renare utsäde och omsorgsfullare beredning av jorden minskas ogräset på åkrarna. Ogräsfrön lämna under en stor del av året föda åt vissa fröätande fåglar och, då tillgången därpå minskas, måste också dessas antal avtaga. Den rationella skogsodlingen griper i många hänseenden förändrande in i skogarnas ursprungliga karaktär. I stället för lövträd planteras i de sydligare trakterna i stor utsträckning barrträd, de gamla stora träden och alla ihåliga träd borthuggas, varjämte den buskiga undervegetationen undanröjes. Härigenom minskas för många fågelarter möjligheten att finna lämpliga häckningsplatser och tillflyktsorter. Därmed tvingas de också att lämna trakter, där de förr förekommit talrikt. Utdikningen av kärr och sumpmarker, sänkningen av sjöar och vattendrag beröva talrika vadare- och simfåglar deras naturliga livsbetingelser. Genom industriella anläggningar förorenas floder och vattendrag. Den i dem levande lägre djurvärlden, som utgjorde föda åt vissa fåglar, dör ut, och på grund därav måste också dessa senare draga sig undan. Slutligen må framhållas, att det ständigt ökade antalet telegraf, telefon och elektriska ledningar, som dragas fram genom luften, bringa en mängd fåglar om livet.

B. Härförutom äro vissa fåglar utsatta för en direkt förföljelse. Bortsett från de i egentlig mening jaktbara, matnyttiga arterna, går inom vårt land förföljelsen huvudsakligen ut över rovfåglarna, och dessas minskning i antal beror i icke ringa grad just på den direkta förföljelsen.

I en del andra länder förekommer en mycket ödeläggande förföljelse även av våra flyttande småfåglar, varigenom individantalet i vårt land menligt påverkas. Då denna förföljelse endast kan regleras genom internationella överenskommelser, sakna de sakkunniga anledning att, utöver detta påpekande, ingå på frågan.

Förföljelsen inom landet av rovfågeln är betingad dels av jaktvårdarnas omsorg om det matnyttiga villebrådet och dels av den allmänt utbredda tron, att alla rovfåglar äro skadedjur, som i möjligaste mån böra utrotas. För att öka iveren vid förföljelsen utbetalas av en del landsting, hushållningssällskap, kommuner och enskilda jaktvårdsföreningar skottpremier för vissa rovfåglar. Vidare har ett långt drivet samlarintresse även sannolikt bidragit till minskningen i rovfågelnas antal. Den största förödelsen torde förorsakats genom skytte vid boplatserna, användandet av fångstsaxar och genom skytte för uv.

Som frågan om rätten att nyttja sax vid djurfångst samt idka skytte för uv får anses hava blivit avgjord genom de nyligen utfärdade bestämmelserna i ämnet, hava de sakkunniga icke anledning att här ånyo ingå därpå. Vidkommande skytte vid boplatserna äro rovfågelnas bon vanligen lätta att upptäcka, och då fåglarna i regel ligga hårt på redet samt flyga upp först när jägaren är i omedelbar närhet, kunna de utan svårighet fällas. Har den ena av fågelparet skjutits, kan jägaren, om han tager skydd och väntar, i regel även lätt fälla den andra, och därmed är hela familjen utrotad enär, om ungar finnas, dessa ej kunna reda sig själva utan dö hungersdöden.

Även boplundring åstadkommer mycken förödelse. Den torde huvudsakligen bedrivas på grund av samlarintresse dels av samlarna själva och dels av vissa naturaliehandlares uteliggare. På grund av de ganska höga pris, som betalas för vissa rovfågelnas ägg, bedriva dessa senare ofta en mycket omfattande massinsamling.

Såsom i ovannämnda motioner framhållits, har på grund av under senare tider företagna ingående undersökningar uppfattningen om rovfågelnas betydelse i många punkter ändrats. Under hänvisning till den redogörelse angående de olika till fridlysning föreslagna rovfågelarternas levnadssätt, som nedan för varje art lämnas, anse de sakkunniga sig här behöva endast framkomma med följande erinringar. Rovfågelnas utgöra en viktig faktor för jämvikten inom naturen, i det att de bidraga till att borteliminera överskottet av individer bland de djurarter, på vilka de leva, och att därigenom hålla dessas antal på en viss nivå. Samtliga våra småfåglar, som ju bland rovfågelnas hava åtskilliga fiender, uppföda årligen ett tämligen stort antal

ungar. Under sommaren skulle därför dessa arters individantal mångdubblas och år från år ständigt stiga, om icke decimerande faktorer, däribland rovfågeln, funnos. Om man utrotade dessa fåglar, skulle man därmed dock icke synnerligen gynna småfågelnas tillväxt i talrikhet. De andra decimerande faktorerna skulle endast få så mycket större material. Sålunda skulle ett större antal individer dö av svält, ett större antal skulle frysa ihjäl, omkomma under flyttningen eller dö av sjukdom o. s. v. På åtskilliga ställen har man dessutom gjort den iakttagelsen att, om rovfågeln för starkt decimeras, vissa andra fåglar t. ex. kråkor och nötskråkor m. fl., vilka just genom rovfågeln hållits nere, tilltaga i antal och uppträda som härjare bland småfågelnas utan att hava rovfågelnas naturliga förutsättningar att kunna hastigt döda sina offer. Från vetenskaplig synpunkt torde den uppfattningen, som i utrotandet av rovfågeln ser ett medel att avsevärt öka småfågelnas antal, icke kunna anses hava fog för sig. Hur farliga vissa rovfåglar än kunna vara för de enskilda individerna bland småfågelnas, så utgöra de dock ingen fara för artens bestånd i dess helhet. Något exempel på att en svagare djurart, som ursprungligen anpassat sig till förekomsten av vissa rovdjur, blivit utrotad av dessa, lär knappast föreligga. Och det torde också vara klart, att så icke gärna kan ske. Rovdjuren och deras näringsdjur stå nämligen i ett bestämt avhängighetsförhållande så till vida att, om dessa senares antal stiger, ökas också de förras antal och, om näringsdjuren avtaga i antal, minskas också rovdjurens. Därmed kan åter näringsdjuren individtal stiga. Det som förorsakat minskningen i våra småfågelnas antal är med all säkerhet icke rovfågeln utan framför allt de under A. här ovan anförda faktorer.

För jaktvården kan det vara nödvändigt att hålla antalet av vissa rovdjur och däribland då också vissa rovfåglar inom lämpliga gränser, så att de icke förekomma i hela det individantal, vilket de annars på grund av rådande förhållanden skulle kunna nå. Då vid den rationella jaktvården inom ett begränsat område upprätthålles en vida starkare viltstam än som under mera ursprungliga förhållanden hade kunnat leva där, samla sig på grund härav ofta talrika rovfåglar dit, och dessa kunna givetvis förorsaka jaktvårdaren icke ringa förluster. Det är därför helt naturligt, att jaktvårdarna hålla efter rovfågelnas, men sedan dessas antal nedbringats till en viss nivå, föreligger icke längre någon anledning att fortsätta förföljelsen, än mindre att driva den till fullständig utrotning. Förekomsten av rovfåglar är nämligen även för jaktvårdssträvandena av icke ringa betydelse. Den rationella jaktvården avser icke blott att uppbringa viltstammen till en hög köttavkastning

utan också att kvalitativt hålla den på en hög nivå, och detta uppnås genom att bortgallra sjuka och undermåliga individer. En dylik utgallring företages emellertid på det mest rationella sättet just av vissa rovfåglar, när dessa hava en för viltbrådets svagheter oerhört mera känslig och uppövd blick än jägaren. Om rovfågeln ej uppträda i för stort antal, falla säkerligen i första hand skadade och sjukliga individer offer för dem. De bidraga därigenom i icke ringa grad att hålla viltstammen vid hälsa och livskraft samt förhindra degeneration och verka sålunda i den rationella jaktvårdens välförstådda intresse.

Emellertid utöva rovfågeln även från en annan synpunkt ett nyttigt inflytande på viltstammen. De tvinga nämligen de jaktbara djuren att ständigt iakttaga vaksamhet och snabbhet samt hålla dem sålunda så att säga i en kontinuerlig träning. Vid frånvaro av rovfåglar övergå lätt de jaktvårdade djuren i ett halvtamhetstillstånd, som för den verkliga jägaren borde vara mindre önskvärt, när jakten därigenom förlorar mycket av sina spännande moment och lätt övergår till enkel slakt med skjutvapen.

Det torde sålunda knappast kunna förnekas, att förekomsten av ett antal rovfåglar för de jaktbara djurens kvalitativa beskaffenhet utgör en ganska viktig faktor, som ej bör underskattas. Från åtskilliga trakter, såsom i England, där man gått alltför energiskt fram i utrotningen av rovdjuret, har det också visat sig, att sjukdomar mer än annorstädes grassera bland de jaktbara djuren.

Har man sålunda under senare tider kommit till insikt om, att rovfågeln även för jaktvårdens egen skull ej böra allt för hårt decimeras, så har man också funnit, att de flesta rovfåglar genom sitt levnadssätt för jord- och skogsbruket samt trädgårdsodlingen fylla en viktig mission, i det de fånga en betydande mängd smågnagare, sorkar, råttor och möss samt en del andra skadliga djur och därigenom göra dessa näringar en positiv och mycket betydande nytta. Även på denna grund böra de icke allt för starkt decimeras eller utrotas.

Vidare förtjäna rovfågeln skyddas även för sin egen skull. Hos dem hava nämligen på ett mera harmoniskt sätt än hos andra former snabbhet och vighet i rörelser förenats med styrka och säkerhet. Ur estetisk synpunkt vore det därför en stor och oersättlig förlust för vårt lands natur, om örnar, falkar, uvar m. fl. rovfåglar försvunne ur vår fauna. Allt sedan människan för första gång tog vårt land i besittning och för övrigt långt dessförinnan hava de tillhört den svenska naturen, och alltjämt skänka de åt fjällen, skogarna och slätterna

en särskild karaktär såsom levande minnen från en tid, då de utan konkurrens med människan härskade fritt i en av odling oberörd natur.

Slutligen vilja de sakkunniga framhålla, att det visserligen måste anses både berättigat och nödvändigt att vid avfattande av skyddsbestämmelser för vissa djur taga hänsyn till den nytta eller skada dessa förorsaka oss själva eller vår hushållning, men att dylika synpunkter dock ej få vara till den grad utslagsgivande, att endast de s. k. nyttiga djuren skyddas, under det alla, som överhuvud träda våra intressen för nära, prisgivas åt en ödeläggande förföljelse. Vid sidan om de utilistiska synpunkterna resa sig också etiska krav, som ålägga oss ansvar för vårt handlande gent emot den oss omgivande djurvärlden. Med detta ansvar lär det knappast vara förenligt att driva förföljelsen av en djurart längre, än som är nödvändigt för vår egen säkerhet eller för att hindra mera kännbar skadegörelse å vår hushållning. Har individantalet av ett rovdjur nedbringats till den nivå, att den skada det förorsakar ej längre är av någon nämnvärd betydelse, kan en fortsatt förföljelse ej längre anses berättigad; och har djurarten så starkt decimerats, att den hotas till sitt bestånd, synes det de sakkunniga vara en moralisk skyldighet att söka skydda densamma från fullständig utrotning.

Beträffande det skydd, som enligt de sakkunnigas mening bör vidtagas för att hindra en alltför stark tillbakagång av vissa djurarter, hava de sakkunniga sökt att för varje art lämna en närmare motivering för de föreslagna åtgärderna. I detta sammanhang må endast framhållas, att skyddsåtgärderna synas böra gå i två riktningar, nämligen dels att för de hotade arterna möjliggöra gynnsammare yttre livsbedingungen och dels att, om de äro utsatta för stark förföljelse, genom fridlysning bereda dem skydd vare sig under hela året eller åtminstone under den tid, då förföljelsen verkar mest ödeläggande.

Vad strävandena i den förstnämnda riktningen angår, möta de ofta synnerligen stora svårigheter, ty de måste tydligtvis i första hand gå ut på att söka undanröja följderna av de förut under rubriken *A.* omnämnda, i de ursprungliga naturförhållandena djupt ingripande förändringarna. Då detta emellertid av lätt insedda skäl i de flesta fall icke är möjligt, måste åtgärderna inriktas på att söka mildra följderna därav. Detta kan ske genom att såsom nationalparker eller fredade reservationer fridlysa särskilda områden, där naturförhållandena ännu äro jämförelsevis orörda och fortfarande erbjuda lämpliga betingelser för vissa till sitt bestånd starkt hotade arter. I denna riktning hava både staten, naturskydds- och jaktvårdsföreningar samt enskilda med erkännansvärt intresse redan uträttat åtskilligt. De sakkunniga hava dock för att hindra

en del för vår fauna värdefulla fågelarters allt för starka tillbakagång eller utdöende funnit sig böra föreslå ytterligare dylika åtgärder. Vidare kunna för åtskilliga fågelarter existensbetingelserna förbättras genom att bereda dem ökade möjligheter att finna skydd för fiender och ökad tillgång på lämpliga häckplatser. För detta ändamål hava de sakkunniga föreslagit, att i statens skogar på lämpliga platser den buskiga eller snåriga undervegetationen måtte få kvarstå, att ihåliga träd och gamla boträd, i vilka vissa fågelarter häcka, måtte vid avverkningen i kronoskogarna i så stor utsträckning som möjligt sparas samt att, där så kan anses lämpligt, häckholkar i tillräckligt antal uppsättas och underhållas.

Ett av de viktigaste medlen för vår faunas skyddande och bevarande för framtiden är emellertid upplysning rörande de etiska och praktiska värden vi hava att tillvarataga i landets fria djurvärld. Lättast kan grunden till kännedom om hithörande frågor liksom om naturskydd i allmänhet läggas i skolorna; och av största vikt synes vara att detta hos lärarna ytterligare inskärpes. Härvid lär det dock icke kunna stanna, om något större resultat skall komma av alla de bestämmelser rörande naturskydd samt särskilt rörande fridlysning av en mångfald djurarter, som under senare tid framkommit eller sedan länge bestått. En omfattande upplysningsverksamhet är av nöden såväl i press och litteratur som genom handböcker i jakt och jaktvård m. m.

Skall ett snabbt och mera betydande resultat kunna förväntas, synes likväl en enhetlig ledning av upplysningsverksamheten vara påkallad, därvid tillika vederbörande myndigheter kunde givas råd och anvisningar till författningarnas rätta och effektiva tillämpning samt initiativ tagas till lämpliga åtgärder till förbättringars genomförande. En dylik ledning har syntts de sakkunniga lämpligast kunna vinnas genom anställande inom jordbruksdepartementet av en särskild konsulent för naturskydds- och jaktfrågor. Ifrågasättas kan även, om icke lämpligen lantbruksstyrelsen borde såsom centralmyndighet övertaga sistnämnda frågor, vilka närmare torde sammanhänga med dess verksamhet än med domänstyrelsens.

Vad angår upprättandet av en konsulentbefattning av ifrågasvarande slag, hava emellertid de sakkunniga med hänsyn till den nuvarande ekonomiska situationen ej framkommit med förslag härom, men hava härmed velat fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på det föreliggande behovet av en dylik befattning; och hava de sakkunniga ej heller, bland annat med hänsyn till spörsmålet om jaktbevakningen och den verksamhet, som med avseende därå utövas av skogsstatens personal,

ansett sig böra närmare upptaga spørgsmålet om jaktärendenas och därmed sammanhängande frågor överflyttande till lantbruksstyrelsen.

I överensstämmelse med vad ovan anförts rörande fridlysningens avpassande för olika fågelarter hava de sakkunniga i ett moment, § 3 mom. 1, sammanfört de arter, som på grund av sin sällsynthet eller den stora nytta de göra jord- och skogsbruket ansetts böra fridlysas under hela året. I två andra moment under § 3 hava upptagits de arter, för vilka skydd under viss tid av året ansetts tillräckligt. I mom. 2 återfinnas de flesta enligt nu gällande fågelskyddsförordning fridlysta fåglarna jämte några andra arter, som likaledes ansetts böra komma i åtnjutande av fridlysning under större delen av sommarhalvåret eller från och med den 1 mars till och med den 15 september. Mom. 3 upptager korpen samt en del natt- och dagrovfåglar, för vilka en kortare fridlysningstid, nämligen från och med den 1 mars till och med den 31 juli, ansetts böra föreslås.

Såsom av de sakkunniga ovan anförts, har av dem föreslagits, att den, som vore utsatt för mera avsevärd skada genom fridlyst djur, skulle kunna medgivas rätt att även under förbjuden tid döda sådant djur. Vidkommande de till § 3 mom. 1 hänfödda fågelarterna äro dessa antingen i hög grad nyttiga eller mycket sällsynta. Då någon mera avsevärd skada genom dessa fåglar icke kan åstadkommas, synes beträffande dem någon rätt av nämnda slag icke böra medgivas.

Med avseende å de i § 3 mom. 2 sammanförda fåglar, vilka i regel äro tämligen allmänna och av vilka en del stundom uppträda i sådan mängd, att de på kort stund kunna anställa betydande skador i trädgårdar och å planterade eller sådda fält, har upptagits den nuvarande föreskriften att ägare eller brukare av trädgårdar eller dylika fält är berättigad att under förbjuden tid med skjutvapen döda dem, då sådant erfordrades för att förekomma avsevärd skada.

Vad slutligen angår de fåglar, som av de sakkunniga hänförts till mom. 3 i nämnda paragraf, har föreslagits, att sådan fågel må efter tillstånd av länsstyrelsen resp. domänstyrelsen även under förbjuden tid dödas, där mera betydande skadegörelse må hava uppstått eller kan förväntas. Ifrågavarande fåglar förekomma i allmänhet mera sparsamt. En del äro till och med så sällsynta, att de äro hotade till sitt bestånd. Härjämte uppkommer den skada de orsaka icke plötsligt och då i stor omfattning utan mera undan för undan och blir först efter en tid av större betydelse. På grund härav kan beträffande dem, utan att större förluster behöva uppkomma, tillstånd till deras dödande avbidas.

Fåglar
skyddade hela
året (§ 3
mom 1).

Till § 3 mom. 1 hava hänförts nedanstående arter. Av dessa äro enligt kungörelsen angående skydd åt för lantbruket nyttiga fåglar sommargylling, blåkråka, kungsfiskare, härfågel, de tre ifrågavarande ugglearterna och vit stork fridlysta från och med den 1 mars till och med den 15 september samt svart stork tillsvidare alla tider av året. Skärfläcka, rödspov, myrspov och lunnefågel äro fridlysta enligt jaktstadgan. Glada, brun kärrhök, blå kärrhök, dvärgmåsen, svarttärnan, småtärnan och kentska tärnan åtnjuta visst skydd enligt särskilda beslut. I saknad av skydd äro rördrom, skräntärna, smådopping och svarthakedopping.

Blåkråka,
härfågel och
sommargylling.

Blåkråkan och *härfågeln* äro numera båda synnerligen sällsynta och stå redan mycket nära gränsen till fullständigt försvinnande. *Sommargyllingen* är, såsom det vill synas, under den senaste tiden stadd på invandring till vårt land men förekommer ännu endast sporadiskt. Om ett effektivt skydd beredes densamma, är det möjligt, att den helt kan införlivas med vår fauna. Visserligen torde det skydd, som redan beretts dessa fåglar, i regel omfatta den tid de vistas här, men enär det icke sällan torde inträffa, att de under milda höstar stanna kvar i södra delarna av landet någon tid efter nuvarande fridlysningsperiods utgång, och då de på grund av sin praktfulla färg och sitt säregna utseende lätt falla i ögonen, har det syntts de sakkunniga önskvärt, att de upptagas bland totalt fridlysta fåglar.

Kungsfiskare.

Kungsfiskaren är i så måtto stannfågel, att den drager sig söderut endast för vinterköliden, då vattendragen isbeläggas, och kvarstannar under icke alltför stränga vintrar i sydligare delarna av landet. Dess lysande färger göra, att den lätt upptäckes bland avlödade träd och buskar, och blir den därför ofta skjuten under vintern. Då den är en av våra praktfullaste och på samma gång sällsyntaste fågelarter samt icke förorsakar någon skada, bör den fridlysas hela året.

Tornuggla,
hornuggla,
jorduggla.

De till totalfridlysning föreslagna ugglearterna äro å ena sidan synnerligen nyttiga för jordbruket ävensom skogs- och trädgårdsskötseln samt göra å andra sidan föga eller ingen skada på det jaktbara villebrådet. De sakkunniga erinra i sistnämnda avseende endast om de omfattande undersökningar, som av vetenskapsmän inom skilda länder gjorts beträffande dessa fåglars levnadssätt och som givit vid handen, att de i övervägande

grad levá av möss och sorkar. Resultaten av de föreliggande undersökningarna över dessa ugglearters föda kunna sammanfattas enligt nedanstående tabell:

	Undersökta magar och uppkast- ningsbollar.	Nyttiga djur. %	Skadl. djur (möss, sorkar m. fl.) %	Indifferentia djur. %
Tornugglan.....	24,375	31.3	68.4	0.3
Hornugglan	11,641	3	96	1
Jordugglan	1,271	9.5	90.5	0

På grund av den nytta de sålunda göra äro dessa ugglor i åtskilliga länder fullständigt fridlysta, såsom i Preussen (1920), Bayern (sedan 1908), Weimar (sedan 1894), Oldenburg, Braunschweig (sedan 1911) och Elsass-Lothringen (sedan 1890). I andra länder, såsom i Danmark, äro de fridlysta under viss tid av året.

Tornugglan, som är stannfågel, tyckes vara den av de tre arterna, som mest förgriper sig på nyttiga djur, men hennes förekomst inom landet är numera sannolikt inskränkt till några få ställen i sydliga Skåne. *Hornugglan* och *jordugglan* äro visserligen flyttfåglar, men lämna icke vårt land förrän i oktober och november. En del övervintra, om icke regelbundet så dock mycket ofta, i sydliga delarna av landet. Under sitt uppehåll på senhösten i södra Sverige skjutas dessa båda sistnämnda arter icke sällan, huvudsakligen beroende på den ännu alltjämt inom vida kretsar utbredda fördomen, att alla ugglor äro skadedjur.

Av övriga dagrofvåglar föreslå de sakkunniga gladan samt den bruna och den blå kärrhöken till fullständig fridlysning, så att det provisoriska totalskydd, som genom särskilda kungörelser, den senaste av den 18 juli 1921, under senare år givits dem fastställes att gälla tillsvidare.

För ett 30-tal år sedan var *gladan* en tämligen allmän fågel, som häckade i hela södra Sverige, men har den under de senare åren avtagit så starkt — kanske mera än någon annan rovfågel — att den blivit en stor sällsynthet och nu är nära att försvinna från vår djurvärld.

En liknande tillbakagång i gladians förekomst har också konstaterats inom åtskilliga andra länder. I Danmark, England och i Tysklands

*Glada, brun
kärrhök och
blå kärrhök.*

flesta stater står den mycket nära en fullständig utrotning. I sistnämnda land har den blivit skyddad under häcktiden (den 1 mars—den 1 september), och i England äro de få i Wales kvarlevande paren föremål för omsorgsfullt genomförda skyddsåtgärder.

Orsaken till gladans försvinnande i vårt land är att söka dels i borthuggande av boträden, dels i boplundring och skytte vid boet samt dels i en för övrigt intensiv förföljelse. Det torde icke kunna nekas, att gladan, då den förekommer mera talrikt, förorsakar en viss skada på det jaktbara mindre villebrådet, om den ock samtidigt gör en icke ringa nytta genom att fånga en mängd smågnagare. Frågan, huruvida den är att betrakta såsom en övervägande nyttig eller övervägande skadlig fågel, torde ännu icke vara till fullo utredd, men i varje fall kan gladan i det ringa antal, vari den nu förekommer inom landet, ej göra något nämnvärt ingrepp i jakthushållningen. Skall det vara möjligt att hindra denna vackra fågels fullständiga utrotande, torde förbud mot dess dödande påkallas. När gladan icke sällan stannar kvar i södra delarna av landet ända bort mot slutet av september, bör fridlysningen omfatta hela året.

Den *bruna kärrhöken* torde få anses såsom en för jakthushållningen ganska besvärlig rovfågel, som stundom angriper ungharar, änder och raphhöns m. m. Dock torde den framför allt hålla sig till diverse småfåglar. Mot denna skadegörelse kan å andra sidan ställas den nytta den otvivelaktigt gör genom sin icke så obetydliga fångst av möss och sorkar. Inom vårt land förekommer brun kärrhök endast i ett fåtal par och häckar endast på tre med säkerhet kända ställen. Helt visst torde den stå nära en fullständig utrotning, varför man synes kunna bortse från dess skadegörelse och i stället söka bereda honom det skydd, som är nödvändigt för att bevara honom åt vår djurvärld. Orsakerna till den bruna kärrhökens starka tillbakagång äro dels de omfattande torrlägnings- och sjösänkingsarbetena, genom vilka den förlorat många av sina gamla häckplatser, och dels den intensiva förföljelse, för vilken den varit utsatt.

Vid höstflyttningen lämnar kärrhöken ej landet förrän under oktober månad och kvarstannar i Skåne stundom ändå längre. Det torde därför vara nödvändigt, att skyddstiden utsträcker till hela året.

Om den bruna kärrhöken fridlyses, torde det emellertid för att undvika förväxling emellan denna och den *blå kärrhöken* vara nödvändigt att fridlysa även den senare. Denna art, som inom vårt land häckar nästan uteslutande på de stora myrarna i Norrland, lever där huvudsakligen av smågnagare och gör därigenom en betydande nytta, men dessutom förorsakar den nog också någon skada genom att förtära en del småfåglar och deras ungar. Under sin höst- och vårflyttning, då den uppträder i de mellersta

och södra delarna av landet, livnär den sig ävenledes mest av sorkar och möss. På det jaktbara villebrådet torde den knappast förorsaka någon nämnvärd skada. I 35 fall, då en närmare undersökning företagits över maginnehållet på skjutna individer, har fastställts, att födan utgjordes av 13 procent nyttiga och 87 procent skadliga djur. Visserligen är undersökningsmaterialet för litet, för att man därpå skulle kunna bygga något säkert omdöme om dess levnadssätt, men så mycket kan man dock våga säga, att den skada den förorsakar ej är av den betydelse, att den bör kunna anföras såsom skäl mot dess fridlysning.

På grund härav och då blå kärnhök under senare år genom bo-plundring för samlarändamål inom häckningsområdet blivit allt mera sällsynt, hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå, att den tillsvidare helt fridlyses.

Skärfläcka, rödspoven, myrspoven och lunnefågeln hänföres för närvarande till jaktstadgan. Enligt denna är jakt efter skärfläcka tillsvidare förbjuden och lunnefågeln är tillsvidare fridlyst inom Göteborgs och Bohus län. De båda övriga arterna åtnjuta samma fridlysningstid som gräsänderna m. fl., d. v. s. från och med den 1 januari till och med den 15 juli i sydligaste delen av landet, från och med den 1 januari till och med den 31 juli i mellersta delen samt från och med den 1 januari till och med den 10 augusti i nordligaste delen. Rödspoven är dock numera enligt § 11 av lagen angående naturminnesmärkens fredande fridlyst på Öland.

De sakkunniga hava här ovan (sid. 100) föreslagit, att dessa fåglar må överföras från de jaktbara till de icke jaktbara djuren.

Skärfläcka förekommer icke längre såsom häckfågel inom landet. Dess försvinnande från Ölands södra udde, där den sista kolonien in på 1880-talet ännu häckade, torde närmast hava berott på de förändringar, som strandområdet under en vinter på grund av is, storm och högt vattenstånd undergick och varigenom häckplatserna förstördes. Men en av samlarintresse härledd förföljelse torde sannolikt också i icke ringa grad hava bidragit till dess utrotande. Då det emellertid ej torde vara alldeles uteslutet, om än föga troligt, att den åter skulle kunna invandra hit, bör den såsom hittills totalt skyddas.

Rödspoven, som för ett 50-tal år sedan var en på Öland allmän häckfågel och som förekom även på Gottland, har numera, närmast på grund av utdikning av myrmarkerna men sannolikt också till följd av en ödeläggande äggplundring, så starkt avtagit i antal, att den för när-

*Skärfläcka,
rödspov, myr-
spov och
lunnefågel.*

varande står nära gränsen till utrotning och häckar endast på Öland i ett fåtal par.

Myrspoven har ävenledes under de senare åren märkbart avtagit, om än dess häckningsplatser å vissa lokaler i nordligaste Lappland ännu alltjämt erbjuda honom en relativt tryggad tillflyktsort. Enär han under höststräcket uppträder vid våra kuster ända in i slutet av september och till och med stundom i oktober och därvid utsättes för förföljelse, torde det vara riktigast att utsträcka det skydd, som för närvarande gives honom, och införa total fridlysning. Likheten mellan rödspoven och myrspoven är i övrigt så stor att, om den ena totalt skyddas, måste också den andra åtnjuta lika skydd för att förebygga lätt förklarliga misstag.

Lunnefågeln tillhör också den grupp fåglar, som står i begrepp att försvinna från vår fauna. För närvarande häckar den i två fåtaliga kolonier endast i Bohuslän. Då den emellertid stundom iakttagits även på andra platser, bör skyddet utsträckas till hela riket.

Vit stork.

Beträffande det föreslagna ökade skyddet åt den *vita storken* kan visserligen erinras, att någon direkt förföljelse mot denna fågel knappast förekommer samt att fördenskull och då den dessutom är flyttfågel, som vanligen icke kvarstannar längre än till omkring slutet av den nu gällande fridlysningstiden, det redan lagstadgade skyddet i regel torde kunna anses tillfredsställande. Under milda höstar inträffar dock, att den dröjer kvar i sydliga delarna av landet till slutet av september. Den kan då falla offer för okynnesskyttar, och erfarenheten visar, att den ofta fälles, när den uppträder utanför sitt egentliga utbredningsområde.

Enligt en av redaktör W. Bülow gjord ingående undersökning skulle under år 1917 i Skåne hava funnits 34 av storkar bebodda bon. I 23 av dessa utkläcktes sammanlagt 79 ungar. Då endast ett mycket ringa antal häckar utanför Skåne, torde det vara tydligt, att storken är stadd i starkt avtagande samt att allt det skydd, som överhuvud är möjligt, bör beredas honom.

Svart stork.

Den *svarta storken* har sedan ett tiotal år tillbaka övergivit sina sista häckningsplatser i Småland och förekommer ej numera regelbundet inom vårt land. Emellertid infinna sig tid efter annan enstaka individer, och det torde därför vara skäl att bibehålla den redan införda totala fridlysningen för honom.

Emellertid vilja de sakkunniga betona, att även genom en total

fridlysning utsikten till att vare sig den svarta eller den vita storken skall synnerligen ökas i antal eller att den svarta storken åter skall här uppträda såsom häckande icke i någon nämnvärd mån torde ökas. Orsaken till dessa fåglars tillbakagång och försvinnande torde framför allt ligga i den fortgående torrläggningen av kärr- och myrmarker.

Båda storkarterna äro i Danmark, Schweiz, Preussen, Braunschweig, Sachsen-Weimar-Eisenach m. fl. länder helt fridlysta.

Rördromen förekom förr på många ställen i norra, mellersta och södra delarna av landet häckande vid stränderna av vassrika sjöar och vattendrag men är numera en av våra sällsyntaste fågelarter. Orsaken till hans avtagande torde framför allt vara att söka i de företagna utdikningarna och sjösänkningarna. Då den emellertid åtminstone tidvis ännu tyckes förekomma på ett par lokaler inom landet, då den är en synnerligen intressant fågel, som det vore högeligen önskvärt att söka bevara åt vår fauna, och då den icke gör någon som helst skada, hava de sakkunniga föreslagit, att den må helt fridlysas.

Rördromen.

Dvärgmåsen, svarttärnan och småtärnan hava fridlysts på Öland enligt 11 § av lagen angående naturminnesmärkens fredande. Småtärnan är dessutom skyddad enligt kungörelsen den 10 mars 1922 angående skydd för fågellivet på den lilla, utanför Falsterbo belägna sandön Måkläppen å sagda ö och det omgivande havet intill ett avstånd av 500 meter från stranden ävensom enligt nyssnämnda lagrum vid skånska kusten i övrigt. Kentska tärnan är genom berörda kungörelse den 10 mars 1922 likaledes skyddad å Måkläppen och omgivande vattenområde. Alla dessa fåglar likasom skräntärnan äro så sällsynta, att de böra komma i åtnjutande av fullständig fridlysning, varhelst de uppträda inom landet och vid dess kuster.

*Dvärgmåsen,
svarttärnan,
småtärnan,
kentsk tärnan
och skräntärnan.*

Dvärgmåsen förekommer såsom häckande mera regelbundet, förutom möjligen på Gottland, endast på Öland, där den uppträder i ringa antal, men anträffas under hösten och vintern icke så alldeles sällan vid våra kuster och även inne i landet.

Svarttärnan var förr en över stora delar av sydligare Sverige utbredd fågel, som häckade vid åtskilliga insjöar och i våra östra skärgårdar. Numera är den såsom häckfågel huvudsakligen inskränkt till Öland och Gottland samt har även där starkt avtagit i antal, framför allt på grund av utdikningar och sjösänkningar.

Småtärnan har visserligen aldrig varit talrik men är numera inskränkt till några lokaler på Gottland och Öland och kalmarkusten samt i Skåne.

Den *kentska tärnan*, som förr tid efter annan uppträdde vid våra kuster, har 1911 slagit sig ner på Måkläppen, där den sedan dess årligen häckat. Genom förutnämnda kungörelse angående skydd för fågellivet å Måkläppen är den visserligen skyddad å sin nuvarande enda häckplats inom landet, men då det icke är uteslutet, att denna vackra tärnart kan söka sig nya häckplatser på annat svenskt område, bör skyddet utsträckas att omfatta landet i dess helhet.

Skräntärnan träffades för icke särdeles länge sedan häckande i enstaka par eller smärre kolonier på några skär utmed vår östra kust ävensom i Väneren. Numera har den försvunnit från de flesta av sina tidigare häckplatser och finnes med säkerhet endast i ett par kolonier på två små skär inom Södermanlands läns skärgård. Åtminstone den ena av dessa kolonier har på senare år tilltagit i storlek och torde för närvarande räkna över hundra häckande par men synes dock vara starkt hotad till följd av hänsynslös äggning.

Då skräntärnan sålunda är att anse såsom en hos oss mycket sällsynt häckfågel och då hon till följd av sin ringa skygghet är ovanligt lätt att skjuta samt stannar kvar vid våra kuster till långt in i september, stundom in i oktober, synes en total fridlysning av arten i fråga synnerligen väl befogad.

*Smådopping
och svarthake-
dopping.*

Smådoppingen tillhör vårt lands sällsyntaste fåglar och förekommer häckande endast på ett fåtal lokaler i Skåne och vid Tåkern. Även *svarthakedoppingen* häckar endast på några få ställen såsom på Öland och Gottland samt vid Hjälstaviken i Mälaren. Skydd för dessa arter torde vara så mycket mera behöfligt, som doppingar i allmänhet rätt mycket förföljas dels på grund av sin förmenta skadlighet för fisket och dels för sina förmodade övergrepp gent emot änderna. Så upptagas t. ex. i redogörelsen för jägarskolan å Målsåker, Stallarholmen, doppingar bland de av eleverna skjutna »skadedjuren», och för 1912 meddelas, att 116 stycken skjutits. Under sådana omständigheter är fara för handen, att även omförmälda små sällsynta doppingarter falla offer för iveren att utrota »skadliga» djur. De sakkunniga, som anse sig i detta sammanhang ej behöva närmare ingå på frågan om doppingarnas, och då närmast skäggdoppingens, skadlighet i allmänhet — därom råda skilda meningar och någon fullt tillfredsställande utredning föreligger icke —, vilja emellertid framhålla, att ifrågavarande två små arter under varje betingelse icke kunna anses på något sätt skadliga. Då båda torde kvarstanna i landet till sent ut på hösten och vintern, är en hela året omfattande fridlysning önskvärd.

De i § 3 mom. 2 upptagna fågelarter hava föreslagits till fridlysning under tiden den 1 mars—15 september. Bland de här upptagna småfågelnarna äro de allra flesta redan enligt nu gällande fågelskyddsförordning fridlysta under nämnda tid. Förutom sålunda redan skyddade arter hava de sakkunniga föreslagit, att skydd måtte beredas även nedannämnda förut ej fridlysta fåglar:

Fåglar skyddade viss längre tid av året. (§ 3 mom. 2.)

Även om *nötkråkan* till följd av sitt undangömda levnadssätt om sommaren ofta undgår uppmärksamhet, torde den få anses såsom en av våra allra sällsyntaste häckfåglar. Den förekommer mer eller mindre regelbundet i vissa trakter i södra och mellersta provinserna, men dessutom uppträder den talrikt under vissa år inom stora delar av landet under sina vandringar österifrån.

Nötkråka.

För att bevara nötkråkan såsom svensk häckfågel torde det emellertid vara önskvärt, att den fridlyses under tiden från och med den 1 mars till och med den 15 september.

Av de i Sverige häckande sex *trastarterna* kunna två, nämligen dubbeltrasten och ringtrasten, betecknas såsom ganska sällsynta. Den förstnämnda förekommer visserligen över större delen av landet, dock över allt mycket sparsamt. Ringtrasten åter träffas häckande endast i fjälltrakterna samt på vissa ställen i Bohusläns skärgård.

Trastar.

Under sommaren leva trastarna till stor del av insekter, och den skada en del arter, såsom koltrasten och snöskatan, någon gång kunna anställa i trädgårdar torde sällan vara av någon betydelse. För den händelse en mera avsevärd skada skulle uppkomma, har emellertid åt ägare eller brukare av trädgårdar eller planterade eller sådda fält medgivits rätt att under förbjuden tid döda dylika fåglar. För övrigt må erinras därom, att trastarna, framför allt taltrasten, koltrasten och rödvingetrasten, äro fåglar, som mer än några andra genom sin melodiska sång skänka liv och behag åt den nordiska skogen och som därför under häcktiden böra komma i åtnjutande av skydd.

Att *hämplingar*, *fältsparvar*, *lärkor*, *strömstarar* och *göktytor* icke inom vårt land förut åtnjutit fridlysning torde bero därpå, att de av någon anledning ej upptogos i den vid pariserkonventionen av den 19 mars 1902 fogade listan över för lantbruket nyttiga fåglar. Visserligen äro dessa arter lika litet som övriga småfåglar inom vårt land utsatta för någon mera ödeläggande förföljelse men, då de måste anses vara lika nyttiga som åtskilliga i fågelskyddsförordningen införda fåglar och då

Hämplingar, fältsparvar, lärkor, strömstarar, göktytor.

Jakt- och fiskesakkunniga.

dessutom ett utelämnande av dessa arter ur förteckningen på de under häktiden skyddade fåglarna lätt kunde tolkas därhän, att de saklöst kunde förföljas och deras bon plundras, hava de sakkunniga föreslagit, att ifrågavarande fåglar måtte komma i åtnjutande av samma skydd som övriga småfåglar. I åtskilliga länder (Danmark, Preussen, Mecklenburg m. fl.) hava de också redan fridlysts antingen under häcknings-tiden eller under hela året.

Gök.

Beträffande den av de sakkunniga föreslagna fridlysningen av *göken* torde böra framhållas, att göken otvivelaktigt är att närmast anse såsom en nyttig fågel, som förtär en betydande mängd skadliga insekter och även sådana starkt håriga larver, vilka av andra insektätande fåglar försmås. Den skada den förorsakar bland vissa insektätande småfåglar genom att lägga sina ägg i deras reden torde knappt kunna komma i betraktande. Det förefaller de sakkunniga ingalunda motiverat att utelämna den ur förteckningen på de under sommarhalvåret skyddade fåglarna. Den åtnjuter också skydd i de flesta länder, där ett ordnat fågel-skydd införts.

Trana.

I likhet med de flesta av våra vadarfåglar har också *tranan* under senare tid gått märkbart tillbaka. Detta står tydligen i samband med den omfattande utdikningen av kärrmarkerna, varigenom den i stora delar av södra och mellersta Sverige förlorat sina häckplatser. Emellertid förekommer den dock alltjämt icke så sällsynt såsom häckfågel företrädesvis på de norrländska myrarna och torde där ännu kunna finna lämpliga och relativt fredade uppehållsplatser. För någon mera direkt jakt torde den inom vårt land knappast hava varit utsatt. Däremot torde den i ganska hög grad vara föremål för okynnesskytte, i all synnerhet sedan mera långskjutande kulgevär allt mera kommit till användning.

Då den inom vårt land knappast förorsakar någon skada på åkrarna under sina flyttningsfärder och då den vidare är en synnerligen ståtlig fågel, vår största vadarfågel, med en imponerande, karaktäristisk flykt, vore det synnerligen önskvärt, om den kunde i möjligaste mån fredas från okynnesförföljelse.

De sakkunniga hava hänfört den till fågelskyddsparagrafen (§ 3) enär den, såsom ovan framhållits, ej någonsin varit föremål för jakt i egentlig mening. Ett införande av *tranan* bland de jaktbara, matnyttiga djuren skulle dessutom möjligen kunna tydas därhän, att den vore jaktbar, varav kunde föranledas en ökad förföljelse.

I åtskilliga länder har *tranan* fridlysts under sommarhalvåret. Så

är förhållandet i Preussen, Bayern, Württemberg, Mecklenburg, Baden, Sachsen, Hessen och Oldenburg.

Såsom redan framhållits, har i § 3 mom. 3 upptagits jämte korpen en del natt- och dagrovfåglar, vilka hittills icke åtnjutit något skydd. På grunder, för vilka nedan lämnas närmare redogörelse, hava de sakkunniga för dessa fåglar föreslagit en fridlysningstid från och med den 1 mars till och med den 31 juli. Visserligen kunde med hänsyn därtill, att en del av dem äro för jord- och skogsbruket nyttiga djur och att andra till sitt antal inom landet äro mer eller mindre starkt decimerade, ifrågasättas en längre fridlysningstid eller, likasom för de under mom. 2 upptagna fåglarna, tiden den 1 mars—den 15 september. Då emellertid de flesta av ifrågavarande fåglar göra eller kunna göra skada på det jaktbara villebrådet och på vissa tamdjur, hava de sakkunniga ansett försiktigheten bjuda, att bestämmelserna åtminstone tillsvidare begränsas på sätt som skett. Med den föreslagna fridlysningstiden komma dessa fåglar i åtnjutande av fred under häcktiden och till dess deras ungar blivit flygga, varjämte ungarna i allmänhet torde hinna nå tillräcklig skygghet för att ej allt för lätt falla offer för skyttar.

Fåglar skyddade viss kortare tid av året (§ 3 mom 3.)

Korpen, som förr var en över hela landet mycket allmän fågel, har nu så starkt avtagit, att den inom de flesta av de sydliga och mellersta provinserna blivit synnerligen sällsynt och mångenstädes fullständigt utrotats. Sålunda förekommer den ytterst sällsynt inom Malmöhus län, och endast ett fåtal par (såvitt känt två par) torde ännu häcka därstädes. Inom Kristianstads läns nordliga del finnes den icke så alldeles sällsynt, och här torde även en del par fortfarande häcka. Även inom södra Halland samt Västergötland och Östergötland liksom vissa trakter av Småland m. fl. ställen är korpen numera en ren sällsynthet och står nära gränsen till utrotning, där den icke redan alldeles försvunnit. Endast inom vissa trakter av de nordligaste landskapen samt i norra Halland, i Bohuslän och Blekinge kustregion och skärgård torde den fortfarande uppträda mera allmänt.

Korp.

I synnerhet vid insjöarna och skärgårdarna är korpen en skadlig fågel, som plundrar en mängd sjöfågelbon på ägg och ungar, men även inuti landet kan den, där den förekommer mera talrikt, göra en icke ringa skada på den jaktbara vildnaden. Emellertid torde dock denna dess skadegörelse med det ringa antal, i vilket den nu vanligen uppträder i de inre delarna av landet, vara av jämförelsevis underordnad be-

tydelse och ej allt för mycket nedtynga vågskålen vid övervägande av skyddsåtgärder för honom.

Korpens starka tillbakagång under de senaste femtio åren torde dels stå tillsammans med borthuggandet av skogarna och dels vara beroende på en stark förföljelse och boplundring. Det synes de sakkunniga vara nödvändigt att söka bereda honom något skydd, ty det vore högeligen beklagligt, om denna ståtliga fågel, kring vilken gångna tiders fantasi spunnit så mången sägen och vilkens bevarande därför också kan sägas vara av stort kulturhistoriskt intresse, skulle allt för mycket undanträngas eller bringas utrotningsgränsen för nära och slutligen försvinna ur vår djurvärld. I riksdagens skrivelse den 8 april 1916 angående beredande av skydd för vissa fåglar upptages också korpen bland de fåglar, som i främsta rummet borde beredas skydd. Omnämnas må också, att enligt ett i Danmark framlagt förslag till ny jaktlag korpen upptagits bland de helt skyddade fåglarna, att den enligt den nya fågelskyddsförordningen i Preussen är helt fridlyst i nämnda land samt att den i England är fridlyst under häckningstiden.

Vad angår skyddsåtgärder för korpen, torde emellertid dylika ej vara av behovet påkallade inom de fyra nordligaste länen, där de stora skogarna och öde fjälltrakterna ännu alltjämt erbjuda honom trygga häcknings- och uppehållsplatser. Inom övriga delar av landet synes i allmänhet en fridlysning under häckningstiden vara önskvärd. Särskilt inom vissa skärgårdar, där sjöfågel häckar i större antal, torde det dock alltjämt få anses nödvändigt, att möjlighet står öppen att jämväl under nämnda tid efterhålla korpen. De sakkunniga hava fördenskull föreslagit, att korpen måtte fridlysas från och med den 1 mars till och med den 31 juli i samtliga län utom de fyra nordligaste, men att länsstyrelsen samt på andra kronans ifrågavarande marker än nationalparker domänstyrelsen skall äga befogenhet att på därom gjord ansökan på viss tid och inom visst begränsat område medgiva dödande av korp.

Berguv.

Berguven har minskats i antal inom de flesta europeiska länder och fullständigt försvunnit i några (t. ex. England, Danmark, Schlesien, Westfalen, Bayern och Sachsen). För att hindra hans totala utrotande har man inom enstaka länder såsom Preussen och Braunschweig fridlyst honom hela året.

Vad beträffar uvens förekomst inom vårt land, har den även här blivit starkt undanträngd och såsom häckfågel helt eller nästan helt försvunnit från en del landskap (Skåne och Halland samt vissa delar av Småland); inom andra, där den förr förekom mera utbredd,

har den starkt begränsats. Dock förekommer den ännu alltjämt inom de skogrikare delarna av våra mellersta landskap och i Norrland, visserligen icke allmänt men dock i så pass stor frekvens, att någon mera överhängande fara för utrotning för närvarande icke kan anses föreligga. Emellertid förföljes den starkt, var helst den visar sig, och den är dessutom utsatt för en icke ringa boplundring, enär äggen såsom värdefulla eftersökas av naturaliehandlare och äggsamlare samt ungarna säljas för att användas till bulvan vid jakt på kråkor och rovfågel.

I samband härmed vilja de sakkunniga framhålla, att de i Sveriges officiella statistik under rubriken »dödade skadedjur» ingående uppgifterna över inom landet fällda uvar i väsentliga punkter äro fullständigt vilseledande. Detta torde framgå redan vid en sammanställning av vad domänstyrelsen i kapitlet över »jakt» anför beträffande uvens förekomst — vilket tydligtvis baserar sig på av skogsstatens tjänstemän lämnade uppgifter — med siffrorna i ovan nämnda statistik. Taga vi t. ex. året 1912, så uppgiver domänstyrelsen, att uven förekommer, förutom inom Bergslagsdistriktets västligare delar, sparsamt här och var, särskilt inom Östra distriktet och Smålands distrikt. Bland skottsiffrorna över »dödade skadedjur» uppgives emellertid, att i Malmöhus län samma år skulle hava fällts icke mindre än 204 uvar och i hela riket 438. Alltså skulle enbart i Malmöhus län hava fällts nära 47 procent av hela det inom landet skjutna antalet, vilket innebär en så stor orimlighet, att den knappast ens torde behöva närmare belysas. Samtliga de statistiska uppgifterna angående inom Malmöhus län fällda uvar äro, såsom de sakkunniga på annat ställe framhålla (sid. 270), för övrigt fullständigt felaktiga och vilseledande. De föreliggande uppgifterna giva nämligen vid handen, att för de senaste tio åren medelskottsiffran på årligen fällda uvar inom länet skulle vara 63. I verkligheten hava emellertid ingen enda eller högst få fällts under tioårsperioden, enär, enligt vad de sakkunniga tro sig med säkerhet veta, uven för länge sedan utrotats inom Malmöhus län. Möjligen uppträder den där någon gång vintertid, men det är en mycket stor sällsynthet, som säkerligen inträffar varken vart eller vartannat år. Liknande, om än kanske icke så stora, oriktigheter föreligga otvivelaktigt även från åtskilliga andra län, varför det skulle föra till en fullständigt felaktig uppfattning, om man med ledning av de föreliggande officiella siffrorna ville sluta sig till uvens förekomst inom riket.

Berguven livnär sig av så gott som alla levande djur den kan komma åt. I regel torde den dock, åtminstone under sommaren, enligt

vid boet gjorda observationer mest hålla sig till ekorrar, sorkar, möss, råttor, igelkottar och kråkor. Genom sin fångst av dessa djur blir den onekligen till en rätt avsevärd nytta, och alldeles särskilt tyckes den vara en verksam faktor mot kråkorna och ekorrarna, men denna nytta neutraliseras nog i allmänhet till icke ringa del av hans övergrepp på det jaktbara villebrådet, harar, tjädrar, orrar m. m. På tamdjur torde den däremot icke göra någon nämnvärd skada. Otvivelaktigt synes berguven inom vissa trakter vara en i övervägande grad skadlig fågel. På andra orter tyckes den göra avsevärt mindre skada eller till och med för jaktbanan vara tämligen indifferent. Enligt föreliggande undersökningar över maginnehållet på skjutna individer och innehållet i uppkastningsbollar skulle hans föda bestå av 66 procent nyttiga, 33 procent skadliga och 1 procent indifferentia djur. Emellertid är antalet undersökta individer och uppkastningsbollar för litet, för att man därav skulle våga draga några mera allmängiltiga slutsatser beträffande artens ökologi.

Då, såsom redan framhållits, berguven är utsatt för en betydande förföljelse, då den i en del provinser redan helt eller i det närmaste utrotats och i en del andra så starkt avtagit, att den måste betecknas som sällsynt, då den vidare är en synnerligen ståtlig och imponerande fågel, vår största nattrofvågel, vilkens utrotning skulle innebära en stor förlust för vår fauna, hava de sakkunniga övervägt, vad som bör göras för att bereda den något skydd. Härvid har det förefallit de sakkunniga för närvarande varken vara av behovet påkallat eller ens önskligt att helt fridlysa den; och icke heller torde det kunna anses vara behöfligt för artens bestånd att åtminstone ännu freda den under häckningstiden i hela hans utbredningsområde. Då den emellertid är till sitt bestånd starkt hotad inom de tre sydligaste provinserna, där den för övrigt, såsom nämnts, redan tyckes vara helt utrotad inom Malmöhus län, har för densamma föreslagits fridlysning under häcktiden eller från och med den 1 mars till och med den 31 juli inom Malmöhus, Kristianstads, Hallands och Blekinge län. Utöver detta skydd har det synts de sakkunniga önskvärt, att även i övriga delar av landet söka bereda den någon tillflyktsort, där den kan finna ett relativt skydd mot förföljelse; och har därför föreslagits, att förbud måtte utfärdas mot att döda berguv å kronans områden. Ett sådant förbud innebär, att skogsstatens personal, jakträttsinnehavare och lappar icke må fälla berguv å kronans skogar eller marker eller taga eller förstöra hans bo, ägg eller ungar. Denna åtgärd innebär visserligen ej något synnerligt stort skydd. I Sveriges officiella statistik meddelas för åren 1913—1918, säkerligen med stöd

av skogspersonalens uppgifter, att 40 berguvar då skjutits å kronans skogar av skogsstatens personal och jakträttsinnehavare. Emellertid torde ett dylikt förbud framför allt hava betydelse däri, att uven erhåller en del reserverade områden, där den kan finna mera fred under häckningstiden.

De sakkunniga vilja även erinra därom, att ett bifall till deras förslag rörande borttagande av den i jaktlagen nu införda beteckningen för en del djur såsom skadliga även för uven kan bliva av viss betydelse för minskning i förföljelsen mot densamma.

Kattugglan var visserligen, i överensstämmelse med den vid pariserkonventionen av 1902 till skydd åt för åkerbruket nyttiga fåglar fogade listan nr 1, i kungörelsen den 17 mars 1905 upptagen bland de för jordbruket nyttiga fåglarna men uteslöts därifrån genom kungörelsen den 27 mars 1907 och finnes icke heller upptagen i nu gällande fågelskydds-förordning.

Kattuggla.

Huruvida kattugglan bör anses såsom en övervägande nyttig eller skadlig fågel, därom äro meningarna bland jägare och jaktvårdare tämligen stridiga. En del håller den för att vara en för det matnyttiga viltbeståndet skadlig fågel, som bör starkt efterhållas. Denna åsikt stöddes därpå, att man iakttagit, att den förgripit sig på harungar, raphöns-, fasan- och orrkycklingar samt tamduvor. Dessutom har den stundom fångats i pålsaxar vid hargårdar eller fastnat i med orrbulvan betade höksaxar. Det är tydligt, att man ej kan bygga ett generellt omdöme om en fågels ekologi på ett mindre antal enskilda observationer och att man därför också måste upptaga dessa mot kattugglorna förebrakta anklagelser med en viss försiktighet. I pålsaxar fastna icke sällan fåglar, om vilkas oskadlighet intet tvivel kan råda. Då kattugglan liksom åtskilliga andra rovfåglar har en stark benägenhet att slå till på över marken högt uppskjutande föremål för att därifrån speja efter byte, kan den oskyldigt nog och utan att egentligen hava något ont i sinnet mot det jaktbara villebrådet lätt komma i dylika saxar. Vad angår kattugglors förekomst i bulvansaxar, är det något så naturligt att en rovfågel slår på ett utlagt bete, att motsatsen hade varit mera anmärkningsvärd, och därpå torde icke någon slutledning kunna byggas med hänsyn till ifrågavarande rovfågels förhållande till det levande och fria villebrådet. Den inom vissa ledande jägarkretsar rådande uppfattningen om ugglorna torde framgå av redogörelsen för jägarskolans i Målsåker verksamhet. För t. ex. år 1912 upptagas i förteckningen på de av eleverna under året skjutna skadedjuren 56 fällda ugglor utan närmare uppgift på arten. Vid skolan, som numera är nedlagd, utbildades

jägare, jaktvårdare och jaktkonsulenter, och alla dessa bibringades tydligen den uppfattningen, att ugglor överhuvud taget äro skadedjur.

Emellertid finnes det också jägare, som anse kattugglans åverkan på viltbeståndet vara av underordnad betydelse och förmena, att den gör en avsevärd nytta genom att fånga en mängd smärre gnagare. Denna uppfattning finner ett kraftigt stöd i de talrika vetenskapliga undersökningarna över maginnehållet hos skjutna kattugglor samt över de i uppkastningsbollarna ingående djurlämningarna. Beträffande dessa undersökningar anse de sakkunniga sig böra i korthet erinra om följande, som för bedömandet av denna fågels ekologiska betydelse måste tillerkännas det största vitsord.

Den bekante tyske forskaren professor Rörig har undersökt maginnehållet hos 153 från olika trakter i Tyskland och från olika årstider stammande kattugglor och i dessa funnit lämningar av 116 möss och sorkar, 26 mullvadar och näbbmöss, 1 vessla samt 2 harungar och 24 fåglar, bland vilka funnos delar av en rapphöna och en tamduva. De övriga fåglarna voro småfåglar (sparvar, en trast, en stare, en lärka o. s. v.). Dessutom funnos lämningar efter grodor, ödlor och en mängd insekter.

Av uppkastningsbollar undersökte Rörig 412, och dessa innehöllo lämningar av 701 råttor, möss och sorkar, 12 näbbmöss och mullvadar samt 17 fåglar, av vilka de flesta voro fröätande småfåglar. Inga lämningar av matnyttiga fåglar ingingo i dessa uppkastningsbollar.

Friherre G. von Schaffenburg i Tyskland har granskat innehållet i 606 uppkastningsbollar, vilka innehöllo lämningar av 808 råttor, möss och sorkar, en ekorre, 3 harungar, 196 näbbmöss och mullvadar, en flädermus, 2 vesslor, 88 fåglar (däribland en rapphöna och en gök) samt dessutom grodor och fiskar.

Doktor H. Winge i Danmark har undersökt omkring 5,000 uppkastningsbollar, av vilka de flesta tillhörde kattugglan, och däri funnit lämningar av mellan 6 à 7,000 möss och sorkar, omkring 200 näbbmöss och omkring 300 fåglar (alla småfåglar). I ingen av bollarna ingingo lämningar av harungar eller jaktbara, matnyttiga fåglar.

Sammanfattar man resultaten av de föreliggande talrika undersökningarna av maginnehållet och uppkastningsbollarna visar det sig, att i kattugglans diet enligt doktor Hennieke ingå omkring 18 % nyttiga, 77 % skadliga och 5 % indifferentia djur. Kattugglan förtär sålunda understundom även matnyttigt villebråd men lever dock till så övervägande del av skadedjur, att den måste betraktas som en för jordbruket och skogsskötseln synnerligen nyttig fågel. I den i pariserkon-

ventionen intagna förteckningen på nyttiga fåglar, listan nr 1, upptages som nämnt även kattugglan.

På grund av den stora betydelse, som kattugglan alltså har i kampen mot de skadliga smågnagarna, är den numera också i de flesta länder skyddad antingen hela året (Preussen, Bayern, Württemberg och Baden, Elsass-Lothringen samt Österrike, Ungern, Schweiz och Bulgarien) eller ock under en viss tid (Mecklenburg och Oldenburg m. fl.). I Danmark är den liksom övriga nattrofvåglar fridlyst från den 1 februari till och med den 15 september.

Det torde vara otvivelaktigt, att även i vårt land kattugglan i huvudsak för samma levnadssätt som i Danmark och Tyskland samt att den sålunda icke håller här i stort sett kan anses göra någon skada för jakthushållningen. Emellertid vilja de sakkunniga å andra sidan icke förneka, att kattugglan, om den slår sig ned på ett jaktvårdat, på hare, fasan, raphöns eller orre särskilt rikt område, kan tillfoga den matnyttiga vildnaden en viss skada. Möjligen är det endast vissa individer av arten, som fått smak på och därför också förkärlek för det jaktbara villebrådet. Jakträttsinnehavare bör i dylikt fall efter därom hos länsstyrelsen eller, där det gäller annan kronomark än nationalparker och lapparnas särskilda områden, domänstyrelsen gjord ansökning kunna få rätt att för viss tid inom sitt jaktvårdsområde hålla efter kattugglan. Men att därför prisgiva hela arten åt en fullständigt okontrollerad förföljelse hela året om synes vara i hög grad oklokt och förhastat. Ty inför de föreliggande vetenskapliga undersökningarnas resultat torde det icke kunna bestridas, att denna fågel är för lant- och skogshushållningen till ovärderlig nytta och därför också i vårt liksom i många andra länder bör komma i åtnjutande av något skydd. Då inom landets södra och mellersta delar kattugglan är ganska allmän — i Skåne har den dock under senare tider märkbart avtagit —, torde den föreslagna skyddstiden kunna anses tillräcklig.

Pärlugglan har visserligen en tämligen vidsträckt utbredning inom landet från Småland långt upp i Norrland, men den är dock överallt tämligen sällsynt. *Slagugglan* är såsom häckfågel inskränkt till landets nordligare skogsområde men förekommer vintertid något längre söderut. Ingenstädes är den dock allmän. Båda förevarande arter livnära sig huvudsakligen av smågnagare, om de ock stundom kunna göra någon skada, pärlugglan på småfåglar och slagugglan på en del jaktbara fåglar t. ex. tjäder. Då de emellertid äro jämförelsevis sparsamt förekommande, synes otvivelaktigt den skada de förorsaka vara av underordnad

*Pärluggla och
slaguggla.*

betydelse och uppväges säkerligen mer än väl av den nytta de göra skogshushållningen.

*Hökuggla,
lappuggla
och fjäll-
uggla.*

Hökugglan, lappugglan och fjällugglan förekomma såsom häckande endast i landets nordligaste delar. Med hänsyn till sitt uppträdande äro de mycket periodiska. Deras större talrikhet under vissa år står uppenbarligen i samband med ökad förekomst av lämlar och andra smågnagare. Under år, då gnagarnas antal är mindre, kunna nämnda ugglearter till och med inom sitt egentliga häckningsområde vara mycket sällsynta. Redan härav torde framgå, att de för sin existens till stor del äro bundna vid tillgången på smågnagare, och helt säkert äro dessa ugglor mycket viktiga faktorer i kampen mot de i norra delarna av vårt land talrika lämlarna, sorkarna och mössen.

Hökugglan tyckes enligt de föreliggande undersökningarna, vilka dock omfatta endast omkring 60 individer, nästan uteslutande förtära smågnagare.

Lappugglan och *fjällugglan*, som egentligen tillhöra Norrlands vida fjäll- och skogsområden, draga stundom, huvudsakligen under »gnagarår», på hösten och vintern längre söderut, varvid fjällugglan icke sällan kommer ända ned till Skåne. Under dessa vandringar kan sistnämnda art under snörika vintrar, då tillgången på dess egentliga näringsdjur tryter, stundom förorsaka betydande skada på den matnyttiga vildnaden, framförallt på rapphönsen. Inom Uppsala län har därför varit anslagen en skottpremie av 6 kronor för dödat exemplar. Då emellertid dess skadegörelse inom de jaktvårdade områdena helt säkert får betraktas som ett undantag, synes det oberättigat att därför tillåta en förföljelse av denna för de högnordiska fjälltrakterna så karakteristiska ugglor, även då den under häckningstiden uppehåller sig inom sitt egentliga utbredningsområde. Då den på hösten och vintern stundom uppträder inom de mera jaktvårdade delarna av landet, kan den även med den föreslagna fridlysningstiden efterhållas.

Såväl lappugglan som fjällugglan hava varit och äro alltjämt utsatta för en stark förföljelse framför allt på grund av de höga pris, som i naturaliehandeln betalats för deras skinn och ägg (lappugglans skinn har betalats med 30—40 kronor stycket och en kull ägg med 40 kronor. Priset för skinn av fjällugglan har varit omkring 30 kronor och för äggen för kull likaledes omkring 30 kronor).

Sparvuggla.

Sparvugglan är en sällsynt fågel. Den finnes spridd över så gott som hela landet. Helt visst kan det icke förnekas, att den gör någon

skada bland småfåglarna, men då den tillika fångar en mängd möss och sorkar samt endast förekommer mycket fåtalig, torde den skada den gör i stort sett vara tämligen obetydlig. Då den vidare är en liten synnerligen intressant och vacker uggla, vår minsta rovfågel, synes det skydd, som den föreslagna fridlysningen under häckningstiden innebär, ej böra förnekas henne.

Vad beträffar dagrovfåglarna, äro örn och falk upptagna bland de i 13 § av jaktlagen såsom skadliga betecknade djuren. För dödandet av örnar utbetalas skottpenningar av landsting, hushållnings-sällskap och enskilda jägarförbund inom åtskilliga län.

Med hänsyn till frågan om falkarnas upptagande i förteckningen på »skadliga djur» framhöllo såväl de 1907 tillkallade sakkunniga för utredning angående naturskyddsåtgärder som 1908 års jaktsakkunniga, att den omständigheten, att falk i dåvarande 1864 års jaktstadga nämndes bland de »skadliga rovdjuren», ej kunde tydas annorlunda än som skulle varje representant av falksläktet i vidsträckt mening räknas såsom skadligt rovdjur. En sådan uppfattning vore emellertid stridande mot nutidens erfarenhet. Tornfalken t. ex. vore en så övervägande nyttig fågel, att den i flera länder av denna orsak vore fridlyst. Denna falkart borde sålunda hos oss ingalunda upptagas bland skadliga rovdjur.

Beträffande örnarna framhöllo samma sakkunniga, att de visserligen gjorde en viss skada, men att de numera vore så fåtaliga, att det ingrepp de förorsakade i jakthushållningen ej vore vidare kännbart. Vidare anfördes, att örnarna vore starkt förföljda.

I överensstämmelse med dessa uttalanden hade också i det av 1908 års jaktsakkunniga upprättade förslaget till jaktlag örn och falk uteslutits ur förteckningen på skadliga djur. Emellertid kommo sedermera dessa fågelarter att i den nya jaktlagen bland dem bibehållas.

Redan vid 1914 års riksdag väcktes emellertid inom första kam-maren en motion med förslag att örn och falk icke vidare måtte räknas till skadliga djur. Motionären framhöll beträffande falkarna, att enligt nyare undersökningar tornfalken måste anses såsom en övervägande nyttig fågel. Med hänsyn till lärkfalken och stenfalken föreläge lika anledning att utesluta dem som att bibehålla dem på listan över de skadliga djuren. Jaktfalken vistades i våra nordligaste fjälltrakter och kunde där icke åstadkomma någon avsevärd minskning i människornas förvärvsmöjligheter. Pilgrimsfalken vore visserligen en säker jägare även beträffande matnyttigt vilt, men gottgjorde i ej ringa mån sina förseelser med att efterhålla kråkor, nötskrikor och skator.

*Örnar och
falkar.*

*Inledande
anmärk-
ningar.*

Vidkommande kungsörnen påpekade motionären, att den numera vore fåtalig och under sommartiden uppehölle sig i våra nordligaste och ödligaste fjälltrakter, där hans konkurrens med den fåtaliga befolkningen ej minskade dennas möjligheter till erhållande av vilt. Under vår- och höststräcket tillgrepe visserligen kungsörnen en eller annan hare eller hönsfågel. Den skada, som han härvid förorsakade, träffade dock mest sportjägarna och borde av dessa kunna bäras. Havsörnen vore så fåtalig, att hans bo på vissa ställen skyddats av naturvänner. Den beskattning av sjöfågeln, som han gjorde, spelade ej någon betydande roll i den därav berörda befolkningens ekonomi.

Jordbruksutskottet avstyrkte emellertid motionen under framhållande, att den av motionären önskade åtgärden icke skulle i nämnvärd grad öka tryggheten i örns och falks tillvaro samt att örnarna och fyra av de i motionen omnämnda falkarterna vore övervägande skadliga. Utskottet hänvisade i övrigt därtill, att riksdagen så nyligen som 1912 ansett tillräckliga skäl saknas att utesluta örn och falk från de i 13 § jaktlagen uppräknade skadliga djuren. I överensstämmelse med utskottets förslag blev motionen av första kammaren avslagen.

När frågan om bättre skydd för bland andra fåglar jämväl örnar och vissa falkar sedermera kom upp vid 1916 års riksdag, blevo emellertid jämväl nämnda rovfåglar inbegripna under den framställning om närmare utredning rörande skyddstider för vissa djurarter, vilken, såsom ovan anförts, av riksdagen gjordes hos Kungl. Maj:t.

*Kungsörn och
havsörn.*

Att örnarna från jaktsynpunkt måste betraktas såsom övervägande skadliga djur, torde ej kunna bestridas. Särskilt gäller detta kungsörnen. Visserligen förtär han i ganska stor utsträckning döda djur, men han griper också med förkärlek hare och även en del jaktbara fåglar såsom tjäder, orre, ripa o. s. v. Havsörnen livnar sig framför allt av fisk, men dessutom förtär han i icke ringa grad vissa arter sjöfågel såsom dykänder. Mera sällan torde han träda den egentliga jaktvårdens intresse för nära. Icke heller för fiskerinäringen kan hans fiskfångst inom vårt land tillmätas någon nämnvärd betydelse.

Enligt samstämmiga uppgifter icke blott från vårt land utan även från andra länder i Europa hava örnarna starkt avtagit i antal. Därför hava också inom åtskilliga stater skyddsåtgärder vidtagits för att förhindra dessa ståtliga fåglars utrotande. I Preussen äro örnarna sedan 1920 helt skyddade. I Braunschweig är havsörnen helt fridlyst och i Baden, Mecklenburg, Oldenburg—Sonderhausen m. fl. stater är den

fridlyst under tiden den 1 mars—den 30 september. Vidare äro örnnarna helt fredade inom vissa delar av Schweiz.

Vad vårt land beträffar häckade för några tiotal år sedan *kungsörnen* ännu på spridda ställen i mellersta Sverige och var i de nordliga trakterna allmänt förekommande. Numera är den såsom häckfågel inskränkt till Norrlands fjällområden och ödsligare skogstrakter och finnes även där mycket sparsamt. Under häckningstiden kommer kungsörnen överhuvud icke alls i konflikt med jaktvårdsintresset, och den skada den vid denna tid tillfogar det vilda inom de öde vidder, där den då vistas, torde heller icke böra komma i betraktande. De gamla fåglarna övervintra vanligen i sin hemtrakt men förföljas där starkt. De yngre flytta söder ut, och en stor mängd av dessa draga härvid över Skåne, där de kvarstanna någon tid för att sedan fortsätta över Östersjön till Tyskland. Enstaka individer kvarstanna dock i sydliga Sverige, så framt vintern ej blir allt för sträng. Under denna flyttning kunna tydligtvis kungsörnnarna förorsaka någon skada på viltstammen inom de mera jaktvårdade områdena av landet, men då dessa örnnar numera äro fåtaliga, bör dock detta icke föranleda ett fortsatt utrottningskrig mot dem.

Tabell I. Enligt Sveriges officiella statistik under åren 1907—1918 inom riket dödade kungsörnnar och havsörnnar.

(Endast de län, inom vilka fällt 9 örnnar och därutöver hava upptagits).

		1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918
Malmöhus	län	36	84	83	107	62	45	29	32	65	63	46	31
Kristianstads	»	31	52	35	30	43	24	23	23	34	22	25	19
Blekinge	»	97	38	38	41	35	13	9	10	30	21	29	32
Hallands	»	24	17	13	45	16	17	16	11	10	9	—	—
Östergötlands	»	—	101	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skaraborgs	»	—	—	—	31	—	—	—	—	—	—	—	—
Kronobergs	»	12	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—
Stockholms	»	—	16	11	17	—	—	13	—	—	—	—	—
Jämtlands	»	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Västernorrlands	»	—	—	—	—	—	—	—	—	22	—	—	—
Västerbottens	»	35	36	29	41	23	30	52	11	16	23	23	43
Norrbottnens	»	31	40	16	19	19	35	22	24	23	35	20	22
Hela riket	»	325	410	261	370	225	201	182	127	223	191	171	172

Såvitt de statistiska uppgifterna giva vid handen, fällas de flesta örnarna i de fyra sydligaste länen samt i Västerbottens och Norrbottens län. Främsta rummet med hänsyn till de fällda örnarnas antal intager, såsom framgår av omstående tabell I, Malmöhus län.

Av de ovan meddelade skottsiffrorna synes framgå, att örnarna starkt avtagit i antal under de senaste 10 åren. Under 5-års perioden 1907—1911 låg nämligen medelskottsiffran ännu vid 318 men föll under de följande sju åren till 181, alltså med icke mindre än 137, d. v. s. omkring 43 procent. Emellertid äro dessa skottsiffror otvivelaktigt synnerligen otillförlitliga och tillåta säkerligen icke några mera vittgående slutsatser.

Vilken betydande minskning i örnarnas antal, som under senare decennier ägt rum, framgår tydligt nog under höststräcken över sydvästra Skåne. För blott omkring 30 år sedan kunde man under senhösten på den s. k. Skanörs ljung se hundratals sträckande örnar, men numera uppträda även där under höststräcket blott enstaka individer.

Även de av zoologiska jägarsällskapet i Lund och skånska jaktföreningen i deras årsberättelser meddelade skottsiffrorna giva vid handen, att en betydande decimering av örnstammen ägt rum under de senare åren.

Tabell II. *Örnar, skjutna i Skåne enligt zoologiska jägarsällskapets och skånska jaktföreningens årsberättelser.*

År	Antal örnar	Areal i hektar för de i upp- gifterna avsedda områden	Ar	Antal örnar	Areal i hektar för de i upp- gifterna avsedda områden
1907	42	339,293	1914	38	512,729
1908	79	390,643	1915	50	532,226
1909	42	459,633	1916	48	537,255
1910	67	465,344	1917	50	548,063
1911	51	500,361	1918	26	517,193
1912	42	494,797	1919	33	570,077
1913	42	520,069	1920	30	517,631

Enligt ovanstående skottsiffror, som för den areal de omfatta torde vara jämförelsevis korrekta, skötos under 5-års perioden 1907—1911 årligen inom Malmöhus och Kristianstads län på en genomsnittlig areal av 431,055 hektar i medeltal 56 örnar och under perioden 1912—1916

på en genomsnittlig areal av 519,415 hektar i medeltal 44 örnar samt under 4-års perioden 1917—1920 på en areal av 538,241 hektar i medeltal 35 örnar, d. v. s. under det att arealen 1912—1916 ökats med 88,360 hektar har medelskottsiffran sjunkit med 12, och för de fyra senaste åren äro i förhållande till perioden 1907—1911 ifrågavarande siffror 107,186 resp. 21. För att än tydligare få en bild av minskningen i örnarnas antal beräkna vi ur ovanstående tabell den areal, som under de tre nämnda perioderna belöpte å varje fälld örn. Det visar sig då, att under 1907—1911 sköts en örn på 7,690 hektar, under 1912—1916 en örn på 11,805 hektar och under 1917—1920 en örn på 15,378 hektar, d. v. s. för närvarande behöves nästan dubbla arealen mot 1907—1911 för en örn. Denna minskning i örnarnas antal är så mycket mera betänklig, som dessa siffror härröra från det område av vårt land, inom vilket den bäst genomförda jaktvården bedrivs, och där på den grund också rovfåglarna mest energiskt efterhållas. Då icke ens på dessa jaktmarker, där hela Skandinavien och sannolikt även en del av Finlands yngre örnstam under några månaders tid sammantränges, trots ett energiskt förföljande någon ökning i skottsiffrorna kunnat uppnås utan tvärtom en avsevärd minskning inträtt, måste det vara tydligt, att stammen är synnerligen hårt åtgången.

En lika stark minskning har övergått *havsörnstammen*. Ännu så sent som 1898 kunde i ett arbete över vår fågelfauna författarna säga, att »i Sverige är han (havsörnen) rätt allmän och häckar från och med Skåne norrut över hela landet». Under loppet av de senaste 20 åren har häri en sådan ändring inträtt, att man nu måste beteckna havsörnen som en mycket sällsynt fågel, vars häckplatser lätt kunna räknas. Från Skåne och det inre av Småland liksom från hela västkusten är den sålunda försvunnen såsom häckfågel. Vid Väneren häckar den, så vitt man vet, icke mera och troligen icke heller vid Mälaren. Dess sydligaste häckplatser torde numera vara att söka på Öland, där den bygger såväl på södra som på norra udden. Allmännast torde den för närvarande förekomma inom Roslagens och Södermanlands skärgårdar, där dock hela stammen torde kunna beräknas till högst tio par, samt vid en eller annan av de stora sjöarna i norra Lappland. Slutligen torde den häcka i några par utmed den norrländska kusten, ehuru säkra meddelanden härom saknas. Enligt från jägmästarna inhämtade uppgifter skulle den förekomma häckande endast inom 9 revir. Det torde därför vara uppenbart, att havsörnstammen inom vårt land ej kan vara synnerligen stor, och torde den knappast kunna omfatta mera än högst omkring 20 à 30

par. På grund av detta starka avtagande har också på en del lokaler havsörnsbona blivit av enskilda naturvänner fredade.

Den årliga avskjutningen av havsörnen kan icke närmare angivas, enär i de meddelade skottsiffrorna på örnar ingen skillnad göres mellan de båda arterna. I de från zoologiska jägarsällskapet och skånska jaktföreningen föreliggande uppgifterna torde emellertid ingå endast ett jämförelsevis litet antal havsörnar. Det stora flertalet utgöres nämligen av unga kungsörnar, och detta är helt säkert även fallet med skottsiffrorna från andra trakter. Ehuru väl sålunda efter allt att döma ett mindre antal havsörnar än kungsörnar årligen fälles inom landet, kan man dock med stor sannolikhet antaga, att detta antal på grund av stammens fåtalighet icke dess mindre utgör en synnerligen stark beskattning.

Av det ovan sagda torde framgå, att såväl kungs- som havsörnstammen inom vårt land är synnerligen starkt försvagad, och på grund av den fåtalighet, i vilken örnnarna nu uppträda, torde de, såsom redan framhållits, i stort sett ej kunna förorsaka någon mera kännbar skada varken på det jaktbara villebrådet eller på tamdjuren. Därmed har också det berättigade i en ständig förföljelse av dem bortfallit.

Orsakerna till örnnarnas starka och hastiga tillbakagång äro att söka dels i den genom odlingen mångenstädes i landet framkallade ändringen i livsbetingelserna för dem samt dels och kanske huvudsakligen i den intensiva förföljelse, för vilken dessa fåglar varit och alltjämt äro utsatta. Denna har energiskt bedrivits både vid boet och under flyttningstågen samt blivit så mycket mera ödeläggande som örnnarna fortplanta sig långsamt. De lägga vanligen två, ytterst sällan tre ägg men få i regel endast en eller två ungar. Dessa bliva först efter flera år fortplantningsdugliga. Drivfjädern till förföljelsen har varit dels den utbredda föreställningen, att örnnarna höra till de skadedjur, som överallt och i möjligaste mån böra utrotas, dels de för dödade örnar utbetalda skottpenningarna och dels det höga pris, som naturaliehandlare betala för örnskin och örnnägg.

Skola dessa vår faunas ståtligaste fåglar kunna räddas undan en fullständig utrotning, är det nödvändigt, att de komma i åtnjutande av skydd. Man kan därvid tänka på antingen ett partiellt skydd under häckningstiden eller en total fridlysning under hela året. Vad beträffar den förstnämnda åtgärden, skulle örnnarna därigenom komma i åtnjutande av åtminstone en relativ fred på boplatsen och sålunda mera ostört kunna uppföda sina ungar men bleve fortfarande under hela den övriga

delen av året utsatta för en intensiv förföljelse, som för den svaga stammen helt säkert innebure en betydande fara. Det stora flertalet örnar skjutas nämligen, såsom redan framhållits, just under höst- och vintermånaderna. Kombinerades en dylik skyddsåtgärd med en total fridlysning inom staten tillhöriga skogar och marker, så skulle väl ytterligare vinnas, att örnarna under sina flyttningsfärder här och där funne replipunkter, där de voro fredade mot förföljelse, men en dylik åtgärd skulle dock endast i ringa mån öka effektiviteten i skyddet, enär enligt den tillgängliga statistiken endast ett helt obetydligt antal örnar årligen fällas inom kronoskogarna. Under åren 1913—1918 dödades endast 5 stycken. De sakkunniga hålla sålunda före, att det mest önskvärda skulle vara att tillgripa ett totalförbud mot att döda örnar och plundra deras bon på ägg eller ungar.

Det har emellertid synts de sakkunniga vara viktigt att vid fastställande av skyddsbestämmelser för sådana fåglar som örnarna, vilka sedan gammalt ansetts såsom synnerligen farliga rovfåglar, gå fram med en viss försiktighet. Denna har synts bjuda att icke, i allt fall ej för närvarande, bland skyddsstadgans bestämmelser, som äro avsedda att vara av mera bestående art, införes totalförbud. De sakkunniga hava fördenskull, även om därigenom icke vinnes det skydd som kunde vara önskvärt, stannat vid att föreslå fridlysning för örnen under häckningstiden och lämplig tid därefter för möjliggörande av ungarnas utväxande, och har skyddstiden föreslagits till den 1 mars—den 31 juli. Härjämte hava de sakkunniga ansett lämpligt att, till den verkan det hava kan, allt dödande av örn inom kronoskogarna må förbjudas.

Med hänsyn till örnstammens nuvarande synnerliga svaghet och då det kan sägas, att örnarna praktiskt taget här i landet stå nära utrotning, hava de sakkunniga emellertid ansett nödvändigt, så vida skyddsåtgärderna ej skola komma för sent, att totalförbud mot jakt efter örn införes för några år framåt, exempelvis fem år.

Gent emot en dylik åtgärd kan naturligtvis anföras, att därigenom viltstammen och vissa tamdjur i någon mån utsättas för en ökad fara. Vad tamdjuren angår, så torde den skada örnarna förorsaka ej vara nämnvärd, och enligt de sakkunnigas förslag skulle det fortfarande jämlikt 13 § jaktlagen vara tillåtet att döda örn, om den inkommer på gård eller i trädgård. Det kan nämligen å ena sidan ej anses vara rimligt att beröva innehavarna av gård eller trädgård rätt att freda sina hemdjur från att angripas av rovfåglar och, om örnar uppträda på dylika ställen, torde det i regel bero på, att de trakta efter något tamdjur. Å andra sidan kunna de enstaka individer, som fällas på nämnda platser, ej nämnvärt

decimera örnstammen och sålunda menligt inverka på dess bestånd. Vad åter beträffar örnarnas skadegörelse å viltstammen, vilja de sakkunniga framhålla, att bevarandet av dessa ståtliga fåglar åt vår djurvärld väl kan anses så viktigt, att den uppoffring av ett antal harar, skogs- och fälthöns samt änder, som därför kräves, ej får väga alltför tungt i vågskålen och kan icke heller med det ringa antal, i vilket örnarna numera finnas, medföra någon större ekonomisk förlust varken för de enskilda jägarna eller för staten. Flyttningsfärderna, under vilka örnarna uppträda inom mera jaktvårdade områden, försiggå under en jämförelsevis kort tid.

Enär dock i vissa fall, såsom då någon örn för en längre tid slår sig ner på ett jaktvårdat område, möjligen skulle kunna tänkas, att en mera avsevärd skada kunde förorsakas, hava de sakkunniga till bestämmelserna rörande skydd för örnen liksom beträffande övriga till skydd upptagna rovfåglar föreslagit det tillägg, att länsstyrelsen samt för de kronomarker, för vilka icke i jaktavseende gälla särskilda föreskrifter, domänstyrelsen skall äga att på särskild ansökning meddela tillstånd att å eljest förbjuden tid döda örn inom visst område.

Tornfalk.

Vad angår *tornfalken* vilja de sakkunniga anföra följande: Genom omfattande undersökningar har det visat sig, att tornfalken så gott som uteslutande livnär sig av små gnagare och insekter. Professor G. Rörig, som undersökt maginnehållet på 362 tornfalkar från skilda delar av Tyskland, skjutna under olika tider på året, fann hos 317 rester av skadliga smågnagare, hos många lämningar av insekter samt endast i 13 fall rester av småfåglar (lärkor, sparvar, finkar o. s. v.) och i ett fall av en harunge. De undersökningar, som av Rörig och andra forskare blivit gjorda över tornfalkens diet, omfatta 879 fall. I dessa har födan bestått av 9 procent nyttiga, 77 procent skadliga och 14 procent indifferentia djur. Professor Rörig, som beträffande fåglarnas ekologi otvivelaktigt är en av våra främste auktoriteter, framhåller också, att denna falk bildar en icke oviktig faktor i upprätthållande av jämviktsläget i naturen samt att den borde överallt, där så ännu icke skett, ställas under strängt genomfört skydd. I den vid pariserkonventionen av 1902 fogade listan på för åkerbruket nyttiga fåglar upptages tornfalken. I Tyskland är den antingen fullständigt fridlyst såsom i Preussen, Braunschweig och Altenburg eller ock skyddad under viss tid av året (Bayern, Württemberg, Mecklenburg m. fl. stater). Även i åtskilliga andra länder åtnjuter den lagstadgat skydd såsom i Schweiz, Ungern och Galizien, där

den är helt fridlyst, samt i Tyrolen, Böhmen och Mähren, där en längre eller kortare fridlysningstid införts.

Man torde med säkerhet kunna utgå från, att tornfalken förer samma levnadssätt i vårt land som i Tyskland och att de där gjorda undersökningarna i stort sett hava sin fulla tillämpning även här. Att den någon gång, om den uppehåller sig i en på fasan eller raphöns synnerligen rik trakt, undantagsvis förgriper sig på en eller annan på öppna fältet synlig kyckling, torde icke i någon mån förringa den stora nytta den gör jord- och skogsbruket samt trädgårdsodlingen genom att hålla efter de skadliga smågnagarna och fånga en stor mängd skadliga insekter.

För ett femtiotal år sedan var tornfalken en mycket allmän fågel, som på åtskilliga ställen häckade i verkliga kolonier. Sedan dess har den märkbart avtagit i antal och förekommer nu häckande endast på spridda ställen. Orsaken till denna betydande minskning torde framför allt sökas i den häftiga förföljelse, för vilken tornfalken liksom övriga rovfåglar varit utsatt både vid boplatserna och under sina flyttningsfärder. Av de årligen fällda falkarna utgör, enligt vad som framgår av konservator C. O. Roths undersökningar, tornfalken den största procenten. För att endast belysa detta med ett exempel skötos år 1913 inom Jönköpings, Östergötlands och Kopparbergs län 53 falkar, för vilka premier av misstag utbetalades. Av dessa voro 47 tornfalkar. Endast 6 tillhörde andra arter. Under 1890-talet skötos i Skåne under höstflyttningen stundom på ett enda jaktområde 30 till 40 tornfalkar. Samma förföljelse, för vilken tornfalken sålunda är utsatt från de mera privata jägarnas sida, vilar också över honom inom statens skogar. Enligt uppgifter i Sveriges officiella statistik skötos nämligen av skogsstatens personal och jaktarrendatorer inom kronoskogarna under åren 1913—1916 icke mindre än 96 falkar, och det torde vara sannolikt, att även bland dessa tornfalken utgjorde det största antalet.

Visserligen kan tornfalken ännu ej sägas vara någon direkt sällsynt fågel, men dess avtagande är dock så påfallande, att åtgärder böra vidtagas för dess skyddande. De sakkunniga hava fördenskull föreslagit en fridlysningstid för honom från och med den 1 mars till och med den 31 juli.

Beträffande jaktfalk och pilgrimsfalk vilja de sakkunniga först erinra om vad de av jordbruksdepartementet den 14 juni 1907 tillkallade sakkunniga samt 1908 års jaktkommitté om dem samstämmade yttrat: »De två största falkarterna i vårt land, pilgrimsfalken och jaktfalken, äro visserligen så till vida skadliga, som de fånga och förtära en del

Jaktfalk och pilgrimsfalk.

matnyttigt villebråd, den förra i synnerhet änder och den senare ripor. De äro emellertid i nutiden så sällsynta och fåtaliga, att den skada de kunna göra ingalunda spelar någon roll. Men å andra sidan äro de intressanta till sitt levnadssätt och deras uppträdande är så elegant och anslående, att det vore en stor skada ej blott från naturhistorisk utan även från estetisk synpunkt, om de skulle utrotas». I detta uttalande vilja de sakkunniga tillfullo instämma och föreslå, att dessa arter till förhindrande av deras utrotning skyddas under häckningstiden. I detta avseende bör ytterligare framhållas följande:

Jaktfalken bebor såsom häckfågel endast fjälltrakterna och är även inom detta område numera mycket sällsynt. På hösten och vintern komma enstaka, yngre exemplar stundom ner till mellersta och sydligare delarna av landet. Otivvelaktigt är denna falkart en för det jaktbara viltbeståndet, särskilt riporna, farlig fiende och måste därför, även om den fångar ett icke ringa antal lämlar och andra smågnagare, från jakt-synpunkt betraktas som skadlig rovfågel. Då den emellertid är inskränkt till landets nordligaste delar och endast i rena undantagsfall uppträder inom odlingsområdet och då den dessutom är mycket sällsynt, kan den skada den tillfogar den jaktbara vildnaden icke anses synnerligen avsevärd och torde icke kunna motivera en fortsatt förföljelse, vilken otivvelaktigt skulle leda till fullständig utrotning av denna vår ståtligaste representant för falksläktet.

Anledningen till förföljelserna torde för övrigt numera icke i första hand varit den skada den förorsakar det jaktbara viltbeståndet utan framför allt det höga pris, som inom naturaliehandeln betalats för skinn och ägg (för skinn 40 å 50 kronor och för ägg 30 å 40 kronor för kull).

Pilgrimsfalken är visserligen ganska utbredd inom landet från Skåne till Lappland men har under senare åren hastigt avtagit, beroende framför allt på den starka förföljelse, för vilken den är utsatt vid boplatserna, samt på den hänsynslösa äggplundringen. För närvarande måste den betecknas såsom en jämförelsevis sällsynt fågel, och dess hastiga tillbakagång under de senaste årtiondena visar nödvändigheten av en fridlysning under häcktiden. Visserligen är pilgrimsfalken en synnerligen rovlysten fågel, som kan göra en viss skada på det matnyttiga viltbeståndet, framför allt på änder, vadarfåglar och duvor, men med det starkt inskränkta antal, i vilket den nu förekommer inom landet, torde dess ingrepp i jakthushållningen ej vara av den omfattning, att den kan motivera en under häckningstiden fortsatt förföljelse. Om den inom en trakt skulle så tilltaga i antal, att dess skadegörelse bleve

mera kännbar, synes emellertid på särskild ansökning tillstånd att fälla honom även under häckningstiden böra kunna meddelas.

Ormvråken var för några årtionden sedan en i mellersta och södra Sverige synnerligen allmän fågel, som häckade snart sagt över allt i skogarna. Under höstflyttningen uppträdde den i Skåne och särskilt på den s. k. Skanörs ljung stundom i verkliga massor. Emellertid har häri numera en ganska påfallande ändring inträtt. Antalet ormvråkar under höststräcket har märkbart avtagit och, även om ormvråken fortfarande icke är någon sällsynthet utan en av våra allmännaste rovfåglar, kan den icke längre sägas vara en särskilt talrikt förekommande fågel. Orsakerna till minskningen torde närmast få sökas i den starka förföljelse, för vilken den varit och alltjämt är utsatt. Under höststräcket skötos i Skåne på 1880- och 1890-talen årligen massor av vråkar, och alltjämt går en häftig förödelse ut över dem. För att giva en föreställning om ormvråkarnas dåvarande talrikhet i Skåne under höststräcket omtalar G. Kolthoff, att de stundom uppträdde i så stor mängd, »att luften synes fylld av dem dagen i ända», och att vid ett tillfälle i oktober 1895 för uv på en plats och en dag fälldes icke mindre än 92 vråkar, av vilka *en* jägare under loppet av en timma sköt 60 stycken. Vid ett tillfälle 1897 uppgivas några jägare, likaledes för uv, på en dag hava fält icke mindre än 220 vråkar, och Kolthoff tillägger, att de kunde hava skjutit vida fler, om ej patronerna tagit slut och bössorna blivit så varma, att de för den skull emellanåt måste hålla upp med skjutningen. Enligt samma sagesman skall vid ett tredje tillfälle *en* jägare på 1½ timme hava skjutit ner icke mindre än 187 stycken. En dylik besinningslös ödeläggelse av vråkar tyckes, i den mån tillgången numera medgiver det, på sina ställen alltjämt äga rum. Så omtalar i svenska jägarförbundets tidskrift för 1912 och 1913 en iakttagare, att han i en skog i södra Skåne på fyra olika ställen anträffat skjutna rovfåglar högvis upplagda. Vid närmare undersökning visade de sig utgöras av ormvråkar, fjällvråkar och bivråkar samt två hornugglor och en jorduggla. Jämsides med denna förföljelse under höststräcket har på många platser skytte vid boet och boplundring i stor utsträckning bedrivits.

Angående frågan om ormvråkens förhållande till jaktbanan hava olika meningar gjort sig gällande. Enligt vissa jägares uppfattning skulle ormvråken vara en för det mindre villebrådet, höns och unghare ganska farlig fågel, som ej borde tålas inom jaktvårdade områden. Enligt andras mening är det mera tillfälligtvis, som den gör

övergriper på det matnyttiga villebrådet, och betraktas därför från jaktvårdssynpunkt såsom tämligen indifferent. Kolthoff framhåller, att det synes som om vissa individer vore skadliga, under det att de flesta vore fullständigt oskadliga.

Vid den ovan omtalade jägarskolan vid Mälsåker tyckes även med hänsyn till vråkarna den uppfattningen hava rätt, att de vore skadedjur, som borde skoningslöst förföljas. Åtminstone upptagas för år 1912 i förteckningen på de av eleverna skjutna »skadedjuren» 10 vråkar. Även domänstyrelsen synes anse vråkarna vara skadliga djur, i det att i den uti Sveriges officiella statistik ingående redogörelsen för det av skogspersonalen och jaktarrendatorerna fällda villebrådet å statens skogar under rubriken »ur jaktvårdssynpunkt skadliga djur» upptagas även vråkar; och meddelas, att under åren 1913—1916 fällts 40 stycken.

Beträffande ormvråkens levnadssätt föreligger numera en serie ganska omfattande undersökningar, som äro ägnade att belysa ormvråkens ökologi. Den redan ofta citerade tyske forskaren professor Rörig har undersökt maginnehållet på 784 inom olika delar av Tyskland vid skilda tider på året fällda ormvråkar och däri funnit rester hos 18 av äldre hare, hos 7 av unghare, hos 13 av kanin, hos 7 av rapphöns, hos 6 av fasan, hos 3 av tamhöns och hos 3 av tamduva samt hos 29 lämningar av andra fåglar, av vilka i 7 fall lämningarna härrörde från svart kråka och i 2 fall av skata.

Av de 784 undersökta ormvråkarna hade sålunda endast 44 någon tid innan de fälldes förtärt matnyttigt vilt eller tamhöns och detta i ett land, som med hänsyn till mängden av harar, rapphöns och fasaner genomsnittligen är vida rikare än vårt. Emellertid framhåller Rörig, att i ett par fall, då lämningar av fullvuxen hare anträffades, de säkert eller sannolikt härrörde från någon död eller skadskjuten individ; och håller Rörig på grund av sina undersökningar före att, då ormvråken förgriper sig på matnyttigt villebråd, det i regel är sjuka eller skadade individer, som falla offer för honom.

Rörig sammanfattar sina undersökningar över ormvråkens skada på viltstammen sålunda, att han icke känner ett enda säkert fall, då ormvråken under sommarmånaderna tagit någon frisk höna eller gammal hare, men att den kan anställa skada vid fasanerierna, enär de på ett relativt begränsat område sammanträngda fasanerna, vilka förlorat sin naturliga vaksamhet, lätt falla offer för även en så oskicklig rovfågel som ormvråken.

Vidare påpekar Rörig, att man vid bedömandet av en rovfågels natur också bör taga i betraktande, huru de övriga djuren förhålla sig

vid åsynen av honom. Av den plötsliga skräck, som bemäktigar sig fågelvärlden vid åsynen av en pilgrimsfalk, duv- eller sparvhök, förnimmes intet, när en ormvråk kretsar över trakten. Varken lärkor eller andra småfåglar, varken duvor eller raphöns bekymra sig om hans närvaro; och man frågar sig, om alla dessa djur av sin instinkt skulle lämnas så fullständigt i sticket, att de just med hänsyn till ormvråken glömde att rädda sig undan, då de annars väl förmå att skilja det ofarliga från det farliga.

Beträffande ormvråkens förhållande till jaktvårdsintresset vilja de sakkunniga såsom sin mening framhålla, att det förefaller otvivelaktigt, att den särskilt på de mera jaktvårdade områdena, där fasan förekommer talrikt, kan förorsaka någon skada och att den också stundom torde förgripa sig på unghare, raphöns och tjäderungar men att denna skadegörelse ej kan anses vara av den omfattning, att den kan rättfärdiga någon allmänare förföljelse, detta så mycket mindre som ormvråken, om man tager hänsyn till hans levnadssätt i övrigt, måste betraktas som en för lant- och skogshushållningen synnerligen nyttig fågel. I de av Rörig undersökta ormvråkarna funnos sålunda lämningar av icke mindre än 1,124 skadliga gnagare (sorkar, möss och råttor). Dessutom ingick i maginnehållet en stor mängd insekter och larver.

Sammanställer man samtliga föreliggande undersökningar över maginnehållet hos ormvråkar, omfatta dessa 1,704 individer och visa, såsom Hennicke anför, att de förtärda roven utgjorts av 16 procent nyttiga, 80 procent skadliga och 4 procent indifferentia djur. Sorkar och möss utgöra ormvråkens huvudsakliga föda, och den förtär helt säkert under årets lopp en mycket betydande mängd dylika skadedjur. Rörig framhåller också, att ingen annan av de i Tyskland inhemska dagrovfåglarna förtär ens tillnärmelsevis så många möss och andra skadliga gnagare som ormvråken och att det innebär ett fullständigt misskännande av honom, om man i detta hänseende vill förneka hans betydande nytta.

Just på grund av den vunna insikten om ormvråkens stora betydelse för lantbruk och skogsskötsel har den också numera i de flesta länder fridlysts antingen helt eller under häcktiden. Så är den fridlyst under hela året i Danmark, Braunschweig, Galizien m. fl. länder samt under tiden den 1 mars—den 30 september i Würtemberg, Baden, Oldenburg m. fl.

Då helt säkert ormvråken i vårt land förer samma levnadssätt som i Tyskland, synes den även här böra anses såsom en i så övervägande grad nyttig fågel, att ett fortsatt förföljande av densamma innebär en

verklig skada för jordbruket och skogsskötseln. Det synes därför de sakkunniga i hög grad av förhållandena påkallat, att den fridlyses. Vid övervägande av omfattningen av fridlysningen hava de sakkunniga — i betraktande av att den ännu alltjämt är tämligen allmän inom landet och att den starka decimeringen av stammen under höstflyttningen ej längre kan äga rum, sedan numera genom inskränkning av rätten att använda sax för fångst av fåglar de tillfällen minskats, då ormråken kan fastna i dylika jämväl förut för fångst av ormråk förbjudna redskap, samt skytte för uv ej får användas för dödande av ormråk — stannat vid att föreslå, att den fridlyses under häckningstiden. Emellertid hava de sakkunniga ansett att, om å jaktvårdat område ormråken skulle visa sig förorsaka mera avsevärd skada, jakträttsinnehavaren må kunna erhålla tillstånd att fälla honom och förstöra hans bo även under tid då han är fridlyst.

Fjällvråk.

Fjällvråken, som allmänt häckar i Lapplands fjälltrakter, förekommer i övriga delarna av vårt land endast under höst- och vårflyttningen, och blir då, isynnerhet under höststräcket, i likhet med ormråken föremål för en mycket stark förföljelse. Under häcktiden i Lappland torde den, bortsett från en och annan ripunge, så gott som uteslutande livnära sig av smågnagare, och detta utgör otvivelaktigt också dess väsentliga föda under flyttningsfärderna. Därpå tyda alldeles bestämt de föreliggande undersökningarna över maginnehållet hos fällda exemplar. I maginnehållet på 693 närmare undersökta individer ingick enligt Hennicke 10 procent nyttiga, 85 procent skadliga (huvudsakligen sorkar och möss) och 5 procent indifferent djur. Vilken mängd smågnagare denna vråkart fångar visa Rörigs uppgifter. Bland 250 av honom undersökta fjällvråkar hade 235 förtärt skadliga smågnagare till ett sammanlagt antal av 877. Några av vråkarna hade i magen lämningar av 8—10 och en av ända till 14 möss.

Vid sidan om denna betydningsfulla fångst av skadedjur under flyttningsfärderna förgriper sig fjällvråken, likasom dess närmaste släkting ormråken, någon gång även på matnyttigt vilt, ungharar, raphöns och fasaner. Sannolikt torde det dock i regel endast vara sjuka eller skadade individer, som falla offer för honom. I varje fall synes denna skadegörelse icke i någon mån kunna åberopas såsom skäl till fortsatt förföljelse mot honom. De sakkunniga hava därför föreslagit, att den skyddas; och torde skyddet böra givas samma utsträckning som beträffande ormråken. I Tyskland och en del andra länder åtnjuta båda arterna samma fridlysning.

Bivråken har under senare tid starkt avtagit i antal och såsom häckfågel blivit tämligen sällsynt. För jakthushållningen torde den kunna betraktas som i det närmaste oskadlig, enär den nästan uteslutande livnär sig av insekter, grodor, ödlor, ormar, möss och en del andra smärre djur. Enligt föreliggande undersökningar, som dock ej äro synnerligen talrika, skulle i hans diet enligt Henniecke ingå 16 procent nyttiga, 64 procent skadliga och 20 procent indifferentia djur. Några gånger har man visserligen i maginnehållet på undersökta exemplar funnit lämningar av smärre fåglar och ett par gånger till och med av unga raphhöns och harungar, men detta är rena undantag, beroende på att dessa djur vid något tillfälle varit särskilt lätt åtkomliga för honom. Att *bivråken* ej kan vara någon farlig fiende för det jaktbara villebrådet, framgår redan av hans svaga byggnad, framför allt de svagt utbildade klorna.

Ehuruväl man knappast torde kunna tillskriva *bivråkens* insektfångst någon synnerligen stor betydelse, så är *bivråken* å andra sidan icke heller någon skadlig fågel, som det kan vara någon anledning att förfölja. Det är en vacker och intressant rovfågel, som då den på orörliga vingar seglar fram över landskapet skänker detta en särskild prägel. Då den dessutom måste betraktas som ganska sällsynt, bör den enligt de sakkunnigas mening beredas skydd. *Bivråken* åtnjuter i de flesta länder ungefär samma fridlysning som *ormvråken*. I Preussen är den helt fridlyst.

Liksom de flesta övriga större rovfåglar har även *fiskgjusen* starkt avtagit i antal, så att den, från att förr hava varit vanlig och häckat vid nästan varje något så när stor sjö, nu blivit en verklig sällsynthet inom södra och mellersta delarna av vårt land. Orsaken till denna betydande minskning torde framför allt vara att söka i boplundring, skytte vid boet och borthuggande av boträden.

Fiskgjuse.

Då *fiskgjusen* tyckes uteslutande livnära sig av fisk, kommer den icke i kontakt med jaktvårdsintresset. Dess fiskfångst i de sjöar och vattendrag, där fiskodling icke bedrives, torde med hänsyn till det fåtal, i vilket den numera förekommer, icke heller vara av någon nämnvärd ekonomisk betydelse varken för enskilda eller för staten och behöver knappast komma i betraktande vid avfattande av skyddsbestämmelser för honom. Emellertid kan den bliva nog så besvärlig och förorsaka en rätt avsevärd skada, om den slår sig ner i närheten av en fiskodling. Ägare eller brukare därav synes fördenskull böra beredas rätt att efter särskilt tillstånd skjuta *fiskgjuse*, som där förorsakar skada.

Då fiskgjusen är flyttfågel, som kommer hit i april och flyttar bort i september eller oktober, och då den häftigaste förföljelsen mot honom torde pågå under häckningstiden, anse de sakkunniga en fridlysning från den 1 mars till och med den 31 juli tillfyllest.

Måsfåglar.

I det rika sjöfågelliv, som åtminstone på vissa ställen fortfarande träffas utmed våra kuster och vid våra större insjöar, äro *trutar*, *måsar* och *tärnor* eller, såsom de med ett gemensamt namn kallas, »vitfågeln», de som ur rent estetisk synpunkt spela den största rollen. Dessa fåglar skänka i ovanlig grad färg och liv åt våra annars ofta ödsliga kuster och skärgårdar.

Då måsfågeln dessutom, trots att de huvudsakligen livnära sig av fisk icke kunna sägas vara skadliga för fisket, utan tvärt om mångenstädes värderas av fiskaren, enär de bidraga att angiva var fiskstimmen äro att söka, finnes ur ekonomisk synpunkt ingen anledning att förfölja dessa fåglar. Även i övrigt torde de icke förorsaka någon skada, med undantag endast därav att havstruten under vartiden till stor del lever av andra sjöfåglars ägg och ungar, och på grund härav är i viss mån skadlig för jaktvården. Inom en del skärgårdar efterhålls den också ivrigt, och av privata jaktvårdsintresserade hava till och med inom vissa län utbetalts skottpenningar för dess dödande.

Emellertid är det ett beklagligt faktum att måsar och tärnor så gott som överallt skjutas av rent okynne, en förföljelse som jämte den hejdlösa äggplockningen gjort, att dessa vackra och oskadliga fåglar mångenstädes i högst betänklig grad avtagit i antal.

En särställning bland de måsartade fåglarna intaga *labbarna*, av vilka vi hava två inhemska arter, »vanliga» eller spetsstjärtade labben, som häckar i eustaka par utmed kusterna, och fjälllabben, som träffas vid fjällsjöar i Lappland. Den förstnämnda lever huvudsakligen av fisk, som den tvingar måsar och trutar att giva ifrån sig, sedan de redan slukat den. Den sistnämnda fångar i stor utsträckning fjällemar och kan följaktligen anses nyttig. Båda äro synnerligen vackra och intressanta fåglar, de bästa flygkonstnärerna bland våra simfåglar.

Av våra inhemska måsartade fåglar skulle enligt de sakkunnigas förslag dvärgmåsen, småtärnan, svarttärnan, kentsk tärna och skrântärnan på grund av sin sällsynthet bliva helt fridlysta (§ 3 mom. 1). Bland övriga arter kan knappast någon betecknas såsom i egentlig mening sällsynt; dock må erinras därom, att gråtruten och »vanliga» labben åtminstone på ostkusten numera äro ganska sparsamt förekommande samt att fjälllabben endast periodvis förekommer mera talrikt vid sina häckplatser

i Lappland, där den för övrigt är utsatt för förföljelse av skinnjägare och turister.

På grund av vad sålunda anförts få de sakkunniga föreslå, att samtliga trutar, måsar, tärnor och labbar (med undantag av här ovan omnämnda, helt skyddade arter samt havstruten) måtte bli fridlysta från och med den 1 mars till och med den 31 juli.

Om önskvärdheten av vissa undantagsbestämmelser till förhindrande av att en viss art av måsfåglar förökar sig alltför starkt på andra fåglars bekostnad hava de sakkunniga uttalat sig i samband med nedanstående utredning rörande förbud mot s. k. äggning.

Utsträckt förbud mot s. k. äggning.

Enligt § 2 i gällande jaktstadga är det förbjudet att ur deras bon taga eller förstöra ägg av de genom samma stadga fridlysta fågelarterna. En liknande, ehuru strängare formulerad skyddsbestämmelse gäller även beträffande de fågelarter, som äro fridlysta genom kungörelsen den 8 november 1912 angående skydd åt för lantbruket nyttiga fåglar.

Bland befolkningen i våra skärgårdstrakter har det emellertid av ålder varit ganska vanligt att tillgodogöra sig äggen av därstädes häckande sjöfåglar. Denna s. k. äggning, som ofta bedrivs på annans mark i strid mot jordägarens vilja, har i första hand gällt den hittills oskyddade s. k. »vitfågeln» (trutar, måsar och tärnor) men har även i stor utsträckning gått ut över fridlysta, ur ekonomisk synpunkt mera värdefulla arter, såsom ejder, svärta och andra dykänder. Även om dessas ägg stundom skonas av äggplockarna, bli likväl fåglarna skrämde och störda i sin häckning vid plundringen av andra fåglars bon. Dessutom är det inom vissa skärgårdstrakter på ostkusten samt även på många ställen i det inre av Norrland vanligt att uppsätta holkar åt storskraken att häcka i, med avsikt att skatta skraken på ägg. I de nordligare lappmarkerna uppsättas i liknande avsikt häckholkar åt knipan.

Äggningen torde dock aldrig stått i något högt anseende, såsom framgår av uttalanden av äldre författare. I våra dagar, då de inflytelser, som i allmänhet verka förödande på fågellivet i våra skärgårdar, äro vida mera framträdande, torde äggningen vara att anse såsom än mer fördärlig. Isynnerhet under krisåren tog äggplundringen en sådan omfattning, att den på sina håll hotade att göra alldeles slut på fågellivet, och intet tyder på att denna skadliga vana skall upphöra.

Äggningens förödande inverkan på fågellivet har på senare tider vid flera tillfällen offentligen framhållits. Så t. ex. ingick svenska jägarförbundets avdelning för Stockholms stad och län våren 1917 till lotsstyrelsen med hemställen, att styrelsen ville uppmana lotspersonalen att tillse, att överträdelse av jaktlagstiftningens bestämmelser till sjöfåglarnas skydd ej måtte äga rum. I skrivelsen framhölls, att fågellivet i våra skärgårdar utsattes för största fara att tillintetgöras i synnerhet genom okynnesskytte och äggplundring samt att det till följd av motorbåtars allmänna bruk vid dylika utrotningsfärder bleve allt svårare att upprätthålla bevakning till skydd för sjöfåglarna.

I en framställning, som i början av 1921 av nordiska djurskyddsföreningen, djurvännernas nya förening och svenska allmänna kvinnoföreningen till djurens skydd ingavs till länsstyrelsen i Stockholms län framhölls, att det hejdlösa skytte, som numera ägde rum i skärgården, samt den i stor utsträckning bedrivna äggplundringen hotade att rent av göra slut på det enastående rika fågelliv, som där funnits.

På västkusten, där även verkningarna av äggplundringen varit i ögonen fallande, har oppositionen och oviljan däremot under senare tider vuxit sig allt starkare och tagit sig uttryck bland annat uti av Joh. Nilsson i Malmö och Karl Starbäck vid riksdagen 1921 inom första och andra kammaren väckta, likalydande motioner, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville i jaktstadgan utsträcka gällande förbud mot att under häckningstiden taga vissa fågelägg att tillsvidare för västkusten gälla *alla* sjöfåglars ägg.

I jordbruksutskottets av riksdagen bifallna utlåtande över nämnda motioner hänvisades till att frågan i allmänhet om äggning vore under utredning av jakt- och fiskesakkunniga, på grund varav hemställdes, att motionerna ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

De sakkunniga.

De sakkunniga hålla före, att äggningen utgör en av de förnämsta orsakerna till sjöfågellivets avtagande i våra kusttrakter under senare tider och att den i hög grad bidragit till att en del mera sällsynta och ömtåliga fågelarter, såsom exempelvis grågåsen, starkt avtagit eller helt försvunnit från skärgårdar, där de förr häckat i tämligen stort antal.

Sedan motorbåtarna gjort de yttre skärgårdarna mera lättillgängliga, företaga äggplockarna under sjöfåglarnas häckningstid formliga plundringståg från holme till holme, från skärgård till skärgård, därvid de borttaga och föra med sig alla fågelägg de kunna komma över utan minsta hänsyn till jordäganderätten eller till fåglarnas större eller mindre

värde såsom villebråd betraktade. Så t. ex. berättades för några år sedan i tidningarna om det hänsynslösa äggröveri, som bedrevs på den för sitt rika fågelliv bekanta holmen Kåreholm utanför östra kusten av Öland. Det anfördes, att befolkningen i grannskapet for över och samlade ägg i potatiskorgar för att använda dem bland annat till svinföda. Här må erinras, att Kåreholm sedermera till skydd för fågellivet blivit av länsstyrelsen fridlyst under fåglarnas häckningstid.

Inom vidsträckta områden såväl på ost- som på västkusten hava ejdrar och andra dykänder genom äggning blivit så gott som utrotade, och grisslor samt vissa trut-, mäs- och tärnararter ävensom andra sjöfågelarter avtaga av samma orsak år ifrån år på ett betänkligt sätt. Vad beträffar alk- och måsfåglar äro de ju ur ekonomisk synpunkt icke av nämnvärd betydelse, men deras estetiska värde som levande dekorationer i det karga skärgårdslandskapet är desto större. De sakkunniga hava jämväl, bortsett från de enligt § 3 mom. 1 i den föreslagna stadgan om jakt och fridlysning till hel fridlysning upptagna arterna, ansett sig böra föreslå fridlysning under häckningstiden såväl för grissla som för måsartade fåglar med undantag allenast av havstruten; och följer med en sådan fridlysning givetvis även skydd för ifrågasvarande fåglars ägg. Härförutom har föreslagits förstärkning av jaktbevakningen vid kusterna.

Nu är det visserligen sant, att flertalet »vitfåglar» vanligen lägga om både en och två gånger, om de få sina ägg borttagna, innan dessa hunnit bliva alltför länge ruvade. Möjligen skulle kunna ifrågasättas att under sådana omständigheter, då fåglarnas fortplantning därigenom knappast behövde äventyras, insamling av vitfågelägg kunde tillåtas under början av häckningstiden, exempelvis till och med den 15 maj. Enär det emellertid synes olämpligt att på detta sätt legalisera en hantering, som mera torde ha sin grund i en gammal, inrotad vana än i verkligt behov, och det är viktigt för andra häckande sjöfåglar att ostört lugn råder på häckningsplatsen samt det dessutom skulle bliva så gott som omöjligt att kontrollera ett dylikt partiellt förbud mot äggning, anse sig de sakkunniga icke kunna tillstyrka en sådan ordning.

Endast beträffande storskraken och knipan, som lägga ett jämförelsevis stort antal ägg och vilkas fortplantning knappast torde äventyras genom en måttlig äggning, bör ett undantag kunna medgivas, i så måtto att det fortfarande bör vara tillåtet för jordägare, som uppsätta skrak- och knipholkar på sin mark, att borttaga ägg ur dessa. Att insamlandet av skrakägg har en viss betydelse i allmogens hushållning på vissa orter bestyrkes genom flera uttalanden av sakkunniga personer. Sålunda förklarar en kännare av förhållandena i Södermanlands läns

skärgård, att det där finnes personer, som hava ända till 20 à 25 holkar uppsatta och anse sig erhålla god ersättning för den ringa mödan att uppsätta holkar; och i sitt bekanta arbete »Norrlands jakt och fiske» säger Sven Ekman, att ännu för några år sedan vissa bönder i Torneadalens omnejd årligen hade mellan 30 och 40 knipholkar ute.

Härtill må erinras, att häckningsmöjligheterna för storskrake och knipa i väsentlig mån ökas genom utsättandet av holkar samt att det intresse och den omvårdnad befolkningen mångenstädes visar dessa fågelarter därigenom bäst bibehållas.

Emellertid må framhållas, att det särskilt på fridlysta häckplatser för sjöfåglar ofta händer, att en viss fågelart förökar sig starkt på bekostnad av andra sällsyntare och ömtåligare arter, kanske just de, som man i första rummet avsett att skydda genom fridlysningen. Så är t. ex. ej sällan fallet med den i stark förökning och på vandring norrut stadda skrattmåsen, som, där den delar häckningsplats med andra fågelarter, brukar alldeles överflygla dem och störa dem i deras häckning. Enklaste och bästa sättet att förekomma en dylik mindre önskvärd förökning av en fågelart torde vara borttagandet av dess ägg. För detta ändamål bör finnas möjlighet att erhålla rätt att, oberoende av en eventuell fridlysning, taga ägg av ifrågavarande fåglar. Prövningen härutinnan bör lämpligen uppdragas åt länsstyrelsen.

Bestämmelser i ämnet hava av de sakkunniga upptagits i §§ 4 och 14 i den föreslagna jakt- och fridlysningsstadgan.

Inskränkning i rätten att utdela skottpremier.

Sedan äldre tider hava skottpremier utbetalts för dödande av vissa rov- och skadedjur. De särskilda arter, för vilka premier utgått, hava emellertid under olika tider växlat betydligt. Tidigast synes dödandet av björn och varg hava åsatts belöning. År 1734 infördes skottpenningar å räv samt år 1739 å en del fågelarter såsom örnen, hök, glada, sparvhök, lärkfalk, ugglan, korp, kråka och skata. Nämnda fågelarters antal ökades genom 1741 års kungl. förordning angående rov- och skadefåglars utdödande med följande arter, nämligen råka, kaja, gråsparv samt »tättingar och spinkar». Den år 1808 utkomna stadgan angående jakt och djurfång omnämner såsom premiegilla rovdäggdjur björn, varg, lo, filfras, räv, mård, iller, utter, lekatt, säl, men bland fåglarna upptagas endast örnen, ugglan, hök, glada och falk.

Med utfärdandet av 1864 års jaktstadga inskränktes antalet av de

djurarter, för vilkas dödande belöning utbetalades av statsmedel, ganska betydligt och omfattade endast björn, varg, lo, järv, räv, örn och berguv samt duv- och hönshök. År 1869 upphörde utbetalning av premier av statsmedel för räv, örn, uv och hökar samt år 1893 för björn. Med 1912 års jaktstadga borttogos slutligen skottpenningarna även för lodjur, så att enligt nämnda stadga belöning av allmänna medel utgår endast för dödandet av varg och järv, nämligen för varg 50 kronor och för järv 10 kronor. Enligt kungörelse den 21 november 1913 utbetalas dessutom 4 kronor för varje dödad sälhund. Bestämmelserna härom äro grundade å en konvention mellan vissa vid Östersjön belägna stater.

Såsom av den ovan lämnade korta historiska överblicken framgår, har under de senaste etthundra åren det antal djurarter, för vilkas dödande genom statens försorg belöning utbetalts, varit i ständig minskning, och denna utveckling ligger givetvis i sakens natur med hänsyn till nedgången i antalet skadedjur och den skada, som av dessa orsakas.

Skottpenningarna utbetalades ursprungligen av häradenas saköre. Då dessa medel snart visade sig otillräckliga, hade redan tidigt av allmogen inom de olika länen särskilda bidrag lämnats för ändamålet, och i ovannämnda år 1741 utfärdade förordning medgavs rätt för de socknar och byar, som beslutade att genom särskilda sammanskott uppmuntra till rovdjurs och rovfåglars utdödande, att själva över de sammanskjutna medlen äga uppsikt och disposition. I överensstämmelse härmed stadgades jämväl i 1808 års jaktstadga att, om invånarna i någon ort ville göra sammanskott till belöning för dem, vilka utödde rovdjur, skulle sådant vara dem obetaget. Från dessa medgivanden torde den alltjämt fortbestående rätten för landsting och hushållningssällskap, enskilda kommuner och jaktföreningar att utfästa skottpenningar för dödande av skadliga djurarter kunna historiskt härledas. Sedan år 1869, då antalet av de enligt jaktstadgan premiegilla djuren starkt inskränktes, hava också nämnda organisationer i stor utsträckning anslagit medel för detta ändamål.

De djur, för vilkas dödande dylika organisationer anslagit belöningar, hava växlat, men i allmänhet har det gällt räv, grävling, säl, örn, duvhök, sparvhök, berguv, korp och kråka. Inom enstaka län hava premier utbetalts även för råka, fjälluggla, vråk och dopping (skäggdopping?), eller alltså för en del arter, vilka icke enligt jaktlagstiftningen ansetts vara skadliga djur.

Premiernas storlek hava naturligtvis också växlat betydligt med hänsyn till omfattningen av den skada, som djuren ansetts förorsaka

inom de olika länen eller orterna. Så hava för rävar betalats högst 10 kronor, för örnar, uvar och fjällugglor högst 6 kronor samt för duvhökar 3 kronor, allt för varje djur.

De sakkunniga.

Gentemot utbetalning av statsmedel såsom belöning för dödandet av skadliga djur torde principiellt ingen invändning kunna göras, om nämligen de ifrågavarande djuren förekomma i sådant antal, att de verkligen förorsaka en mera betydande skada, och om för premiernas utbetalning sådana garantier träffas, att de icke utbetalas för dödandet av andra djur än dem, för vilka de avsetts.

Det första och viktigaste krav, som härvid framställs, är att, innan medel anslås till belöning för dödandet av vissa djur, en sakkunnig undersökning företages, huruvida djurarten i fråga uppträder inom trakten i sådan myckenhet, att den kan antagas förorsaka och verkligen också förorsakar den skada, som tillskrives densamma. Några garantier för att inom ovannämnda korporationer, som pläгат utbetala skottpenningar, alltid finnes tillgång på dylik sakkunskap, torde knappast föreligga, och beslut i hithörande frågor torde ofta hava fattats utan någon mera ingående utredning.

Vidare har uppdraget att utbetala anslagna premier allt sedan gamla tider i stor utsträckning anförtratts åt personer, som icke sällan sakna nödiga förutsättningar för att kunna avgöra, huruvida ett dödat djur verkligen tillhör den art, för vilken premie rätteligen skall utgå. Därför hava också i stor omfattning belöningar utbetalats och utbetalas alljämt för alldeles oskadliga och till och med nyttiga djur.

Genom domänstyrelsens förmedling har konservator C. O. Roth satts i tillfälle att granska fötterna av de rovfåglar, för vilka under år 1913 premier utbetalats inom Jönköpings, Östergötlands, Kopparbergs och Kalmar län. En sammanställning av de genom undersökningen vunna resultaten giver vid handen, att av de inom nämnda fyra län såsom hökar premierade 1,871 fåglarna utgjorde 43 procent duvhökar och 33 procent sparvhökar, som delvis ej voro premiegilla, att 30 procent icke tillhörde premiesatta arter, att 24 procent voro mer eller mindre nyttiga fåglar, att av de 157 personer, som utbetalat premierna, 65 procent begått misstag, samt att slutligen av de 2,310 kronor, som utbetalats, 782 kronor, d. v. s. ungefär 34 procent, utbetalats felaktigt.

Inom samtliga nämnda län var premie utsatt för duvhök och inom Jönköpings län samt vissa kommuner av Kopparbergs och Kalmar län även för sparvhök. Sammanlagda antalet fällda »duvhökar» utgjorde 812, alltså ungefär 43 procent av hela antalet premierade fåglar. Inom Jön-

köpings län skötes 452 sparvhökar, och inom de kommuner av de andra länen, i vilka sparvhöken även var premierad, endast 42 stycken. Dock utbetalades skottpenningar för sammanlagt 610, d. v. s. 116 sparvhökar hade förväxlats med duvhökar. Dessutom hade fällts 337 orm- och bivråkar, vilka tydligen av premieutbetalarna antagits vara duvhökar. Omkring 40 procent av de premierade »duvhökarna» voro sålunda vråkar. Undantages en jaktfalk, som väl ansetts vara en duvhök, återstå 52 dödade smärre falkar. En del (24 stycken) av dessa hade sannolikt identifierats med sparvhöken, de övriga 28 däremot med duvhöken. Av de fällda falkarna utgjorde 47 tornfalkar, alltså otvivelaktigt nyttiga fåglar. Såsom sparvhökar hade man väl sannolikt även uppfattat 11 skjutna och premierade gökar. Med vilken hökart man förväxlat 31 ugglor, 1 trast, 1 gröngöling och 1 orre, för vilka samtliga premier utbetalts, är svårt att avgöra.

Den av Roth företagna undersökningen är visserligen icke så omfattande, att man med ledning av densamma fullt säkert kan sluta sig till, huru förhållandena gestalta sig med premieutbetalningen inom de övriga länen, men med all sannolikhet torde även där en mycket betydande felpremiering äga rum. Under sådana förhållanden torde väl utfästandet av skottpremier för hökar kunna anses vara av mycket tvivelaktigt värde. Enligt Sveriges officiella statistik dödas inom riket årligen i runt tal 15,000 »hökar». Antaga vi, att resultatet av Roths utredning har allmän giltighet, så skulle i ovannämnda siffra ingå i runt tal endast 6,000 verkliga duvhökar, och för att genom belöning uppmuntra till dessas dödande utbetalas premier även för 9,000 andra fåglar, däribland omkring 6,000 vråkar. I själva verket torde emellertid dessa 15,000 s. k. hökar kosta vida flera andra fåglar livet, än vad som framgår av Roths utredning. Det är nämligen icke alla premieutbetalarna, som begå misstag; en del av dem, närmare bestämt 35 procent, hade utbetalt belöningarna endast för verkligen premiegilla arter. Man torde kunna utgå från, att de hava refuserat åtskilliga fåglar, som felaktigt inlämnats för premiering. Rörande den mängd av icke premiegilla fåglar, som uppvisats, torde man kunna göra sig en föreställning av en förteckning, som under åren 1899—1907 förts av rådmän P. Hanström i Kalmar. Hanström var under många år kontrollant vid premieutbetalningen inom Kalmar län. De under nämnda år för skottpenningars utbekommande inlämnade fåglarna utgjorde 2,269. Av dessa voro 1,275, alltså endast ungefär 56 procent premiegilla, under det att de övriga 994, alltså ungefär 44 procent, utgjordes av andra arter, bland vilka

funnos 588 orm-, fjäll- och bivråkar, 11 hornugglor, 36 kattugglor samt 34 icke rovfåglar (bland dem 1 tornsvala, 2 ringduvor och 1 orre).

Av ovannämnda undersökningar torde tydligt nog framgå, att premieringen av vissa rovfåglar leder till en betydande förföljelse av även icke premiegilla arter. Då vidare åtskilliga av våra rovfåglar så starkt decimerats i antal, att deras bestånd är hotat, torde en ändring i de i förevarande avseende rådande förhållandena vara i hög grad påkallad.

Det är visserligen icke de sakkunnigas mening, att befogenheten att anslå penningbelöning för dödandet av vissa djurarter, som inom någon trakt förorsaka en mera kännbar skada, bör frångå landstingen, hushållningssällskapen, de enskilda kommunerna och jaktföreningarna m. fl. Men igångsättande av en särskild, intensiv förföljelse mot vissa arter inom ett län kan hava så vittgående följder även för andra arter, att beslut därom bör underställas Kungl. Maj:ts prövning och först efter företagen sakkunnig utredning fastställas. Från dylik prövning bör naturligtvis undantagas beslut, som avse att uppmuntra förföljandet av skadliga smågnagare, råttor, möss och sorkar m. fl.

Vidare är det, enligt vad som framgår av det förut sagda, i hög grad nödvändigt, att en granskning av de för premiers erhållande inlämnade djuren företages av sakkunnig person, så att utbetalning ej äger rum för dödande av icke premiegilla, oskadliga eller nyttiga djur. Tillgång på lämpliga personer torde ej saknas. Inom varje större samhälle finnas numera vid de allmänna läroverken eller kommunala mellanskolorna o. s. v. lärare med biologisk utbildning, vilka säkerligen skola vara villiga att åtaga sig en dylik kontrollerande verksamhet. I Kungl. Maj:ts tillstånd till skottpremiers utbetalande bör garanti krävas, att missbruk härutinnan förekommas.

Förslag till bestämmelser i ämnet återfinnes i §§ 19 och 21 i den föreslagna jakt- och fridlysningsstadgan.

Angående vissa personers rätt att fånga fridlysta djur m. m.

Enligt § 3 i kungörelsen den 8 november 1912 angående skydd åt för lantbruket nyttiga fåglar må vid rikets allmänna läroverk eller högskolor anställda lärare i naturvetenskap, föreståndare vid naturvetenskapliga museer samt andra med dem jämförliga personer själva eller genom annan person, som därtill av dem erhållit skriftligt, för viss tid, högst ett år, gällande uppdrag, under förbjuden tid fånga och döda de

enligt kungörelsen skyddade fåglar samt insamla dylika fåglars ägg och bon, dock ej i större omfattning än som erfordras för bedrivande av egna vetenskapliga undersökningar eller fullständigande av de vetenskapliga samlingar, som äro under deras vård. Dylik rätt må av länsstyrelsen, när skäl därtill prövas föreligga, kunna medgivas annan känd vetenskapsman eller samlare av naturalieföremål. Skulle i andra fall undantag från skyddsbestämmelserna erfordras, äger länsstyrelsen, efter inhämtande av vetenskapsakademiens yttrande, därtill lämna tillstånd.

De sakkunniga hava ansett mindre lämpligt, att varje lärare i naturvetenskap vid de allmänna läroverken skall äga förevarande rätt. De hava fördenskull föreslagit, att rätten begränsas till en av nämnda lärare vid varje läroverk, nämligen huvudläraren i biologi. Om annan lärare i naturvetenskap för läroanstaltens räkning är i behov av dispens från skyddsföreskrifterna, lär det ej möta några svårigheter för honom att av huvudläraren erhålla skriftligt bemyndigande eller att genom ansökan hos länsstyrelse förskaffa sig dylik rätt eller dispens för egen forskning. Motsvarande bestämmelser böra gälla lärare vid statsseminarium.

Vidare torde det för kontrollens skull vara viktigt att inskränka rätten att utan särskilt tillstånd begagna ifrågavarande bestämmelser till så skarpt begränsade persongrupper som möjligt. Därför hava de sakkunniga föreslagit, att det obestämda uttrycket, att med omförmälda lärare samt föreståndare vid naturvetenskapliga museer »jämförliga personer» skulle äga samma rätt, måtte utgå. I stället synes böra upptagas ytterligare endast en persongrupp, nämligen föreståndare för zoologiska trädgårdar. Dessa äro, såvitt de sakkunniga kunna finna, de enda som, förutom de i samma punkt förut omnämnda, på grund av sin verksamhet äro i behov av omhandlade rätt.

Delvis av samma skäl föreslås, att den rätt, som länsstyrelsen äger att beträffande »samlare av naturalieföremål» utan vetenskapsakademiens hörande medgiva dispens från bestämmelserna, måtte utgå. Härmed hava de sakkunniga ingalunda avsett att lägga hinder i vägen för ett legitimt bedrivande av naturaliehandeln, vilken verksamhet även för den vetenskapliga forskningen och för vidmakthållandet och utökandet av de vetenskapliga samlingarna är av mycket stor betydelse. Men då det icke så sällan hänt, att samlare av naturalieföremål för egen eller för naturaliehandlares räkning bedrivit insamling av fåglar eller deras ägg i så stor utsträckning, att det menligt inverkat på artens förekomst inom landet, har det förefallit de sakkunniga önskvärt, att vetenskapsakademien sättes i tillfälle att yttra sig, innan ansökan av länsstyrelsen

avgöres. Detta torde vara så mycket mera påkallat, som man dels ej hos länsstyrelsen kan förutsätta nödig sakkunskap rörande de fågelarters förekomst, som kunna bliva föremål för insamling, och dels samlarna ofta just önska förvärva sig de mera sällsynta fågelarterna och deras ägg och bon, enär dessa vanligen betinga ett högre pris samt därför också äro mera eftersökta handelsvaror.

Likaledes ur synpunkten av skärpt kontroll hava de sakkunniga föreslagit att, då de utan särskilt tillstånd till insamling berättigade personerna lämna skriftligt uppdrag åt andra samt då tillstånd gives av länsstyrelse, närmare skall angivas, vilka arter, individantal o. s. v. som få insamlas. Nämnda personer böra dessutom göra anmälan till polismyndigheten i orten. Härjämte bör den, som erhållit dylikt tillstånd av länsstyrelse, sedan insamlandet avslutats, till länsstyrelsen ingiva en förteckning på det insamlade materialet.

Bestämmelser härom återfinnas i §§ 12 och 22 i förslaget till stadga om jakt och om fridlysning.

Förkortning av tiden för rätt att i visst fall under fridlysningstid forsla villebråd.

Enligt § 4 i 1912 års jaktstadga är förbjudet att under tid, då jakt efter visst villebråd icke är tillåten, från ort till annan forsla sådant villebråd, med mindre det försetts med märke, utvisande att det dödats å lovlig tid. Emellertid skall ej såsom olovligt forslande anses att i de sex nordligaste länen under 14 dagar och i övriga län under 8 dagar efter inträdet av fridlysningstid föra fridlyst villebråd från jaktplatsen till ort, där dess förseende med märke, som nyss nämnts, kan äga rum.

De sakkunniga hålla före, att berörda tider för företeende efter fridlysningsperiods utgång av villebråd, vilka tider i realiteten torde innebära i det närmaste en motsvarande förlängning av jakttiden, kunna med hänsyn till kommunikationernas utveckling och den omständigheten, att länsstyrelsen äger att på lämpliga platser utse personer att åsätta märken, väsentligt förkortas (jfr § 6 i förslaget till stadga om jakt och om fridlysning).

Jaktvårdsavgift.

Vid flera tillfällen har fråga varit uppe att såsom en åtgärd till förekommande av olaga jakt och beredande av medel till jaktvårdens upphjälpande i viss utsträckning införa skyldighet för jägare att inregistrera sig och till bevis däröver utlösa jaktmärke, vilket vid jakt skulle medföras.

Förslag härutinnan har vid särskilda tillfällen varit föremål för riksdagens prövning dock utan att vinna sin lösning i vidare mån än att i samband med 1912 års jaktlagstiftning bestämdes, att utländsk undersåte skulle vara skyldig att, om han ville idka jakt inom riket å annan fastighet än som av honom i vederbörlig ordning här förvärvats, vara försedd med för honom utfärdat jaktpass.

Emellertid anhöll 1912 års riksdag i skrivelse den 22 maj 1912, nr 266, i anslutning till sitt beslut rörande nämnda lagstiftning och med föranledande av en i ämnet väckt motion, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till bestämmelser angående jaktmärke. Införandet av en föreskrift om jaktmärke skulle, anför riksdagen, ur jaktvårdssynpunkt medföra avsevärda fördelar. Av särskild vikt vore härvid, att ett stadgande om skyldighet för en var, som utom eget jaktområde bedreve jakt, att hava löst jaktmärke, skulle väsentligen underlätta jaktmarksägarnas strävanden att skydda sina marker för tjuv- och okynnesskytte. Riksdagen erinrar, att det torde vara ett allmänt erkänt förhållande, att man i de flesta fall saknade möjlighet att få en person fälld för olovlig jakt på grund av svårigheten att anskaffa bindande bevis. Rörande ungefärliga storleken av den avgift, som kunde anses lämplig för jaktmärke, samt den rätt, jaktmärket skulle medföra, uttalar riksdagen, att avgiftens storlek, som borde vara lika för hela riket, lämpligen syntes kunna sättas ganska låg, exempelvis 3 kronor för år, samt att jaktmärket endast borde berättiga till jakt inom den kommun, där det blivit löst, varför en person, som ville idka jakt å annans mark inom flera kommuner, skulle vara skyldig att i samtliga dessa uttaga jaktmärke.

1912 års
riksdag.

*Utredning
inom jord-
bruksdeparte-
mentet.*

Med anledning av denna riksdagens hemställan verkställdes inom jordbruksdepartementet en utredning i ämnet, som utmynnade bland annat i förslag till lag angående jaktmärke och jaktpass samt till kungörelse om vad vid meddelande av jaktmärke och jaktpass är att iakttaga m. m.

Enligt nämnda förslag skulle skyldigheten att lösa jaktmärke vara begränsad till jakt med skjutvapen. Från sådan skyldighet skulle emellertid undantagas vissa personer på grund av deras särskilda ställning, nämligen Konungen och medlemmar av kungl. huset ävensom cheferna för hovjägeristaten och domänstyrelsen samt den till skogsstaten och skogsläroverken hörande personal m. fl. i fråga om jakt, som utövades jämlikt bestämmelserna i kungörelsen angående grunderna för tillgodogörande av kronans jakträtt. Dylik skyldighet skulle ej heller åligga svensk eller norsk lapp vid utövning av honom i vissa delar av riket medgiven jakträtt. Fritagna från nämnda skyldighet borde slutligen vara enskild jordägare och jakträttsinnehavare, som omförmäles i 6 § jaktlagen, i fråga om utövningen av dem i sådan egenskap tillkommand jakträtt samt medlem av jordägares och ovannämnd jakträttsinnehavares familj. Därjämte föreslogs undantag dels för vissa områden och dels i fråga om vissa slag av jakt. Sålunda skulle jaktmärkesbestämmelserna ej gälla i avseende på jakt inom Lappmarken eller beträffande jakt efter sälhund eller sträckande sjöfågel i skärgården och vid havskusten ej heller sådan jakt, som avses i 7, 10 och 11 §§ samt 12 § första stycket i lagen om rätt till jakt eller som bedrives å inhägnad jaktpark och djurgård eller äger rum i gård eller trädgård.

Jaktmärke skulle utlämnas till den, som anmälde sig därtill. Rätten att utbekomma sådant märke gjordes sålunda helt oberoende av, huruvida han kunde visa sig äga rätt att jaga å visst område eller icke. Jaktmärke skulle gälla för viss kommun, dock att den, som styrkte sig hava utlöst jaktmärke för visst kalenderår i minst tio kommuner på landet, skulle äga att utan vidare avgift erhålla jaktmärke, gällande inom riket i dess helhet under samma år. Avgiften för varje jaktmärke skulle utgöra tre kronor, som skulle tillfalla vederbörande kommun. Märket skulle utgöras av en rund metallskiva i olika färger samt bäras synligt. Utländsk undersåte skulle vara skyldig lösa såväl jaktpass som jaktmärke.

Över förevarande förslag inhämtades yttranden från vederbörande myndigheter. I de inkomna yttrandena framställdes mot förslaget ett flertal anmärkningar. Bland annat gjordes gällande, att ingen borde få lösa jaktmärke, som ej visade sig vara berättigad att idka jakt inom kommunen. Undantaget för jordägare och vissa andra jakträttsinnehavare ansågs bära bortfalla. Vad som skulle förstås med familjemed-

lem fann man vara oklart. Vidare gjordes anmärkningar dels mot utlänningars jakträtt och dels mot beskaffenheten av de föreslagna jaktmärkena, vilka man befarade icke skulle fylla sin uppgift, enär de ej skulle innehålla innehavarens namn och sålunda lätteligen kunde utlånas till obehöriga. Kraftigt borde betonas, att jaktmärke allenast gällde för den, för vilken det utlösts. Bestämmelsen, att jaktmärke skulle bäras synligt, borde utgå och ersättas med föreskrift om skyldighet för den jagande att på anfordran av vederbörande framvisa jaktmärket. Avgifterna, vilka på en del håll ansågos för låga, borde enligt flera myndigheters mening komma jaktvården till fromma. Tillika ansågos undantagen i fråga om lappmarkerna och beträffande sträckfågeljakten böra bortfalla.

Med anledning av de framkomna erinringarna undergick förslaget ändring och jämkning inom jordbruksdepartementet. Enligt det nya förslaget borde bestämmelserna intagas i en administrativ författning och icke i en lag, enär de närmast vore att anse såsom ordningsföreskrifter med avseende på jakten och dess utövning. Då således bestämmelserna om jaktmärke borde föranleda uppkomsten av en särskild författning, syntes ock lämpligen till en sådan författning böra med visst mindre undantag överflyttas de i 21, 22, 24 och 26 §§ i lagen om rätt till jakt upptagna stadgandena angående jaktpass för utländsk undersåte, vilka finge anses vara väsentligen av samma natur som bestämmelserna om jaktmärke. Till vinnande av större överskådlighet och reda borde till denna särskilda författning även överflyttas de bestämmelser om jaktpass, som förekomma i 11 § jaktstadgan.

Det nya förslaget utgår liksom det föregående från att det för erhållande av jaktmärke icke skulle vara erforderligt att styrka jakträtt å visst område samt att jordägare och därmed likställda jakträttsinnehavare icke behöva lösa jaktmärke. En bestämmelse av sistnämnda slag ansågs alltför mycket främmande för vår rättsuppfattning. Även i övrigt upptagas ungefär samma undantag från skyldigheten att uttaga jaktmärke som förekomma i det förra förslaget. Emellertid har i det nya förslaget sådant undantag icke gjorts för jakt inom Lappmarken eller efter sträckande sjöfågel. Beträffande skiljaktigheterna i övrigt mellan de båda förslagen märkes att, i stället för jaktmärke av metall som skulle bäras synligt, skulle enligt nya förslaget för den jagande utfärdas en skriftlig handling att av denne framvisas vid anfordran. Den, som önskade jaga i flera kommuner, skulle enligt samma förslag vara pliktig lösa jaktmärke inom en var av dem och sålunda ej befrias från sådan skyldighet, sedan märke uttagits i tio kommuner. Korttidsmärke, gällande endast för tre på varandra följande dagar, skulle kunna erhållas mot en avgift av allenast en krona.

Det nya förslaget kom emellertid icke att läggas till grund för proposition till riksdagen.

*Justitierådet
von Seths
förslag.*

Sedermera har emellertid framkommit ett å väsentligen ny grund vilande förslag i förevarande ämne. I ett vid svenska jägarförbundets årsmöte 1916 hållet föredrag ifrågasatte justitierådet Pehr von Seth införande av en å allmän jaktskatt grundad ordning, som skulle ersätta jaktmärkeslagstiftningen. I sådant avseende har justitierådet von Seth till en början anmärkt, att, efter vad han inhämtat, skälet till att ovan omförmälda senare förslag till jaktmärkesförfattning icke kommit att föreläggas riksdagen varit, att man ansett det synnerligen tvivelaktigt, om det mål, man hittills ansett sig hava att vinna med införande av jaktmärkestvång, nämligen att hindra illegitim jakt, verkligen kunde ernås därmed, så vida ej rätten att lösa jaktmarke förbundes med skyldighet att styrka jakträtt. Den jämförelsevis ringa avgiften skrämde kanske icke många. Vidare kunde för den, som löst jaktmarke, innehavet därav lätteligen i allmänhetens ögon komma att innebära en legitimation till jakt, utan att så sträng skillnad gjordes på om jakten utövades på lovlig eller olovlig mark.

Det kunde icke heller förnekas, anför von Seth, att dessa betänkligheter hade fog för sig. Utan tvivel skulle det bliva ganska svårt att i vårt land genomdriva en lagstiftning, vilken så uttryckligen riktade sig mot en viss klass av befolkningen, den obesuttna, som en lagstiftning om jaktmärkestvång kombinerat med fordran på innehav av jaktmark komme att göra. En sådan lagstiftning syntes därjämte komma att stöta på en del tekniska svårigheter, enär man säkerligen hade att räkna med åtskilliga försök att kringgå kravet på styrkande av jakträtt. De personer, som skulle utlämna jaktkort, skulle även i många fall få ganska svårt att avgöra, om jakträtt förefunnes eller ej, exempelvis huruvida jakträttsupplåtelse, som ej vore skriftlig, verkligen meddelats.

Enligt von Seths mening borde man bygga på en bredare grund än som skett i de hittills framkomna förslagen. Man finge icke stirra sig blind varken på önskemålet att därigenom förhindra illegitim jakt eller på den fördel, som kunde ligga däri, att man genom att låta jaktmärkesavgifterna tillfalla kommunerna kunde väcka intresse hos dessas medlemmar att övervaka, det jaktmärkena verkligen uttoges. I stället borde man bygga på jaktvårdsintresset. Vare sig jakten utövades såsom nöje eller såsom näringsfång låge i den jaktintresserades eget välförstådda intresse, att jaktens avkastningsförmåga icke förminskades utan fast hellre ökades. Jaktmärkesavgifterna borde därför utgå såsom en verklig jaktskatt. Härigenom betoges jaktmärkeslagstiftningen

varje sken av klasslag. Vidare komme innehavet av jaktmärke icke så lätt att i allmänhetens ögon få karaktären av en allmän legitimation till jakt. Det bleve allenast ett kvitto på erlagd skatt. Den avhållande verkan man velat vinna genom jaktmärke vunnos åtminstone lika bra. Icke minst tilltalande syntes vara, att man genom jaktskatten hade utsikt att erhålla icke så oansenliga belopp, vilka kunde användas till jaktvårdens främjande. Varje anledning komme att saknas att undantaga vare sig ägare eller andra jakträttsinnehavare från skyldigheten att lösa jaktmärke. Möjligen kunde medgivas någon lindring för hemmarvarande familjemedlemmar.

Med upptagande av det förslag, som sålunda framlagts av justitierådet von Seth, har svenska jägarförbundet i skrivelse den 16 juni 1916 hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och förelägga riksdagen förslag om införandet av jaktskatt i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som sålunda framlagts. Härvid har förbundet framhållit, att genom införandet av en dylik ordning skulle på ett tillfredsställande sätt lösas två för den svenska jakten synnerligen viktiga frågor, nämligen dels frågan om beredande av tillgång till de medel, som erfordrades för att det allmänna skulle kunna effektivt påverka och bidra till jaktvårdens utveckling i vårt land, samt dels spörsmålet om stävjande i någon mån av den illegitima jakten.

Enligt utlåtande, som från domänstyrelsen inforrats över jägarförbundets nämnda framställning, har styrelsen funnit ifrågavarande förslag beaktansvärt samt måhända i än högre grad än föregående jaktmärkesförslag ägnat att befordra en bättre jaktvård i riket.

Styrelsen har i övrigt bland annat framhållit vissa huvudpunkter, å vilka enligt styrelsens förmenande den ifrågasatta lagstiftningen syntes böra byggas. Bland dessa märkas, utöver de nya grundprinciperna, bland annat följande bestämmelser: jaktvårdsavgift skulle kunna erläggas, förutom för viss kommun, för visst landstingsområde eller för hela riket, därvid avgiften skulle utgöra resp. 3 kronor, 10 kronor och 30 kronor för kalenderår. Dessutom skulle erläggande av en mindre avgift, exempelvis 1 krona, berättiga till jakt inom viss kommun under två på varandra följande dagar. Befrielse från avgiftens erläggande, såvitt anginge jakt å vissa områden och efter vissa slag av villebråd, har föreslagits endast beträffande jakt efter varg, järv och sälhund enligt 10 och 12 §§ jaktlagen samt jakt å mark, som är till jaktpark eller djurgård inhägnad, ävensom jakt och skytte i gård och trädgård. Där enskiild jordägare samt jakträttsinnehavare, som omförmäles i 6 § i lagen om rätt till jakt, erlagt behörig jaktvårdsavgift, skulle hos sådan jordägare eller jakträttsinnehavare mantalsskriven medlem av familjen vara berättigad

att begagna sig av jakträtt, som tillkomme jordägaren eller jakträttsinnehavaren i sådan egenskap, mot erläggande av allenast halv jaktvårdsavgift. Utländsk undersåte skulle ej behöva erlägga jaktvårdsavgift men däremot i likhet med vad för närvarande vore fallet vara pliktig att för rätt till idkande av jakt inom riket utlösa jaktpass. De för rätt till jakt inom viss kommun eller visst landstingsområde inflytande jaktvårdsavgifter skulle, sedan såväl kostnaderna för anskaffande av jaktkort som lämplig uppbördsprovision avräknats, ingå till vederbörande landstingskassa att av landstinget användas till främjande av jaktvården inom landstingsområdet. De för jakt inom riket i dess helhet erlagda avgifterna borde tillföras statsverket för att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas för främjande av jakt och jaktvård i riket i allmänhet.

De sakkunniga.

De sakkunniga äro av den uppfattningen, att de fördelar, som kunde vara att vinna genom bestämmelser vilande å samma grund som de inom jordbruksdepartementet upprättade förslagen rörande jaktmarke, mer än uppvägas av de därmed förenade olägenheter. Såsom medel att förverkliga det med förslagen i främsta rummet avsedda ändamål, nämligen att bidra till förhindrande av olaga jakt och okynnesskytte, torde de med sina svårkontrollerbara föreskrifter och vidlyftiga undantag vara tämligen värdelösa, särskilt vad angår den olaga jaktens hämmande. De inkomster, som skulle erhållits till jaktvårdens understödjande, torde även hava blivit jämförelsevis föga betydande. Justitierådet von Seths förslag erbjuder gent häremot väsentliga fördelar. Det synes i förevarande svårlösta fråga utgöra ett uppslag värt att följa och varå framdeles kan byggas vidare. Det vilar på den rättvisa och allmängiltiga principen att den, som åtnjuter en förmån, bör bidra till de särskilda kostnader, som krävas för förmånens bevarande och förkovran. Genom den förenkling och reda i tillämpningen, som följer av detta förslag, torde det i högre grad än de föregående vara ägnat att bidra till kontroll över jakten, ehuru även genom det nya förslaget knappast några större resultat i sådant hänseende torde direkt vara att förvänta. Förslagets främsta styrka ligger i jaktvårdsavgifterna, vilka torde uppgå till avsevärda belopp. De medel, som sålunda vinnas, kunna bliva till avsevärt gagn för jaktvården, särskilt genom den större möjlighet som därigenom beredes att åstadkomma en bättre jaktbevaktning. På sådant sätt skulle indirekt ett genomförande av förslaget komma att i hög grad bidra till tjuv- och okynnesjaktens hämmande.

De sakkunniga vilja fördens skull förorda antagande av bestämmelser vilande å ifrågavarande förslag. Härvid synes, i överensstämmelse med vad justitierådet von Seth förutsatt, kunna, så vitt angår detaljföre-

skrifterna, i stort sett läggas till grund det andra inom jordbruksdepartementet utarbetade förslaget rörande jaktmärken.

Med utgångspunkt härifrån hava de sakkunniga upprättat ett förslag till förordning angående jaktvårdsavgifter, jaktkort och jaktpass. Beträffande detta förslag må särskilt framhållas följande. De sakkunniga hava ansett, att jaktvårdsavgift bör utgå för all jakt, sålunda även för annan än den som sker med skjutvapen. Med det ändamål, för vilket jaktvårdsavgifterna skulle tillkomma, synes överensstämma, att exempelvis de ripfångare i Norrland, som varje år i snaror fånga hundratals ripor, erlägga dylika avgifter. Med hänsyn till penningvärdets fall hava jaktvårdsavgifternas belopp föreslagits något högre, än vad nämnda inom jordbruksdepartementet upprättade förslag förutsätter. De sakkunniga hava ansett största nyttan av jaktvårdsavgifterna vara att vinna, därest dispositionen över desamma överlämnas till Kungl. Maj:t. Enligt det förslag, som av de sakkunniga framlagts rörande jaktbevakningens anordnande, skulle, vad beträffar den del av landet, som ligger söder om de båda nordligaste länen, i kontrollen över jaktbestämmelsernas efterlevnad deltaga skogs-vårdsstyrelsernas bevakare, varjämte skyddet av jakten runt rikets kuster skulle förstärkas med befattningshavare från lots-, fyr- och tullpersonalen. Antalet av dylika särskilda tillsyningsmän skulle bestämmas av Kungl. Maj:t och de arvoden, som skulle tillkomma dem, hava beräknats skola, i vart fall till en del, bestridas av jaktvårdsavgifter. I den mån tillsyningsmännen komma att användas även för tillsyn av fiskeförfattningarnas efterlevnad, skulle en del utgå av inkomsten från kronans fisken. En dylik ordning förutsätter, att jaktvårdsavgifterna stå till Kungl. Maj:ts förfogande, bland annat av den grund att å beslut av lokala korporationer — kommuner, hushållningssällskap eller dylikt —, till vilka avgifterna annars kunde förutsättas skola ingå, icke lärer böra göras beroende, huruvida bevakning av ifrågavarande slag skall inom visst område upprättas eller icke. I övrigt synes med hänsyn till de i förevarande avseende rådande särskilda förhållanden vara lämpligt att även beträffande vidtagande av andra åtgärder till jaktvårdens främjande Kungl. Maj:t har överinseende över jaktvårdsavgifternas enhetliga användning. (Jfr de sakkunnigas förslag angående fallvilt, sid. 81; angående fridlysning av björn, sid. 190, och av lo, sid. 203 o. 204.)

Av jaktvårdsavgifterna torde böra bildas en för tillvaratagande av jaktvårdens intressen upprättad fond, till vilken jämväl synas böra ingå den andel i böter, som enligt vissa författningar behandlande jakt- och fridlysningsfrågor för närvarande tillfalla kommun eller kronan, samt vad som inflyter vid försäljning av jakt- och fångstredskap, som från-

tagits person, som jagat under förbjuden tid (jfr förslagen till stadga om jakt och fridlysning, §§ 23 och 27, samt förordning ang. jaktvårdsavgifter m. m., § 12).

I likhet med vad fallet varit beträffande det senare inom jordbruksdepartementet upprättade jaktmärkesförslaget torde vara lämpligt, att med bestämmelserna uti ifrågavarande författning sammanföras de i 21, 22, 24 och 26 §§ i lagen om rätt till jakt upptagna stadganden angående jaktpass för utländsk undersåte, med undantag av föreskriften i 22 § om förverkande av jaktpass såsom påföljd av olovlig jakt å annans jaktområde, samt att till vinnande av större överskådlighet och reda till den nya författningen överflyttas jämväl de bestämmelser om jaktpass, som förekomma i 11 § jaktstadgan. Emellertid har beträffande sistnämnda paragraf föreskriften om visst formulär för jaktpasset uteslutits men i stället tillagts, att närmare föreskrifter angående beskaffenheten av jaktpass och vad vid utfärdande av sådant är att iakttaga meddelas av Kungl. Maj:t. Bestämmelserna i nu ifrågavarande del återfinnas i §§ 5, 6, 8—12 i nya förslaget.

Vidare må vidkommande sagda förslag anmärkas, att med hänsyn till karaktären av den kvittens, som vid jaktvårdsavgifts inbetalande skulle avlämnas, denna i förslaget erhållit benämning jaktkort i stället för jaktmärke. Vad angår de personer, som skulle befrias från erläggande av jaktvårdsavgift, hava bland dem upptagits de vetenskapsidkare, som komma att åtnjuta vissa förmåner med avseende å jakt under eljest förbjuden tid, motsvarande de för närvarande enligt § 3 fågelskydds-förordningen medgivna. Härförutom hava från jaktvårdsavgift ansetts böra befrias, förutom, i likhet med vad i jaktmärkesförslagen intagits, personer som jaga varg, järv eller sälhund å annans mark enligt 10 och 12 §§ jaktlagen, även personer som bedriva sådan jakt å eget område.

Beträffande utländsk undersåte synes såsom huvudregel böra gälla, att han skall hava att erlägga jaktvårdsavgift endast med avseende å jakt å fastighet, som han med Konungens tillstånd besitter och för vilken jaktövning han icke har skyldighet att utlösa jaktpass. Emellertid hava de sakkunniga ansett, att någon skillnad med avseende å utlänningens skyldighet att förskaffa sig jaktpass icke bör upprätthållas emellan de fall, då han för jakten begagnar sig av skjutvapen och då han använder annat fångstmedel, t. ex. snara. Bland undantag för utlänning att utlösa jaktpass har upptagits utländsk undersåte, som vid jakt å kronans jaktområden är Konungen följaktig.

Jaktstatistik.

Den för närvarande varje år i »Sveriges officiella statistik» ingående, av domänstyrelsen meddelade redogörelsen över jakt innehåller, förutom en allmän översikt över de jaktbara djurens och en del rovdjurs förekomst, bland annat även en del statistiska uppgifter angående under året dödade »skadedjur», »husdjur, dödade av rovdjur», och skjutna älgar.

De sakkunniga hava redan i de förut givna redogörelserna för vissa djurarter haft anledning framhålla, huru bristfälliga de jaktstatistiska uppgifterna över huvud äro. I den mån de röra »dödade skadedjur» och »husdjur, dödade av rovdjur» äro de emellertid i väsentliga delar så vilseledande, att de ej torde äga något som helst värde.

Vad först beträffar uppgifterna på »dödade skadedjur», synes det anmärkningsvärt, att björnen fortfarande upptages i tabellen med denna beteckning, ehuru densamma redan fr. o. m. 1913 uteslöts från de i jaktlagen, 13 §, såsom skadliga betecknade djuren. Vidkommande skottsiffrorna på varg och järv, för vilka skottpenningar av allmänna medel utgå, torde dessa vara tämligen korrekta, och även uppgifterna angående fällda björnar, och åtminstone tidvis, skottsiffrorna på lodjur torde få anses jämförelsevis riktiga. Samtliga övriga uppgifter i förevarande tabell äro däremot i hög grad osäkra och vilseledande. Redan det sätt, varpå dessa uppgifter insamlas (se kungl. brevet den 12 juni 1880), torde giva vid handen, att de måste bliva mycket godtyckliga. Till sin största del meddelas de från länsstyrelserna, och dessa inhämta dem, då det gäller djur, för vilka skottpenningar ej utbetalas, från landsfiskalerna, som i sin ordning torde erhålla dem från fjärdingsmännen och kommunalordförandena m. fl. På vad sätt dessa förskaffa sig kunskap om hur många rävar, grävlingar, mårdar, uttrar, örnar, uvar, hökar och kråkor som fällts inom deras respektive uppgiftsområden är de sakkunniga visserligen icke närmare bekant, men att de dock vanligen ej erhålla uppgifterna från vederbörande jägare och skyttar torde vara sannolikt. Uppgifterna torde ofta vara grundlösa.

Såsom exempel härpå vilja de sakkunniga endast erinra om de statistiska uppgifterna angående inom Malmöhus län fällda uvar. De fullständigt missvisande skottsiffrorna gå med en del variationer igen år efter år såsom nedanstående utdrag ur tabellen över dödade skadedjur visa.

År	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918
Inom Malmöhus län dödade uvar	84	20	23	204	34	58	34	102	8	44

Enligt dessa uppgifter skulle sålunda under tioårsperioden 1909—1918 sammanlagt 631 uvar hava fällts, under det att det verkliga antalet med all säkerhet ej uppgår till mera än eller endast obetydligt överstiger ett ensiffrigt tal. Vad de senare åren beträffar, har, såsom förut (sid. 229) nämnts, sannolikt ingen enda uv skjutits inom länet.

Såsom redan framhållits (sid. 256 f), rymmes under rubriken »hök» utan allt tvivel diverse både nyttiga och skadliga rovfågelararter. Nämda rubrik är därför alldeles vilseledande, oavsett för övrigt det förhållande att den uppgivna summan icke på något sätt är grundad på någon faktisk kännedom om det verkliga antalet dödade rovfåglar inom landet, utan närmast torde vara uttrycket för de primära uppgiftslämnarnas mycket godtyckliga uppskattning av inom respektive orter dödade rovfåglar. Därför förekomma också bland de statistiska uppgifterna angående dödade hökar fullständigt regellösa och omotiverade variationer, såsom till exempel att år 1886 17,596 hökar skulle hava dödats, det högsta antal som omnämnes i statistiken sedan nämnda år, under det att år 1901 endast 9,860 »hökar», alltså blott något mera än halva antalet mot år 1886, skulle fällts.

För att ytterligare genom ett exempel belysa otillförlitligheten i förevarande statistiska uppgifter vilja de sakkunniga anföra skottsiffran för kråka år 1918. Sveriges officiella statistik meddelar, att inom Malmöhus län sagda år dödades 9,750 kråkor. Enligt skånska jägarsällskapets uppgifter fälldes endast på den inom länet belägna areal, 254,180 hektar, som är ansluten till nämnda sällskap, 11,661 stycken. Denna sistnämnda siffra, som grundar sig på primäruppgifter från jägarna, torde vara tämligen korrekt. Det uppgivna antalet för hela länet är sålunda nära 20 procent mindre än det antal, som fällts inom endast en del av detsamma.

Tydligtvis har det ett ringa intresse att veta huru många kråkor som dödats inom landet, och det är icke heller därför som förhållandet här påpekats, utan endast för att visa, huru på varje punkt, där man i

någon mån kan kontrollera ifrågavarande uppgifter i Sveriges officiella statistik, dessa visa sig fullständigt felaktiga.

Vad vidare angår de, likaledes i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts brev den 12 juni 1880, i tabellen på »husdjur, dödade av rovdjur» upptagna siffrorna, så äro dessa ävenledes i hög grad missvisande. Att så måste vara är i övrigt förklarligt redan därav, att det ofta torde vara synnerligen svårt att avgöra, om ett rivet tamdjur dödats av ett rovdjur eller exempelvis en hund. Domänstyrelsen framhåller själv, att nämnda siffror äro ofullständiga och endast approximativa. Ett närmare ingående på dem i detta sammanhang torde därför vara överflödigt.

Vidkommande skottsiffrorna på älg, vilka lämnas av skogsstatspersonalen, äro även dessa, såsom redan förut framhållits, otvivelaktigt tämligen osäkra om än ej i så hög grad som de förut avhandlade uppgifterna.

Det synes de sakkunniga uppenbart, att en i möjligaste mån tillförlitlig jaktstatistik skulle från många synpunkter vara synnerligen värdefull. För den rationella jaktvården och för jaktlagstiftningens anpassning efter växlingarna i vilttillgången torde det vara av synnerligen stor betydelse att äga kännedom om det antal av olika villebråd som år efter år skjutes, och från nationalekonomisk synpunkt torde ävenledes en något så när tillförlitlig uppgift på jaktens avkastning vara av stort intresse. På grund av den stora betydelse, jaktstatistiken otvivelaktigt äger, hava också de i landet verkande jaktvårdsföreningarna med berömvärd nit sökt att inom sina respektive områden åvägabringa mera tillförlitliga uppgifter. Men det torde vara tydligt, att en hela landet omfattande jaktstatistik endast kan ernås genom statens förmedling. På grund härav hava de sakkunniga till närmare prövning upptagit frågan om något i detta hänseende från statens sida må kunna göras.

Det synes vara klart att, om jaktstatistiken skall bliva något så när tillförlitlig — och en missvisande statistik torde vara sämre än ingen —, så lär det vara nödvändigt, att uppgifterna på under året fällt villebråd lämnas av jägarna själva. Därför har föreslagits, att varje jägare skall vara skyldig att årligen före den 1 mars till landsfiskal på landet och polismyndighet i stad avlämna en enligt särskilt formulär upprättad förteckning över antalet av honom under föregående år fällt eller fångat villebråd av de särskilda slag, som finnas i formuläret upptagna. Ett dylikt åläggande torde ej förorsaka jägarna någon större olägenhet. För framtvingande av statistikens behöriga avlämnande synes rätten att utbekomma jaktkort lämpligen kunna göras beroende av berörda skyldighets fullgörande. En dylik ordning under-

lättas därigenom att i de flesta fall en person torde komma att utlösa jaktkort hos samma tjänsteman, som har att emottaga hans uppgift för statistiken.

Beträffande omfattningen av de jaktstatistiska uppgifterna kunna givetvis olika meningar råda. Det har syntts de sakkunniga vara lämpligt att begränsa dessa till sådana djurarter, om vilka man med säkerhet kan förutsätta, att de äro kända av varje jägare, och som tillika äro av någon större betydelse i jakthänseende. Därför har föreslagits, att uppgifterna skulle avse älg, kronhjort, dovhjort, rådjur, hare, järpe, ripa, tjäder, orre, fasan, raphöns, morkulla, gräsand, andra änder, vildgås och svan. Förutom nämnda matnyttiga villebråd har föreslagits, att i statistiken även skulle upptagas björn, lo, varg, räv, grävling, mård, utter, säl, örn och berguv. Lapparna, som enligt de sakkunnigas förslag icke skulle behöva lösa jaktkort, böra även vara fritagna från skyldighet att lämna förevarande uppgifter. Ej heller torde uppgift böra fordras för djur, som i det fall, varom i den föreslagna 13 § jaktlagen förmåles, dödas i gård eller trädgård.

Då det, såsom vid utredningen över frågan angående premiering av rovfåglar visats, ej torde vara möjligt att få korrekta uppgifter angående fällda hökar, enär duvhökar ständigt förväxlas med vråkar och sparvhökar förväxlas med smärre falkar, hava dessa djurarter ej upptagits i statistiken. Likaledes har det ej syntts vara av intresse att i statistiken införa uppgifter angående dödade kråkor. Siffrorna beträffande denna fågel torde alltid bliva synnerligen osäkra, enär en stor mängd dödas med gift och deras antal icke torde kunna med någon säkerhet uppskattas.

Det kan ifrågasättas, huruvida icke de inkomna statistiska uppgifterna böra bliva föremål för bearbetning inom statistiska centralbyrån, i likhet med vad fallet i allmänhet är med annan offentlig statistik.

Slutligen vilja de sakkunniga framhålla att, då det icke utan stora kostnader för uppgifternas insamlande och kritiska bearbetning torde vara möjligt att få något så när tillförlitlig statistik angående det antal husdjur, som årligen dödas av rovdjur, synes den nuvarande tabellen häröver böra utgå ur Sveriges officiella statistik. Uppgifterna äro, såsom förut framhållits, felaktiga, och äga icke blott icke något som helst värde utan äro till direkt skada. Det har nämligen upprepade gånger vid överläggning om förslag angående minskad förföljelse av vissa till sitt bestånd hotade rovdjursarter hänt, att ifrågavarande statistik anförts mot förslaget. Uppgifter, som hämtas från Sveriges officiella statistik, borde tydligtvis vara så pass säkra, att de hade någon beviskraft.

Jaktbevakning.

I de sakkunnigas uppdrag att avgiva förslag beträffande tillgodogörandet av jakten å kronans marker inom lappmarken ingår även frågan om anordnande av nödig bevakning och kontroll. Med hänsyn till den utvidgning uppdraget sedermera erhållit hava de sakkunniga härutöver ansett sig böra tillse, i vad mån en skärpt jaktbevakning må kunna upprättas jämväl å kronans utom lappmarken belägna områden ävensom ökad kontroll åvägabringas över efterlevnaden i allmänhet av förordningarna rörande skyddstider för särskilda djurslag.

För vinnande av det ändamål, som med jakt- och fridlysningsförfattningarna avses, spelar bevakningsfrågan givetvis en synnerligen viktig roll. Stora svårigheter för åstadkommande av en rationell ordning möta emellertid ur kostnadssynpunkt. Bevakningsområdena äro synnerligen vidsträckta. Visserligen skulle man såsom en lämplig anordning kunna tänka sig, att bevakningen av jakten förenas med kontrollen över kronans fiskevatten och fiskeförfattningarna, men tydligt är att även för sådant fall, åtminstone för närvarande, en särskild hela riket omfattande bevakningskår icke kan upprättas. De sakkunniga hava fördenskillt måst avstå härifrån och i stället söka tillse, i vad mån möjlighet förefinnes att med bruk av personal vid redan förefintliga allmänna organisationer åstadkomma en så vitt möjligt effektiv anordning. De väsentligt olika förhållanden, som äro rådande inom, å ena sidan, Norrbottens och Västerbottens län, särskilt Lappmarken, och, å andra sidan, rikets övriga delar, hava föranlett de sakkunniga att föreslå olika ordning för nämnda skillda områden, därvid i olika utsträckning byggts på möjligheten att förena jakt- och fiskebevakning.

Innan de sakkunniga närmare ingå på sina förslag i ämnet, vilja de i korthet erinra om nu gällande bestämmelser med avseende å jaktbevakningen å kronans områden samt kontrollen över jaktförfattningarnas efterlevnad ävensom motsvarande bestämmelser beträffande fisket. Bevakningen av jakten och fisket å de kronans marker, som stå

Gällande bestämmelser.

under skogsstatens förvaltning — och dessa äro de enda, som i förevarande avseende äro av någon större betydelse —, omhänderhaves för närvarande i huvudsak av skogsstatens personal. Själva bevakningstjänsten utföres av kronojägarna och kronoskogvaktarna. Härutinnan stadgas i instruktionen för skogsstaten den 8 oktober 1918, att kronojägare och kronoskogvaktare, vilka var inom sin bevakningstrakt handhava den närmaste tillsynen över dem anvisade skogar, åligger att, så snart olovligt utövande av jakt eller fiske finnes hava ägt rum därstädes, beflita sig om gärningsmannens upptäckande samt att ofördröjligen göra anmälan om förhållandet hos jägmästaren och därvid tillika uppgiva den bevisning, som för gärningsmannens fällande kan vara att tillgå. Jägmästare har att tillse, att kronojägarna och kronoskogvaktarna fullgöra sina åligganden och äger att meddela härför nödiga befallningar. I den mån nyssnämnda bevakare ej medhinna sina åligganden, äro jägmästarna i viss utsträckning berättigade att anställa extra bevakningspersonal. Denna utväg har anlitats särskilt under vissa tider på året, då olovligt skytte visat sig i högre grad lockande, såsom fallet synes vara vid älgjakten på hösten.

Vid sidan av denna bevakning genom skogsstatens personal må erinras om den allmänna förpliktelse, som åligger landsfogde och landsfiskal likasom dem underlydande polispersonal att ansvara för upprätthållandet av allmän ordning inom vederbörande distrikt. Bland de landsfiskalerna enligt gällande instruktion tillkommande skyldigheter uppräknas särskilt, att de skola övervaka efterlevnaden av vad i lag och författning är stadgat angående jakt och fiske. Denna tillsyn avser sålunda ej allenast förhindrande av olovlig jakt och fiske å kronans marker utan även jakt- och fridlysningsförfattningarnas allmänna efterlevnad.

Beträffande åtalsrätten för överträdelser av jaktförfattningarna gälla följande bestämmelser. Enligt 26 § jaktlagen äger såväl förvaltande och bevakande personal vid skogsstaten som föreståndare och lärare vid statens skogsskolor att jämte allmän åklagare föra talan rörande intrång i den kronan, menighet eller allmän inrättning enligt nämnda lag tillkommande rätt ävensom beträffande ansvar å innehavare av hund, som löper lös i jaktmark under tid, då detta är förbjudet. Samma befogenhet tillägges dem genom § 17 jaktstadgan, så vitt rör överträdelser av stadgan, vilka angå till allmänt gagn givna föreskrifter och icke blott förnärma enskild persons rätt. I övrigt är en var berättigad att åtala dylika överträdelser.

I fråga om olovligt fiske i vatten, som tillhöra kronopark eller

för skogsväsendets räkning undantagen skog, har enligt 69 § i instruktionen för skogsstaten jägmästaren ålagt att befordra dylika förbrytelser till laga åtal, varjämte föreskrivits att, där jägmästaren ej finner fog till åtal mot av kronojägare eller kronoskogvaktare anmäld sådan förbrytelse, det är bevakaren obetaget att själv anhängiggöra och utföra ansvars- och ersättningstalan. Olaga fiske i kronans vatten må i övrigt åtalas av allmän åklagare, vilken dessutom tillika med särskilt förordnad fiskeritillsyningsman och delägare i fiskevatten i allmänhet äger åtala förseelse mot fiskeristadgan.

Den tillsyn, som enligt vad ovan nämnts ägnas kronans jaktmarker och fisken ävensom fridlysningsbestämmelsernas efterlevnad, är emellertid ofta otillräcklig. Orsaken härtill torde i främsta rummet vara att söka i bristen på bevakningspersonal samt däri, att de personer, å vilka den huvudsakliga bevakningsskyldigheten vilar, eller, beträffande kronomarkerna, kronojägarna och kronoskogvaktarna samt, vad angår de enskildas områden, landsfiskalerna med underlydande personal, hava så många andra uppgifter, vilka för dem torde framstå såsom betydelsefullare. En förstärkning av bevakningen har sålunda av de sakkunniga ansetts önskvärd. Särskilt är detta fallet i Norrbottens och Västerbottens län, där inom vidsträckta trakter bevakning kan sägas helt saknas. Men även inom övriga delar av landet har behovet av ökad tillsyn gjort sig starkt gällande.

Vad först angår sistnämnda trakter synes, så vitt nu är fråga om jaktbevakningen, den nuvarande ordningen med skogspersonalens handhavande därav fortfarande böra ligga till grund för bevakningens upprätthållande. I överensstämmelse med de önskemål, som i sådant hänseende gjorts gällande, torde emellertid de anslag, som utgå till extra bevakning, böra ökas, så att vid tillfällen, då så är behövt, tillsynen kan skärpas.

*Förslag be-
träffande de
delar av riket,
som ligga
söder om de
båda nordli-
gaste länen.*

De sakkunniga anse emellertid, att såsom ett led i jakthushållningens understödjande och förkovran en förstärkning av bevakningen är nödvändig, även om denna förstärkning törhända icke behöver vara så stark som den, som synes erforderlig inom vissa av våra nordligaste trakter. Visserligen är sant att staten icke inom nu förevarande delar av landet själv är ägare av så stora jordområden som inom Norrbottens och Västerbottens län och därför icke såsom jordägare har samma ekonomiska intresse av en förstärkt bevaknings upprättande. Men tydligt är att i landets mellersta och sydligare delar med dess tätare bebyggelse utnyttjandet av förefintliga jaktlägenheter är jämförelsevis intensivare

samt att därför, särskilt med hänsyn till kontroll över fridlysningsbestämmelsernas efterlevnad, stora anspråk ställas på jaktmarkernas bevarande och förkovran. Även om den enskilde i sin mån söker medverka härtill, är dock ur nationalekonomisk synpunkt av största betydelse att staten kraftigt ingriper för övervakande av jaktförfattningarnas efterlevnad och därmed för djurbeståndets vidmakthållande och tillväxt. Vidare märkes att, om de utvidgade bestämmelserna om skydd för vissa sällsynta djurarter och nyttiga fåglar skola bli av någon betydelse, det är av nöden att så noggrann uppsikt som möjligt hålles över dessammats efterlevnad, och detta torde säkrast ske genom åtgärder från statens sida. Härförutom må icke förglömmas, att även uti ifrågasvarande trakter staten äger ansenliga skogsmarker och domäner, för vilkas skyddande varje ny åtgärd torde vara att hälsa med tillfredsställelse.

Då det gäller att åstadkomma en ökad tillsyn över jaktens utövande inom nu förevarande delar av vårt land, hava de sakkunniga tagit under övervägande möjligheten av att de i skogsvårdsstyrelsernas tjänst anställda länsskogvaktarna (tillsyningsmännen) skulle kunna för ändamålet ifrågakomma. Enligt lagen angående vård av enskildas skogar den 24 juli 1903 finnes i varje landstingsområde, utom i Västerbottens och Norrbottens län, en skogsvårdsstyrelse, som det tillkommer att främja den enskilda skogshushållningen samt utöva uppsikt över vanskötsel av enskild tillhörig skogsmark. Skogsvårdsstyrelse biträdes, i den mån så provas nödigt, av forstligt bildade män (länsjägmästare) ävensom särskilda tillsyningsmän. Dessa sistnämnda tjänstemän kallas gemenligen länsskogvaktare och uppgå för närvarande, räknat för hela riket, till ett antal av 154, var och en med sitt tjänstgöringsområde (skogvaktardistrikt).

Beträffande möjligheten att förena länsskogvaktartjänst med tillsyn å jakten hava de sakkunniga förfrågat sig hos personer med kännedom om skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Enligt de upplysningar, som erhållits, vill det synas som om en dylik förening av uppgifter mycket väl kan äga rum, utan att skogvaktarnas ordinarie tjänst därigenom behöver bli lidande. Det har framhållits, att länsskogvaktarna i regel resa synnerligen flitigt i sin tjänst och årligen besöka ett stort antal byar och enstaka gårdar, varvid i de enskildas skogsmarker utföras allehanda arbeten, såsom besiktning, stämpling o. d. Under sina resor få de anledning besöka skilda trakter inom sina distrikt och komma i nära beröring med lantbefolkningen, varvid bevakning samt kontroll över jakt- och skyddsförfattningarnas efterlevnad kunna i vidsträckt

omfattning utövas och goda tillfällen beredas att genom befolkningen få kännedom om olovlig jakt å kronans marker samt andra överträdelser av jaktförfattningarna.

Angående länsskogvaktares lämplighet för ifrågavarande uppdrag torde ingen tvekan böra råda. Av de personer, som numera anställas hos skogsvårdsstyrelserna såsom skogvaktare, kräves, att de genomgått fullständig kurs i statens skogsskola. I dylik kurs ingår såsom ämne jämväl jaktvård och vad därmed sammanhänger. De sakkunniga hava fördenskull föreslagit, att uppdrag må kunna givas dem såsom bevakare å kronans marker samt i övrigt att öva uppsikt över jakt- och fridlysningsförfattningarnas efterlevnad.

Med avseende å rätten att anställa åtal för förseelser mot jaktförfattningarna synas länsskogvaktarna böra likställas med kronojägare. Deras utbildning är densamma som kronojägarnas, och den erfarenhet man har om dessas utövande av den dem tillkommande åklagarrätten synes vara den bästa.

En utökning av jaktbevakningen på sätt nu föreslagits synes jämväl ur ekonomisk synpunkt innebära en god lösning. Visserligen lär ej böra ifrågasättas, att länsskogvaktarna skola utan särskild ersättning fullgöra ifrågavarande uppdrag. Arvodet synes dock kunna sättas ganska lågt, och hava de sakkunniga beräknat, att detsamma skulle kunna för varje vakt inskränkas till ett belopp av omkring 250 kronor för år. Med beräkning av 150 länsskogvaktare såsom jaktbevakare skulle statens utgifter för arvoden komma att uppgå till 37,500 kronor om året. Härtill bör läggas någon kostnad för reseersättningar. Men som uppdraget i regel ej torde påkalla särskilda resor utan kunna utföras i samband med de vanliga tjänsteresorna, synes för sagda kostnad icke behöva beräknas någon större summa.

För den ersättning, som sålunda skulle tillkomma länsskogvaktarna, bör beräknas, att de jämväl skola vara skyldiga mottaga motsvarande uppdrag beträffande tillsynen av kronans fisken och fiskeförfattningarnas efterlevnad, om detta skulle påfordras. Rörande denna fråga vilja de sakkunniga hänvisa till vad därutinnan anförts i det av särskilda bland dem efter uppdrag utarbetade betänkande rörande tillgodogörandet av kronans fisken m. m.

Vidkommande ersättningens bestridande torde kunna ifrågasättas att, med hänsyn till den fördel den enskilda jakträttsinnehavaren skulle erhålla genom en bevakning sådan som den föreslagna, hushållningssällskapen borde bidra till kostnaderna. De sakkunniga hava emellertid ansett sig böra föreslå, att staten ensam vidkännes dessa på grund av

den ojämnhet i bevakningens anordnande, som skulle uppkomma, om bevakarnas tillsättande gjordes beroende av huruvida anslag för ändamålet beviljades. Vidare talar därför den särskilda fördel, som bevakningen kommer att tillföra kronan genom förökat skydd av dess marker, samt kronans intresse att genom ökad tillsyn söka upprätthålla skyddsbestämmelserna för sällsynta djurarter ävensom de jämförelsevis små belopp, varom här är fråga. Kostnaderna torde under tid, då bevakningen avser allenast jakt- och fiskeförfattningarnas upprätthållande, böra bestridas av den föreslagna jaktvårdsfonden. I den mån bevakningsskyldigheten utsträcker till andra områden bör en fördelning av kostnaderna ske.

Vad slutligen angår bevakarnas tillsättande, torde, med hänsyn till det allmänna uppdrag dessa skulle erhålla såsom tillsyningsmän bland annat över fridlysningsbestämmelsernas efterlevnad å enskildas jaktområden samt, såsom av de sakkunniga ifrågasatts, jämväl över enskildas fiskevatten, bevakarna böra förordnas av länsstyrelsen, under vilken de, i likhet med länets polisbevakning på landet, även i övrigt böra lyda.

Ett bifall till vad de sakkunniga föreslagit, föranleder omredigering av 23, 26 och 27 §§ i jaktlagen ävensom av vissa bestämmelser i jaktstadgan.

*Förslag
beträffande
Norrbottens
och Väster-
bottens län.*

Vad angår spørgsmålet om bevakning och kontroll beträffande jakten inom Västerbottens och Norrbottens län kan samma ordning som inom de övriga länen icke tillämpas därstädes redan av den grund, att inom förstnämnda båda län icke finnas skogsvårdsstyrelser och sålunda ej heller länsskogvaktare. Andra anordningar måste därför träffas vid sidan av redan förefintliga bevakningsmöjligheter.

Erfarenheten har visat, att skyddet för kronans jaktmarker och fisken i Västerbottens och Norrbottens län och särskilt i lappmarken är i hög grad otillfredsställande. Till stor del torde detta hava sin grund däri, att befolkningen i vida kretsar tror sig äga rätt att fritt fiska och jaga inom kronans områden eller åtminstone stora delar därav. Detta torde, såsom av de sakkunniga i annat sammanhang framhållits (sid. 73, 82 ff.), vad den jordbrukande befolkningen angår, i viss mån sammanhänga med den historiska utvecklingen av bosättningen i lappmarkerna samt gällande rättsreglers otydlighet. De begränsningar i rätten till jakt och fiske, som sedan äldre tid funnits, hava råkat i glömska, om de över huvud någonsin efterlevts, och de stadganden, som innehållas i nu gällande lagar, äro, åtminstone vad angår fjälltrakterna, delvis så otydliga, att de icke bringa nödiga upplysningar rörande vad som är tillåtet och otillåtet och sålunda i många fall ej heller äro ägnade att ligga till grund för

vederbörande tjänstemäns ingripande och upplysningsverksamhet rörande gällande regler. Nybyggarna torde i allmänhet hava varit i god tro vid utövningen av jakt och fiske. Denna omständighet samt det behov nybyggarna ofta haft att till stöd för sin utkomst anlita kronans jakt och fiske kunna i många fall förklara det bruk de gjort sig därav. Det är emellertid icke endast jordbrukarna inom lappmarkerna, som begagnat sig av ifrågavarande förmåner. Deras uppfattning har spritt sig även till den övriga befolkningen. Här finnas dock i allmänhet icke samma förmildrande omständigheter som då det gäller nybyggarna. Såsom exempel å denna olagliga trafik må endast omnämnas de massutflykter, som från de stora gruvsambällena i Jukkasjärvi och Gällivare socknar plägat företagas för idkande av jakt och fiske i kringliggande trakter. Dessa färder utsträckas ofta flera mil från hemorten, och under dem användas ej sällan allehanda olagliga fiskemetoder, vilka verkat förstörande för långa tider å fisket i de sjöar, som drabbats därav. Vidare erinras om det fiske, som i stor utsträckning bedrivits av personer, som utan tillstånd för längre tider slagit sig ned vid flera av de stora lappmarkssjöarna. Väl hava på senare tid de vatten, som äro belägna inom kronoparkerna och andra skogstrakter med ordnad skogsskötsel och vilka fördens skull äro föremål för skogspersonalens mera omedelbara övervakande, blivit alltmera fredade för intrång av förevarande slag, varjämte särskilt genom lappfogdarnas ingripande tillstånd börjat i laga ordning sökas till jakt- och fiskerätt å kronans områden ovan odlingsgränsen, där sagda rätt tillkommer lapparna. Men ännu förspörjes, att olaglig jakt och fiske i stor utsträckning bedrivs, vartill givetvis i hög grad bidraga otillgängligheten och den glesa bebyggelsen inom de vidsträckta områden, varom här är fråga.

Likasom å andra ställen i landet omhänderhaves tillsynen över kronomarkerna i förevarande län av skogsstatens personal med kronojägarna såsom bevakare. Dessa hava väl enligt sin instruktion att övervaka alla kronans marker och sålunda såväl kronoparker som kronoöverloppsmarker. Tydligt är emellertid att, enär personalens huvudsakliga verksamhet sammanhänger med det ekonomiska tillgodogörandet av statens skogsmarker, bevakningen i främsta rummet koncentreras på dessa. Med hänsyn till distriktens storlek och den mångfald andra göromål, som tillkommer den fåtaliga personalen, blir lätt förklarligt, att den tillsyn, som kan ägnas övriga områden särskilt de vidsträckta fjälltrakterna, blir högst obetydlig eller ingen. De extra bevakare, som under för jakten mera kritiska tider pläga anställas, torde även mera sällan utsträcka sin verksamhet till avlägsnare trakter, och anslag torde saknats

att anställa för sådant ändamål tillräckligt antal bevakare. Härtill kommer, såvitt angår trakterna ovan odlingsgränsen, att kronans jakt- och fiske-rätt därstädes i allmänhet tillkommer lapparna samt, beträffande upp-låtelse av dylik rätt, omhänderhaves av länsstyrelsen och att skogs-statens tjänstemän under sådana förhållanden knappast torde ansett sig hava skyldighet att ägna uppmärksamhet åt bevakningen därav.

De tillgångar i fiske och jakt staten har att skydda inom de två nordligaste länen äro högst avsevärda; och på skyddsfrågan torde icke böra inverka att, såsom ovan nämnts, fisket och jakten i den del av länen, som är belägen ovan odlingsgränsen, tillgodogöras för lapparnas räkning. Med införande, på sätt de sakkunniga föreslagit, av en ny ordning med avseende å nämnda näringars tillvaratagande, torde deras betydelse komma att väsentligt ökas och en icke ringa avkastning genom dem vara att förvänta.

Härutöver är givetvis även för ifrågavarande nordliga trakter av största betydelse, att noggrann tillsyn hålles över att bestämmelserna rörande fridlysningstider efterlevas.

En ökad bevakning i förevarande trakter är emellertid påkallad icke allenast med hänsyn till statens intressen av fisket och jakten. I detta avseende vilja de sakkunniga till att börja med erinra om de talrika utan vederbörligt tillstånd verkställda bosättningar, som skett inom lapp-markerna framför allt ovan odlingsgränsen. Även dessa bosättningar äro utslag av den gängse föreställningen att å statens obevakade lapp-marksområden en var äger tillskansa sig de förmåner, som erbjuda sig. Att ordna dessa lägenheters ställning, sedan de familjer, som slagit sig ned å lägenheterna, fått ostörda kvarsitta därstädes under många år, har visat sig medföra avsevärda svårigheter. Härtill kommer, att lägenheterna medfört betydande hinder i nomadlapparnas renskötsel, enär bosättningarna ofta företagits inne i lapparnas bästa renbetesmarker.

Erfarenheten jämväl från senare tid ger vid handen, att tendens att utan tillstånd slå sig ned å dessa kronans områden fortfarande före-finnes. Visserligen har genom kungörelse den 19 juni 1917 (nr 303) uppdragits åt lappfogdarna och de till deras biträde för vissa lappbyar tillsatta lapptillsyningsmännen att så vitt möjligt övervaka, att olaga bosättning eller annan inkräkting icke från vare sig lappars eller andras sida äger rum å kronomark ovan odlingsgränsen inom lapp-markerna; och skulle lappfogdarna och tillsyningsmännen hava att om dylik inkräkting komme till deras kännedom därom ofördröjligen under-rätta landsfiskalen i orten.

Dessa åtgärder hava emellertid icke visat sig tillräckliga. Dels

äro de distrikt, som de tre lappfogdarna i Norrbottens och Västerbottens län hava att övervaka, synnerligen omfattande och dels finnas icke lapp-tillsyningsmän i alla lappbyar, varjämte tillsyningsmännen under en stor del av året för uppehållande av sin tjänst befinna sig utom fjällområdena.

En bättre tillsyn är för åstadkommande av ett tillfredsställande resultat nödvändig.

I vissa avseenden, som endast röra de nomadiserande lapparnas intressen men i sådant hänseende äro av icke ringa betydelse, skulle även en skärpt bevakning i lappmarkernas ödemarkstrakter vara till god nytta. Såsom ovan erinrats skall jämlikt 31 § renbeteslagen jakt och fiske å kronans marker ovan odlingsgränsen tillgodogöras för lapparnas räkning genom upplåtelser, i den mån sådana kunna ske utan skada för lapparna. Enligt samma paragraf gälla liknande bestämmelser för upplåtelse av bete och slätter å nämnda områden. Upplåtelser av sistnämnda slag hava intill senaste år överhuvud icke förekommit inom Norrbottens och Västerbottens län, ehuru dessa förmåner i icke ringa utsträckning tagits i anspråk av befolkningen. Numera har väl någon bättring förmärkts, men utan en förstärkt tillsyn över gällande bestämmelsers efterlevnad torde nämnda till lapparnas understöd och utveckling av deras näring givna förmåner icke, på sätt avsetts, komma dem till godo.

Vidare må framhållas en bevakningsfråga, som mera direkt berör lapparnas renskötsel. Av gammalt hava lapparna, då de lämnat fjälltrakterna för att med sina renhjordar flytta till andra betesområden, plägat i kåtor och särskilda förvaringsbodas i nämnda trakter kvarlämna en del av sina effekter, såsom kläder, matvaror och redskap, vilka de icke behöva använda förr än de komma tillbaka till fjällen och vilka endast med svårighet kunna forslas med på flyttningen. Ehuru dessa lapparnas saker kvarlämnats utan tillsyn ute i ödemarken, hava lapparna vid sin återkomst plägat återfinna dem orörda. På senare tiden har emellertid ej sällan försports, att under lapparnas frånvaro kåtorna och bodarna uppbrutits och skadats samt att däri förvarade effekter blivit bortstulna eller förstörda och kåtorna nedsmutsade. Härigenom hava lapparna, såsom naturligt är, förorsakats ekonomisk förlust och stora olägenheter i sin näring. Ofta torde dessa dåd hava förövats av illvilliga personer under deras jaktfärder i fjällen. Att infånga våldsvarkarna är emellertid förenat med stora svårigheter. Då kronobetjäningen i allmänhet är bosatt långt från ifrågavarande förvaringsställen, har intet större bistånd från myndigheternas sida kunnat erhållas. Lapparna hava i dessa inbrott och tjuvnader sett nya svårigheter uppstå i sin redan förut vanskliga näring, och fråga har väckts, om icke staten kunde komma dem till hjälp.

En framställning i ämnet föreligger från Västerbottens län. I en till länsstyrelsen år 1914 ingiven skrivelse gjorde dåvarande länsmannen i Vilhelmina distrikt anmälan om de svårigheter i förevarande avseende, för vilka lapparna vore utsatta. I yttrande i ärendet vitsordade lappfogden, att liknande händelser inträffat inom alla lappbyarna i länet samt att lapparna därigenom åsamkades väsentligt avbräck. Till förekommande av dylika våldshandlingar har föreslagits, att åt bofasta personer, som vore boende i närheten av förvaringsställena, skulle uppdragas att då och då under lapparnas frånvaro på flyttningarna tillse desamma och, om åverkan inträffat, efterforska förövaren. Förevarande ärende har sedermera överlämnats till Kungl. Maj:t, som remitterat detsamma till de sakkunniga.

Det synes de sakkunniga nödvändigt, att något åtgöres för att härutinnan komma lapparna till hjälp. Säkerligen skulle blotta kännedomen om att åtgärder vidtagits vara nog för att i många fall bevara lapparnas tillhörigheter från åverkan och deras områden från inkräkning. Sådana förhållandena för närvarande äro, torde de rättigheter, som tillkomma den lappska, till antal och förmåga att tillvarataga egna förmåner underlägsna rasen, i icke ringa grad förbises av den övriga befolkningen.

Vad särskilt angår Norrbottens län, torde vidare i detta sammanhang icke få glömmas de intressen staten har att skydda de därstädes belägna vidsträckta nationalparkerna. Fem sådana parker finnas inom länet, nämligen Abisko, Sarjeks, Stora Sjöfallets, Peljekaise och Vaddetjäkko nationalparker, samtliga belägna ovan odlingsgränsen. Ändamålet med dessa parker är, såsom bekant, att söka i dess ursprungliga form bibehålla de därinom belägna områdenas naturliga beskaffenhet samt deras växt- och djurliv. Det är fördenskull förbjudet att inom parkerna fälla eller skada växande träd eller borttaga växter, att jaga, fånga eller döda djur, att medföra hund och beta kreatur. Parkerna stå under vetenskapsakademiens vård. Talrika klagomål hava försports över att allmänheten icke respekterat det med parkernas upprättande avsedda ändamål. Med hänsyn till de i lappmarkerna i allmänhet rådande förhållandena hade även varit önskvärt, att i samband med parkernas upprättande kraftigare åtgärder vidtagits för deras skyddande. I reglementet rörande nationalparkernas förvaltning av den 22 december 1911 föreskrives visserligen, att vederbörande personal vid skogsstaten skall, där så kan ske utan särskilda kostnader och utan åsidosättande av andra tjänsteåligganden, efter domänstyrelsens uppdrag utöva tillsyn över och bevakning av parkerna. För den tillsyn och bevakning, som härutöver

erfordras, äger vetenskapsakademien anställa nödig personal, i den mån de för nationalparkens behov tillgängliga medel därtill lämna tillgång. Vad angår ovannämnda fem nationalparker, som sammanlagt upptaga en ytvidd av flera tiotal kvadratmil, har någon bevakning genom skogsstatens personal icke förekommit. Bevakningspersonalen i lappmarksreviren torde även vara alltför upptagen av annan verksamhet för att kunna tänkas medhinna en i någon mån effektiv bevakning inom de avlägset belägna, vidsträckta nationalparkerna. I avsaknad av behövliga medel för ändamålet har vetenskapsakademien ej kunnat anställa nödigt vaktmanskap.

I en till chefen för jordbruksdepartementet ingiven skrivelse den 21 mars 1914 har intendenten vid naturhistoriska riksmuseum, professorn Einar Lönnberg riktat uppmärksamheten på den otillfredsställande tillsyn, som ägnats statens stora intressen med avseende å nationalparkerna samt jakten och fisket i rikets nordligaste län. Särskilt framhålles beträffande nationalparkerna det ofog, som bedrivits genom olaga jakt och utläggande av med stryknin förgiftade beten m. m., utan att förövarna härav kunnat befordras till straff. Då sådant kunde få försiggå, förfelades givetvis det syfte man med nationalparkerna hoppades vinna, varjämte det ledde till öppet förakt för lag och förordningar. I sitt förslag till skyddsåtgärder utgår professor Lönnberg från förhållandena i Norrbottens län och ifrågasätter, att för bevakning av kronans jakt- och fiskerättigheter samt nationalparkerna därstädes borde anställas sex raska män. Dessa, som förslagsvis benämnas kronovakter, skulle äga möjligast vidsträckta polismakt inom hela området, inom vilket de skulle ströva omkring efter viss för allmänheten okänd plan. Under turist-säsongen behövde framför allt turistlederna bevakas samt under höst- och vintertiden särskilt älg- och andra jaktmarker. Vakterna skulle även kunna göra nytta genom att efterhålla vargarna. Genom samarbete med nomadiapparna skulle deras verksamhet i hög grad kunna stärkas och göras mera effektiv.

I yttranden, som avgivits över professor Lönnbergs framställning, hava överjägmästarna och jägmästarna i Norrbottens län enhälligt vitsordat ej blott att växt- och djurvärlden inom nationalparkerna icke åtnjöte det skydd, som med dessa områdens avsättande till nationalparker avsetts, utan även att en hel del förbrytelser, oftast opåtalt, beginges mot jakt- och fiskeförfattningarna, i första hand på de »oavvittrade» kronomarkerna (härmed torde avses de vid avvitrningen oavmätta kronomarkerna) men ock å andra kronans marker belägna upp mot fjällen och i den övre delen av barrträdsregionen, där någon egentlig skogs-

skötsel icke kunde bedrivas och dit sålunda skogsstatens fåtaliga bevakande personal endast undantagsvis utsträckte sin verksamhet.

Domänstyrelsen har beträffande bevakningen å nationalparkerna uttalat, att denna icke borde sammanblandas med kontrollen över jakt- och fiskeförfattningarnas efterlevnad å övriga kronans marker. För dessa parker, åtminstone för dem som vore av någon större betydelse, borde anställas särskilda bevakare. Dock borde bevakningen icke inskränkas till allenast respektive nationalparks område utan ock, synnerligast i fråga om älg och björn, omfatta nationalparken omgivande trakter, i huvudsak fjällmarker, varå ett fredande av älg och björn torde hava god inverkan även för nationalparken. För bevakningens upprätthållande borde till vetenskapsakademiens förfogande ställas ett visst anslag. Tillsynen av nämnda författningars efterlevnad å kronoparker samt de inom skogslandet belägna kronoöverloppsmarkerna krävde däremot icke anställande av särskilda bevakare utöver dem, som i sådant avseende efter vederbörandes bestämmande förordnades av respektive skogsförvaltningar. I detta sammanhang framhåller emellertid styrelsen, att på grund av bestämmelserna i 31 § renbeteslagen kronans ovan odlingsgränsen belägna marker, så vitt anginge jakt och fiske, vore i viss mån undandragna domänstyrelsens förvaltning. För att ordning härutinnan skulle kunna nås ansåg styrelsen ändring av nämnda bestämmelser vara erforderliga. För vinnande av åtminstone någon trygghet för att synnerligast det värdefullaste villebrådet, älgen, samt även björnen erhöles någorlunda fred å de vidsträckta, till nationalparker ej hörande områden å och närmast fjällen samt i översta skogsregionen uttalade domänstyrelsen, att det tillsvidare skulle vara särdeles ändamålsenligt att visst anslag funnes tillgängligt för länsstyrelsen för anordnande av tillfredsställande bevakning å orter och under tider sådant befunes vara mest erforderligt.

I yttrande i ärendet framhåller jämväl vetenskapsakademien, att nuvarande polisbevakning vore alldeles otillräcklig för att på tillfredsställande sätt öva tillsyn över de stora områden, som vore avsatta till nationalparker. För att dessa ej må bliva tillhåll för tjuvskyttar och andra laglösa individer syntes det vara en bjudande nödvändighet, att de på ett i möjligaste mån betryggande sätt bleve bevakade. Med instämmande i professor Lönnbergs förslag anhöll akademien, att sådana åtgärder vidtoges, att nödiga medel för anställande av behöfliga bevakningsmän eller parkvaktare bleve beviljade. Antalet dylika polismän ansåges ej kunna sättas lägre än till fyra och deras löneförmåner borde jämföras med kronojägarnas. Ehuru akademien ej hade anledning att yttra sig om dessa bevakningsmän i annat avseende, än så vitt anginge

nationalparkerna, ville akademien dock framhålla, att det syntes sannolikt att en väsentlig besparing skulle kunna göras för statsverket, därest dessa polismän även finge vissa uppgifter med avseende å bevakningen av övriga kronan tillhöriga områden inom nämnda län.

Länsstyrelsen har i fråga om tillsynen över jakt och fiske å nationalparkerna samt å kronoparker och de inom skogslandet belägna kronoöverloppsmarkerna anslutit sig till domänstyrelsens yttrande, som även biträdades, så vitt det avsåge tillsynen över jakten å älg och björn å till nationalparker ej hörande trakter av fjällen och översta skogsregionen.

Även lantbruksstyrelsen har varit av den mening, att för bättre ordnings uppnående och bättre tillgodogörande av jakten och fisket å »oavvittrade» kronomarker erfordrades andra åtgärder än anställande av tillsyningsmän. För anordnande av en verksam bevakning å nationalparkerna i Norrbottens län borde medel anvisas till vetenskapsakademien.

Med hänsyn till vad ovan för särskilda fall anförts samt med stöd av i övrigt kända förhållanden anse de sakkunniga vara ådagalagt, att åtgärder äro av synnerligt behov påkallade såväl för en effektivare bevakning av kronans marker i landets nordligaste län som för kontroll av jakt- och fiskeförfattningarnas efterlevnad å de enskildas marker därstädes.

En på sätt och vis fristående ställning beträffande bevakningen intaga nationalparkerna, vilka med hänsyn till sitt ändamål bilda en enhet för sig ur förvaltningssynpunkt. Ifrågasättas kunde, såsom jämväl skett från vissa myndigheters sida, att för dem upprätta ett särskilt bevakningssystem. Åtskilliga omständigheter synas emellertid göra detta mindre lämpligt. Till en början må erinras, att avstånden mellan nationalparkerna i Norrbottens lappmarker äro högst avsevärda, bortsett från Sarjeks och Stora Sjöfallets nationalparker, som gränsa omedelbart in till varandra. Avståndet från Abisko nationalpark till den närmast söder därom belägna Sarjeks nationalpark är sålunda omkring 65 kilometer fågelvägen samt från Stora Sjöfallets till den sydligare belägna Peljekaise nationalpark omkring 95 kilometer. I båda fallen utgöras de mellanliggande områdena av öde och svårframkomliga fjälltrakter. Att taga sig fram mellan parkerna med tillhjälp av järnväg och på banade vägar kommer, även sedan inlandsbanan blivit färdig, att medföra långa, tidsödande och dyrbara resor. Med hänsyn till den mindre omfattningen av Vaddetjäkko, Abisko och Peljekaise nationalparker samt de avsevärda kostnader, som bliva förbundna med anställandet av varje bevaknings-

De sakkunniga.

man, kan en sådan ordning icke lämpligen genomföras, och torde icke heller vara av behovet påkallad, att för var och en av dessa parker anställes särskild personal, så mycket mindre som vid bevakningsfärderna alltid två bevakningsmän böra åtföljas till stöd för varandra vid möjligen inträffande olycksfall eller övervåld. De långa avstånden mellan parkerna försvåra å andra sidan en sådan uppdelning av bevakningsdistrikten, att de mindre parkerna förenas med de större. En anordning med extra bevakning för de mindre parkerna genom i deras närhet bosatta personer synes även mindre lämplig. Det torde icke vara någon tid på året, då de icke behöva åtminstone någon tillsyn. Extra bevakare kunna dessutom icke väntas hava samma intresse för sin i förevarande vilda bergstrakter ofta prövande uppgift som ordinarie, för ändamålet särskilt anställd personal, varjämte bevakare utsedda bland de bofasta i trakten icke sällan torde komma att sakna den självständiga ställning gent emot befolkningen, som är av största betydelse.

På grund härav anse de sakkunniga, att nationalparkerna icke böra utbrytas såsom självständiga bevakningsområden. En lämpligare och ekonomiskt mera fördelaktig ordning synes kunna vinnas genom att sammanslå bevakningen å nationalparkerna med den särskilda bevakning, som, enligt vad ovan framhållits, för olika ändamål erfordras inom de båda nordligaste länen.

Tillser man nu huru denna lämpligast bör anordnas, vilja de sakkunniga föreslå, att, vid sidan av den personal för tillsyn av nämnda områden som redan finnes, upprättas en särskild bevakningskår, som uteslutande skall hava till uppgift att utöva tillsyn över områdena ovan odlingsgränsen inom Norrbottens och Västerbottens län.

Att även för länens övriga delar anställa en liknande kår vore väl synnerligen önskvårt, men med hänsyn till de vidsträckta områden, varom här är fråga, och de betydande kostnader, som skulle uppstå, om någorlunda effektivitet skulle vinnas, synes en sådan åtgärd knappast kunna ifrågakomma. Ej heller föreligga här samma starka skäl därför. En förstärkning av bevakningen är emellertid av stort behov påkallad jämväl för trakterna nedom odlingsgränsen. En tillfredsställande ordning i detta avseende synes kunna erhållas, om åt skogsstaten uppdrages att i samband med dess övriga verksamhet vidtaga lämpliga åtgärder särskilt genom anställande av extra personal, när förhållandena så påkalla. En förutsättning för att något härigenom skall vinnas är dock att de anslag, som för närvarande stå till jägmästarnas förfogande för extra bevakning, väsentligt höjas.

Vad angår ovannämnda för trakterna ovan odlingsgränsen före-

slagna bevakningskår, torde denna böra organiseras i nära överensstämmelse med de för länspolisens i allmänhet gällande grunder. Bevakarna, som lämpligen synas kunna benämnas länsvakter, böra sålunda tillsättas av länsstyrelsen samt stå under dess och vederbörande landsfiskals lydnad. Länsvakt bör åtnjuta polismans befogenhet och skydd. Instruktion för kåren bör upprättas genom länsstyrelsen efter samråd med vetenskapsakademien, på det dess särskilda synpunkter må bliva tillbörligen beaktade.

Det kan ifrågasättas, huruvida nämnda särskilda bevakningskår istället borde inordnas under skogsstaten. Detta synes emellertid de sakkunniga mindre lämpligt. Den tillsyn, varom här är fråga, torde mera vara att jämställa med vanlig polisuppsikt och ligger alltför mycket på sidan av skogsstatens egentliga verksamhet. Vissa av de marker, som bevakningen skulle avse, äro helt undandragna dess förvaltning, och inom återstående delar därav omhänderhar länsstyrelsen redan bestyren med deras ekonomiska tillgodogörande i viktiga avseenden. Enär trakterna ovan odlingsgränsen, vilka i stor utsträckning upptagas av de öde fjällområdena längs gränsen mot Norge, till största delen äro belägna ovan barrskogsgränsen äro, såsom jämväl från skogsstatens sida framhållits, skogsskötselns intressen där av föga betydelse. Den befattning, som skogsstaten tagit med dessa trakter, har fördenskull hittills varit högst obetydlig.

Vad i övrigt angår bevakningskårens verksamhet får man tillse, att de särskilda bevakningsdistrikten icke bliva alltför stora. Enär, såsom ovan framhållits, bevakningsmännen böra tjänstgöra två och två samt med hänsyn till kostnaderna antalet bevakare i möjligaste mån måste inskränkas, kan givetvis icke undvikas, att distrikten erhålla en avsevärd omfattning. De sakkunniga hava tänkt sig, att distriktens antal skulle i Norrbottens län bliva 4 och i Västerbottens län 3 samt att antalet länsvakter för närvarande skulle kunna begränsas till 8 i det förra länet och 6 i det senare. Länsvakt, som tjänstgör inom visst distrikt, bör berättigas att, då för överträdelsers beivrande så finnes nödigt, fullfölja sitt arbete även in på området för annat distrikt.

I avlöningshänseende synas länsvakterna böra jämställas med kronojägare och erhålla reseersättning enligt sjätte klassen i resereglementet. Det synes kunna ifrågasättas, huruvida icke, därest i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag jaktvårdsavgifter skulle införas för landets jägare, en del av kostnaderna för nu ifrågavarande ändamål kunde bestridas genom dylika avgifter. Enär emellertid bevakningen till huvudsaklig del skulle tillgodose nationalparkernas och lapparnas intressen

och mindre landets jaktvård i allmänhet, lär en sådan ordning näppe-
ligen böra tillämpas. I stället torde man böra tillse, i vad mån någon del
av kostnaderna kan gäldas genom arrendeavgifter, som komma lapparna
till godo för upplåtelser av jakt, fiske, bete och slätter å förevarande
områden. För närvarande uppgå väl ej dessa avgifter till större belopp,
men en ökning torde icke vara utesluten. De sakkunniga hava tänkt
sig, att framdeles av de för länsvakterna inom Västerbottens län upp-
kommande kostnader med undantag av rese-gottgörelser förslagsvis en
tredjedel skulle bestridas av medel, som inflyta genom arrendeavgifter.
Med hänsyn därtill att inom Norrbottens län fem betydande national-
parker skulle falla under länsvakternas tillsyn, synes där bidraget från
arrendeavgifterna böra något nedsättas, förslagsvis till en fjärdedel.

Emellertid torde icke sagda avgifter för närvarande vara tillräckliga
att bestrida nämnda andelar i kostnaderna. Under sådana omständig-
heter och ehuru de till lapparnas understödjande upprättade Norrbottens
och Västerbottens lappfonder icke äro avsedda att användas för beko-
stande av fasta årligen återkommande utgifter av ifrågavarande slag,
vilja de sakkunniga dock såsom en övergångsåtgärd föreslå att, i den
mån arrendeavgifterna icke räcka, vad som fattas må fyllas av nämnda
fonders avkastning. Skulle de sakkunnigas förhoppning om en framtida
stegring av arrendeavgifterna visa sig oriktig, torde till förnyad prövning
böra upptagas frågan, huruvida icke staten bör i sin helhet övertaga
kostnaderna för länsvakternas avlöande.

Övriga utgifter för bevakningen skulle bestridas genom särskilda
för ändamålet anslagna medel, därvid dock, vad angår kostnaderna för
bevakningen inom Norrbottens fjälltrakter, någon del av sagda kostnader
bör bestridas av medel avsedda för nationalparkernas vård.

*Särskild be-
vakning av
kusttrakterna.*

Utöver vad ovan omförmäls rörande förstärkande av jaktbevak-
ningen är av vikt framhålla det synnerliga behov, som förefinnes av
bättre bevakning i våra kusttrakter och vidsträckta skärgårdar, där det
på grund av svårigheterna att åstadkomma effektiv tillsyn av gammalt
varit dåligt beställt med jaktförfattningarnas efterlevnad.

De år 1907 tillkallade sakkunniga för avgivande av förslag rörande
åtgärder till skydd för vårt lands natur och naturminnesmärken fäste
uppmärksamheten vid detta förhållande, samtidigt som de anvisade en
utväg för erhållande av en bättre ordning.

I deras i december nyssnämnda år avgivna yttrande anföres (sid.
60) härutinnan bland annat följande:

»En grupp av statstjänstemän, som på ett verksamt sätt skulle

kunna bidra särskilt till skyddandet av naturlivet i våra kusttrakter och skärgårdar, är den i tullverkets tjänst anställda kustbevakningspersonalen och lotsarna. I synnerhet när det gäller att beivra och till åtal hos vederbörande åklagare anmäla de mångahanda överträdelser av gällande jaktbestämmelser, som tyvärr allt för ofta äga rum i kusttrakterna, skulle dessa tjänstemän på ett synnerligen verksamt sätt kunna biträda den reguljära åklagaremyndigheten, vilken av lätt insedda skäl har svårt att i dessa trakter utöva nödig jakttillsyn. En på lämpligt sätt till dem riktad anmaning i sådant syfte synes därför icke vara ur vägen.»

Detta uppdrag har sedermera vad beträffar Stockholms skärgård till en viss del fullföljts av svenska jägarförbundets avdelning för Stockholms stad och län, som 1917 ingick till lotsstyrelsen med en hemställan, huruvida icke styrelsen ville uppmana lotspersonalen att tillse, att överträdelser av jaktlagstiftningens bestämmelser till sjöfåglarnas skydd ej måtte äga rum. I skrivelsen framhölls, att fågellivet i våra skärgårdar utsattes för största fara att tillintetgöras, i synnerhet genom okynnesskytte och äggplundring, samt att det till följd av motorbåtars allmänna bruk vid dylika utrotningsfärder blir allt svårare att upprätthålla bevakning till skydd för sjöfåglarna.

Med anledning av denna skrivelse uppdrog lotsstyrelsen åt samtliga lotskaptenar att uppmana såväl lots- som fyrpersonalen inom vederbörandes distrikt att, i den mån sådant kunde ske utan men för tjänstens skötande, utöva tillsyn i ovannämnda hänseende. Lotskaptenerna skulle vidare meddela personalen, att svenska jägarförbundets nämnda avdelning förklarar sig gärna vilja, i den mån detta läte sig göra, genom penningbelöningar samt eventuellt på annat sätt söka visa sin erkänsla mot personer, som ägnade denna sak sitt intresse.

Slutligen hava nordiska djurskyddsföreningen, djurvännernas nya förening och svenska allmänna kvinnoföreningen till djurens skydd under år 1921 vänt sig till länsstyrelsen i Stockholms län med en skrivelse, vari framhållits, att det hejdlösa skyttet och den i stor utsträckning bedrivna äggplundringen hölle på att alldeles göra slut på havsbandets fågelliv, varjämte uttalades önskvärdheten av att det under fåglarnas häckningstid kunde anställas en särskild naturskyddspolis för det yttre skärgårdsområdet.

De sakkunniga hålla för sin del före, att det knappast kan anses vara till fylles med lotsstyrelsens ovannämnda uppmaning till lots- och fyrpersonalen utan att såväl nämnda personal som tullverkets kustbevakningspersonal borde anlitas i och för bevakningen på liknande sätt

som föreslagits beträffande länsskogvaktarna. Då emellertid jaktbevakning vid kusterna torde vara behöfelig egentligen endast under sommarhalvåret 1 april—1 oktober, borde den särskilda ersättningen åt bevakarna i detta fall kunna sättas något lägre än för bevakare inne i landet, exempelvis till 200 kronor om året, vilka kostnader synas böra bestridas genom jaktvårdsavgifter. Bevakningen synes i öfrigt böra ordnas så, att Kungl. Maj:t bestämmer huru många bland ifrågavarande personal må inom varje län uttagas för biträde vid jaktbevakningen, varefter vederbörande länsstyrelse efter samråd med resp. tull- eller lotsstyrelsen uttager för ändamålet lämpliga personer. Erinras må, att på flera lots- och fyrplatser personalen redan förut visat ett lofvärt intresse för jaktvård och fågelskydd. Så t. ex. har personalen vid Hävringe lotsplats sedan ett 20-tal år tillbaka utövat ett särdeles förtjänstfullt fågelskydd. Det gäller nu att bygga vidare på detta intresse genom att bereda de för fågelskyddet särskilt verksamma bland personalen ett mindre, fast lönetillägg, på det de skola ägna ytterligare uppmärksamhet åt hithörande förhållanden. Ett sådant uppdrag synes väl kunna förenas med personalens arbete i tjänsten, utan att denna behöver bliva lidande därav.

Åtgärder mot löst kringströvande hundar.

I syfte att bereda ökat skydd åt viltstammen infördes i jaktlagen, närmast med föranledande av en vid 1912 års riksdag i andra kammaren väckt motion, i vissa hänseenden skärpta bestämmelser till förekommande av skadegörelse av fritt kringströvande hundar. Nu gällande bestämmelser återfinnas i 19 § nämnda lag. Där stadgas i första stycket att, om hund, som jagar eller ofredar villebråd, löper lös i mark, där villebråd finnes, under tiden från och med den 16 mars till och med den 15 augusti, skall hundens ägare eller innehavare böta från och med 5 till och med 20 kronor, och är han tillika skyldig ersätta jakträttsinnehavaren skada, som därigenom må anses hava skett å villebrådet. Sker det å annan tid, vare hundens ägare eller innehavare ändock skyldig utgiva ersättning enligt vad nyss sagts. Vidare äger enligt andra stycket i paragrafen jakträttsinnehavaren eller hans folk rätt att upptaga hund, som löper lös i mark, där villebråd finnes, om hunden är sådan, att det kan antagas, att den jagar eller ofredar villebråd. Upptagen hund skall efter vissa angivna regler hembjudas ägaren, som, där han vill återfå densamma, är skyldig utlösa den med 5 kronor eller, där inom ett år före upptagandet hund, tillhörig samma ägare, blivit hos samma jakträttsinnehavare löst, med 10 kronor jämte ersättning varje gång för hundens föda och övriga kostnader. Löses ej hunden inom viss tid, är den förverkad.

Dessa skärpningar av förutvarande bestämmelser voro tvivelsutan synnerligen välbetänkta. Såsom i ovannämnda motion framhålles, är »den värsta skada, som kan tillfogas det matnyttiga villebrådet, att under dess fortplantningstid jakthundar löpa lösa uti jaktmarken». Det är, påpekas det vidare, »uppenbart, att sådana hundar vid dessa tider rent utav kunna ihjälbita och uppäta de allra flesta ungar av det mindre villebrådet». Emellertid tyckas dessa skärpta straffbestämmelser icke hava medfört åsyftad verkan, enär från snart sagt alla delar av landet förspörjas starka klagomål över den skada, som kringströvande hundar förorsaka. En förfrågan, som de sakkunniga i ämnet utsänt till samt-

liga jägmästare, giver också vid handen, att inom 76 revir skadan be-tecknats såsom avsevärd eller mycket betydande. Inom 32 revir angives den som mindre, och endast inom 20 av de revir, från vilka svar ingått, upptages den såsom obetydlig eller ingen. Beträffande dessa sistnämnda 20 revir är emellertid att märka, att icke mindre än 15 av dem äro belägna inom glest befolkade trakter i Norrland.

Det villebråd, som enligt föreliggande uppgifter företrädesvis och över allt tyckes vara utsatt för de kringdrivande hundarnas skadegörelse, är ruvande skogs- och fälthöns, deras ägg och ej flygga ungar samt dräktiga harhonor och späda harungar. Från reviren inom mellersta Norrlands, Bergslagens, Gävle—Dala och Smålands överjägmästardistrikt uppgives dessutom, att lösa hundar oroa och bortdriva älgarna från deras stånd samt ihjälbita älgkalvar. Enligt uppgifter från åtskilliga jägmästare inom Bergslagens och Smålands distrikt samt Västra, Östra och Södra distrikten göra dessa hundar skada på rådjursstammen, i det att de döda unga rålamm samt förfölja de äldre djuren, vilka i synnerhet vid hög snö med stark skare lätt falla offer för dem. Från Nedre Norrbottens och Bergslagens distrikt meddelas, att hundarna även oroa ruvande andhonor samt taga dem själva, deras ägg eller nykläckta ungar.

Förutom denna otvivelaktigt stora skada, som kringströvande hundar sålunda tillfoga det matnyttiga villebrådet, förorsaka de dessutom helt säkert också en icke ringa skada å en mängd på marken häckande smärre fåglar. I detta sammanhang må erinras om de jakt-sakkunnigas av 1908 yttrande, »att icke sällan en ruvande fågelhona, som skrämmer bort från redet, icke vidare återvänder och att även en till synes mycket oskadlig hund kan vålla sådan skrämsel.»

Till vad ovan sagts kommer vidare den betydande skadegörelse, som kringdrivande hundar inom vissa trakter av landet anställa på betande husdjur, företrädesvis får. Beträffande detta förhållande väcktes vid 1920 års riksdag av herr W. Bäckström i andra kammaren en motion (nr 6), avseende sådan skärpning i bestämmelserna angående okynneshund, att ett mera betryggande skydd bereddes får på betesmark. Andra lagutskottet vitsordade i sitt betänkande till fullo, att de skador och olägenheter, som på detta sätt uppkomme, voro avsevärda, varför utskottet ansåg, att kraftigare rättsmedel borde beredas för att inskränka husdjurs ofredande genom hund, samt tillstyrkte en i detta syfte av motionären begärd skrivelse till Kungl. Maj:t.

Enligt gällande bestämmelser beträffande okynneshund, som biter folk eller fä, sådana de lyda enligt lagen den 9 juni 1893 angående ändring i vissa delar av 22 kap. 6 och 7 §§ byggningsabalken,

må dylik hund ej vara lös; anträffas densamma å område, varöver hundens ägare eller annan, som har hunden i vård, ej äger förfoga, må den av en var dödas. Hundägaren skall fullt gällda den skada, som hund gör å hemdjur.

Frågan om kringdrivande hundars skadegörelse å hemdjur står givetvis nära nu föreliggande spörsmål rörande det hinder dylika hundar utgöra för jaktens bevarande och förkovran. De hundar, som på egen hand jaga och ofreda villebråd, anfalla och döda säkerligen ofta även får m. fl. mindre tamdjur. De sakkunniga anse emellertid, att detta samband icke är så starkt, att icke de båda frågorna kunna var för sig behandlas och lösas, i överensstämmelse med vad nu skett i lagstiftningen. Det vill synas, som om icke lika stor stränghet är motiverad, när det gäller villebråd som när fråga är om skador å människor och husdjur. De strängare påföljderna i senare fallet synas vara väl motiverade. Härtill kommer, att riksdagens skrivelse om skärpning av åtgärderna mot okynnesshund ännu är föremål för utredning inom justitiedepartementet.

Vad angår frågan om åtgärder till förekommande av de kringdrivande hundarnas skadegörelse å viltet, vilja de sakkunniga erinra, att orsaken till nämnda skadegörelse i första hand är att söka i den bristande vård och tillsyn, som många hundägare låta komma sig till last. Vål är sant, att tillsynen ofta försvåras därigenom att såsom gårdshundar o. d. i stor utsträckning hållas med stövar- eller hönshundras mer eller mindre uppblandade djur, vilka, då de lämnas åt sig själva, på grund av sin medfödda jaktinstinkt driva omkring i skog och mark samt oroa djurlivet och anfalla och ihjälbita snart sagt alla djur, som de överhuvud kunna komma åt. Denna omständighet torde emellertid böra snarare uppmåna till större försiktighet än leda till nedsättning av påföljderna för försummelse att taga vård om hundarna. Det har synts de sakkunniga, att den påkallade skärpningen i nuvarande bestämmelser synes främst böra rikta sig mot hundinnehavarna till förekommande av vårdslöshet från deras sida. De sakkunniga hava i överensstämmelse härmed huvudsakligen övervägt dels införande av en obligatorisk hundskatt och dels en förhöjning av de i 19 § jaktlagen bestämda böter för innehavare av hund, som driver lös i mark och skog.

Vad först beträffar obligatorisk hundskatt, så torde, enligt vad de sakkunniga inhämtat, hundskatt vara införd i landets flesta kommuner. Från 100 revir meddela jägmästarna, att dylik skatt allmänt utgår. Endast beträffande 15 revir säges hundskatt vara införd i allenast ett

mindre antal socknar. Skattebeloppen variera betydligt, från 2 till 25 kronor.

Det stora flertalet av de jägmästare, som yttrat sig i frågan, förorda införandet av en obligatorisk och, utöver de belopp som nu utgå, i allmänhet förhöjd hundskatt, under framhållande att därigenom hundarnas antal och säkerligen därmed också skadegörelsen avsevärt skulle minskas. Ehuru med viss tvekan hava jämväl de sakkunniga ansett sig böra förorda en dylik åtgärd. Visserligen synes med visst fog kunna sägas, att en obligatorisk hundskatt ur nu förevarande synpunkt drabbar orättvist, i det alla hundägare, även de som taga god vård om sina djur, ävensom många mindre bemedlade, för vilka hunden utgör en synnerligen värdefull hjälp vid hemmets eller tamdjurens bevakning, åläggas denna utgift. Häremot synes emellertid kunna invändas, att en dylik skatt otvivelaktigt tjänar att hålla nere hundantalet utan att, så framt den ej uppdrives allt för högt, innebära alltför stor olägenhet för den, som allenast vill hålla någon enstaka hund. Från en föreskrift om obligatorisk hundskatt böra emellertid undantagas lapparnas vid renskötseln använda hundar samt skogsstatspersonalens tjänstehundar. Att utsträcka undantaget än längre, exempelvis även till andra vallhundar, torde med hänsyn till kontrollen vara omöjligt och även i övrigt icke i samma mån påkallat som då det gäller de nomadiserande lapparna, vilka för sitt uppehälle äro hänvisade uteslutande till renskötseln samt för varje renhjords bevakning behöva ett flertal hundar.

Såsom lämplig skala för hundskattens belopp hava de sakkunniga föreslagit 5—30 kronor.

Beträffande den andra åtgärden mot de lösa hundarna, nämligen ytterligare skärpning i de nuvarande lagbestämmelserna, har även denna livligt förordats av så gott som samtliga jägmästare.

Gent emot bestämmelsen i 19 § första stycket jaktlagen har anförts, att bötesbeloppet, 5—20 kronor, vore allt för lågt och att det vore synnerligen svårt att uppskatta och bevisa storleken av den skada, som en hund anställer i jaktmarken, enär skadegörelsen icke blott består i att hunden möjligen ihjälbiter ett och annat djur utan också och kanske förnämligast däri, att den ofredar och bortskrämmar ett stort antal vilt samt spränger stånd och kullar. Vidare framhålla åtskilliga jägmästare, att befolkningens hundar inom vissa trakter ofta vore så lika varandra, att det vore synnerligen svårt att avgöra, vem en viss hund tillhörde.

Vidkommande föreskriften i samma paragrafs andra stycke, att jakträttsinnehavaren eller hans folk äger rätt att upptaga hund, som

löper lös i jaktmarken, och om vilken antagas kan, att den jagar eller ofredar villebråd, har framhållits, att det ofta är omöjligt fasttaga en kringströvande hund. Även jaktsakkunniga av 1908 betonade, att vissa och ofta de farligaste hundarna icke låta sig tagas av främlingar.

Tager man i betraktande å ena sidan omfattningen av den skada, som framförallt de hundar förorsaka, vilka driva omkring i jaktmarkerna under den tid, då djurens fortplantning äger rum och då ungarna äro små, samt å andra sidan bötesansvaret, så torde det vara tydligt, att böternas storlek ej stå i någon rimlig proportion till skadan och hundägarens försummelse. För att i någon mån medföra den verkan, som därmed avses, nämligen att hos likgiltiga hundägare inskräpa nödvändigheten att taga vård om sina hundar, torde bötesbeloppet böra avsevärt höjas. De sakkunniga hava därför ansett sig böra föreslå, att böterna sättas lägst till 10 kronor och att de vid upprepade förseelser må kunna höjas upp till 100 kronor.

Att en dylik åtgärd må vara ägnad att medföra en ändring till det bättre vinner stöd av den erfarenhet, som föreligger från vissa trakter i Norrland, där jämlikt bestämmelserna i 26 § i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige den bofasta befolkningen tillhöriga hundar, som kunna jaga ren, skola under tid, då lapparna med renar uppehålla sig i trakten, hållas bundna, när de icke användas till jakt. Överträdelse straffas med böter från och med 5 till och med 50 kronor. Jägmästaren i Pärälvens revir meddelar nu, att 50 kronor pläga ådömas i böter för sådana hundar, som driva ren, och att detta haft till följd, att befolkningen blivit mycket mån om att hålla sina hundar bundna under den tid, då de kunna göra dylikt ofog.

Härutöver synes även det lösenbelopp ägaren har att erlægga för upptagen hund böra något höjas.

I syfte att öka kontrollen över lösa hundar och därmed också möjligheten att avgöra vem en hund tillhör hava de sakkunniga slutligen föreslagit, att — i likhet med vad som enligt renbeteslagen föreskrivits beträffande de bofastas i lagen avsedda hundar under tider, då lappar med renar uppehålla sig i trakten — å hund skall vara fästad uppgift rörande innehavarens namn och hemort. Hunden bör jämväl vara försedd med märke, utvisande att hundskatt för året erlagts.

Från åtskilliga jägmästare har påyrkats rätt för jakträttsinnehavaren eller hans folk att skjuta hund, som upprepade gånger anträffats lös å hans jaktmark. En motsvarande rätt är, såsom redan framhållits, stadgad gent emot okynneshund, som biter folk eller få, och enligt gällande jaktlag i Danmark har den jaktberättigade befogenhet att,

efter tillstånd av jordägaren där han själv icke äger marken, därifrån, på vad sätt han finner lämpligast, avlägsna kringstrykande hund, när han förgäves sökt att upptaga densamma. Skulle hunden härvid taga skada eller omkomma, är hundägaren ej berättigad till någon ersättning.

En i denna riktning företagen skärpning i bestämmelserna angående löst kringdrivande hundar kunde otvivelaktigt i många fall vara synnerligen effektiv. De sakkunniga finna det dock betänkligt att tillstyrka en dylik rätt. Gent emot en allmän regel om rätt att döda i jaktmark kringlöpande främmande hund kan anmärkas, att det missödet kan inträffa även för en noggrann hundägare att hans hund någon gång sliter sig och strövar ut på egen hand. Han kunde då lätt ganska oförskyllt förlora sin törhända svärersättliga och dyrbara hund. Härjämte kan vara anledning befara, att en dylik regel kunde missbrukas och giva anledning till mycken missämja och stridighet samt att även jämförelsevis oskadliga hundar fölle offer för mindre nogräknade skyttar. Dessutom må erinras att, ehuru en dylik rättighet redan är medgiven beträffande okynneshundar, detta dock icke hindrat, att dessa alltjämt förorsaka en avsevärd skada på får och andra hemdjur. En bestämmelse att kringdrivande hund, som flera gånger träffats lös i jaktmark, utan vidare finge dödas, torde väl hava större skäl för sig. Men dels talar däremot i viss mån nyss nämnda omständigheter och dels synes frågan om bevisningen rörande hundens föregående uppträdande i marken lägga hinder i vägen mot införande av en dylik regel.

En annan åtgärd, som av de sakkunniga ifrågasatts, vore införande av skyldighet för hundinnehavare att hava hund bunden eller instängd i hundgård under villebrådets fortplantningstid samt senare under det ungarna växa upp. En generell regel härom synes emellertid i många fall opraktisk och torde i övrigt sakna varje utsikt att vinna tillämpning. Många hundar finnas nämligen, vilka på grund av ras eller dressyr äro i nu förevarande hänseende helt oskadliga. En stor mängd undantag skulle sålunda komma att få stadgas, och svårigheterna att på ett praktiskt sätt bestämma dessa och än mer att tillse, att föreskrifterna efterlevas, hava föranlett de sakkunniga att icke framkomma med något förslag i denna riktning.

Angående rätt att till riket införa och i det fria utsläppa för vår djurvärld främmande arter.

Hittills har importen och utsläppandet i det fria av för vår djurvärld främmande arter företagits utan varje kontroll, ofta såsom det tyckes mera såsom av en nyck än på grund av en målmedveten strävan, nästan alltid utan föregående sakkunnig utredning över utsikterna för och följderna av den nya djurartens spridning inom landet. Så har hit införts tysk hare, vilken såsom bekant gått väl till och spritt sig över sydligare delarna av landet, och vildkanin, vilken även vunnit en betydande spridning. Vidare har till de mellersta provinserna införts ryska harar, och försök hava gjorts med inplantering av kanadahjort, myskoxe, moripa, virginsk vaktel, tinamun m. fl.

Ur såväl vetenskaplig och naturskyddssynpunkt som även på grund av praktiska skäl hava de sakkunniga funnit önskvärt, att kontroll från statens sida utövas däröver, att främmande djurarter icke införas till riket för att utsläppas i det fria.

Den ursprungliga djurvärld, som vid en given tid finnes i ett land, är resultatet av en mängd under långa tidrymder samverkande och ännu endast delvis kända faktorer. För utredandet av åtskilliga vetenskapliga spörsmål angående lagarna för djurens spridning, deras inbördes afhängighet o. s. v. äger därför djurvärlden just i sin ursprungliga sammansättning ett mycket stort vetenskapligt värde. Även för naturskydds-saken är givetvis bibehållandet av den ursprungliga djurvärlden av synnerligen stort intresse, då detta just utgör föremål för ett av dess huvudsträvanden.

Visserligen är det sant, att djurvärlden med den fortskridande uppodlingen av landet undergår en småningom skeende förändring såväl med hänsyn till sin sammansättning som med hänsyn till de skilda djurarternas utbredning. Dessa förändringar äro oundvikliga och innebära icke någon direkt förfalskning av djurvärlden. De djurformer, som ej tåla de inträdda förändringarna, vika nämligen tillbaka, och de andra, som bättre kunna anpassa sig, stanna kvar, på samma gång som en del nya självmant invandra. Helt annorlunda ställer det sig vid en inplantering av främmande djurarter. Dessa äro ofta sådana som icke utan människans direkta ingripande någonsin hade kommit in i landet

och ingå sålunda icke såsom ett naturligt led i utvecklingen. Härtill kommer, att en dylik inplantering ofta är till direkt förfång för landets egen djurvärld, i det de inplanterade djurens utbredning sker på bekostnad av de inhemska arterna, med vilka de konkurrera om livsbehovet.

De sakkunniga vilja icke förneka, att dylika acklimatiseringsförsök i vissa avseenden även från vetenskaplig synpunkt kunna erbjuda ett visst intresse. Emellertid torde också från denna synpunkt nackdelarna av en okontrollerad inplantering vida överväga fördelarna. Genom korsning mellan den främmande och någon inhemska, närstående art kan nämligen det inhemska förut rena artbeståndet på ett icke alltid gynnsamt sätt uppblandas. Då denna korsning försiggår slumpvis utan möjlighet till nödig vetenskaplig kontroll, förlorar den i stort sett sin betydelse för vetenskapen, men leder däremot alltid till en direkt förfälskning av den inhemska djurvärlden.

De viktigaste erinringar, som kunna göras mot ett okontrollerat utsläppande av främmande djurarter, torde emellertid möta från praktisk synpunkt. Ofta har det visat sig, att djurarter, som inom sina ursprungliga utbredningsområden icke göra någon skada, inplanterade i en ny omgivning i vissa hänseenden ändra levnadsvanor eller föröka sig med en synnerligen stor snabbhet och därigenom kunna bli verkliga skadedjur. En mängd exempel härpå tala sitt allvarliga språk. De sakkunniga vilja i detta sammanhang endast erinra om vildkaninens spridning inom stora delar av de sydligaste provinserna i vårt land, där den är till högst betydande skada. Vidare må omnämnas bisamrättans införande till Böhmen. Vid Dobrisch utsläpptes, enligt uppgift 1906, fyra par bisamrättor. De förökade sig så hastigt, att deras antal 1914 uppskattades till 2 miljoner. Pälsen, som i bisamrättans hemland Kanada är värdefull, blev i Böhmen värdelös, och bisamrättan uppträdde dessutom som ett svårt skadedjur, i det den vållade stor förödelse i karpdammar, förstörde fiskrom och kräftor samt anställde omfattande gnagskador på broar m. m. Slutligen kunna med en importerad djurart införas sjukdomar, vilka sprida sig och förorsaka härjningar bland de inhemska djuren.

Gent emot de erinringar, som sålunda framställa sig mot främmande djurarters införande i riket, kan sättas den nytta ur national-ekonomisk synpunkt genom förökande av vårt viltbråd, som acklimatisering härstädes av vissa djurarter i gynnsamma fall kan medföra. Det är ej heller de sakkunnigas mening att hinder skola läggas för acklimatiseringsförsök med sådana djurarter, som ur en eller annan synpunkt kunna befinnas värdefulla och lämpliga för vårt land. Men det synes av förhållandena starkt påkallat, att, innan någon inplantering äger

rum, en sakkunnig utredning företages rörande de eventuella följderna av den nya djurartens spridning inom landet och att det sedan får bero på Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, huruvida rätt till inplanteringen bör beviljas.

Vidare synes, även sedan en främmande djurart med vederbörligt tillstånd införts och utsläppts på en plats inom landet, böra göras beroende av Kungl. Maj:ts förnyade prövning, huruvida samma djur må från sitt första spridningsområde överföras till annan trakt inom riket för att där utsläppas. Det förhållande kan nämligen lätt tänkas föreligga, att tillstånd beviljats till utsläppandet av ifrågakvarande art inom visst område, enär därstädes icke varit att befara skadegörelse genom djuret eller att detsamma kunde tänkas komma att giva upphov till korsning med någon närstående inhemsk art, men att samma gynnsamma förutsättningar icke föreligga inom viss annan del av landet. Tillika kan det vara önskvärt att förhindra, att en främmande djurart, som visat sig uppträda skadegörande på den plats, där den inplanterats, icke vidare genom överföring till annan plats får utbreda sig inom riket.

Från införsel förbud av nu ifrågakvarande slag böra emellertid undantagas djur, som äro nödvändiga för den vetenskapliga forskningen och undervisningen. De, som infört dessa djur, böra givetvis vara ansvariga för djurens vård, så att de ej utkomma i det fria och förvildas.

Åtgärder i förevarande syfte äro i övrigt icke okända här i landet. Genom en kungörelse den 3 mars 1916 meddelade sålunda Kungl. Maj:t förbud tills vidare mot införsel till riket av bisamrätta i levande tillstånd. Tydligt är emellertid att, om intet allmänt hinder uppställes för främmande djurarters införande, ett dylikt för enstaka fall givet förbud lätt kan komma för sent, så att djuret under tiden redan utsläppts och spritt sig här i landet.

Ovannämnda motivering för ett förbud att i riket inplantera främmande djurslag har här intagits i huvudsak med tanke på däggdjur och fåglar, vilka i detta sammanhang äro förmål för de sakkunnigas behandling. Motsvarande resonemang gäller emellertid givetvis även fiskar m. fl. djur. Gemensamma bestämmelser i ämnet synas förden skull böra upptagas i en särskild kungörelse, vartill förslag framlägges.

Bestämmelserna hava givits karaktären av ett förbud mot införsel till riket av levande vilda djurarter. Att inskränka stadgandet allenast till ett förbud mot att i det fria utsläppa djuren torde icke vara till fyllest bland annat med hänsyn därtill, att det lätt kan inträffa, att djur, som hållas instängda eller eljest i fångenskap, kunna utan innehavarens avsikt komma lösa utan att sedermera kunna infångas.

Statsförvärv av skyddsområde på Öland.

I riksdagens ovan omförmälda skrivelse den 8 april 1916, som ligger till grund för de sakkunnigas uppdrag i vad detsamma avser beredande av skydd för vissa fågelarter, anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte, efter verkställd utredning, vidtaga lämpliga åtgärder till skyddande av sådana fågelarter, för vilka ur naturskyddssynpunkt och med hänsyn till deras betydelse för lant- och skogshushållningen beredande av skydd finge anses önskvärt samt, därest för ändamålet riksdagens medverkan erfordrades, därom till riksdagen inkomma med förslag.

Till vinnande av nu angivna syfte hava de sakkunniga föreslagit inskränkning av rätten att använda sax som fångstmedel samt åtskilliga fridlysningsåtgärder m. m. Men härutöver synas vissa direkta anordningar vara av nöden för skyddande av en del mera sällsynta fåglar, vilkas försvinnande ur vår fauna i annat fall torde vara att inom kort emotse. Härmed avses särskilt vissa, ofta kolonivis häckande fåglar, vilka för sin fortplantning här i landet äro bundna vid några fåtaliga lokaler med för dem särskilt lämpliga naturförhållanden. I samma mån som dylika platser försvinna eller omdanas, i samma mån ökas faran för ifrågavarande fåglars utdöende. Det enda fullt effektiva sättet att skydda dessa fåglar mot utrotning torde bestå i fullständig fredning av något eller några områden, där fåglarna hava sitt hemvist och där naturen sålunda lämnas orörd och fåglarna fortfarande kunna finna alla nödiga betingelser för sin trevnad och förökning.

Dylika skyddsområden hava redan länge funnits på flera ställen utomlands och även i vårt land hava åtskilliga åtgärder efter hand vidtagits för skyddande av ett mera rikt och egenartat fågelliv eller för bevarande av sällsynta fåglar. Sålunda må nämnas den för sitt rika fågelliv bekanta holmen *Måkläppen* med kringliggande vattenområde utanför Falsterbo, vilken på föranstaltande av föreningen för skyddande av Måkläppens fågelfauna senast genom kungörelsen den 10 mars 1922 blivit fridlyst då intill utgången av år 1928, *strandområdena vid Malmö, Lomma och Limhamn*, skyddade med ägarnas medgivande av Malmö jaktskyddsförening och föreningen Sylvia, Limhamns djurvänner, skäret

Lägerholmen utanför Kristianstad, som på begäran av lotsstyrelsen den 31 december 1913 fridlysts enligt lagen angående naturminnesmärkens fredande, *Hallands Väderö* med kringliggande holmar och skär, där fågellivet skyddas genom Skånes naturskyddsförening, *en häckplats för en hägerkoloni* å hemmanen Sjö och Dughult i Ullareds socken, Hallands län, fridlyst den 6 december 1915 enligt nämnda lag, ett lövängsområde, kallat *Näktergalslunden*, å hemmanet Ockes i Öja socken på Gottland skänkt till svenska naturskyddsföreningen och fridlyst den 28 juli 1914 enligt samma lag huvudsakligen såsom häckplats för näktergalar, *Stora Karlsö* väster om Gottland, skyddad allt sedan början av 1880-talet av ägaren, Karlsö jakt- och djurskyddsförenings aktiebolag, varjämte genom kungörelsen den 11 april 1913 all jakt efter sjöfågel tillsvidare förbjudits å omgivande vattenområde, den ej långt från sistnämnda ö belägna *Lilla Karlsö* jämte däromkring liggande vattenområde, varå fågellivet fridlysts genom kungörelsen den 6 december 1907, vidare ön *Kåreholm* i Löts socken, Öland, fridlyst mot beträdande under tiden den 1 april—den 20 juli, *Ölands södra udde*, tillhörande Ottenby kungsladugård, fridlyst mot beträdande, varjämte genom kung. den 10 febr. 1922 jakt förbjudits å vattenområdet däromkring, den s. k. *Hemfjärden* av Hjälmaren vid Örebro, där genom kungörelsen den 19 aug. 1921 jakt på fågel förbjudits intill utgången av år 1925, dock att duv- och sparvhök, korp och kråka fortfarande skulle få där skjutas under tiden den 1 oktober—den 31 mars, de så kallade *Sundsskären* jämte området däromkring i Svartlögafjärden i Blidö socken, *Björkskärs och Lilla Nassa skärgårdar* i Värmdö socken samt skären *Höggrund, Tallhällan, Lovan, Malören* och *Rönn* jämte området däromkring i Öregrundsgrepen inom Forsmarks socken, samtliga inom Stockholms län, varå fågellivet på framställning av ägarna blivit fridlyst genom särskilda kungörelser den 19 juni 1919 och den 30 juli 1921, samt slutligen det vid kusten av Nordmalings socken i Västerbottens län belägna skäret *Bonden*, å och omkring vilket enligt jaktstadgan all jakt å tordmule är tills vidare förbjuden.

Till fågelskyddsområden kunna slutligen även räknas de i överensstämmelse med kungl. breven den 12 februari 1869 och den 3 maj 1870 till skydd för ejderfågeln fridlysta skärgårdsområdena inom Östergötlands, Kalmar, Kristianstads och Gottlands län.

Vid övervägande av de ytterligare åtgärder för bildande av fågelskyddsområden, som kunna anses av behovet påkallade, hava de sakkunnige framför allt kommit att rikta sin uppmärksamhet på tre hos oss mycket sällsynta fågelarter, nämligen *rödspoven* eller *långnåbban*,

dvärgmåsen och svarta tärnan, av vilka den förstnämnda häckar endast på några få lokaler på Öland, där även de två sistnämnda hava sina förnämsta häckplatser inom landet. Samtliga nyssnämnda fågelarter äro visserligen sedan 1912 totalfridlysta på Öland enligt § 11 i lagen angående naturminnesmärkens fredande, men då de för sitt fortbestånd äro helt och hållet beroende av de få ännu kvarvarande öländska mossarna, har det synts i högsta grad angeläget att någon av dessa, innan nya torrlägningsföretag göra det försent, blir bevarad såsom fågelskyddsområde.

Med föranledande härav ingingo de sakkunniga till Kungl. Maj:t med anhållan om bemyndigande för författaren Bengt Berg såsom särskild kännare av fågellivet på Öland att verkställa en utredning om statsförvärv av en lämplig öländsk mosse som fågelskyddsområde.

*Författaren
Bengt Berg.*

Sedan Berg med anledning av denna framställning förordnats att i nu förevarande hänseende biträda de sakkunnige, har han till uppdragets fullgörande avgivit följande utlåtande:

»Öland har av ålder varit berömt för ett inom vårt land enastående rikt fågelliv. Man kan säga att detta fågelliv företett två helt olika intresseområden. Dels ha öns långgrunda kuster, särskilt eftersommar och höst, utgjort en samlingsplats för de skaror av flyttande fåglar, särskilt vadare, vilka från nordligare delar av Europa söka sin väg genom Östersjöbäckenet. Dels ha de, inom grunda sänkor å öns platå liggande sank- och träskmarkerna, under häckningstiden omkring maj, juni och juli hyst ett stort antal fåglar av sådana arter, vilka inom vårt land i övrigt varit och äro sällsynta. Det rika fågellivet på kusterna under flyttningen har ofta inför allmänheten undanskymt förekomsten av dessa, givetvis långt mer fåtaliga häckande fåglar i myrarna, och, då den stora strömmen av flyttfåglar alltjämt vid ön synes oförminskad, har man lätt förbisett, att fågellivet i myrarna under senaste årtionden minskats därhän, att fara för utdöende av vissa sällsynta fågelslag nu föreligger.

Möjligheten att förebygga ett sådant utdöende synes numera endast kunna ernås genom fullständig fredning av ett av de myrområden, där de sällsynta fåglarna äga sitt hemvist, och en fullständig fredning torde å sin sida endast kunna erhållas genom inköp och bevakning av området.

De s. k. öländska fågelmyrarna hava huvudsakligen varit belägna inom östra och norra delar av ön. Särskilt talrika hava de varit inom socknarna Gärdslösa, Bredsättra, Egby, Löt, Alböke, Föra och Persnäs.

Inom sydligare delar av Öland hava visserligen funnits ett antal s. k. mossar, men, oavsett att de flesta av dem redan äro utdikade, synes fågellivet inom dem ej hava varit så rikt som å norra Ölands myrområden. Inom de nämnda socknarna på norra Öland fanns ännu för ett tjugotal år sedan ett betydligt antal sumptrakter, vilka motsvarade begreppet en öländsk fågelmyr. Det övervägande flertalet av dessa ha emellertid blivit sänkta, i flera fall utan synbar vinst för jordbruket, och för närvarande torde endast återstå tre öländska fågelmyrar att räkna med för den sällsynta fågelvärldens bibehållande.

En öländsk fågelmyr ter sig i regel som en mycket grund vattensamling omgiven av vidsträckta sankmarker, täckta av en rik och tät vegetation, huvudsakligen s. k. *ag* (*Cladium*). Dessa sankmarker, vilka längre ut gärna antaga formen av gungfly, något som för vadare är särdeles lockande, övergå i regel direkt i kringliggande betesmarker med insprängda enstaka åkertegar.¹

De fågelarter, vilka äro särskilt värda uppmärksamhet inom ett av de så beskaffade myrområdena på Öland, äro:

Sällsynta för vårt land:

Stora långnäbban (*Limosa ægocephala*)²

Svarttärnan (*Sterna nigra*)

Dvärgmåsen (*Larus minutus*).

Av dessa tre är dvärgmåsen även funnen häckande på Gottland på en lokal i vår tid. Svarttärnan likaså på flera lokaler, långnäbban numera troligen endast här. Men alla tre kunna till sitt fortbestånd inom vår fauna anses beroende av, huruvida någon av dessa Ölandsmyrar kan räddas eller icke.

Utom dem äro följande fågelarter inom dessa Ölandsmyrar ur skyddssynpunkt värda beaktande:

Kärrdoppingen (*Podiceps auritus*)

Brushanen (*Machetes pugnax*)

Skedanden (*Anas clypeata*)

Årtanden (*Anas querquedula*).

I övrigt bebos en sådan myr av:

Skrattmåsar (mängd), Enkla beckasiner (mängd), Rödbenta snäppor (mängd) samt i mindre antal av Gräsand, Vigg, Rödhalsad dykand (stundom Bergand), Vattenrall, Sothöna, Grönbent sumphöna (i tilltagande), Småfläckig sumphöna samt mera oregelbundet av andra vadare

¹ I mitt bifogade arbete »Sällsynta fåglar» har jag mera ingående sökt skildra en sådan »fågelmyrs» natur.

² Av nu återstående myrar endast funnen häckande vid tvänne.

och simfåglar, vilka hava mindre intresse ur svensk naturskyddssynpunkt.

De tre myrar, vilka ännu på Öland i större utsträckning äga detta fågelliv, äro:

Bägby eller *Runsbergamossen* inom Gärdslösa socken,

Loftamossen med angränsande mera värdelösa myren Marsjö inom Föra socken,

Hornby eller *Knisa mosse*, belägen vid Knisa by, men tillhörande byn Lilla Horn inom Persnäs socken.

Av dessa tre (någon annan myr att föreslå till naturskydd på Öland känner jag ej) har *Hornby mosse* det rikaste fågellivet av de sällsynta arterna. Den har därjämte den ojämförligt vackraste belägenheten, omgiven av ödsliga »allvars»marker. Den är av de tre den mest typiska Ölandsmyren.

Loftamossen är mindre, har ej så rikt fågelliv, men även den väcker belägenhet.

Runsbergamossen avviker något från de två andra, dels genom att den saknar vattenspegel, dels genom att den är söndersplittrad av inlagda åkertegar och stengärdesgårdar. Den är dessutom föreslagen till avdikning och torde ur jordbrukssynpunkt hava större värde än de båda tidigare nämnda.

Dess fågelliv saknar dvärgmåsen (det är jag undersökt den) men torde i övrigt kunna jämföras med *Hornby mosses*.

Från naturskyddssynpunkt må utan tvivel Hornby mosse ställas i främsta rummet.

Inför frågan om förvärvande av endera förtjänar det framhållas att *Runsbergamossen* vid exempelvis expropriation torde visa ett högre värde än någon av de övriga, icke emedan själva mossen vid avdikning torde giva värdefull jord inom sin yta, utan emedan dess avdikning synes medföra betydande befrielse från vattenskadorna på kringliggande åkerfält. Denna årliga skadegörelse, som vid ett bibehållande av fågellivet (vilket är ogörligt utan bibehållande av vattenståndet) bleve permanent, skulle icke allenast fördyra förvärvet, utan även göra hela skyddsärendet impopulärt bland befolkningen.

Vid de två andra förslagsvis nämnda mossarna förefaller möjligheten till avdikning med vinst för jordbruket ringa. Jordägarna framhålla själva beträffande dessa mossar, att de för hemmanen huvudsakligen hava värde såsom betesmark och även något såsom slätteräng. Inför fråga om inköp överdrives emellertid detta värde betydligt av jordägarna. Det antal kreatur som får bete inom vardera mossens om-

råde är ganska ringa, och djuren i allmänhet små och klena, varför betet beräknat efter detta faktiska tillgodogörande ej torde kunna nå något avsevärt kapitalvärde.

Förutom betet och slåttern (av mindre värdefulla foderväxter såsom *Carex* o. d.) kunna jordägarna vid Hornby mosse visa på något fiske i klarvattnet såsom värde. Detta värde torde emellertid vara ringa. Några få ryssjor av minsta storlek samt möjligen något kastat nät, torde vara de enda fiskredskap, vilka där komma till användning.

Den vinst ur naturskyddssynpunkt, som skulle följa ett statligt förvärv av en Ölandsmyr, bleve omfattande.

Dels bevarades därigenom åt eftervärlden ett säreget och (om valet fölle på Hornby mosse) i sin ödslighet naturskönt och för Öland synnerligen karaktäristiskt landskap av sådan art som alltmera blir sällsynt. Dels bevarades samtidigt ett rikt provstycke av den säregna växtvärld, som med de öländska och gottländska myrmarkernas hastiga avdikning hotar att försvinna från vårt land.

Dels utgör en av dessa myrar i närvarande tid en av de få platser, där förut nämnda, inom vårt land numera så sällsynta fågelarter hava sitt hemvist. Det har förut visat sig att vid avdikning av andra närliggande myrkomplex en stor del av där häckande individer av dessa arter sökt sig nästa vår till de ännu orörda myrarna och där ökat stammen. En sådan ökning på en enda punkt (alltså ett uppsamlande av de element, vilka ännu återstå att med avdikning fördriva från övriga öländska häckplatser för dessa arter) skulle gynnas genom ett statligt förvärv med åtföljande bevakning, enär det visat sig, att dessa fågelarter vid sina numera fåtaliga häckplatser hotas, icke blott av avdikning, utan även av olaglig äggplockning samt delvis av en jakt under olaga tid, som det, med stöd av nuvarande svaga jaktlagstiftning, visat sig omöjligt att stävja. Det har tidigare visat sig att fullständigt skydd på någon sådan enstaka av vissa sällsynta fågelslag eftersökt plats medfört icke blott fullständigt bevarande av fågelstammen där, utan även en överraskande rik ökning. För en sådan fullständig fredning är, av de tre ifrågavarande myrarna, även den s. k. *Hornbymossen* den avgjort lämpligaste, av flera skäl. . . Dels innehåller den den största omväxlingen av olika slags träsknatur och erbjuder därför de olika för skydd eftersträvansvärda fågelarterna de bästa betingelserna. Dels är denna mosse minst störd av människors närhet i dagligt arbete och boningar. Dels är den lättare för en bevakare att överblicka, genom landskapets öppenhet. Dels finnes vid dess sydvästra del en torplägenhet som vore lämplig att förvärva till

bevakaren. Dels innehöll den under föregående flera år den enda koloni av dvärgmåse (8 à 10 par) som torde finnas på Öland. Dels är den f. n. rikast försedd med stam av svarttärnor och långnäbbor. Dels har den i mindre grad än de båda andra visat sig överbefolkad av skrattmåsar (en fågelart som av sakkunniga anses lätt bliva för stark inom ett sådant naturskyddsområde där den trives).

Med stöd av vad ovan anförts får jag till statlig inlösen föreslå *Hornby mosse*, såsom den, enligt vad jag kunnat pröva, ojämförligt lämpligaste av de ännu återstående s. k. 'öländska fågelmyrarna'.»

De sakkunniga.

De sakkunniga instämna till fullo med författaren Berg rörande önskvärdheten såväl av ett statens förvärv av en mosse på Öland för vinnande av ett skyddsområde för därvarande talrika sällsynta fågelarter samt det rika fågellivet i övrigt som därav att Knisa eller Hornby mosse, vilken uppenbarligen ur olika synpunkter är för ändamålet synnerligen lämplig, utväljes till dylik reservation.

Denna mosse, över vilken extra lantmätaren Bertil Rydbeck upprättat karta med beskrivning, äger en areal av 61 har 24 ar 98 kvadratmeter. Då de sakkunniga i likhet med Berg anse, att skyddandet av de sällsynta fåglarna i nämnda mosse icke blir effektivt med mindre mossen med äganderätt förvärfvas av staten, hava de sakkunniga till ledning vid köpeskillingens bestämmande låtit statens lantbruksingenjör C. J. Kling verkställa en värdering av mossen. Kling uppskattar värdet av den del av mossen, som lämpligen bör förvärfvas av staten, till 25,557 kronor 94 öre.

Vid de förhandlingar, som förts mellan de sakkunniga och vederbörande jordägare rörande eventuellt inköp av Knisa mosse, hava de senare uppställt följande villkor: 1) rätt till mulbete i mossen för jordägarnas kreatur efter den 1 juli årligen, 2) rätt för jordägarna att efter den 15 juli årligen å mossen skörda starr och ag, då så är för jordägarna nödvändigt, 3) en köpeskillning av 32,000 kronor. De under 1 och 2 angivna rättigheterna borde i mossen intecknas såsom servitut. I köpet inginge icke den av Bengt Berg omnämnda av honom såsom vaktarbostad avsedda torplägenheten.

Med anledning av nämnda villkor har en närmare undersökning företagits av de sakkunniga rörande möjligheten av ett godkännande av jordägarnas villkor. Genom statens förvärv av mossen skulle jordägarna förlora all sin betesmark, så att de därefter skulle bliva nödsakade att på annat sätt under betestiden skaffa foder åt sina kreatur. Vid sådant förhållande och då enligt Bergs och andra specialisters utsago

fågellivet ej synes lida något mera nämnvärt förfång, om kreaturen tillätes beta i mossen efter den 1 juli, vilja de sakkunniga tillstyrka antagandet av ifrågavarande villkor, under förutsättning att betesrätten inskränkes att avse allenast jordägarnas egna kreatur. Däremot synes jordägarnas framställning om rätt till fodertäkt från mossen icke böra bifallas. En sådan rätt skulle utan tvivel föranleda vantrevnad för fågellivet i mossen, vilket måste oroas genom slätterfolkets uppträdande därstädes. Med hänsyn till de svårigheter, som komma att drabba jordägarna genom förlust av kreatursbete och slätter, anse de sakkunniga, som hysa förhoppning om att trots den föreslagna ändringen i köpevillkoren ett inköp kan komma till stånd, den begärda köpeskillingen icke oskälig, även om den synes ganska hög.

Med stöd av det sålunda anförda hemställa de sakkunnige, att åtgärder måtte vidtagas för förvärv åt staten av Knisa eller Hornby mosse å Öland samt att, sedan dylikt förvärv skett, uppdrag måtte lämnas vetenskapsakademien att ombesörja den framtida vården av det inköpta området.

Detta bör inhägnas och ställas under bevakning. Med hänsyn till den mindre omfattningen av det skyddsområde, varom här är fråga, samt kostnadsfrågan synes bevakningen åtminstone försöksvis böra uppdragas åt någon pålitlig, i närheten boende person. För ändamålet synes ett lämpligt belopp böra ställas till vetenskapsakademiens förfogande.

Önskvärt skulle väl vara, om än fler fågelreservationer kunde upprättas inom landet, och flera platser finnas som med hänsyn till sitt säregna fågelliv vore i hög grad förtjänta att såsom sådana bevaras; men hava de sakkunniga, särskilt med hänsyn till nu rådande ekonomiska förhållanden samt då faran att komma för sent icke någonstädes torde vara så överhängande som beträffande det öländska fågellivet, ansett sig icke böra framkomma med ytterligare förslag i sådant hänseende.

Åtgärder för beredande i statens skogar av häcknings- och skyddsplatser för vissa fåglar.

*Boträd och
holkar för
hålbyggande
fåglar.*

Såsom redan framhållits (sid. 211, 220, 249 m. fl.) är nedgången i antalet av en del fågelarter i hög grad beroende på den minskade möjligheten för dem att finna lämpliga häckplatser. De fågelarter, som reda sina bon i ihåliga träd, såsom ugglor, skogsduva, stare, blåkråka, härfågel, göktyta, rödstjärt, flugsnappare, nötväcka, mesar och hackspettar m. fl., hava förr, då dylika träd talrikt funnos i skogarna, kunnat utan svårighet finna lämpliga häckplatser. Men med den i allt större omfattning bedrivna rationella skogsvården borthuggas i första hand dessa träd, och därmed berövas också nämnda fåglar inom stora delar av vårt land möjlighet att finna häckplatser och måste därmed också minskas i antal. Detta är så mycket mera beklagligt, som en del hålbyggare äro synnerligen nyttiga för lantbruket, skogsskötseln och trädgårdsodlingen och därför också åtnjuta lagstadgat skydd. Det torde vara sannolikt, att på dessa fåglars antal borthuggandet av boträden inverkat långt mera decimerande än den direkta förföljelse, för vilken de varit utsatta i vårt land.

De ihåliga träden torde icke representera något synnerligen stort ekonomiskt värde, vadan det allmänna icke torde tillskyndas någon mera kännbar förlust, om åtminstone en del av dessa träd, i all synnerhet sådana i vilka mera sällsynta fåglar, t. ex. blåkråka och härfågel, häcka, finge kvarstå i statens skogar. Härvid bör man ock taga i betraktande, att, såsom redan framhållits, de flesta hålbyggarna äro för skogarna av en icke ringa betydelse, och det kan ifrågasättas, huruvida det icke just för en rationell skogsvård borde vara angeläget att söka så mycket som möjligt befordra dessa fåglars förökning, även om detta skulle ske genom att i stor utsträckning spara de ihåliga träden.

Borttagandet av de gamla ihåliga träden har givetvis varit motiverat därav, att deras kvarlämnande ansetts kunna medföra en viss fara för de övriga träden i skogsbeståndet. Detta torde dock icke alltid vara fallet. Tvärtom synes i allmänhet föga olägenhet vara förenad därmed.

De sakkunniga hava i ämnet inhämtat yttrande av föreståndaren för entomologiska avdelningen vid statens skogsförsöksanstalt, professorn I. O. H. Trägårdh. I detta yttrande anför professor Trägårdh bland annat: En av de viktigaste metoderna att bekämpa skadeinsekterna vore den s. k. biologiska metoden, d. v. s. man betjänade sig av de faktorer, som i naturen begränsade skadeinsekternas förökning, vare sig fråga vore att importera rov- eller parasitinsekter till deras bekämpande eller att förhindra utrotandet av insektätande fåglar. Ur denna synpunkt hörde också till rationell skogsvård vidmakthållandet av våra insektätande fåglar i skogen. Några undersökningar över deras betydelse i vårt land vore visserligen ej gjorda, men från Tyskland föreläge utförliga sådana. Vidmakthållandet av fågelfaunan kunde ske antingen genom kvarlämnande av tillräckligt antal lämpliga boträd eller genom uppsättande av fågelholkar. Mot kvarlämnande av döda träd skulle man visserligen kunna invända, att det ur skogsentomologisk synpunkt vore önskvärt, att dessa avlägsnas så fort som möjligt, innan de skadeinsekter, som ynglade i dem, hunnit utvecklas och lämna dem. Den tidrymd, under vilken denna åtgärd vore effektiv, vore emellertid alltför kort — ett par månader — för att den över huvud taget kunde praktiseras i fråga om de talrika tillfällena, då enstaka träd torkade till följd av vissa insekters angrepp. Vid vissa tillfällen däremot, då uppmärksamheten särskilt riktades på insekternas härjningar, vore förevarande åtgärd utförbar och finge naturligtvis ej försummas. Enstaka angripna träd, och det vore väl närmast dessa, varom i detta sammanhang vore fråga, upptäcktes i regel ej förr än skadeinsekterna övergivit dem. *Det vore därför ur skogsentomologisk synpunkt fullkomligt likgiltigt, om dessa torra träd avlägsnades eller ej, ty inga skadeinsekter utrotades genom trädens nedhuggande.* Tvärtom syntes det vara stora skäl för att låta en del av dem stå kvar såsom boträd för fåglar. Vid valet av de träd, som lämnades kvar, finge man naturligtvis taga hänsyn till deras placering i beståndet, så att ej de träd, som stode hindrande i vägen för uppväxandet av andra träd, finge stå kvar.

I sådana skogar, där ihåliga träd icke finnas eller icke förekomma i tillräcklig mängd, bör, där så anses lämpligt, genom skogsstatens försorg utsättas holkar för att bereda de hålbbyggande fåglarna ökade möjligheter till häckning. Järnvägsstyrelsen har redan genom cirkulärskrivelse 1914 till distriktsförvaltningarna fäst vederbörande tjänstemäns uppmärksamhet på önskvärdheten därav, att inom järnvägarnas plan-

teringar uppsättas lämpliga fågelholkar. Kostnaderna härför bestridas av statens järnvägar.

Av dylika häckholkar finnes en stor mängd olika typer. De sakkunniga erinra endast om de av friherre von Berlepsch konstruerade modellerna, vilka i Tyskland vunnit en stor spridning och inom åtskilliga stater genom de respektiva statstjänstemännens försorg uppsättas och underhållas i staten tillhöriga skogar.

För att erhålla holkar till ett billigt pris skulle det möjligen kunna vara lämpligt att för statens räkning låta dylika förfärdigas vid något eller några av våra fängelser eller offentliga arbetsinrättningar. Materialet till dem, som i stor utsträckning utgöres av lämpliga grenar, kunde vid avverkningen i statens skogar tillvaratagas och sålunda tillhandahållas utan nämnvärd kostnad.

*Boträd för
vissa rovfåglar m. fl.*

En annan grupp av fåglar, som väl icke häcka i ihåliga träd men dock för sin häckning äro i behov av särskilda boträd i skogarna, utgöra de flesta dagrovfåglar, korp, storkar och hägrar m. fl. Dessa fåglar bygga i allmänhet sina bon i höga och gamla träd samt häcka sedan i dessa år efter år. Då dessa träd borthuggas, lämna ofta de däri häckande fåglarna trakten helt och hållet. Så kan t. ex. framhållas, att havsörnen, som ännu för några år sedan häckade på Ridön i Mälaren, försvunnit från ön och därmed också möjligen såsom häckfågel från Mälaren i dess helhet, sedan det träd nedhuggits, vari örnparet länge haft sitt bo. Enär åtskilliga i träd byggande fåglar, såsom rovfåglarna, tillika varit och alltjämt äro utsatta för en intensiv förföljelse, på samma gång som de genom borthuggning av boträden i många fall berövas möjligheten att häcka, är det tydligt, att deras antal snabbt minskas.

Skola de för en del av nämnda fåglar föreslagna skyddsåtgärderna hava någon utsikt att medföra avsedd verkan, är det nödvändigt, att samtidigt också beredes dem god tillgång på lämpliga boträd. När det gäller mera ömtåliga arter, läres det även bliva nödvändigt att behålla icke blott själva boträdet utan jämväl en del kringstående träd. Frågan om bibehållande av boträd av ifrågavarande slag innebär visserligen en större uppoffring från statens sida än beträffande de ihåliga träden, enär de förra mängen gång torde vara rätt värdefulla. Då emellertid de fåglar, som det här företrädesvis gäller, numera äro synnerligen fåtaliga, torde icke heller värdet av deras boträd kunna vara av synnerlig betydelse, i varje fall icke större än att staten synes böra vidkännas denna utgift för dessa mera sällsynta fåglars bevarande åt vår djur-

värld. Vissa fåglar, såsom vråkarna och tornfalken, äro i övrigt så nyttiga för skogarna, att den nytta de göra kan anses i någon mån ersätta den uppoffring, som sparandet av deras botråd möjligen innebär¹⁾.

Vidare vilja de sakkunniga fästa uppmärksamheten vid ytterligare en omständighet, som sannolikt bidragit till minskningen i vissa fågelarters antal. Vid den rationella skogsvården borthugges i stor utsträckning den snåriga undervegetationen. Härigenom berövas en del av våra smärre skogsfåglar sina naturliga häcknings- och tillflyktsorter, och de draga sig därför undan från skogar, inom vilka de förut uppehållit sig. Då de flesta av dessa snårbyggare äro nyttiga och därför enligt fridlysningsförfattningarna åtnjuta skydd under häcktiden samt dessutom såsom sångfåglar skänka liv och behag åt skogarna, synes det de sakkunniga önskligt, om snårvegetationen finge inom lämpliga områden av skogsbestånden ostört utbilda sig, eller, där sådan vegetation ej finnes, ditplanterades. Även beträffande denna åtgärd har järnvägsstyrelsen, meddelande nr 1 år 1914, påpekat vikten av att i planteringsanläggningarna vid statens järnvägar anordnas busksnår, som kunna bilda tillhåll för sångfåglar och insektätande småfåglar.

Bibehållande av snårvegetationen på vissa ställen i skogarna.

¹⁾ Domänstyrelsen har i cirkulärskrivelse den 2 november 1920 framhållit *dels* önskvärdheten av att, där så utan olägenhet för bevarande av stammen av matnyttigt vilt på viss trakt kan äga rum, vid avverknings å de allmänna skogarna sådana träd som utgöra boplats för örn, glada samt, å vissa orter, där så kan befinnas lämpligt, även fiskgjuse tillsvidare lämnas orörda, *dels* angelägenheten av att dessa ävensom andra särskilt sällsynta fåglars bon på kronans marker icke plundras på ägg och ungar.

Ehuru syftet med denna skrivelse i stort sett sammanfaller med vad de sakkunniga ovan framhållit, torde dock ytterligare åtgärder vara erforderliga, och synas bestämmelserna i ämnet böra införas i instruktionen för skogsstatens tjänstemän.

Fyrarna och flyttfåglarna.

Sedan gammalt har den iakttagelsen gjorts, att vissa fyrar, som äro belägna vid de vägar, efter vilka flyttfåglarna företaga sina periodiska flyttningar, utgöra en icke ringa fara för fåglarna. Då dessa nattetid komma flygande, bländas och infångas de av fyrens starka ljuskägla och flyga i riktning mot densamma. Förr antog man allmänt, att orsaken till deras undergång var den, att de störtade mot lanterninen och slog ihjäl sig. Emellertid torde senare iakttagelser giva vid handen, att de flesta fåglarna omkomma på grund av utmattning efter att hava länge kretsat kring ljuskällan.

För att närmare få utrönt, i vilken omfattning fåglar omkomma vid våra fyrplatser, hava de sakkunniga utsänt förfrågningar till samtliga större och medelstora fyrar och fyrskepp. Av de inkomna 101 svaren framgår, att vid 30 fyrplatser och 3 fyrskepp inga dödade fåglar iakttagits men att vid de övriga 68 fyrarna och fyrskeppen ett växlande antal årligen omkomma. Den fyr, som synes medföra den största förödelsen i förevarande avseende, är fyren å Landsort. Fyrmästaren därstädes meddelar, att de dödade fåglarnas antal »somliga år kan räknas i hundratal och andra år i tusental». Emellertid är även vid en del andra fyrplatser förödelsen ganska avsevärd. Så uppgives de årligen dödade fåglarnas antal vara vid Pater Noster (Marstrand) 400—600, Väderöbod (Fjällbacka) omkring 400, Östergarn (Katthammarsvik) och Häradsöskär (Gryt), fyrskeppen nr 25 Finngrundet (Öregrund) och nr 23 Grundkallen (Öregrund) 300—400, Fårö omkring 200 och Utklippan (Karlskrona) 100—200. Vid 17 andra fyrplatser och 2 fyrskepp beräknas årligen i runt tal 100 eller flera fåglar gå under, varjämte från en del fyrar såsom Rönnskär (Brännfors), Örskär (Öregrund), Svenska Högarna (Furusund) m. fl. meddelas, att omkring 100 fåglar årligen omkomma. Vid vissa andra fyrplatser anträffas däremot endast ett mindre antal dödade fåglar.

Det är tydligt, att dessa siffror endast äro approximativa och i åtskilliga fall helt säkert mycket för låga. Detta gäller alldeles särskilt

uppgifterna från fyrskeppen, enär, såsom också vissa fyrmästare påpeka, de flesta fåglarna falla i havet och driva bort. Samma förhållande föreligger vid fyrar, som äro belägna på smärre öar eller nära havsstranden. I övrigt upptäckas givetvis många dödade fåglar icke av fyrpersonalen, vartill kommer, att uppgifter i förevarande avseende icke inhämtats från en del mindre fyrplatser, vid vilka säkerligen även åtskilliga fåglar dödas. Vill man emellertid trots detta med ledning av föreliggande uppgifter söka bilda sig en föreställning om det sammanlagda antal fåglar, som årligen går under vid våra fyrar, erhåller man ett antal av omkring 6,000 stycken. För att komma de verkliga förhållandena närmare, torde dock denna siffra böra ökas med flera tusental.

Med hänsyn till frågan angående den tid på året, vid vilken det största antalet fåglar omkommer, har, såsom också var att förutse, enhälligt uppgivits, att den största förödelsen inträffar under fåglarnas höstflyttning (september—november). Under vårflyttningen dödas däremot endast ett jämförelsevis litet antal. Vidare framhålla åtskilliga fyrmästare, att de flesta fåglarna infångas av fyrarna vid disigt, regnigt och stormigt väder, under det att de i mindre antal förolyckas, då vädret är klart. Detta lärer även vara fallet, då vid dimma kraftiga mistsignaler givas, en iakttagelse som också gjorts inom andra länder.

Slutligen meddelas från åtskilliga platser, att de omkomna fåglarnas antal märkbart avtagit, sedan därvarande fyrar ändrats från fast till intermitterande sken. Så skall t. ex. vid Stora Karlsö fyr före 1906 årligen hundratals fåglar hava omkommit, men efter nämnda år, då fyren ändrades till klippfyr, hava de dödade fåglarnas antal beräknats till endast 25 å 30 för år.

Vidkommande frågan, vilka arter de dödade fåglarna företrädesvis tillhöra, har meddelats, att det huvudsakligen är småfåglar, såsom trastar (kramsfåglar), starar, lärkor, ärlor, finkar, sångare och mesar, som omkomma. Mera sällan förolyckas simfåglar och vadarfåglar o. d.

Såsom ovan påpekats, har på senare tid antagits, att i de flesta fall den närmaste anledningen till fåglarnas förolyckande vore utmattning. Detta antagande vinner stöd av de inkomna uppgifterna, vari meddelas, att en mängd eller de flesta fåglarna kretsas kring fyrens ljus, tills de utmattade falla ner och dö. En del sägas emellertid omkomma på annat sätt, såsom att de slå mot lanterninen eller räckverket däromkring eller mot fyrskeppens tackling, varvid de krossa huvudet, bryta vingarna o. s. v. En del fyrmästare meddela, att de mycket ofta iakttagit, huru fåglar, som infångats av fyrens ljus, slagit sig ned på tornets räckverk

eller på lanterninens tak eller, vid fyrskeppen, på dessas tackling samt att de vid dagningen oskadade flugit vidare.

Av de här ovan i korthet refererade meddelandena tyckes alltså framgå, att ett avsevärt antal småfåglar, de kunna räknas i åtskilliga tusental, årligen finna sin död vid fyrplatserna. De sakkunniga hava övertvägt vad som må kunna åtgöras för att hindra eller åtminstone i görligaste mån minska denna massdöd av fåglar och vilja i sådant avseende fästa uppmärksamheten på den erfarenhet, som vunnits från Holland, där man sedan åtskilliga år på t. ex. fyrtornet Brandaris vid Terschelling med synnerligen gott resultat använt en av holländaren Thijsse konstruerad skyddsinnrättning. Enligt doktor Carl R. Hennicke (Leuchtturm und Vogelschutz: Ornith. Monatschr. 1912, S. 260— och Handbuch des Vogelschutzes, Magdeburg 1912, S. 27—33), som jämte professor Rörlig på uppdrag av tyska riksregeringen 1911 studerade anordningarna å nämnda fyr, består skyddsinnrättningen av ett antal på lämpliga platser å fyrtornets kupol och vid dess plattform anbragta ramar med talrika tvärsålar, vilka erbjuda fåglarna lämpliga sittplatser. Konstruktionen av dessa skyddsinnrättningar baserar sig på den iakttagelsen, som, enligt vad förut påpekats, även gjorts av en del fyrmästare vid svenska fyrplatser, att flertalet fåglar vid fyrarna kretsar kring lanterninen och utan att slå mot denna omkomma av utmattning samt att de fåglar, som härvid kunna finna någon lämplig sittplats, rädda sig undan faran. Orsaken till att ett så stort antal fåglar omkomma är just bristen på lätt tillgängliga sittplatser. Vid fyrtornet Brandaris omkommo förr på en enda natt ofta tusentals fåglar, men sedan skyddsinnrättningarna uppsatts, har, enligt vad doktor Hennicke meddelar, högsta antalet på en natt dödade fåglar varit endast 49 st., alltså en märklig förbättring.

Då anordnandet av dylika sittramar ej torde kunna erbjuda någon svårighet och icke heller behöva menligt inverka på fyrarnas lyskraft eller draga några mera betydande kostnader, hava de sakkunniga funnit sig böra hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt lotsstyrelsen att efter företagen närmare utredning anbringa dylika skyddsinnrättningar på sådana fyrplatser, där ett mera avsevärt antal fåglar bruka omkomma, samt att för sådant ändamål nödiga medel anskaffas.

Skiljaktig mening.

av redaktör *Högdahl*.

Undertecknad får härmed anmäla följande skiljaktigheter i fråga om de sakkunnigas förslag dels till stadga om jakt och om fridlysning av vissa djurslag § 3 mom. 3, dels beträffande inskränkning av tiden för jakt å morkulla.

Beträffande de i § 3 mom. 3 upptagna fåglarna, som enligt förslaget skulle vara skyddade endast under tiden 1 mars—31 juli, tillåter jag mig framhålla, att en del av dessa fåglar, framför allt örnnarna, numera äro så sällsynta, att de, såsom det heter i riksdagsmotionen av 1916, »borde skyddas såsom levande naturminnesmärken», under det att andra, såsom tornfalken, vråkarna och de flesta i denna paragraf upptagna ugglearterna, såsom de sakkunniga även påpekat, äro så avgjort nyttiga för jord- och skogsbruket, att de på grund därav förtjäna ett effektivt skydd av lagen. En fridlysning under tiden 1 mars—31 juli synes mig emellertid icke kunna anses innebära ett tillräckligt skydd. De flesta rovfåglaungar utvecklas nämligen tämligen långsamt och hava vid augusti månads ingång sällan nått »tillräcklig skygghet för att ej alltför lätt falla offer för skyttar». Särskilt ungar av havsörn och fiskgjuse uppehålla sig under större delen av nyssnämnda månad i eller i närheten av boet, där de med lätthet kunna skjutas. Dessutom torde det vara en känd sak att en mera allmän förföljelse mot rovfåglaungar tager sin början först med den egentliga jaktsäsongens inträde, som i mellersta Sverige är att räkna från och med andjaktens början den 1 augusti. Att lämna jakten på ifrågavarande rovfåglar fri under hela den tid deras höststräck över södra Sverige pågår och sålunda fortfarande utsätta dem för att bliva nedskjutna i massa på de skånska jaktgodsen synes icke heller stämma väl överens med kravet på deras effektiva skyddande. Någon fara för att en längre fridlysningstid än till den 1 augusti för ifrågavarande fåglar skulle kunna menligt inverka på jaktvården torde icke föreligga, helst som de sakkunniga föreslagit

det tillägget till skyddsförordningen att vederbörande länsstyrelse resp. domänstyrelsen skall äga att på ansökan meddela tillstånd att under eljest förbjuden tid döda rovfåglar inom visst uppgivet område, varjämte enligt §§ 16 och 17 i den föreslagna stadgan om jakt och fridlysning innehavare av fasaneri, hargård eller dylik anläggning kunna erhålla tillstånd av K. B. att under hela året fånga rovfåglar medelst bulvansax.

På grund av vad jag sålunda anført får jag såsom min mening framhålla, att de i § 3 mom. 3 av den föreslagna förordningen upptagna rovfågelnarna ävensom korpen måtte överflyttas till samma paragrafs mom. 2 och sålunda komma i åtnjutande av skydd under tiden 1 mars—15 september. Vad särskilt kungsörn och havsörn beträffar får jag framhålla, att, i händelse den av de sakkunniga för dessa fåglar föreslagna totala fridlysningen under 5 år skulle komma till stånd, det efter fridlysningstidens utgång bör tagas i noggrant övervägande, huruvida icke skäl föreligga att förnya skyddet under ytterligare någon eller några femårsperioder.

Beträffande den av de sakkunniga föreslagna förlängningen av fridlysningstiden för morkulla till och med den 20 maj och den härtill anförda motiveringen får undertecknad framhålla,

att morkullans egentliga parningstid måste anses avslutad vid den nuvarande jakttidens inträde den 16 maj, och att under jakttiden utslutande hanar skjutas på drag;

att det numera torde vara konstaterat, att morkullan lever i polygami och att hanen icke deltagar i vården om ungarna;

att morkullsskyttet på drag, där det ej idkas till överdrift, ingalunda kan sägas vara något förödande jaktsätt och icke kan anses verka i någon högre grad störande vare sig på morkullans eller andra fridlysta fåglars fortplantning;

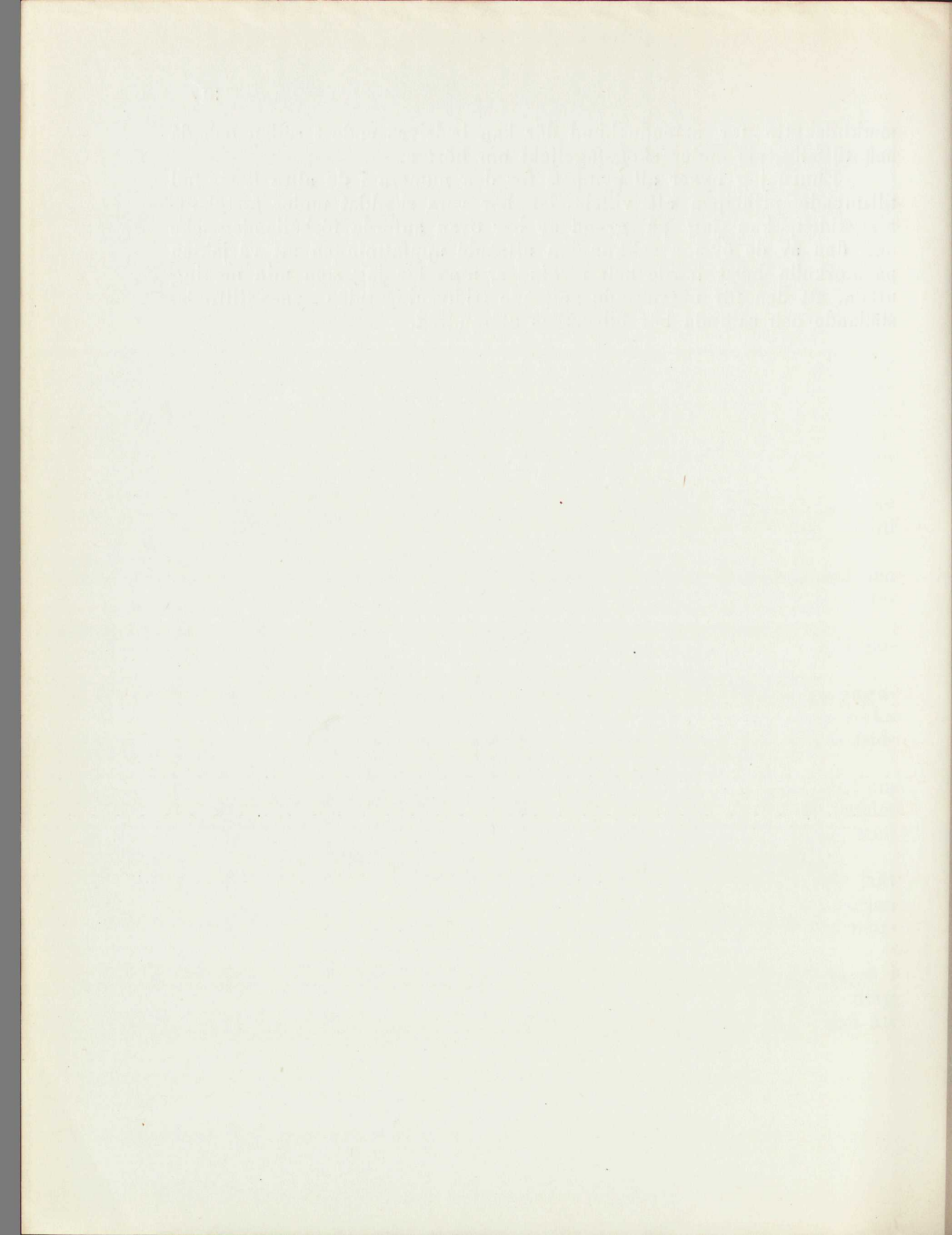
att morkullstammen under senare tider icke avtagit utan tvärt om sedan mer än ett decennium tillbaka inom de flesta trakter av landet varit stadd i jämn ökning och de senaste åren tilltagit i en grad, som väckt allmän uppmärksamhet och förvåning inom jägarkretsar;

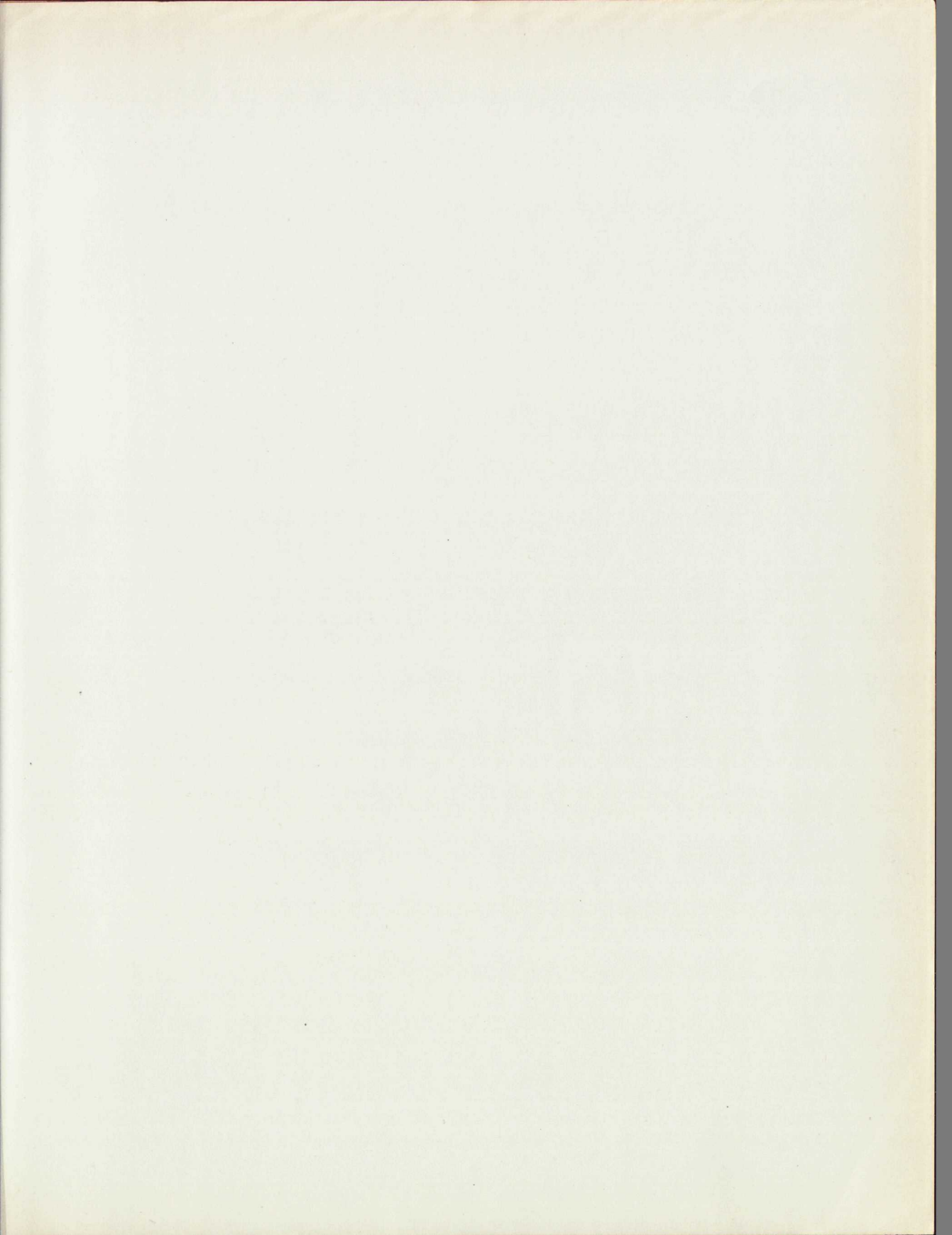
att något mera allmänt missnöje med den nuvarande tiden för jakt å morkulla icke försports, och att en avkortning av fem dagar i början av densamma knappast torde kunna bliva av någon betydelse för morkullstammen

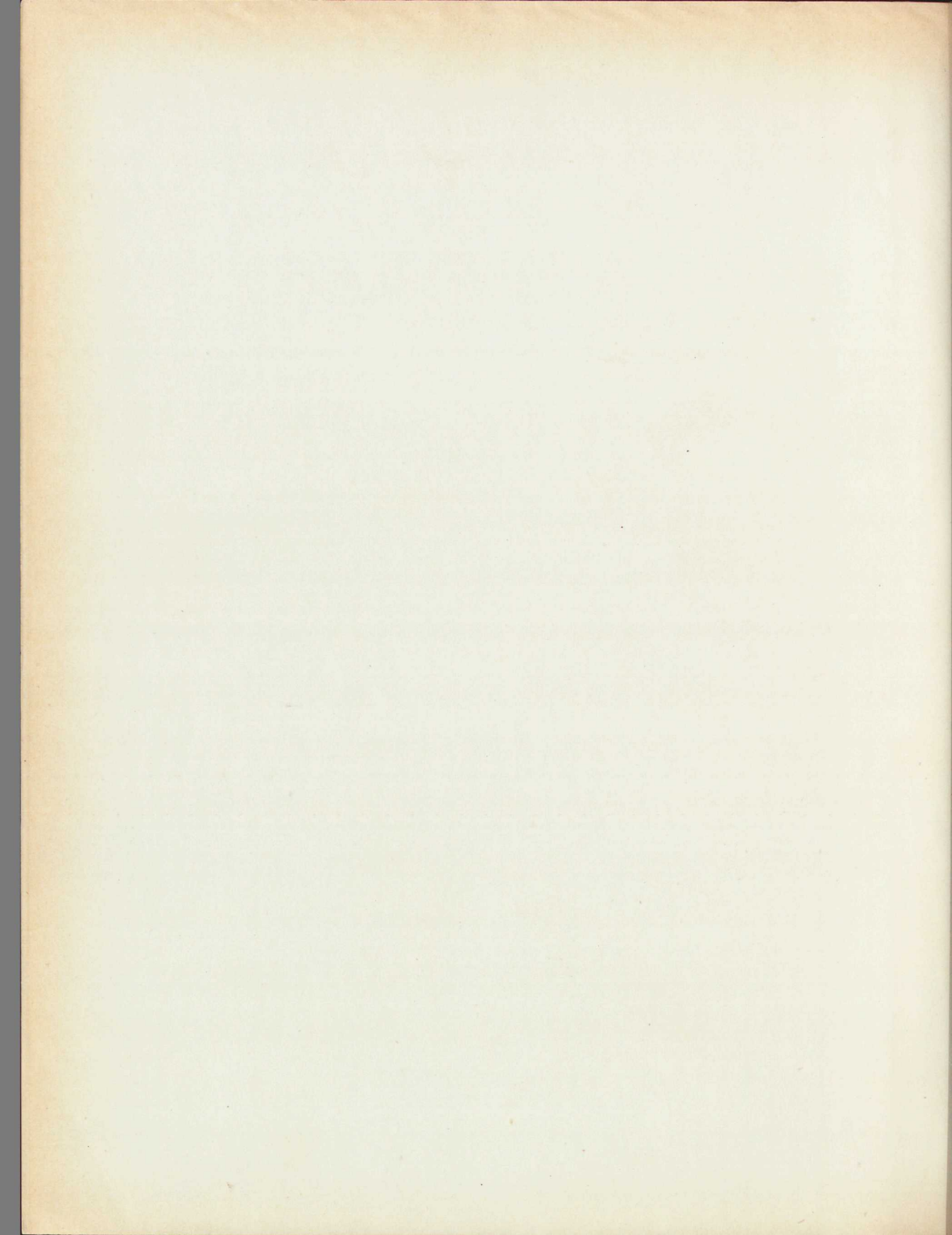
samt att i norra och mellersta Sverige och över huvud taget i alla trakter med större sammanhängande skogar vårsskyttet på drag faktiskt är det enda sättet för morkullstammens beskattning, i det att

morkullsskytte för stående hund där kan bedrivas endast sällan och då helt tillfälligtvis under skogsfågeljakt om hösten.

Ehuru jag hyser all sympati för den numera i de allra flesta fall tillämpade principen att villebrådet bör vara skyddat under fortplantningstiden, kan jag på grund av här ovan anförda förhållanden icke dela den av de övriga sakkunniga uttalade uppfattningen att vårjakten på morkulla helst borde helt förbjudas, utan får jag som min mening uttala, att den för närvarande gällande fridlysningstiden synes tillfredsställande och sålunda bör bibehållas oförändrad.

Statens offentliga utredningar 1922.

Systematisk förteckning.

(Siffrorna inom parentes hänvisa till den kronologiska förteckningen för januari—mars 1922. Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen från och med april 1922.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Förberedande utkast till strafflag. Förmögenhetsbrotten. 2. (17)
Lekmannaelementets användande inom civilprocessen. (25)
Betänkande rörande internering av återfallsförbrytare. (26)

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

1921 års pensionskommittés betänkande. 1. (10)
Några iakttagelser från 1921 års riksdagsmannaval. [1]
Statistiksakkunnigas betänkande. 1. Utredning och förslag till åtgärder för minskning av kostnaderna för den officiella statistiken m. m. [15]

Kommunalförvaltning.

Städernas skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten. (3)
Kommunalförfattningssakkunnigas betänkande. 3. (15)
Bilaga till d.o. (16)

Statens och kommunernas finansväsen.

Betänkande angående tillverkning och beskattning av maltdrycker. (11)
Utlåtande angående kontrollen över sockertillverkningen. (13)
Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 8. Valutafrågan. (19) 9. Järnvägsfrakternas reglering. (21) 10. Åtgärder till skydd mot s. k. valuta-dumping. (34)
Utredning angående ett svensk statslotteri. (24)

Politi.

Socialpolitik.

Utredning och förslag angående vården av blinda. (30)
Byggnadsarbetsarsakkunnigas bet. 2. Arbetsstatistisk undersökning rör. husbyggnadsverksamheten. [2]

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Betänkande med förslag till livsmedelslag. (4) Bihang 1 till d.o. (5) Bihang 2 till d.o. (6)
Patentlagsutredningskommitténs betänkande. 7. Förslag till lag om rätt till tidnings eller tidskrifts titel m. m. [9]
Statsmakterna och bränsleanskaffningen under krigsåren. [14]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande angående förvaltningen av kronans jordbruksdomäner. (2)
Jordkommissionens betänkande. 1. Förslag till lag angående rätt att förvärva och besitta fast egendom. (8)
Betänkande rörande fiskerinäringens främjande. [7]
Om lappskattelandsinstitutet. [10]
Förslag till vissa ändringar i bestämmelserna rörande jakt- och fågelskydd. 2. Ändringar i jaktlagen, fridlysningsbestämmelser m. m. [16]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande angående statens övertagande av förädlingsverksamheten beträffande avkastningen från statens skogar. (28)

Industri.

Klimatets inverkan på byggnader vid västkusten. [4]

Handel och sjöfart.

Betänkande rörande löneroglering vid lots- och fyrstaten. (20)

Kommunikationsväsen.

Betänkande om ostkustbanan. (18)
Järnvägsstyrelsens yttrande över d.o. (23)
Ostkustbanekommitténs promemoria med anledning av järnvägsstyrelsens yttrande. (27)
Järnvägsstyrelsens erinringar med anledning av ostkustbanekommitténs promemoria. (31)
Järnvägsstyrelsens skrivelser till Kungl. Maj:t den 28 april och 5 maj 1922. [3]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Skolkommissionens betänkande. 1:1—2. Grunder för en ny läroverksorganisation. (33) 2. Historiska översikter m. m. (29) 3. Statistiska utredningar. (2)
4. Det högre skolväsendet i utlandet. (1)
Förslag till om- och tillbyggnad av Kungl. biblioteket. (7)
Betänkande angående Chalmerska institutets omorganisation. (12)
Ortnamnen i Värmlands län. 7. (22)
Betänkande med förslag till förändrad kyrklig indelning och organisation i Skåne. [5]
Utredning angående statsunderstöd för idrottens främjande. [8]
Betänkande med förslag till lag angående kulturminnesvård. 1. Historik etc. samt bilagor. [11] 2. Förslag och motiv. [12]
Högskolornas lönerogleringskommittés betänkanden. 2. Fackhögskolor och övriga vetenskapliga anstalter. [13]

Försvarsväsen.

Utredning rörande understöd åt ånkor efter manskip vid armén och marinen. (9)
Betänkande angående officersskårens vid flottan rekrytering och utbildning. (14)
Tillägg till betänkande beträffande förrädsverksamheten vid marinen. [6]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.